

ՍՈԿՐԱՏ ԽԱՆՅԱՆ

ԸՆՏԻՐ ԵՐԿԵՐ

ՏԱՍԸ ՀԱՏՈՐՈՎ

ՀԱՏՈՐ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԲԱՆԱՍԵՂԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Ստեփանակերտ
«Դիզակ պլյուս» հրատարակչություն
2009

ՉՏԴ 891.981-1 Խանյան
ԳՄԴ 84 Յ-5
Խ 256

Կազմեց՝ Սոկրատ Խանյանը
Խմբագրեց՝ Հովիկ Մուսայեյանը

ՍՈԿՐԱՏ ԽԱՆՅԱՆԻ 80-ամյակի
կապակցությամբ տասհատորյակը տպագրվում
է ԼՂՀ Գրողների միության վարչության
եւ Արցախի պետական համալսարանի
գիտական խորհրդի երաշխավորությամբ:

ԽԱՆՅԱՆ Ս.
Խ 256 Ընտիր երկեր: Հատոր II: Բանաստեղծ. / Սոկրատ
Խանյան.- Ստեփանակերտ, Դիզակ պլուս,
2009, 480 էջ:

Հատորում տեղ են գտել Սոկրատ Խանյանի ընտիր բա-
նաստեղծությունները 2000-2009 թթ. ժողովածուներից:

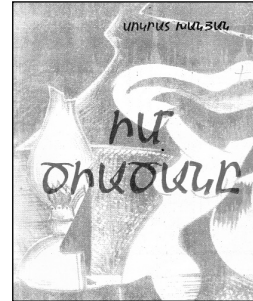
ՉՏԴ 891.981-1 Խանյան
ԳՄԴ 84 Յ-5

ISBN 978-9939-800-90-5

© Ս. Խանյան, 2009թ.

ԱՊԱՏԱՔԱՆԻ ՓՊՈԱՐԵՆ

ՔԱՂԱՔԱՑՈՒԱԿԱՆ ԾՆԶՈ
ՔԱՆԱՍՏԵՂԾՐ

Յուրաքանչյուր արվեստագետ ունի գնահատության չափորոշիչները: Ընդհանուր, սխեմատիկ չափանիշներով գեղարվեստական գործը, խնդրո պարագայում բանաստեղծությունը արժեւորելը անարդյունք մտավարժանք կդիտվի, եւ արժանի անկողմնակալ բացահայտումը կկորցնի ճշմարիտ ու գիտական իր ելագիծը: Ուրեմն, փորձենք բանաստեղծի խառնվածքին ու ստեղծագործական մաներային բնորոշ մոտեցումներով դիտարկել Սոկրատ Խանյանի «Իմ ծիածանը» բանաստեղծությունների հավաքածուն իր առանձնահատկությունների ու ընդհանրությունների մեջ: Դա վերաբերում է եւ թեմատիկային, եւ արտահայտչական միջոցներին:

Ժողովածուում զետեղված բանաստեղծի համառոտ կենսագրականը ծանուցում է. «Արցախյան ազատագրական պայքարի եւ հետագա տարիներին բանաստեղծի գրած ստեղծագործությունների ընտրանին է»: Այս հավաքածուում եւս Խանյանը, հարազատ մնալով իր գրելաոճին, թեմատիկ նախասիրություններին, իր կարողություններին ու փորձին, հրապարակ է հանել յուրովի մի տարեգրություն, որտեղ չափածո խոսքի տպավորիչ միջոցներով եւ օրագրային անկեղծությամբ ու անմիջականությամբ ստեղծել է Արցախյան հերոսամարտին նվիրված ներշնչանքի, ազգային արժանապատվությամբ զգացումի դրսեւորման մնայուն էջեր: Յուրացնելով մեր մոտիկ անցյալի կենսական, գոյապայքարի հիմնական խնդիրները՝ բանաստեղծը «Իմ ծիածանը» ժողովածուով ընդարձակում է պոետական իրականության իր ըմբռումների սահմանները: Այս առումով տեղին ու ժամանակին հարիր է գրքի լույս աշխարհ գալը, մանավանդ որ՝ այն նվիրված է բանաստեղծի ծննդ-

ԱՊԱՏԱՔԱՆԻ ՓՈՊՈԱԿԵՆ

յան 70-ամյակին եւ տպագրվել է ԼՂՀ կառավարության հովանավորությամբ:

Չորս՝ «Արցախի դասը», «Իմ հարազատներ, իմ կյանք», «Սիրո կրակներ» եւ «Պոեմներ» բաժիններից կառուցված ժողովածուում հերոսական ու լավատեսական ոգին, հարազատներին ձոնված նվազները, հրապարակախոսական շեշտադրումները պայմանավորված են մեր կյանքին ու ժամանակին ուղեկցող շրջադարձային իրադարձություններով: «Իմ ծիածանը» ժողովածուի տիրապետող շաղախը եւ բովանդակային մերանը վերագործնքի, ընդվզումի, տառապանքի, ազատագրական պայքարի ու հաղթանակի բանաստեղծական վերապրումներն են՝ սիրո, վերհուշի, կարոտի, թախծի ու կենսասիրության արժարժումներով:

Ժողովածուում, հեղինակի նախորդ գրքերի համեմատ, ավելի կենսահայտ հարցեր են շոշափվում, հայ մարդու ճակատագրի ավելի խոր շեշտեր են ընդգրկվում, եւ ծայրեծայր տիրապետում է քաղաքացիական հզոր շունչը: Այս գրքում զուտ քնարական հերոսին փոխարինելու է եկել ինքն իրեն հաղթահարած, իր արյան կանչին ու Հայ դատին հաղորդակից դարձած, վերլուծող, ազատ, արժանապատիվ ու հպարտ ապրելու ձգտումներով առլեցուն իրական հերոսը: Սուկրատ Խանյանի բանաստեղծական ներկայանակին հավելվող այս նոր գծերն ու բովանդակային երանգներն իրենց կնիքներն են դրել արտահայտչական միջոցների վրա, եւ տողը դարձել է զինվոր, քառյակը՝ վաշտ, ամբողջ բանաստեղծությունը կամ պոեմը՝ մի զորագունդ:

«Արցախի դասը» բաժնի համանուն խորագրով բանաստեղծությունը, արդարեւ, կարող է բնաբան ծառայել գրքի թե՛ բանաստեղծությունների եւ թե՛ պոեմների համար:

Ամարասում եղավ մեր դասն առաջին,

Լույսի դաս էր, հույսի դաս էր, պայքարի,

Մեր դասը հար ձուլվեց արյան մեր կանչին,

Եվ Արցախը հայտնի դարձավ աշխարհին:

ԱՊԱՏԱՔԱՆԻ ՓՈՊԱՊԵՆ

Իր մեջ առած կյանքի ողջ լավատեսական լիցքը, հաղթանակի բերկրանքը, մարտիկի հոգեբանությունը, ժողովրդի մասնիկը լինելու գիտակցությունը՝ Սոկրատ Խանյանը, միաժամանակ, թախծող, կարոտող, հիասթափվող, բարեկամությունը, սերը, մարդուն պանծացնող բանաստեղծ է՝ քաղաքացի ու մարդ՝ իր թուլություններով, նախասիրություններով, տազնապներով ու կորուստներով:

«Իմ ծիածանը» հավաքածուի լավատեսական, հերոսական ոգին արծարծվող նյութին բնորոշ պատկերներով ու չափատողներով կիզակետված է «Արցախի արծիվը», «Նահատակ լուսո» եւ «Միեր» պոեմներում: Համադրելով պատմական եւ մեր նորօրյա գոյապայքարի դրվագները՝ վերոնշյալ պոեմներում Սոկրատ Խանյանը քնարաէպիկական շնչով, ռիթմական առանձնահատկություններով, արտահայտչական նորանոր միջոցներով երգում է հավերժի ճամփորդներ դարձած, մարտիրոսված հերոսների հավերժալույս փառքը, որոնց սխրանքն ու կորովը ոգեղենացել են մեր մեջ, քանզի

Արցախ աշխարհի փրկության համար

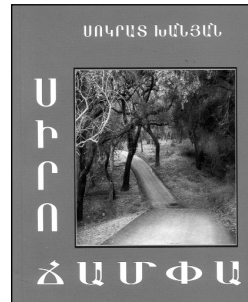
Մարտնչում է եւ զոհվածի հոգին:

Սոկրատ Խանյանի «Իմ ծիածանը» ընտրանու քաղաքացիականությունը պետք է որոնել ոչ թե թեմաների, առանձին գործերի մեջ, այլ, առաջին հերթին, խոստովանքային անկեղծության, բանաստեղծի ապրածի, դրամատիզմով հագեցած օրերի ու ժամանակակիցների հետ բանարվեստային զրույցում: Այս առումով քաղաքացիական առողջ լիցքով հարուստ է Սոկրատ Խանյանի «Իմ ծիածանը» ժողովածուն:

Հենրի ԱՌՈՒՇԱՆՅԱՆ
Բանասեր-հրապարակախոս
«Ազատ Արցախ», 3 հուլիսի, 2001թ.

ԱՊԱՋԱՔԱՆՊ ՓՊՊԱՐԵՆ

ՄԻՐՊ ԸԱՄՓԱ ՊԵՊՊ ԵՐԿԻՐ ՈՒ ՄՐՏԵՐ

Ընթերցելով ու վերընթերցելով Սոկրատ Խանյանի «Սիրո ճամփա» ժողովածուն, իմ մեջ առաջացավ ժխտողական մի կարծիք՝ նրանց դեմ, ովքեր պնդում են, թե իբր բանաստեղծները իրենց 50-ը լրանալուց հետո համարյա դադարում են երգեր գրելուց, իսկ եթե գրում են, ապա ավելի շատ զգացվում է դիդակտիկան, հուշն ու ավստասանքը: Ս. Խանյանի «Սիրո ճամփա»-ն հենց հակադիր է նման եզրահանգմանը: Դեռևս 1960-ական

թթ. սկզբին գրաքննադատները նկատել են, որ Ս. Խանյանի պոեզիան աչքի է ընկնում գաղափարի եւ զգացմունքի գիրկընդխառն շաղախով, որ նրա բանաստեղծություններում լավատեսությունն ու հավատը մարդկանց նկատմամբ փայլում է արեւային լույսով: Այսօր էլ կարող ենք հաստատել վաստակաշատ բանաստեղծի նախասիրությունների եւ ստեղծագործական խառնվածքի այդ դրսեւորումը:

«Սիրո ճամփա»-ն, որ հրատարակվել է 2007-ին, առաջին հերթին ազդարարեց, որ 77-ամյա բանաստեղծը առաջվա պես սիրահարված է կյանքին, որ նրա երգերի ակունքը հայրենի եզերքն է, նրա հազարամյակների տեր ու տնօրեն արցախցին, նրա փրկված ներկան ու ծաղկուն գալիքը: Այստեղից էլ այն ոգեւորությունն ու որդիական սերը, որ պոետական թարմ ու խոսուն պատկերներով արտահայտված են գրքի բաժիններում:

Ս. Խանյանը օրերին ձուլված, օրերի շունչն զգացող արվեստագետ է: Հավատարիմ իր ստեղծագործական 60-ամյա խառնվածքին ու դասական պոեզիայի ավանդույթներին, նա ընթերցողին է ներկայացրել հայրենիքին, սիրուն, մարդկային այլազան ապրումներին, ժամանակակից հասարակական-քաղաքական երեւույթներին նվիրված իր մտորումներն ու խոհերը՝ գեղարվեստական խոսքի ինքնատիպ հնարանքներով:

Գրքի խորագիրը, որ հյուսված է մարդկային սիրո թելադրանքով, միանշանակ չէ: Դա քաղաքացու ազնիվ զգացումների բուրումնավետ մի փունջ է՝ առ հայրենիք եւ ժողովուրդ, որոնք սրբու-

ԱՊԱՏԱՔԱՆԻ ՓՈՊԱՐԵՆ

Քյուրնների սրբություն են յուրաքանչյուր անհատի համար: Դիմելով հայրենի Արցախին, բանաստեղծը վերհիշում է նրա դարավոր ուղին եւ արյան գնով ազատագրված ներկան ու հպարտության զգացումով բացականչում.

Դու վեր ելար՝ դարձած Միեր ու Դավիթ,
Ու վերջ դրիր սրտակեղեք մեր ցավին,
Ջոհյալներիդ կենաց-գավաթ, իմ Արցախ,
Ապրողներիդ կենաց-հավատ, իմ Արցախ:

(«Իմ Արցախ»):

Արցախ աշխարհի տիրոջ ամենաջերմ զգացումներով բանաստեղծը աշխարհասփյուռ հայության յուրաքանչյուր ներկայացուցչի անունից հավաստիացնում է, որ Արցախը Հայոց երկիր է («Արցախս Հայաստան է»), որ լուսավոր ու ամուր է Առաքելական եկեղեցուց ստացած մեր աղոթքը («Մեր հավատը»), որ հայ մայրերի կաթով սնված զինվորյալները մի-մի դյուցազուններ են («Այս մեդալը»), որ 1988-ի փետրվարի 20-ը աստղալույս է մեր նոր ճանապարհին.

Նա մեր տենչերից ծնված թռչունն է,
Մեր հաղթ թելերն է, երազը հուրհեր.
Նա հավերժածուփ մեր փրկությունն է,
Մեր պատիվն է նա ու գալիքը մեր:

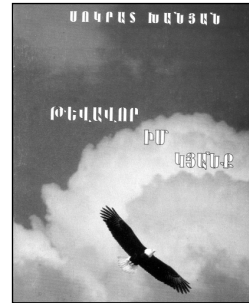
(«Փետրվարի 20, 1988»):

Ժողովրդական իմաստության պոետական առինքնող հյուսվածքներ են գրքի «Պապն ու թռռը», «Ձնժաղիկները», «Ջրույց Հիսուսի հետ», «Շաբաթօրյա ձմեռային գիշեր», «Առեղծված» եւ այլ երգեր:

Սիրո հավերժական լույսի անմիջական թրթռներ են «Սերս լեզենդ է» շարքը, որտեղ խանյանը բոլոր սիրողների անունից ընդհանրացնում է. «Սիրո խորհուրդը՝ առեղծված, անուրջ, Աստծո նման՝ անսկիզբ, անվերջ» է:

«Սիրո ճամփա» գիրքը պոետական հասուն գրչի նվեր է իր ընթերցողներին:

Սիրուն ԲԱՂՂԱՍԱՐՅԱՆ
Բանասիրական գիտությունների
թեկնածու, դոցենտ

Տարածված կարծիք կա, թե քառյակը պոեզիայի դժվար ժանրերից է, ոմանք նույնիսկ ասում են՝ ամենադժվարը: Այստեղ երեւի նկատի է առնվում նվազագույն տարածության վրա (չորս տող, թեւ գոյություն ունի նաեւ երկու եւ երեք տողանց բանաստեղծության կառույցը, մեկն էլ բացառված չէ) ծանրակշիռ բովանդակություն ամփոփելու քառյակի պարտավորվածությամբ: Չեմ կարծում,

թե ժանրն այս եւ այլ հիմունքներով դառնում է դժվար նվաճելի: Բոլոր ժանրերն էլ դժվար են, եթե հեղինակը փորձ է անում պատասխանել գեղարվեստական արժեքայնության բարձր չափանիշներին: Այլապես՝ բոլոր ժանրերն էլ հեշտ են, այդ թվում՝ նաեւ քառյակը:

Սա հին-դասական կառույց է եւ դարերի ընթացքում, ի տարբերություն այլ ժանրերի, գրեթե չի ենթարկվել այլակերպումների: Ժամանակակից հայ եւ արեւմտյան գրականության մեջ մոդեռն չորս տողանոցները կարելի է քառյակ համարել պայմանականորեն, թեւ եթե արմատական պահպանողական չենք կամ Հռոմի Պապի չափ պապական դրանք էլ հնարավոր է ընկալել ու մեկնաբանել իբրեւ քառյակ: Այդուամենայնիվ, «քառյակ» անվան տակ մերը «դասագրքային» քառյակն է՝ Օմար խայամ, Քուչակ, Հովհաննես Թումանյան: Այսօր էլ այդ դպրոցին ենք պատկանում՝ գրելով «նրանց պես»: Բնավ մեղադրելի չէ, այլ հետաքրքիր է, որ քառյակը շարունակում է իր հին «հանգաբանությամբ» ապրել, նշանակում է՝ հարաբերում է ժամանակակից մարդու հուզաշխարհին: Լիպարիտ Սարգսյանն այս կարգի քառյակների ծավալում գիրք է լույս ընծայել: Սոկրատ Խանյանն ընթերցողին է ներկայանում քառյակների «Թեւավոր իմ կյանք» ժողովածուով (2006թ.):

Բանաստեղծ, բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրո-

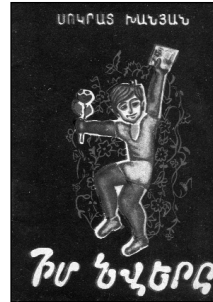
ԱՊԱՏԱՔԱՆԻ ՓՈՊԱՊԵՆ

Ֆեստի Սուկրատ Խանյանն իր բազում գրքերի ու հոդվածների շնորհիվ լայնորեն հայտնի հեղինակ է, հատկապես՝ արցախահայության մեջ, որին նվիրել է իր ամբողջ ստեղծագործական կյանքը, եղել արցախցի թե՛ ըստ ծննդաբանության եւ թե՛ հոգով: Նրա քառյակները պատկանելիության այս ծիրում են՝ Արցախը, նրա մարդիկ, բնությունն իրենց յուրահատուկ խոհական զգացմունքայնությամբ: Նա ամբողջովին ելնում է դասական քառյակի դպրոցից եւ, ըստ երեւոյթին, չի էլ պատկերացնում ժանրն առանց դրա ընդունված-կանոնակարգված սկզբունքների: Սա եւ՛ հեշտացնում, եւ՛ դժվարացնում է ամեն քառյակագրի աշխատանքը: Հեշտացնում է, որովհետեւ կան հարուստ ավանդույթներ: Դժվարացնում, քանի որ ականայորեն խնդիր է առաջանում մրցել դրանց հետ: Իսկ մրցությունը (ամեն մրցություն) դաժան գործ է: Լինեն բարի ու բարյացակամ եւ ասեն, որ Խանյանի քառյակների լավագույն քառատողերը արտահայտում են լուսավոր տխրություն, անանձնական սեր, այս օրերի մասին կենսական մտածողություններ՝ մտերմանալով ժամանակակից մարդու հուզաշխարհին: Տես «Ի՛նչ են հուշում», «Կյանքը գետ է», «Ով մոլախոտ», «Հոր համբավը», «Քո երազած», «Մայր եմ կանչում», «Կռունկների երամից», «Քնած լինես», «Ինչ էլ լինի», «Լուսաբացիս շողը», «Հոգմած սիրտս», «Թշնամու դեն», «Կյանքի-մահվան բերանում» բառերով սկսվող քառյակները:

«Թեւավոր իմ կյանք» ժողովածուն հարստացնում է Սուկրատ Խանյանի բանաստեղծական հետաքրքրությունների շրջանակը նոր գունագործերով՝ դրան հաղորդելով այնքան կարեւոր խոհական զգացմունքներ:

*Նորայր ԱՂԱԼՅԱՆ
«Գրական թերթ», 2007թ.,
թիվ 8, 16 մարտի*

«ԻՄ ԱՎԵՐՊ»

Այսպիսի խորագիր ունի Սոկրատ Խանյանի նոր երգերի փուլնը, որ վերջերս լույս է ընծայել Ադրբեջանի «Գյանջլիք» հրատարակչությունը:

Հինգ բանաստեղծական ժողովածուների հեղինակ Ս. Խանյանը այս գրքույկը հասցեագրել է մանուկ ընթերցողներին: Գրքույկը նրա առաջին գրույցն է մանուկների հետ: Հեղինակը ազնվագույն նպատակ է միտում՝ մանուկների մտածելակերպով, նրանց աշխարհընկալմամբ,

նրանց ապրումներով տեսնել, ճանաչել լավն ու բարին, ազնիվն ու գեղեցիկը, սիրելին ու ատելին, մանկան ուրախությունն ու տխրությունը, դրանով իսկ նպաստել նրա աշխարհաճանաչմանը.

Սեթը քրոջն
Ասաց՝ Նինել,
Լուսացել է,
Ի՞նչ ես քնել:
Դե շուտ վեր կաց,
Կեսօր դառավ,
Բաժակիդ մեջ
Կաթը սառավ:
Փխոն ծամիդ
Հետ խաղում է
Ու քեզ վրա
Ծիծաղում է:

(«Քնկոտ Նինելը»)

Այստեղ մանուկներին հոգեհարազատ ասելիքը մատուցվում է պատշաճ ձեւի մեջ: Մանուկներն ունենում են հանգի, ռիթմի լավ զգացում, եւ երբ ոտանավորում ամեն ինչ տեղն է, նրանք անմիջապես անգիր են անում (անգամ եթե գրել, կարդալ չգիտեն) եւ չեն

ԱՊԱՏԱՔԱՆԻ ՓՈՊՈԱՊԵՆ

Մտռանում ողջ կյանքում:

Պետք է ասել, որ գրքուկի ոտանավորների մեծ մասը կատարյալ ձեռնի՝ կարճ եւ սահուն տողեր, երաժշտական բարեհնչյուն հանգ, դյուրամարս ռիթմ, անպաճույճ միտք:

Հաճելի ձեռով լավ խոհեր են մատուցվում «Միասին», «Մեր Անուշը», «Մայրիկն ու բալիկը», «Խաղալիքների աշխարհում», «Խանութում», «Ինչու անուշ են» ոտանավորներում, որոնք, անշուշտ, իրենց դրական ազդեցությունը կունենան մանուկ ընթերցողների նրբազգաց հուզաշխարհում:

Հեղինակին հաջողվում է աշխույժ գրելաձեռով սյուժետավոր ոտանավորներ ստեղծել: Սրամիտ է ծուլ Ավոյի եւ Դավոյի զրույցը: Ավոն հարցնում է Դավոյին, թե քանի օրում կարող է նա տան մի անկյունից մյուսին հասնել: Դավոն պատասխանում է.

Առավոտյան թե շուտ ելնեմ,

Տատիկն օգնի՝

Ուտեմ, խմեմ,

Դե, ի՞նչ ասեմ,

Երեկոյան գուցե հասնեմ...

Մյուս ծուլը՝ Ավոն, խիստ զարմացած բացականչում է.

-Դավո,

Շատ ես հետաքրքիր,

Ինքնաթի՞ռ ես դու, թե հրթիռ...

Մի գեղեցիկ բնապատկեր է «Գարնան ամպը»՝ գրված նուրբ արվեստով, պարզ ու մատչելի:

Հետաքրքրությամբ է ընթերցվում նաեւ «Աղջիկների վեճը»:

Իսահակ ԱԼԱՎԵՐԴՅԱՆ
«Սովետական Դարաբաղ»,
11 հոկտեմբերի, 1973թ.

ԱՌԱՋԱՔԱՆԻ ՓՈՊԱՐԵՆ

ԱՌԱՐԱՏ ԽԱՆՅԱՆ - 50 ԱՄՖՈՒԱՆԱԿԻ ՀՈՒՇ

1980թ. փետրվարի 2-ին իմ հայրենի Աղբուշղ գյուղում լեզվեյ իմ ծննդյան 50-ամյակը: Այն կապակերպեց էին գյուղի միգրանտիզմի դարձնելու կողմնակիցը եւ գրողների միության ԼՂԽԲ-ի բաժանումները:

Արտիստներից էին մասնակցելու՝ Գ. Գարրիեյանը, Ա. Հովհաննիսյանը, Հր. Քեզարյանը, Ա. Հակոբյանը, լրագրող-ներախնայող Ար. Մարգարյանը:

Հարրուսի շրջակայք՝ երկրորդ քարտուղար Ալարսյանյանը եւ երրորդ քարտուղար Հ. Ավանեսյանը, շրջանակների վարիչ Արթուրյանը, Առնոստիանյանը, Արտիստների հերոս Աշոտ Գասպարյանը:

Մասնակցում էր «Գրուծրա» տպիստի ղեկավար Ա. Ասլանյանը:

Երեւոն բացեց դարձնելու իմ ղեկավարը Խ. Ղազարյանը:

Իմ կյանքի եւ արտիստների մասին վերադառնալով հանդես եկալով դարձնելու հայրու լեզվի եւ գրականության ուսուցչուհի է. Մարգարյանը: Հարաբերվել էր կապակերպում: Բնակարանի մեզ 30 աշակերտներ արտասանելիս իմ բանաստեղծություններից՝ Գարրիեյանը: Այնուհետեւ ինչ ողբերգիս պիտեղները, կապակերպի պիտեղական փողկապ, ընթերցում իրենց գոհարի պարզավոր անուրախ:

Երոյթ ունեցան Գ. Գարրիեյանը, Հր. Քեզարյանը, Ա. Հակոբյանը: Ա. Հովհաննիսյանը հանձնեց բաժանումների ողբերգիս խոսքը: Զեղով էին երոյթները, սրբակեց, անհիզական:

Գրողներից հեղոս երոյթ ունեցան մեխանիկայոր Ա. Հովհաննիսյանը, պարտիստի վերնական Ք. Աղայանը, ուսուցչուհի Է. Ուրրուսյանը, ուսանողուհիներ Ա. Ղազարյանը, Է. Աղայանը:

Մեծ-Թաղերի ուսանողուհի, իմ ուսանողական ընկեր Ա. Քարյանը ասաց իր սրբի խոսքը: Արան շարունակելիս Էդիկոսի միգրանտիզմի դարձնելու, իմ դարձնական դարձնելու Ա. Ուրրուսյանը, երոյթ դարձնելու գրականության ուսուցիչ Ա. Խաչյանը: Արդուս երոյթ ունեցա եւ:

Երեւոյից հեղոս իմ հայրական օգտիս շարունակելիս Գրոյթը՝ երոյթ գերանությանը եւ անհիզականությանը:

Առնապ խաչյան
23.04.1980թ.

ԱՌԱՋԱՔԱՆԻ ՓՈՊԱՐԵՆ

ՀԱՐՁԵԼԻ ԱՌԿՐԱՏ ԽԱՆՅԱՆ

Ադրբեջանի Գրողների Միության Էտեռային Ղարաբաղի մարզային բաժանմունքը սրբակց ու զերմորեն շնորհավորում է Ձեզ՝ ձևերյան 50-ամյակի կապակցությամբ:

Անցնելով արեղծագործական երկարամյա ու բեղմնավոր ճանապարհ, դուք սես երեսուն տարի է, ինչ Ձեր գրիչը ծառայելուով եք սովորական ընթերցողների սրբերում բարության, մարդկայության, հայրենասիրության, ժողովուրդների բարեկամության վերա գաղափարներ ու զերմ զգայուններ սերմանելու վեր գործին: Անկեղծությունը, անհիզակամությունը, որոնք հասուն են Ձեր արեղծագործություններին, վաղուց սերտ կապ են արեղծել Ձեր ու Ձեր բայմաթիվ ընթերցողների միգե, ճանաչում բերել չեզ ոչ միայն մեր մարզում, այլև նրա սահմանները դուրս:

Հարգելի ընկեր Առկրար Խանյան, դուք միաժամանակ չեք ինչուով Ձեր գակներն ու կարողություններն հայ եւ սովորական ժողովուրդների գրական կապերի մերձեցման ու ամրապնդման գործում, Ձեր բարչրոյակ թարգմանություններով հայ ընթերցողին ներկայացնելով եղբայրական հանրապետությունների բանաստեղծների լավագույն գործերը: Մակայն Ձեր վաստակի անժխարելի եւ մի պարկառեղի մասն է կապում Ձեր գիրս-մանկավարժական գործունեությունը, որը լրացնում եւ ամրոզգայնում է Ձեր գրական դիմանկարը:

Հիսուն տարին մարդու համար հասունության ամառ է, եւ Պոք ընցուն եք արեղծագործական այլուով ու եռանդով: Հաստար համոզված ենք, որ Ձեր երկրորդ հիանախար կրիստախարովի արեղծագործական եղբ հագողություններով:

Հարգելի ընկեր Առկրար Խանյան, թույլ տվեք մի անգամ ես զերմորեն ու սրբակց շնորհավորել Ձեզ՝ Ձեր ձևերյան 50-ամյակի կապակցությամբ, երկար տարիների կյանք, քազառողություն ու արեղծագործական խրպախումներ մաղթել Ձեր գրական դժխարին, բայց պարվաբեր ճանապարհին:

Ադրբեջանի գրողների միության
Էտեռային Ղարաբաղի մարզային բաժանմունք
22. 01. 1980թ.

ԱՊԱՏԱՔԱՆԻ ՓՊՊԱՐԵՆ

ԾՆԱԿՑ ԱՊՐՈՒՄՆԵՐԻՑ ԵՎ ԽՈՂԵՐԻՑ

Երգի աշխարհում

Երբ մտովի վերապրում ես բանաստեղծ Սոկրատ Խանյանի անցած ստեղծագործական ուղին, ընթերցում նրա գրքերը, կշռադատում եւ չափում նրա արածն ու ստեղծածը, հանգում ես հանրահայտ մտքին. «Լավ է մեկ անգամ տեսնել, քան տասն անգամ լսել»:

Իսկ բանաստեղծ Խանյանին տեսնում եւ ճանաչում են մարզի համարյա բոլոր անկյուններում, նրա երգ դարձած բանաստեղծությունները կատարում են պրոֆեսիոնալ եւ ինքնագործ շատ կոլեկտիվներ:

Կոմպոզիտոր Էդուարդ Ղազարյանը բազմիցս անդրադարձել է Ս. Խանյանի բանաստեղծություններին: Նա երաժշտություն է գրել «Կովկաս», «Բալլադ տատիկի եւ պատերազմի մասին» («Այրող հուշ»), «Կարոտ», «Գովք Ղարաբաղին», «Մեր գյուղը» եւ հեղինակի այլ բանաստեղծությունների տեքստերով: «Բալլադ տատիկի եւ պատերազմի մասին» երգում երգահանը մեծ հուզականությամբ է ներկայացրել Ղարաբաղի տատիկին, տալով նրա բարիությունն ու նրբությունը աշխարհի նկատմամբ: Է. Ղազարյանը ստեղծել է «Ռուզան» բալետի երաժշտությունը՝ Ս. Խանյանի լիբրետտոյի հիման վրա: Այն դեռեւս չի բեմադրվել:

Ս. Խանյանի բանաստեղծություններով շատ ու շատ երգեր ունի գրած ինքնուս երգահան Գուրգեն Գաբրիելյանը: Դրանցից մեկը «Դանուբ» երգն է, որն արտահայտում է մարդկային հոգու ելետեջները: Տեղն է ասել, որ երգը մեծ հուզականությամբ կատարում է հենց ինքը՝ երգահան Գ. Գաբրիելյանը: «Դանուբ» բանաստեղծության մեջ պոետը սպասում է իր զոհված եղբոր վերադարձին.

Դանուբ, դու իմ Արաքսի քույր,
Քեզ շատ եմ երգել,
Խնդրում եմ քեզ, պատասխան տուր,
Յեղից եմ եկել:
Իմ եղբորը դու չե՞ս տեսել,
Ջահել, գանգրահեր,

ԱՊԱՏԱՔԱՆԻ ՓՈՊԱՐԵՆ

Մինչև հիմա տուն չի հասել,
Սպասում ենք դեռ:

Հուզաթաթալ թախիծ կա նաև Ս. Խանյանի եւ Գ. Գարրիեւյանի համատեղ ջանքերով ստեղծված «Ո՞ւր ես, մայր իմ» երգի մեջ, որը մի իսկական ներքող է մոր սուրբ հիշատակին:

Երգը շահեկան է, երբ ունի իր ուրույն կատարումը: Եվ երգի գլխավոր նպատակը կատարողական վարպետություն ցուցադրելը չէ, այլ ասելիքը տեղ հասցնելն է: Իսկ հանրապետության վաստակավոր արտիստուհի Էլմիրա Առստամյանը այդ լավ գիտե: Ամեն անգամ, երբ արտիստուհին ավարտում է «Կարոտ», «Գովք Ղարաբաղին» երգերը (երաժշտ. Ղազարյանի) դահլիճում ծայր են առնում ծափերը: Ահա «Գովք Ղարաբաղին» բանաստեղծության մի քառատողը.

Մեր ավանդական օջախ դու անմար,
Մեր քաջ պապերի կանգուն բերդապար,
Դարերից ծնված մեր բախտի կամար,
Սրտերից սնված մեր հնչուն քնար:
Դու մեր վառ ներկան, պայծառ ապագան,
Մեր երազների փունջն անապական:

Ս. Խանյանի տեքստերով երգ է գրել նաև ինքնուս կոմպոզիտոր Նորայր Դանիելյանը: Նրա «Մոր մասին» երգը բազմիցս հնչել է հիմա էլ հնչում է բեմահարթակներից:

Ս. Խանյանն իր ստեղծագործական աշխարհը համատեղում է հասարակական ակտիվ գործունեության հետ: Նա խաղաղության մարզային կոմիտեի նախագահն է: Տարբեր պատվիրակությունների կազմում լինելով Հունգարիայում, Նորվեգիայում, Ավստրիայում, գրել է երգերի նոր շարք՝ նվիրված խաղաղությանը: Հուսով ենք՝ կհնչեն բեմերից, արժանանալով երգասերների ուշադրությանը:

*Ռոբերտ ՂԱՀՐԱՄԱՆՅԱՆ
ԼՂԻՄ ԳՄԿ-ի դիրեկտոր
«Սովետական Ղարաբաղ»,
5 նոյեմբերի, 1986թ.*

ԱՊՐԱՏ ԽԱՆՅԱՆ - 60

**ԼՂԻՍ ՀԱՏՈՒԿ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ԿՈՄԻՏԵԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**ԸՆկ. Ս.Ա.Խանյանին ԼՂԻՍ հատուկ կառավարման
կոմիտեի պատվոգրով պարգևատրելու մասին**

Գրականության զարգացման եւ մանկավարժական կադրերի պատրաստման գործում ունեցած երկարամյա եւ ակտիվ գործունեության համար Սոկրատ Աղալարի Խանյանին պարգևատրել ԼՂԻՍ հատուկ կառավարման կոմիտեի պատվոգրով:

**ԽՍԿԿ Կենտկոմի բաժնի վարիչ, ԼՂԻՍ հատուկ
կառավարման կոմիտեի նախագահ
Ս. Վոլսկի, 12 հունվարի 1990թ.**

ՊՂՏՊԻՅՆԻ ԿՊՊԱՔ՝ ՉՊՔԵԼՅԱՊՊՆ

Հարգելի Սոկրատ Խանյան, ՀԳՍ վարչության քարտուղարությունը, այդ թվում եւ Արցախի գրողների կազմակերպությունը, սրտանց ողջունում են Ձեզ՝ Ձեր ծննդյան 60-ամյակի առթիվ:

Չնայած Ադրբեջանական հանրապետությունում հայ գրողի համար ստեղծված անբարենպաստ պայմաններին, Դուք չեք ընկճվել, ստեղծագործել եք նվիրումով ու արգասավոր: Դուք, ինչպես իրենց գրախոսականներում բացահայտել են անվանի գրողներ Ն. Ջարյանը, Ս. Արմենը, Ս. Կոյունը, Ս. Հարությունյանը, գրականագետներ Ս. Սողոմոնյանը, Ս. Արզումանյանը, Դ. Գասպարյանը, Հ. Սերոբյանը, Ս. Ավագյանը, Ժ. Անդրյանը եւ ուրիշներ, կարողանում եք հուզաթաթավ ու զուներդ պատկերել Արցախ աշխարհի թովիչ գեղեցկությունները, արցախցիների ազնիվ ապրումները եւ պայքարը պատմության խաչմերուկներում:

Դուք որպես քաղաքացի-բանաստեղծ սիրահարված եք Ձեր ծննդավայր Արցախ աշխարհին եւ Ձեր կյանքի չափանիշը համարում եք նրան անմնացորդ ծառայելը: Եթե Ձեր գրական գործունեությանը ավելացնենք Ձեր հասարակական գործունեությունը որպես ԼՂ մարզային «Գիտելիք» ընկերության ղեկավարի, Խաղաղության պաշտպանության մարզային կոմիտեի նախագահի, ապա բանաստեղծ-քաղաքացու Ձեր կերպարը կրկնակի կամբողջանա: Դուք Արցախի Ձեր գրչեղբայրների հետ Դարաբաղյան շարժման առաջին օրվանից դարձել եք ազգային-ազատագրական պայքարի ակտիվ մասնակիցներից մեկը:

Մաղթում ենք Ձեզ քաջառողջություն, ստեղծագործական եւ գիտամանկավարժական ակտիվ գործունեություն:

**Հայաստանի գրողների միության վարչության քարտուղարություն
Արցախի գրողների միության վարչություն**

1990թ., 22 հունվար

«ԵՄ ՈՐՊԻՆ ԵՄ ՔՈ...»

Հիմա իմ սիրելի գրչեղբոր հետ միասին մենք կոչվում ենք ավագ սերունդը գրական այն ընտանիքի, որի հասակը հազիվ է գերազանցում մեր հասակին: Դա այն սերունդն է, որ գրական իր փորձերն արեց 50-ական թվականների սկզբներին եւ շարունակում է անուրանալին մատուցել մայր գրականության արցախյան թելին:

Եվ ահա շուրջ քառասուն տարի է ընթերցողի ականջին հնչում է Սոկրատ Խանյան անուն-ազգանունը՝ որպես բանաստեղծի, թարգմանչի, մանկավարժ-գրականագետի, լրագրողի, հասարակական գործչի, քաղաքացու:

1950-ին լույս տեսած առաջին բանաստեղծությունից սկսած մինչեւ 10-րդ գիրքը Սոկրատ Խանյանն անցել է գրական մի ճանապարհ, ուր խորդուբորդերի ամխուսափելիությունը չխաթարեց նրա ձեռագրին, եւ որը նրան բերեց-հասցրեց փոթորկալի այս օրերը:

Ինչպես իր սերնդի, այնպես էլ Սոկրատ Խանյանի անցած ճանապարհը, սակայն, հեշտ ու հարթ չեղավ, վկան այն ողջ տասնամյակն է, որ նա տվայտանքով անցավ առաջին երզից սկսած մինչեւ առաջին գիրքը:

Այդպես կարող էր պատահել միայն այն հանրապետությունում, ուր դժբախտություն է ունեցել հայտնվելու Արցախ հայրենիքը, որը 70 տարիներ ի վեր ոտնահարվել է ոչ միայն տնտեսապես ու քաղաքականապես, այլեւ մշակութային ու գրական առումներով:

Ջրկված լինելով գրական մամուլից, հրատարակչական հնարավորություններից, ամենատարրական իրավունքներից, հայագգի գրողը ստիպված էր ծարաված աչքը հառել այս հանրապետության «ողորմածությանը» եւ բեղից ընկած բրնձի «առատությամբ» տասը տարուց մեկ մի գիրք «շնորհ բերել» հայ ստեղծագործողին:

Ահա այսպես ծնվեց նաեւ Սոկրատ Խանյանի «Կարկաչը» (1959թ.):

Երեսուն տարիների հեռվից այսօր այնքան թարմ են հնչում արցախյան լեռներին հասցեագրված տողերը.

Բայց ամենից շատ, հայրենի լեռներ,
Ես գագաթներն եմ սիրում ձեր հպարտ,
Եվ այն պահը թեժ, երբ անթիվ հողմեր
Գալիս, պարտվում են ձեր ոտքերի տակ:

ԱՊԱՏԱՔԱՆԻ ՓՈՊԱՐԵՆ

Թարմ են ասում, որովհետեւ թվում է, թե այս երգը գրվել է արցախյան հեղափոխության օրերին եւ զգուշացնում է մեր լեռները շրջափակող վանդալ հողմերին, որ չնոտենան նրաջ սրբազան գագաթներին, այլապես պարտված կփռվեն նրանց անդրդվելի ոտքերի տակ:

Իսկ «Ղարաբաղի երգը» կարծես արծազանքն է անպարտ լեռների եւ հպարտ լեռնցիների անընկճելիության.

Չի խոնարհվել Նադիր շահին,
Արյունարբու Կաջար խանին,
Համիդի սեւ յաթաղանին
Երգը Ղարաբաղի:

Սոկրատ Խանյանի «Սիրոս ձեզ հետ է» գրքում սրտառուչ երգերի թիվն ավելի ծավալվեց: Այստեղ նրա խոսքը ավելի ջերմացավ եւ շաղախվեց բնության նրբերանգների զգացողությամբ:

Իսկ «Արեւսար» գիրքը լիքն է հայրենի Արցախի բնության ու մարդկանց նախշերով.

Այն Ուխտաձորն է հավերժ դալարուն,
Այն գնրուխտ հագած մեր Արեւսարն է,
Այս էլ մանկության իմ ընկեր առուն,
Խոնարհվեմ մի պահ, կարոտս առնեմ...
Գալուստիս լուրը հասել է մորս,
Նա արցունք, ժպիտ իրար է խառնել,
Հասնեմ, համբուրեմ արցունքը նրա,
Կարոտս առնեմ:

«Լեռների երգում» բանաստեղծի խոսքը ավելի է հղկվում ու ջերմանում: Բացում ես գիրքը, եւ իրար հաջորդող մի քանի երգ քեզ դարձնում են «Աստղերին հասած լեռների ծնունդ», սուրբ «Ղարաբաղյան լեռների որդի», որը հպարտությամբ ասում է.

Լանջերը կանաչ, փեշերը կանաչ,
Թեւերը կանաչ մեր սարերի,
Կանջերը կանաչ, հուշերը կանաչ,
Թեւելը կանաչ մեր դարերի:

Այնուհետեւ նա փոքրիկ ընթերցողներին մատուցեց իր գողտրիկ ընծան՝ «Իմ նվերը» մանկական գիրքը:

Ինքը՝ Սոկրատ Խանյանն էլ քաջ գիտի, որ այնքան էլ դյուրին չէ ձեռք զարկել մանկան հոգեբանությանը: Բայց հաճելին այն է, որ

ԱՊԱՏԱՔԱՆԻ ՓՈՊԱՐԵՆ

Մանկավարժ բանաստեղծի սրտում տարիների ընթացքում ամբարված պահուստը ժայթքել է մի օր եւ դարձել անկեղծ զգացումների մի երգափունջ, որից մի ամբողջ շարք կարելի է ազատ կերպով երաշխավորել դպրոցական դասագրքերին: Այդ գործերից է «Գարնան ամպը», որը բնության մի գողտրիկ կտոր է.

Ամպը գետի վրա չոքեց,
Մի կուշտ խմեց ու բարձրացավ,
Երկինքն ամպին առավ գիրկը,
Ամպը շիկնեց ու թանձրացավ,
Ամպը ճչաց, գռռաց ամպը,
Բարակ-բարակ անձրեւ տեղաց,
Ամպը գնաց անձրեւի հետ,
Ծիածանն գոտին թողած:

Անցած գրական ճանապարհին ձեռք բերած լավագույն ավանդույթներին հոգեհարազատ է նաեւ Խանյանի «Լեռնային դղանջներ» գիրքը, ուր հայրենի Արցախի նկատմամբ հեռավոր կարոտը վեր է ածվել կրակված սիրո, շատ վաղուց իր ծննդավայրի մասին խորհում է ոչ թե օտար ծովափերին, այլ հենց մայր ժողովրդի գրկում: Դրա համար էլ հեռավոր մորմոքները այստեղ վեր են ածվել «Լեռնային դղանջների».

Ելել եմ սարը, երկնքի հյուրն եմ,
Արեւն իջել է ու չոքել կողքիս,
Շուրջս ծաղկունքի ծփանք ու բույր է,
Ալեկոծված է խենթացած հոգիս:

Ստեղծագործողի ճանապարհին լինում են պահեր, երբ նրա երգերը ուղղակի, առանց ճիգ ու ջանքի, սրտից հոսում են զուլալ աղբյուրի պես, հնչում որպես հոգու թրթիռներ, եւ որովհետեւ սրտաբուխ են, ապա հեշտությամբ էլ գտնում են սրտեր տանող ճանապարհը: Տեղն է հիշել «Սրտից բխած խոսքը սիրտ կմտնի» ժողովրդական իմաստությունը: Բանաստեղծի «Քո անունից» եւ «Կանաչ ծփանք» ժողովածուները հողաբույր են, քաղաքացիական պարտքի լիրիկական արտահայտություններ, հայրենասիրության ընդգծված թրթիռներ, բարության, լույսի, անձնուրաց սիրո նվազներ:

Հայրենասիրական անկեղծ ու վարակիչ զգացումների բանաստեղծական կատարյալ արտահայտություններ են «Խաղ», «Այց»,

ԱՊԱՏԱՔԱՆԻ ՓՈՊՈԱՐԵՆ

«Պեղում», «Երկրիս», «Գարուն», «Որդիական» բանաստեղծությունները, «Ղարաբաղյան նվազներ» շարքը («Քո անունից» գրքում), «Քո գրկում», «Պարտք», «Կաղնի», «Գյուղ իմ», «Ղարաբաղի բնություն», «Հողի կարոտով» երգերը («Կանաչ ծփանք» ժողովածուում): Հաճելին այն է, որ Ս. Խանյանը հայրենասիրական իր խոհերը արտահայտելու թարմ ու նուրբ երանգներ է գտել, բանաստեղծական պատկերն ու ենթատեքստը ինքնաբերական են, եւ հավատում ես, որ դու ինքդ էլ այլ կերպ չես մտածի ու չես արտահայտվի: Որպես որդի («Որդիական»), դիմելով հայրենի երկրին, բանաստեղծը համեմատությունների ավանդական ձևից հեռանում է, հակադրության հետաքրքիր հնարով հաստատում որդիական սիրո անսպառ ու անհատնում ծփանքը հայրենի հողի՝ մարդուն մարդ պահողի հանդեպ:

Իմ արմատները սրտիդ խորքումն են,
Բայց ոչ կաղնու պես, կաղնին ի՞նչ է որ,-
Ես որդին եմ քո:

Իմ թելերը քեզ փայում են, շոյում,
Բայց ոչ ճյուղի պես, ճյուղը ի՞նչ է որ,
Ես ոգին եմ քո:

Ս. Խանյանի «Քո անունից» գրքի «Ղարաբաղյան նվազներ» շարքը գալիս է լրացնելու իրեն հարազատ այդ թեման ինքնատիպությամբ եւ գույների բազմազանությամբ: Շարքի «Առավոտը», «Ամպը», «Արտերը», «Ամառը», «Կալերը», «Տատիկը», «Անձրեւը», «Ձյունը», «Սարերը» ղարաբաղյան կոլորիտի, երանգների, հոգեբանության վառ արտահայտություններ են:

Չպետք է կարծել, թե Ս. Խանյանի գրքերը զերծ են թերություններից: Նրանցում տեղ են գտել այնպիսի բանաստեղծություններ, որոնք զեղարվեստական ընդհանրացումներով թույլ են, անկատար: Բանաստեղծը հաճախ չարաշահում է որոշ բառեր: Օրինակ, հաճախակի ենք հանդիպում երգ բառի հանգավորմանը: Սակայն այդ թերությունները որակ չեն կազմում, ստվեր չեն գցում նրա ստեղծագործությունների վրա:

Ուրախալին այն է, որ թվարկածս գրքերի մեջ եղած եւ այդ գրքերից դուրս Խանյանի գրչին պատկանող վերջին տարիների լավագույն ստեղծագործություններն ընդհանրացնելու հնարավորություն կա այսօր մեկ հատընտիրում («Կարոտի կրակներ»), որի

ԱՊԱՏԱՔԱՆԻ ՓՈՊՈԱԲԵՆ

Մառթիվ էլ գրվում է այս խոսքը՝ որպես խղճի պարտք:

Խանյանի «Կարոտի կրակները» բոցավառվել են մեր գրական փրկված օջախի, տասնամյակների ու ոտնձգությունների եւ կապանքներից ձերբազատված ստեղծագործական կազմակերպության արմատների վրա: Կազմակերպություն, որն արդեն ունի իր գրական օրգանը՝ «Արցախը», իր հրատարակչական հնարավորությունները, իր վերածնունդը, որոնց առաջին ծիծեռնակը պետք է համարել հեղինակի միջոցներով լույս աշխարհ եկած այս ընտրանին՝ «Կարոտի կրակները»:

Եթե այսքանին ավելացնենք բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ, Ստեփանակերտի մանկավարժական ինստիտուտի հայոց լեզվի եւ գրականության ամբիոնի վարիչ Սոկրատ Խանյանի մանկավարժական անխոնջ գործունեությունը, նրա ծառայությունը որպես խաղաղության պաշտպանության ԼՂ մարզային կոմիտեի, մարզային «Գիտելիք» ընկերության նախագահի, գրքասերների մարզային ընկերության նախագահության անդամի, ապա բանաստեղծ-քաղաղացու նրա կերպարը ավելի կամբողջանա:

Նրա գրական-ստեղծագործական ճանապարհի զարկերակը հայրենի լեռնաշխարհի նկատմամբ բոցավառ սերն է, որն ընդհանրացրել է իր այս ջերմ տողերի մեջ.

Քո անհուն սիրով ծփում եմ քո մեջ,

Բայց ոչ ծովի պես, ծովը ի՛նչ է որ,

Կյանքիդ ալիքն եմ.

Կարոտս բորբոք միշտ ժպտում է քեզ,

Բայց ոչ աստղի պես, աստղն ինչ է որ,

Ես քո գալիքն եմ:

Գուրգեն ԳԱԲՐԻԵԼՅԱՆ
«Դպրություն», Երեւան, 6 հուլիսի 1990թ.

ԱՊԱՏԱՔԱՆԻ ՓՈՊՈԱՐԵՆ

ԵՎ ԳՐԻՉՆ Է ՄԱՐՏՆՉՈՒՄ

Բանաստեղծ, թարգմանիչ ՍՈԿՐԱՏ ԽԱՆՅԱՆԸ ապրում եւ ստեղծագործում է Ստեփանակերտում: Բանաստեղծական 12 ժողովածուների հեղինակ է: Վերջերս Երեւանի պետական համալսարանի հրատարակչությունը լույս ընծայեց նրա նոր գիրքը՝ «Արցախյան դողանցները», որի քնարական հերոսը հարազատ քերծ ու քարափներին կառչած, իր պապենական հողն ու օջախը կրծքով պաշտպանող հպարտ արցախցին է: Այս հրաշալի գրքի հուզաթաթավ բանաստեղծությունների տողերի միջից բաբախում են մարտնչող արցախցու սիրտն ու հավատի ոգին:

Ծանր է տաղանդավոր բանաստեղծի ճակատամարտը՝ իր սքանչելի տաճարների զանգերի լեզվակը հատել փորձող բիրտ ուժերի դեմ, պիտի մարտնչել նաեւ՝ գրչով: Ու դեպի թշնամու դիրքերը մղվող ազատամարտիկի աներերությամբ մարտնչում է Սուկրատ Խանյանի հոգնել չիմացող գրիչը՝ շանթ ու որոտ տեղալով ոսոխի վրա: «Ի վերջո, հաղթանակը մերը կլինի, քանզի մենք գիտենք՝ ինչի համար ենք կռվում»: Սրանից մեկ տարի առաջ ասված նրա խոսքերն ենք հիշում, վկան՝ մեր վերջին հաղթանակները եւ ամենամեծը՝ Շուշիի ազատագրումը:

Սուկրատ Խանյանը 1958-ից գրողների միության անդամ է, բանասիրական գիտությունների թեկնածու, պրոֆեսոր: Նա 6 մեծագործությունների հեղինակ է՝ հայ գրականության եւ ժողովուրդների գրական կապերի գծով: Գրականագետը աշխատում է Ստեփանակերտի մանկավարժական ինստիտուտում՝ որպես հայոց լեզվի ու գրականության ամբիոնի վարիչ:

Վերջերս անվանի բանաստեղծը Երեւանում էր, պիտի մեկներ Արցախ: Այցելեց խմբագրություն եւ մեզ տրամադրեց իր բանաստեղծությունների նոր շարքը:

*«Դաշնակցություն» - Դայաստանի ԴԴԴ ԿԿ
պաշտոնաթերթ, № 12 (49),
հուլիս, 1992թ.*

ԱՊԱՏԱՔԱՆԻ ՓՈՊԱՐԵՆ

ԱՊԿՊԱՏ ԻՄԱՆՅԱՆ - 70

70 ՏԱՊԵԿԱՆՈՒՄ ԿՅԱՆՔԻՆ

ԱՊՊԱՀԱՐՎԱԾ ՄՆԱԲՆ ԵՐՏՋԱՆԿՈՒԹՅՈՒՆ Է

Լրացավ բանաստեղծ, գրականագետ, Արցախի պետական համալսարանի հայոց լեզվի եւ գրականության ամբիոնի վարիչ, պրոֆեսոր Սուրատ Խանյանի 70-ամյակը: Լինելով Արցախի գրական ընտանիքի նահապետներից մեկը, Ս. Խանյանը, որպես գրչի անխոնջ մշակ եւ հասարակական գործիչ, իր ուրույն տեղն ունի մտավորականության շարքում:

Ընթերցողներին ենք ներկայացնում բանաստեղծ Սուրատ Խանյանի հետ մեր աշխատակցի ունեցած զրույցը:

-Ձեր առաջին բանաստեղծությունը «Խորհրդային Ղարաբաղ» բերթում հրատարակվել է 1940-ին: Հայտնի է, որ վիրաբույժ պիտի դառնայիք, բայց տարվեցիք գրականությամբ, ու պոեզիան հաղթեց: Ինչպե՞ս:

-Ճշմարտություն է, ժխտել չես կարող: Այսօր էլ հիշողությանս մեջ թարմ են մնացել անցյալից «ժառանգած» պատառիկները: Դպրոցում շատ էի սիրում մաթեմատիկան ու քիմիան: Ցանկացած խնդիրը լուծում էի հեշտությամբ, իսկ Մենդելեևի աղյուսակը ընդհանրապես անգիր գիտեի: Միջնակարգը գերազանց գնահատականներով ավարտելուց հետո դասընկերոջս՝ Էդուարդ Միրզախանյանի հետ մեկնեցինք Բաքու եւ ընդունվեցինք բժշկական ինստիտուտի վիրաբուժության բաժինը: Սակայն մի օր, մասնակցելով դիախերձարանում հերթական պարապմունքներին, այլևս չվերադարձա ինստիտուտ: Հոգուս մեջ խռովք կար եւ անսահման թախիծ: Հուլզն ու ներշնչանքն ավելի հաճախ էին ինձ ուղեկցում: Ջահելներով հաճախ էինք հայկական թատրոն ու գրադարան այցելում, քննարկում մեր կարդացածը, տեսածն ու ընկալածը: Սիրահարված էի արվեստին, գրականությանը, ընդհանրապես կյանքին: Շատ էի ուզում բանասիրական կրթություն ստանալ:

-Ինչպե՞ս հայտնվեցիք գրական միջավայրում:

-1953-ին ավարտեցի բուհը: Որպես երիտասարդ ստեղծագործող հաճախ էի այցելում դեռեւս 19-րդ դարի 70-ական թվականներին Բաքվի հայ բարեգործների հիմնադրած այն գրադարանը, ուր գրական աշխատանքային մթնոլորտ էր տիրում: Ժամանակին այն յուրովի հավաքատեղի էր հանդիսանում հայ գրողների եւ արվես-

տագետների համար, եւ հանդիպումների արդյունքում ազգանպաստ ոչ քիչ գաղափարներ էին ծնունդ առնում (ժամանակին գրադարանը սիրելի վայր էր եւ Ալ. Շիրվանզադէի համար): Գրադարանում գրքերի քննարկումներ էին կազմակերպվում, որոնց մասնակիցն ու ականատեսն էինք դառնում սկսնակ բանաստեղծներս: Իսկ միջոցառումներին ներկա էին լինում Յամո Սահյանը, Սուրեն Այվազյանը, Աթանես Սենալը, Գարեգին Սեւունցը, Արշավիր Դարբնին, Գարեգին Բեսը, Աշոտ Գրաշին: Յայկական համայնքի հետ սերտ կապեր ուներ Պարույր Սեւակը: Քննարկումներին մեր ստեղծագործություններից ներկայացնում էինք եւ երիտասարդ բանաստեղծներս՝ Վլ. Աբրահամյանը, Վ. Յովակիմյանը, ապա Գ. Օհանյանը, եւ, խրատ-խորհուրդների հետ մեկտեղ, քիչ չէինք ստանում ավագ գրողների օրհնանքը, ինչը մեզ ոգեշնչում էր: Առաջին բանաստեղծություններս եւ ակնարկներս տպագրվեցին «Կոմունիստ» հայերեն թերթում: Շուտով աշխատանքի հրավիրվեցի խմբագրություն, ուր եւ ինձ բախտ վիճակվեց ավելի մոտիկից շփվել գլխավոր խմբագիր, գրականագետ Յամո Ամիրխանյանի, խմբագրության սյուների՝ Յ. Սահյանի, Ս. Այվազյանի, Ա. Սենալի, անվանի այլ գրողների հետ:

-Եվ ինչպե՞ս եղավ, որ տեղափոխվեցիք Ստեփանակերտ:

-Դուք, հավանաբար, գիտեք, թե ինչ աշխույժ ու ակտիվ կյանքով էր ապրում Բաքվի հայ բնակչությունը, նրա տրամադրության տակ էին մշակույթի բազմաթիվ օջախներ, հայկական պետական թատրոնը: Ադրբեջանի կենտրոնի հրահանգով իրար հետեւից փակվեցին այդ բոլոր օջախները: Մնաց մի թերթ ու մանկավարժական ինստիտուտի հայկական բաժինը: Վերջինս, Յ. Ալիեւի հրամանով, ինտերնացիոնալիզմի բարբառանքների քողի տակ, տեղափոխվեց Ստեփանակերտ, իսկ «Կոմունիստ» հայկական թերթը դադարեց գործել Բաքվի հայկական հայտնի ջարդերից էլ առաջ: Ես դեռեւս 1969 թվականին էի վերադարձել Արցախ, ուր եւ մինչեւ այսօր ապրում, աշխատում եմ:

-Դուք բանաստեղծությունների երկու տասնյակ ժողովածուների հեղինակ եք, բազմաթիվ մենագրություններ, 200-ից ավելի գիտական հոդվածներ եք հրատարակել: 30 տարի անընդմեջ գլխավորում եք Արցախի պետհամալսարանի հայոց լեզվի եւ գրականության ամբիոնը: Արցախի գրական ընտանիքի նահապետներից մեկն եք, մի շարք հասարակական կազմակերպությունների անդամ: Գիտական, մանկավարժական աշխատանքը չի՞ խանգարում:

րում, արդյոք, բանաստեղծությամբ...

-Ամենեւի՛ն: Գրական գործերով, բանաստեղծությամբ, առավել եւս հիմա, ընտանիք պահել չես կարող: Արդեն 45 տարի է հայ գրականություն եմ դասավանդում բուհում, եւ առանց ուսանողների իմ կյանքը չեմ պատկերացնում: Նրանց հետ ընդհանրապես տխրել հնարավոր չէ: Իրենց կենսախի՛նդ տրամադրությամբ ու անմիջականությամբ համակում, լուսավորում են ճանապարհ: Նման նպաստավոր պայմաններում, ուզած-չուզած, հավատն ու լույսն են քեզ ուղեկցում, մարդկանց բարի, խորհրդավոր հայացքները: Հոգուդ մեջ ծնվում է բանաստեղծությունը...

-Դուք բանաստեղծ եք եւ գրականագետ: Որի՞ն եք տալիս նախապատվությունը: Այնուամենայնիվ, ո՞վ է ձեր սիրած բանաստեղծը:

-Դժվար է ասել: Հայտնի ճշմարտություն է՝ գրողն առաջին հերթին պիտի կարողանա գնահատել գրական երկը: Մեր անցյալի գրողներից շատերը եւս գրականագետներ էին: Գրական երկի քննադատությունը նպաստում է ժամանակակից գրականության ընթացքի ձեւավորմանն ու զարգացմանը: Թվում է՝ միաժամանակ բանաստեղծ ու գրականագետ լինելն իրար ամենեւի՛ն չեն խանգարում: Ինչ-որ տեղ, կասե՛ի՝ լրացնում, շարունակում են իրար:

-Բացի պոեզիայից եւ գրականությունից Դուք ունեք ոչ քիչ նախասիրություններ: Դրանցից ո՞րն է Ձեզ առավել հոգեհարազատ: Ու վերջին հարցը. 70-ամյա հոբելյարը արդյոք երջանի՞կ է համարում իրեն:

-Նախասիրություններ, իրոք, շատ ունեմ, կառանձնացնե՛ի երգն ու երաժշտությունը: Քեռիներս ճանաչված երաժիշտներ են եղել: Նվագում եմ երաժշտական մի քանի գործիքների վրա: Բայց չեմ թաքցնում, թախժի, տրտմության պահերին սրինգն է իմ ուղեկիցը: Երբ մարդ 70 տարեկան է ու ծերություն չի գում, հարազատներով է շրջապատված ու շարունակում է ստեղծագործել, նա ավելի է սիրահարվում կյանքին: Իսկ դա ինքնին երջանկություն է:

Դավիթ ՄԻՔԱՅԵԼՅԱՆ
«Հայաստանի Հանրապետություն» օրաթերթ,
5 փետրվարի, 2000թ.

-Ինչպե՞ս եղավ, որ նախընտրեցիք բանասիրությունը:

-Ամեն անգամ, միջնակարգի իմ տարիներին անդրադառնալով, խորին երախտագիտությամբ եմ հիշում իմ քիմիայի ուսուցչին՝ Ապրես Առաքելյանին եւ գրականության ուսուցչուհուս՝ Արեւ Թամրայանին:

Քիմիայի խնդիրների ժողովածուներում ինձ համար անլուծելի խնդիր չկար, Մենդելեևի աղուսյակը գիտեի անգիր, սիրում էի նաեւ մաթեմատիկան: Նկատի ունենալով այդ հանգամանքը՝ Կոմկուսի Հադրուքի շրջանային կոմիտեն ինձ եւ Մեծ Թաղերի դպրոցը գերազանց ավարտած Էդուարդ Միրզախանյանին հատուկ որոշմամբ ուղարկեց Բաքու՝ սովորելու բժշկական ինստիտուտում: 1947-ին էր: Ընդունվեցինք վիրաբուժության բաժինը, սակայն կարճ ժամանակից հետո, ծանոթանալով դիսհերձարանին, հրաժարվեցի բժիշկ դառնալու մտադրությունից եւ վերադարձա գյուղ: Ծնողներս մտահոգվեցին: Ճիշտն ասած, հայրս երազում էր, որ ֆինանսիստ դառնայի, մայրս՝ բժիշկ: Բայց իմ հոգում արմատ էր նետել պոեզիան: Գրում էի բանաստեղծություններ: Առաջին ոտանավորս տպագրվել է 1940թ.՝ «Խորհրդային Ղարաբաղ» թերթում: Սովորում էի 4-րդ դասարանում, մասնակցել էի մարզային օլիմպիադային, հավանել էին եւ տպագրել՝ «Ո՞վ է նվիրել» վերնագրով:

-Դա Ձեր գրական ստեղծագործական ճանապարհի սկի՞զբը կարելի է համարել:

-Ոչ: Իմ գրական գործունեության սկիզբը համարում եմ 1950թ., երբ «Կոմունիստ» թերթում տպագրվեց իմ՝ «Կիսատ երգը» բանաստեղծությունը՝ նվիրված Մեծ Հայրենականում զոհված ավագ եղբորս՝ բանաստեղծ Սուրեն Խանյանի հիշատակին: 19 տարեկան էր, բազմաշնորհ էր, գրում էր, նկարում, արտասանում: Ձգտում էր իր իմացածը հաղորդել նաեւ ինձ: Ուրախանում էր, երբ ստացվում էր:

Ի դեպ, բժշկականը թողնելուց հետո մեր գրականության ուսուցչուհին ասել էր. «Քո նախասիրությունը գրականությունն է: Այդ ուղղությամբ լուրջ մտածիր»:

Եվ մտածեցի, բայց երկու տարվա ընդմիջումից հետո: Իմ առաջին սերը գյուղում էր: 1948-ին նշանվեցի, 1949-ի օգոստոսին ընդունվեցի Բաքվի Լենինի անվան պետական մանկավարժական

ինստիտուտի լեզվագրական բաժինը, նույն ամսի 16-ին վերադարձա գյուղ, 19-ին ամուսնացա: Շատ էի սիրում Սրբուհուն, առանց նրան չէի պատկերացնում սերը: Ավարտելուց հետո օգնեցի, որ ինքն էլ ստանա բարձրագույն կրթություն: Այդպես էլ ստացվեց: Ինքն էլ դարձավ բանասեր:

-Խնդրում եմ նշեք Ձեր նախընտրած թեմաները:

-Բանաստեղծի համար բոլոր թեմաներն էլ հրատապ եւ նախընտրելի են: Այստեղ մի խորհուրդ չպետք է մոռանալ, դա Յ. Թումանյանի պահանջն է «Ոչ թե ինչը, այլ ինչպեսը»: Ասել է թե՛ թեման պետք է մարմնավորվի գեղարվեստական թարմ ու առինքնող միջոցներով: Երգել եմ հայրենիք, սեր, աշխատանք, խիղճ, երազ, կարոտ, հերոսություն, նահատակների փառք եւ այլն, եւ այլն: Դա է կյանքը, կյանքից դուրս պոեզիա չկա:

-Ձեր սիրելի բանաստեղծը:

-Բոլոր մեծերը: Ումի՞ց չսովորես: Յուրաքանչյուր անհատականություն ուսուցիչ է: Միայն մի բան կարող եմ նշել: Ես ռեբուսները չեմ ընդունել եւ չեմ ընդունում, ինձ համար գլխավորը արվեստի պարզությունն է: Իսկ ո՞վ չի պարզ. Գր. Նարեկացի՞ն, Յ. Թումանյան՞ը, Ավ. Իսահակյան՞ը, Վ. Տերյա՞նը, Դ. Վարուժան՞ը, Ե. Չարենց՞ը, թե՞ Յ. Սահյանն ու Սեւակը: Բոլորն էլ պարզ են, բոլորն էլ իմ պաշտամունքն են:

-Դուք նաեւ ճանաչված գրականագետ եք, մանկավարժ: Գրականագիտությունը չի՞ խանգարել Ձեր բանաստեղծությանը:

-Ոչ մի հայ գրող զուտ գրական հունձքով չի կարողացել ընտանիք պահել: Բոլորն էլ աշխատել են ինչ-որ բնագավառում: Ես նախընտրեցի լրագրությունը եւ ապա՝ մանկավարժ-գրականագետի բնագավառը: Երկուսն էլ մոտ են գեղարվեստական խոսքին: Աշխատել է պետք: Իհարկե, մանկավարժի գործը քիչ ժամանակ չի խլում, բայց ես կասեի, որ հաճելի աշխատանք է: 1960-ից հայ գրականություն եմ դասավանդում բուհում եւ առանց ուսանողության չեմ պատկերացնում կյանքը: Ձգտել եմ հասցնել: Համ էլ ի՞նչ բանաստեղծ, եթե գրական երկը գնահատել չգիտես: Մեր անցյալի բոլոր գրողները միաժամանակ գրականագետներ էին: Դա լավ օրինակ է մեզ համար:

-Հայ պոեզիայի արցախյան օջախի նոր սերնդի մասին ի՞նչ կասեիք:

-Այդ սերնդի մասին այսօր միակ խոսք ասողը ես եմ: Երեւանում

մերոնց քիչ են կարդում, հատուկեմտ զրքույկներ են գրախոսվում: Այսօր մենք ունենք իրեն գտած մի նոր սերունդ, որ եկել է Վ. Հակոբյանից հետո՝ Ռ. Եսայան, Ա. Քոչարյան, Ժ. Բեգլարյան, Դ. Միքայելյան, Ն. Գասպարյան, Հ. Ալեքսանյան եւ ուրիշներ, իսկ արծակագիրներից՝ Կ. Դանիելյան, Ս. Որբն, Կ. Գաբրիելյան եւ այլք: Կծնվեն, իհարկե, նորերը կծնվեն: Բայց զարմանալիորեն կրկին մեր գրականության պոետական երակն է ուժեղ: Արծակը երերում է: Երեւի դա էլ ազգային առանձնահատկություն է: Վ. Բրյուսովը 1916-ին նկատել է. «Ճիշտ են ասում, որ հայ ժողովուրդը բանաստեղծ ժողովուրդ է»:

-Որպես գրականագետ՝ Ձեր նախընտրած գրողը:

-Եթե բուհի դասախոս չլինեի, կարող էի մատու դնել մեկ կամ երկու գրողների վրա: Բայց 50 տարի է, ինչ հայ գրականության պատմություն են դասավանդում, 15 տարուց ավելի էլ դասավանդել են ռուս գրականություն: Տարբեր առիթներով թերթերում եւ ամսագրերում հանդես են եկել մեր դասական եւ նորագույն շրջանի ականավոր գրողների մասին: Գր. Նարեկացու, Սայաթ-Նովայի, Խ. Աբովյանի, Հ. Թումանյանի, Ավ. Իսահակյանի, Ե. Չարենցի, հետջարենցյան շրջանի գրողների մասին գրած հոդվածներս ի մի են հավաքել եւ առաջիկայում կհանձնեմ տպագրության: Վերջին երկու տարվա ընթացքում աշխատել են «Հայրենիքի ազատության թեման XX դարի հայ պոեզիայում» գրքի վրա (1950-1990), որ հանձնված է տպագրության: Բայց որպես ձեր հարցին կոնկրետ պատասխան՝ նշեն, որ Արցախի գրական օջախի ներկայացուցիչների հունձքը իմ ուշադրության կենտրոնում է եղել: Լույս են ընծայել «Ցավի ու սիրո պոեզիա» (Վ. Հակոբյանի մասին), «Գ. Գաբրիելյանի աշխարհը», «Բ. Ջանյանի պոեզիան», «Տաղանդի լույսը» (գրականագետ Ժ. Անդրյանի մասին), «Արցախյան պատերազմը եւ հայ պոեզիան» մենագրությունները: Ծավալուն խոսք են գրել երիտասարդ ստեղծագործողների մասին: Առաջիկայում եւս կշարունակեմ այդ գործը:

-Բացի պոեզիայից ու գրականագիտությունից ուրիշ ի՞նչ նախասիրություններ ունեք:

-Հասարակական աշխատանքը: Մեծ սիրով մասնակցել են այդ բնագավառի միջոցառումներին: Մի քանի տարի ղեկավարել են մարզային «Գիտելիք» ընկերությունը, Խաղաղության պաշտպա-

ԱՊԱՋԱՔԱՆՊ ՓՊՊԱՊԵՆ

նության LՂ մարզային կոմիտեն, ակտիվ մասնակցություն են ունեցել Գրքասերների մարզային խորհրդի աշխատանքներին՝ որպես անդամ: Եվ գլուխ չեն պահել, լավ են աշխատել: Դրա վկայությունները ԽՍՀՄ Գերագույն խորհրդի, ԽՍՀՄ բարձրագույն դպրոցի մեդալներն են, տասնյակ պատվոգրերն ու կրծքանշանները:

Սիրում են երաժշտությունը: Մորս կողմը՝ քեռիներս, երաժշտական աշխարհի մարդիկ էին, նվագում էին ժողովրդական գործիքների վրա: Այդ շնորհքը անցել է ինձ: Գուցե եւ իմ շնորհքից անցել է նաեւ թռռան՝ Յայկին, որ սովորում է Երեւանի Կոմիտասի անվան կոնսերվատորիայի դաշնակահարների բաժնում եւ դեռ պատանի, դարձել է Ա. Խաչատրյանի անվան մրցույթի, Միջազգային մրցույթների դափնեկիր: Շնորհքը՝ շնորհք, բայց աշխատասիրություն էլ է պետք:

-Խնդրում են պատմեք Ձեր ընթացիկ գործերի մասին:

-Տպագրության են հանձնված բանաստեղծությունների եւ պոեմների մի նոր ժողովածու, գրականագիտական մի նոր աշխատություն: Շարունակում են ստեղծագործել: 70-ը մի տարիք է, երբ ավելի ես սիրահարվում աշխատանքին: Աստված ինձ նվիրել է շնորհք, ժողովուրդը՝ սեր, հայրենիքը՝ թեւեր, ընտանիքս՝ երազ: Ինչքան ուժ ու եռանդ ունեն, պարտավոր են նվիրաբերել նրանց: Երեւի կյանքի իմաստը կայանում է հենց դրանում:

-Ի՞նչ դեր է խաղում ընտանիքը ստեղծագործողի կյանքում:

-Առանց հաշտ ու խաղաղ ընտանիքի հնարավոր չէ աշխատել: Այդ տեսակետից դժգոհ չեմ:

-Եվ ինչպե՞ս եք Ձեզ զգում այդ տարիքում:

-Երբ մարդ ֆիզիկապես առողջ է, նա ծերություն չի զգում: Դեռ եւս առույգ ու աշխատունակ եմ, երազանքներ ու ծրագրեր ունեն եւ վստահ եմ, որ կիրականացնեմ դրանք:

Արմեն ՍԱՐԳՍՅԱՆ

Բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ,
«Արցախի համալսարան», փետրվար, 2000թ.

ԱՊԱՏԱՔԱՆՊ ՓՊՊԱՊԵՆ

«ՀԱՅՐԵՆԱԱՄԻՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՀԱՅ ՊՈԵԶՄԱՅՐ
ԳԼԽԱՎՈՐ ԵՐԱԿԱՆ Է...»

Լրացավ բանաստեղծ, գրականագետ, մանկավարժ, լրագրող, բանասիրական գիտությունների թեկնածու, պրոֆեսոր Սուրբատ Խանյանի ծննդյան 70-ամյակը: Իր կյանքի 70 տարիներից 50-ը նա նվիրել է ստեղծագործական աշխատանքին՝ հրատարակելով բազմաթիվ բանաստեղծական ժողովածուներ, որտեղ ներկայացրել է հայրենի բնաշխարհը, ժողովրդի կյանքն ու կենցաղը, մաքառումները, պայքարը՝ հանուն ազատության ու անկախության:

Թերթի ընթերցողների անունից շնորհավորելով Ս. Խանյանի ծննդյան 70-ամյակը, ներկայացնում ենք մեր թղթակցի եւ հոբելյարի միջեւ օրերս կայացած հարցազրույցը:

- Պարոն Խանյան, դուք առավել շատ ձեզ գիտնական եք համարում, թե՞ բանաստեղծ:

- Առաջին հերթին ինձ բանաստեղծ եմ համարում... Առաջին բանաստեղծությունս տպագրվել է 1940թ. «Խորհրդային Ղարաբաղ» թերթում: Տպագրվելու մասին իմացա միայն 20 տարի անց, մեր ուսուցիչներից մեկն ինձ նվիրեց թերթի այդ համարը ու ես որպես մասունք պահպանում եմ այն: Իսկ իմ գրական գործունեության սկիզբը համարում եմ 1950թ.: Այդ թվականին տպագրվեց իմ «Կիսատ երգը» բանաստեղծությունը՝ նվիրված Հայրենական պատերազմում հերոսաբար զոհված իմ բանաստեղծ ավագ եղբոր հիշատակին: Իմ հոգում միշտ էլ եղել է բանաստեղծությունը: Բայց կա մի ճշմարտություն. բանաստեղծը նաեւ գրականագետ պիտի լինի... Գրականագիտությունը բանաստեղծական օրենքների, չափերի, էության բացահայտումն է... Դրան գումարած եւ մանկավարժական գործունեությունը: Ես դասավանդում եմ արդեն 40 տարի շարունակ, որն ինձ տարել է դեպի գրականագիտություն, եւ այսօր, որպես գրականագետ՝ տասնյակ մեծագրությունների հեղինակ եմ, ինձ առանձնապես հետաքրքրել է Արցախում ստեղծվող գրականությունը: Ես 14 բանաստեղծական ժողովածուների հեղինակ եմ... Իմ լավագույն գործերը՝ ընտրանիները, տպագրվել են 1990թ. Արցախում՝ «Կարոտի կրակներ» վերնագրով, եւ տարիների իմ փայփայած երազանքը իրականացավ, երբ Երեւանի պե-

տական համալսարանը տպագրեց «Արցախյան ղողանջներ»-ի իմ ընտրանին: Իմ 70-ամյակի առթիվ տպագրության են պատրաստել մոր գիրք, ուր տեղ են գտել 1990թ. առ այսօր գրած՝ արցախյան պատերազմի, Արցախի ազգային-ազատագրական պայքարի ընթացքին եւ մեր հերոսներին նվիրված քնարական բանաստեղծություններն ու մարտական երգերը: Այո, ես նախ բանաստեղծ եմ, եւ դրան գումարած նաեւ իմ գրականագիտական վաստակը:

- Ձեր հորեյանական երեկոյին ասացիք, որ երջանիկ մարդ եք... Դրանք հավուր պատշաճի՞ խոսքեր էին, թե՞, իրոք, մեր խայտաբղետ դարում կարող եք «փաստարկել» ձեզ բաժին հասած երջանկության չափը:

- Ես չեմ ընդունում այն մարդկանց, ովքեր միշտ նվճվում են, ովքեր քիչ տալիս են, շատ պահանջում, նրանց՝ ում թվում է, որ եթե իրենք չլինեն, ուրեմն կյանքը չի շարունակվի... Ամենահանճարեղ մարդն էլ եթե չլինի, միեւնույն է, ժողովուրդը հարատևում է: Կյանքը անցողիկ է, իսկ մնայունը նրա՝ մարդու արած-թողածն է, եւ յուրաքանչյուր քաղաքացի, ծնող իր երջանկության շարունակությունը տեսնում է սերնդի մեջ... Այս առումով ես ինձ երջանիկ եմ համարում: Երջանիկ եմ, որ Ղարաբաղի նման երկիր ունեմ, որ արցախցիների պես հերոս մարտիկներ ունենք, զավակներ ունենք, երջանիկ եմ, որ Աստված ինձ բանաստեղծելու շնորհք է տվել: 1960-ից մանկավարժական գործունեությամբ եմ զբաղվում եւ 30 տարի է Արցախի պետական համալսարանում եմ, ռեկտորատի ու գիտական խորհրդի անդամ եմ, իմ փորձով պետք եմ համալսարանին: Երջանիկ եմ, որ Արցախում արդեն խմորվել է գրողների միություն, եւ որի շարքերում առանձնանում են անուններ, որ պատիվ են բերում մեր գրական ընտանիքին: Աստված մեզ շնորհք է տվել մեր ժողովրդի հոգու գույները փնջելու:

Ո՞նց կարող եմ երջանիկ չզգալ, երբ հանրապետության ո՞ր դպրոց գնում եմ, իմ սաներն են այնտեղ: Եվ, վերջապես, ինչպե՞ս կարող եմ երջանիկ չլինել, երբ Արցախ աշխարհը մեր բոլորի հոգու թրթիռներով, մեր զավակների արյան գնով ձեռք բերեց ազատություն... Հազար տարվա ընթացքում մեր ժողովուրդը շատ բան է կորցրել, սա մեր պատվի հարցն էր, եւ փրկվեց մեր պատիվը՝ Հայաստանի եւ Սփյուռքի թեւ ու թիկունք սատարումով:

- Ձեր քնարերգության հիմնական թեմաներից է հայրենասիրա-

Կանոն: Ի՞նչ է հայրենիքը ձեզ համար եւ ո՞րն է նրա տեղը ձեր ստեղծագործական կյանքում:

- Հաճախ հայրենիքը ներկայացվում է որպես տարածք... Հայրենիքը տարածք չէ, հայրենիքը հայրական, հայրենական օջախ է, որի ծուխը միշտ պիտի հասնի աստղերին: Հայրենիքն այն բակն է, որտեղ դու մեծացել ես եւ ուր քո բալիկներն են այսօր խաղում: Հայրենիքը քո ծնողներն են, որոնք ի վերջո հեռանալով աշխարհից՝ պետք է համոզված լինեն, որ օջախը մնում է զավակներին եւ տիրություն է արվելու նրան:

Հայրենիքը յուրաքանչյուրի հոգու երազն է: Մեր ազգային վիշտը, մեր կորուսյալ Արեւմտյան Հայաստանն է... Ուսումնասիրում ես սփյուռքահայ գրականությունը եւ քեզնից անկախ արտասվում ես. խաբեցին մեր ժողովրդին, ողջ Արեւմտյան Հայաստանը տանուլ տվեցինք, եւ հիմա այն մեզ համար հոգեւոր Հայաստան է: Հայրենիքը ժողովուրդ է, լեզու է, օջախ է, հոգեբանություն է, պատիվ է եւ ամենից շատ՝ հայրենիքը սերունդների ապահով եւ պաշտպանված բնակավայրն է: Երբ ասում եմ՝ պաշտպանված, նկատի ունեմ մեր բանակը, առանց բանակի մեր ժողովուրդը կորստի էր մատնվելու եւ ուժացվելու էին սերունդները: Բանակը մեր փրկության ափն է, հովանին, մեր պատվի պահպանը:

- Արցախյան Ազատամարտը նոր լիցք հաղորդեց ձեր ներշնչանքին, բազմաբեղուն դարձնելով ձեր գրիչը... Դուք բավարարված եք, թե՞ շարունակում եք գովերգել Հայ զինվորին՝ Ազատամարտի զինվորին:

- Արցախյան պատերազմը կրկին եկավ ապացուցելու, որ երբ որոտում են թնդանոթները, մուսաները ոչ թե լռում են, այլ ընդհակառակը՝ նոր լիցք ու թափ են ստանում: Ժողովրդի ճակատագիրը պաշտպանող յուրաքանչյուր գրականություն պետք է նաեւ զինվորագրվի:

Այս տեսակետից մենք՝ գրողներս, զինվորագրվել ենք մեր պատերազմին: Իմ լավագույն բանաստեղծությունները՝ թե՛ մարտական եւ թե՛ քնարական, ծնվեցին պատերազմի թոհուրոհում, գրվեցին ներքնահարկում... Իմ տարիքը չէր ներում զենք բռնելու, սակայն իմ որդին, հարազատները ռազմաճակատում էին: Հարյուր հիսուն բնակիչ ունեցող հայրենի գյուղս 35 զոհ է տվել, դա նույնպես մեր պատվի մասին է խոսում: Մեր պատերազմին նվիրված 3

Կրեմ եմ գրել: Առաջինը «Արցախի արծիվը» պատմական պոեմն է, որի համար արժանացել եմ Եղիշեի անվան մրցանակի, հաջորդը՝ «Նահատակ լուսո»-ն եւ վերջինը՝ «Միեր» պոեմը: Մեր պատերազմը Մեծ հայրենականի շարունակությունն է, որը նույնպես իմ ստեղծագործություններում արծարծված է: Այսօր էլ աշխատում եմ նոր ստեղծագործությունների վրա, որոնց հերոսը հայ ազատամարտիկն է, որ կրակների միջից հանեց այն կապույտ երազը, որ մենք անվանում ենք՝ Ազատություն:

Հայրենասիրությունը իր մեջ ընդգրկում է մեր պաշտպանությունը, բանակի հերոսությունը, եւ ես չեմ կարող այդ թեմայից մի կողմ կանգնել, ընդհանրապես, հայրենասիրության թեման հայ պոեզիայի գլխավոր երակն է... Որովհետեւ մենք ունենք կորուսյալ երկիր, վտանգված հայրենիք, ունենք փրկված Արցախ, զորացող Հայաստան եւ հարազատ Սփյուռք: Եվ ինչպե՞ս կարելի է այդ ժողովրդի ճակատագիրը չբերել գրականություն, դա յուրաքանչյուրիս պարտականությունն է: Թեման շարունակվում է, եւ ի վերջո կամբողջանա արցախցի հայրենասերի, զինվորի կերպարը՝ բոլոր հերոսական դրվագներով:

- ...Եվ ի՞նչ կասեիք այդ զինվորին:

- Որ սիրի իր ծառայությունը, եւ որպես ծանր բեռ՝ իր ուսերից չմետի այն երկու տարին, որ ծառայում է բանակում, այլ համարի երկրի տիրոջ պարտականություն: Եվ քաջ գիտակցի, որ իր օջախի ու երկրի ապագան փրկողը ինքն է: Ուրիշը մեր երկիրը չի փրկելու, եւ Ազատության թռչունը զինվորի ասիերի մեջ է... Մեր ժողովրդի հույսն ու հավատը իր զավակն է՝ իր զինվորյալ զավակը:

Սիրվարդ ՄԱՐԳԱՐՅԱՆ
«Մարտիկ», հունվար, 2000թ.

ԱՊԱՋԱՔԱՆՊ ՓՊՊԱՐԵՆ

ՔԱՆԱՍՏԵՂԾ-ԳՐԱԿԱՆԱԳԵՏ
ԱՊՐԱՏ ԽԱՆՅԱՆ
(Պրոնակար)

Ս. Խանյանը յոթանասուն տարեկան է: Պարզապես դժվար է հավատալ, ամենից առաջ այն պատճառով, որ ինչպես 2-3 տասնամյակ առաջ, այսօր էլ 70-ամյա բանաստեղծը լի է երիտասարդական ավյունով եւ ստեղծագործական, անսպառ ներշնչանքով: Հոբելյարը մեծարվեց եւ մայր բուհում՝ Արցախի պետական համալսարանում, եւ Ստեփանակերտի երիտասարդական պալատում՝ կառավարական մակարդակով: Խոսվեց Խանյան-բանաստեղծի, դասախոսի, գրականագետի մարդկային եւ ստեղծագործական արժանիքների մասին:

«Մարդու երջանկությունն աշխատասիրության մեջ է», մարդկային այս արժեքն ու առաքինությունն է բանաստեղծը դնում երջանկության հիմքում եւ հազար անգամ իրավացի է նա, քանզի «հենց աշխատանքն է ստեղծել մարդուն»: Եվ պատահական չէ, որ անվանի բանաստեղծը պարզեւատրվել է նախկին ԽՍՀՄ Գերագույն խորհրդի «Աշխատանքային գերազանցության համար» մեդալով, ԽՍՀՄ բարձրագույն դպրոցի պետական կոմիտեի «Աշխատանքային գերազանց հաջողությունների համար» կրծքանշանով: Մյուս բազմաթիվ պարգևներից մենք առանձնացնում ենք այս երկուսը՝ հատկապես, դա ինքնանպատակ չէ: Հիրավի, առասպելական է բանաստեղծ-գրականագետ Ս. Խանյանի աշխատասիրությունը: Նա գրականագիտական մի շարք մենագրություններ, հարյուրավոր հոդվածներ եւ մեկ տասնյակից շատ բանաստեղծական ժողովածուներ է հեղինակում:

Կրկին շնորհավորում ենք բանաստեղծին՝ ծննդյան 70-ամյակի կապակցությամբ եւ մաղթում ստեղծագործական նորանոր հաջողություններ:

Սուրատ Խանյանը հայ գրականության արցախահայ հատվածի բազմավաստակ ներկայացուցիչներից է: Նրա անունն ընթերցողներին հայտնի դարձավ 1950-ական թվականների սկզբից: Որպես բանաստեղծ, թարգմանիչ, մանկավարժ, գրականագետ, հասարակական գործիչ, նա իր կարողությունները նվիրել եւ նվիրա-

բերում է հայ պոեզիայի եւ գրականագիտության զարգացմանն ու հարստացմանը:

Բնությունը շռայլ է գտնվել Ս. Խանյանի հանդեպ՝ ընծայելով ստեղծագործելու բազմաշերտ շնորհք եւ նախանձելի աշխատասիրություն: Եվ ինչի ձեռք է մեկնել բանաստեղծ-գրականագետը, հասցրել է ավարտին, եւ ինչ ընծայել է ընթերցողին, արժանացել դրվատանքի: Նրա յուրաքանչյուր նոր գիրք եղել է նախորդի պատվաբեր շարունակությունը՝ գաղափարական նոր ընդգրկումներով, կատարման նրբերանգի թարմությամբ:

Բանաստեղծ-գրականագետ զուգահեռ հասկացությունները հաճախ տարակուսանք են առաջացնում ընթերցողների մոտ: Նրանցից ոմանք համոզված են, որ բանաստեղծությունը խանգարում է գրականագիտությանը եւ՝ ընդհակառակը: Սակայն, իմ խորին համոզմամբ, ճիշտ չեն այդպես մտածողները: Գեղարվեստական մտքի զարգացման պատմությունն ապացուցում է, որ եթե ստեղծագործողը աշխարհ է եկել արյան կանչով ու հոգու կոչով, ապա նա կարողանում է հավասարապես ծառայել եւ՝ պոեզիային, եւ՝ գրականագիտությանը: Նմաններից է Ս. Խանյանը, որի գեղարվեստական հունձքը եւ գրականագիտական կուտակումը իրավունք են տալիս մեզ ասելու ամենաջերմ եւ ոգեւորիչ խոսքը:

Ս. Խանյանը արցախահայ պոեզիայի այնպիսի ներկայացուցիչներից է, առանց որի դժվար է պատկերացնել մեր գրական օջախի դիմանկարը: Նույնիսկ նրա բանաստեղծական ժողովածուների թվարկումը պատկառանք է առաջացնում այդ վաստակաշատ մտավորականի աշխատասիրության, արգասավոր շնորհքի, կյանքը բանաստեղծորեն ընկալելու եւ սեփական հնարանքներով ներկայացնելու անուրանալի տաղանդի հանդեպ:

Ս. Խանյանի ստեղծագործական աճը «Լեռների երգը» գրքում նկատվում է յուրաքանչյուր շարքի մեջ: Ճիշտ է, գիրքը գնահատվել է ըստ արժանվույն, սակայն գրախոսողները ժամանակի իներցիայով (դա 70-ական թվականներին էր) ուշադրություն են դարձրել ավելի շատ հայրենասիրական բանաստեղծություններին: Չարմանալի վերաբերմունք էր մշակվել քննադատների մոտ ստեղծագործողների մարդկային բազմաշերտ հուզաշխարհը ներկայացնող գործերի նկատմամբ: Այդ առումով գնահատման խոսքի կարոտ են «Լեռների երգը» ժողովածուն, «Խոստովանություն»

Չարքը եւ «Մորս հիշատակին» քնարական էքզիզները: Այդ էքզիզները կարելի է համարել նաեւ քնարական պոեմ: Մայրական թեման հայ պոեզիայում ամենից շատ արծարծված մոտիվներից է: Բավական է հիշել Ա. Իսահակյանի, Յ. Շիրազի ստեղծագործությունները՝ մեր ասածը հաստատելու համար:

Ուրեմն, այդ մեծություններից հետո մոր կերպարը բնութագրող ինքնատիպ երգեր գրելը դժվար է: Համարձակորեն կարելի է ասել, որ Ս. Խանյանի «Մորս հիշատակին» շարքը մոր խոսք է թե՛ թեմայի բացահայտման, թե՛ գեղարվեստական առանձնահատկությունների տեսակետից: Շարքում առաջին հերթին արտահայտված է որդու կարոտը՝ հուշ դարձած մոր հանդեպ: Այդ կարոտը, սակայն, չպետք է հասկանալ որպես լաց ու կոծ: Բանաստեղծն, ստեղծելով հուշ դարձած մոր կերպարը, ընդգծում է մոր վեհությունն ու որդու անմնացորդ սերը, որի միասնության մեջ են գեղեցկանում աստվածային այդ զգացումները: Շարքի առաջին բանաստեղծության մեջ՝ կազմված ընդամենը ութ տողից, բանաստեղծը մի ամբողջ աշխարհ է բացում: Նա մանկության հավերժությունը տեսնում է մոր լինելիության մեջ:

Ս. Խանյանի՝ պատերազմական թեմայով գրված բանաստեղծությունները միաժամանակ բողոք են պատերազմի դեմ: Այս իմաստով նրա երգերն աչքի են ընկնում թե՛ գաղափարական իմաստով եւ թե՛ խոսքի հուզական լիցքով: Մեր կյանքում, մեր աչքերի առաջ տեղի ունեցող իրադարձությունների հենքի վրա բանաստեղծը հյուսել է կարոտի եւ ցասումի տողերը եւ հասել հաջողությունների: Պատերազմն աշխարհի դեմ սանձնազերծված մահվան քրքիջ է, այն պետք է բացառվի: Մարդկությունը պետք է զգոն լինի եւ ժամանակին բռնի չարագործի ձեռքը, խափանի մարդակուլ հրդեհների բռնկումը: Աշխարհի խիղճը չպետք է քնի:

«Ղարաբաղյան նվազներուն» Խանյանն աստիճանաբար արտահայտել է իր սերն ու կարոտը, տազնապն ու հպարտությունը Արցախ օջախի հանդեպ: Թեմայի եւ արտահայտման ոճային յուրովի գծերով բանաստեղծը բացում է նախ Արցախի եւ ապա իր երգերի հորիզոնները, այդ հորիզոնների մեջ էլ՝ Ղարաբաղը իր կենցաղով, բնության երեւույթներով, մի խոսքով՝ արցախյան կոլորիտով: «Զրույց» բանաստեղծության մեջ, որ շարքի երկրորդ երգն է, Խանյանը հարցնում է Ղարաբաղ մորից. «Ե՞ս եմ քո հոգում, թե՞

ԱՊԱՏԱՔԱՆԻ ՓՈՊԱՐԵՆ

«Դու կրծքիս տակ»: Ընդհանրացունը սիրո խոստովանանքի մի ջերմ նվազ է.

Իմ արյան մեջ ես, ես էլ՝ քո արյան,
Մեր միջեւ չկան փակված դուռ-դարպաս,
Ես իմ անունն ու գույնը կունենամ,
Քանի աշխարհում ծփում ես ու կաս:

Թարթառի եւ Խաչենի, Մռովի եւ Քիրսի կողքին թեմին է՝ Ս. Խանյանի ամենասիրած մատուցող Արցախ աշխարհի պատկերի մեջ: Թեմին «Իր տիրոջը սիրում է ջերմ, չի պահանջում հատուցում», նա իր քաղցր պտուղները բաժանում է շռայլորեն, ամեն տարի բերք է տալիս, չի վախենում ո՛չ ցրտից եւ ո՛չ էլ տապից: Եվ ահա, երբ Ադրբեջանը սանձազերծել է պատերազմը արցախցիների դեմ, ուղղակի զինվորագրվել են բոլորը: Հայ ազատամարտիկի կողքին զենքի ուժգնությամբ մարտնչում է նաեւ գրականությունը՝ առաջին պլանի վրա մղելով ոչ միայն առօրյայի խիզախությունը, այլեւ անցյալի հերոսական էջերը եւ անհատների գործունեությունը: Հայտնի է, որ 1992-ի տարեմուտին Արցախը ռմբակոծվում էր չորս կողմից, Ստեփանակերտը դեռեւս օղակման մեջ էր: Բանաստեղծը դառնացած է աշխարհից, նա Ամանորի թեւերին տեսնում է Արցախի արյունը, արթնացել է մարդակեր գազանը, ձգտում է քերել հայոց տառերը Արցախա բերդերից, գավթել անգամ մեր երգերը.

Խլացած աշխարհը նորից
Չի լսում օգնության կանչերս,
Կուրացած աշխարհը նորից
Չի տեսնում անարդար տանջվելս:

Սակայն բանաստեղծը չի հուսալքվում, նա, «Ջահելացրե՛ք անտառը» հրաշալի բանաստեղծության մեջ քնարական հերոս ընտրելով իր Խաչատուր պապին, արդար է համարում այն պատերազմը, որ, զոհեր խլելով հանդերձ, ապահովում է ժողովրդի ազատությունն ու անկախությունը: Բանաստեղծությունը գրված է քնարական շնչով, ժողովրդական մտածելակերպի արտահայտամիջոցների կնիքով: Խաչատուր պապը խորհուրդ է տալիս ջահելացնել անտառը, բազմանշանակ նա ասում է.

Ուր նայում ես՝ ծերերն են շատ,
Կարծես ստերջ է դարը,

ԱՊԱՏԱՔԱՆԻ ՓՈՊԱՐԵՆ

Փոքրերով է տունն արելւատ,
Ջահելացրե՛ք անտառը:

Բանաստեղծը, դիմելով Արցախ աշխարհին, ներկայացնում է նրա հերոսական պատմությունը՝ արիությունը, աշխատասիրությունը: Բայց 20-րդ դարում «Մի նենգ ուղեղ» եւ «Մի սեւ ձեռք» Արցախը նետեց կառափնարան, սակայն, ի հեճուկս ոսոխների, Արցախն ապրեց անկախության երազը հոգում եւ ոտքի ելավ վերամիավորվելու իր մորը՝ Հայաստանին: Նպատակը հստակ է, երազը՝ վճռական:

Քո պատիվն են ուզում պահել,
Քո անունը, քո լեզուն..

Թշնամին ուզում է Արցախից խլել լեզուն, խաչել նրան, սակայն զուր ջանքեր են դրանք, որովհետեւ հայրենիքը պայքարում է իր պատվի համար:

*Անահիտ ԱԹԱՅԱՆ
Բանասիրական գիտությունների
թեկնածու, դոցենտ
«Ստեփանակերտ», փետրվար, 2000թ.*

**Ջախից՝ ԱրՊՀ գրականության եւ
լրագրության ամբիոնի ավագ
լաբորանտուհի Լորա Այդինյանը**

ԱՊԱՏԱՔԱՆԻ ՓՊՊԱՐԵՆ

ԱՄԿՐԱՏ ԽԱՆՅԱՆ

(Գրական դիմակար)

Բազմազան է Սոկրատ Խանյանի ստեղծագործության թեմատիկան՝ հայրենիք եւ հայրական տուն, մանկության հուշ եւ սեր, կյանք եւ ժամանակ:

Բանաստեղծի քնարական հերոսը կենսասեր է, սիրում է կյանքը, ուզում է ապրել, վայելել այն եւ զարմանում է, որ «արագ են անցնում օրերը», խնդրում է, որ «տարիները մի քիչ դանդաղ ցած իջնեն»: Նա տենչում է միայն իր համար չապրել, այլեւ օգտակար լինել ուրիշներին, լույսի սերմեր ցանել ամենուր.

Սերմնացան դառնամ, գոգնոցս կապեմ
Ու բերնեբերան լցնեմ աստղերով,
Ծայրեծայր ամբողջ աշխարհը չափեմ
Յողի մշակի հպարտ քայլերով:

Մարդկանց իմ սրտի իղձը ավետեմ,
Բարի լույս մաղթեմ, մաղթեմ սեր, խնդում,
Ամեն կրօքի տակ մի աստղ նետեմ
Ու սեր վաստակած վերադառնամ տուն:

/«Երագ»/

Մի այլ՝ «Տենչ» բանաստեղծության մեջ նա երագում է.

Այնպես ապրեմ, որ չերկատվեմ,
Բարին սիրեմ, չարը ատեմ,
Որ լուսաստղը այս աշխարհում
Նաեւ ինձ հետ համենատեմ...

Բանաստեղծը երգում է կյանքի գեղեցկությունները, կյանքը գեղեցկացնող, բարիք արարող մարդկանց գովքը, նրանց ստեղծագործող աշխատանքը, փորձում թափանցել մարդու ներաշխարհը, վերարտադրել նրա ապրումներն ու խոհերը: Խանյանի քնարական հերոսը կյանքը պասիվ դիտող չէ, այլ արարման ձգտող, դժվարություններից չերկնչող, չընկրկող, որի համար բնութագրական է հետեւյալ երկտողը.

Օրը չպետք է ուղեկցել մի կերպ,
Այն հաղթանակով պիտի նվաճել:

Խանյանի ստեղծագործության մեջ ուրույն տեղ է զբաղեցնում հայրենի գյուղի թեման, որն ամբողջանում է «Սեր օջախի մոտ»

ԱՊԱՏԱՔԱՆԻ ՓՈՊՈԱՐԵՆ

բաժնում, ուր մանկության քաղցր օրոր կա, մայրական տաքուկ գիրկ, հայրական տան կարոտ ու կանչ, նաեւ՝ խորին տխրություն.

Սիրելիս, կաթսան բեր դիր կրակին,
Փայտե շերեփով թող թանը խառնեն,
ճարճատող մեր հին օջախի կողքին
Յուշ դարձած իմ մոր կարոտը առնեն:
Ես իմ մոր եփած թանովն եմ հիշել,
Պղնձե կաթսան բեր դիր կրակին...

Յայրենի օջախը, որն իր մեջ սրբազան մասունքներ է անթեղում, հաճախ հանդես է բերվում որպես հայրենիքի խորհրդանշան, որի հետ բանաստեղծը կապված է հազար թելերով, որը թելեր է տալիս նրան, կյանքի կարոտ ու սեր ներշնչում, ավելին կյանքի, ապրելու աղբյուր է ծառայում:

Յայրենիքի սիրուց է ծնվել «Ղարաբաղյան նվազներ» շարքը, ուր հեղինակը նպատակ է ունեցել ոչ միայն ներկայացնելու հայրենի ինքնատիպ գեղեցկությունները, այլեւ՝ բնության տեսարանների միջոցով բացահայտելու իր երկրի «բարձունքների սովոր, խոյանքների տենչող» մարդկանց «բնութագիրը»՝ շեշտելով նրանց ու մայր հողի, ասել է, թե՛ Արցախի եւ արցախցու անբաժանելիության գաղափարը /«Իմ արմատները սրտիդ խորքում են»/.

Բարձունքներ են տեսնում անվերջ
Իմ խոհերի երամներում,
Նրանից չէ՞, որ օրորս
Լսել են ես բարձունքներում:

«Նվազներում» Խանյանի ծայրը անկաշկանդ է հնչում, քանզի դրանք ոչ թե «հերթապահ», օրացուցային ոտանավորներ են, որոնք մի ժամանակ կարծեք թե պարտադիր էին եւ որոնց բավականին տուրք է տվել հեղինակը, այլ սիրո, նվիրվածության արտահայտություններ են իր բարձրիկ ու հպարտ լեռնաշխարհի հանդեպ, որն, ի հեճուկս մեր հին ու մոր թշնամիների, կանգուն՝ հայեցի է մնացել.

...Ամենից շատ, հայրենի լեռներ,
Ես գագաթներն եմ սիրում ձեր հպարտ
Եվ այն պահը թե՛ժ, երբ անթիվ հողմեր
Գալիս, պարտվում են ձեր ոտքերի տակ:

Այդուամենայնիվ, զգացմունքների անկեղծությամբ առանձնանում է «Սպասում ենք դեռ» բաժինը, որը «Խանյանի ստեղծագործական նախասիրության՝ հեռուներում իր շիրիմը գտած, հերոսա-

ԱՊԱՏԱՔԱՆԻ ՓՊՊԱՐԵՆ

Կան զինվորի կարոտի կարծես անփոփոռ ու առավել հասունացած վերարտադրությունն է, որի հոգեբանական նրբերանգը այդ զինվորի հավերժ կենդանի գաղափարն է» /Ժան Անդրյան/: Շարքն ունի իր հանգուցային «Սպասում» բանաստեղծությունը, ուր այսպիսի սրտառուչ տողեր կան.

Դանուբ, դու իմ Արաքսի քույր,
Քեզ շատ եմ երգել,
Խնդրում եմ քեզ, պատասխան տուր,
Յեռվից եմ եկել:

Իմ եղբորը՝ դու չե՞ս տեսել՝
Ջահել, գանգրահեր,
Մինչեւ հիմա տուն չի հասել,
Սպասում ենք դեռ:

Նրա վերքը սրտիդ վրա,
Ասա ինձ, չկա՞,
Լուր տուր, Դանուբ, տանեմ նրա
Սիրած աղջկան...

Մարդկայնորեն պարզ ու անկեղծ ապրումներից են հյուսվել գրքի մի շարք գործեր, որոնք հաստատում են այն ակնհայտ ճշմարտությունը, որ բանաստեղծության առաջին եւ վերջին պայմանը ապրումի բնականությունն է:

Այս գիծն է գլխավորապես իշխում նաեւ բանաստեղծի սիրային խոստովանություններում, որոնք թեեւ առանձին դեպքերում զուտ անձնական տարրեր են պարունակում, բայց ընդհանուր առմամբ գովերգում են իսկական, փոխադարձ սերը, որը երջանկացնում է մարդուն, հարստացնում նրա ներաշխարհը, իմաստավորում կյանքը, դժվար պահերին նեցուկ դառնում եւ այլն:

Երջանկությունս դու ես պարգեւում,
Ու քեզ է փարվում երջանկությունս,
Յանգիստս, քունս դու ես խանգարում,
Քեզնով եմ գտնում հանգիստս, քունս...

Խանյանն ունի իսկական սիրո իր բանաձեւը, որը, թվում է, անսխալ է մեկնաբանում մարդկային ամենավեհ զգացումը /այն հեղինակը «քաղցր տառապանք» է անվանում/.

Թե ինչ է սերը - վիճում են անվերջ,
Ու մի համոզիչ պատասխան չկա...

ԱՊԱՏԱՔԱՆԻ ՓՈՊԱՐԵՆ

Ողջ աշխարհը տես քո սիրածի մեջ.

Իսկական սերը հենց դա է, որ կա:

Ս. Խանյանի բանաստեղծություններից մի քանիսը երգի են վերածվել Գուրգեն Գաբրիելյանի եւ Էդուարդ Ղազարյանցի կողմից:

«Ինտերնացիոնալ» Բաքվից տեղափոխվելով Արցախ՝ Սոկրատ Խանյանը, մանավանդ մեր ազգային-ազատագրական շարժման բուռն տարիներին, ինչպես իր գրչընկերները, նորովի ընկալեց ու մարսեց շատ կենսական երեւոյթներ, որոնք էլ օգնեցին նրան գրելու հիշատակության արժանի մի շարք գործեր: Դրանց շարքում առանձնանում է «Արցախի արծիվը» պոեմը /1995թ./, որը լույս է տեսել առանձին գրքով, Ստեփանակերտում: Պոեմում պատկերված են 9-րդ դարի իրադարձությունները Արցախում: Հայ պատմագիրների տեղեկությունների հիման վրա հեղինակը ստեղծել է գեղարվեստական լայնակտավ երկ, որտեղ նկարագրում է Դիզակի գավառապետ Հովսեփի եւ նրա որդի Եսայու ղեկավարությամբ արցախահայության հերոսական պայքարը արաբական խալիֆայության դաժան ոստիկան, ծագումով թուրք Բուդայի հրոսակների դեմ: Խանյանի պոեմը հերոսության գովք է եւ ունի արդիական հնչեղություն: Ավելորդ չէ հիշեցնել, որ արցախցի գրողները պատմական թեմայով շատ քիչ գործեր ունեն, եւ այս երկը, առաջիններից մեկը լինելով, կոչված է լրացնելու այդ բացը:

Մյուս՝ «Նահատակ լուսո» պոեմը նվիրված է Արցախի գոյամարտի հերոսներից մեկի՝ Լեզենդար Ավոյի /Մոնթե Մելքոնյան/, Վազգեն Սարգսյանի բնորոշմամբ՝ ամենա-ամենագնիվ մարդու սիրալից, մաքառումներով լի կյանքի ու գործի լուսաբանմանը՝ առնչված արցախյան ազգային-ազատագրական պայքարի հետ, որը հեղինակը իրավացիորեն հայ դատի անքակտելի մասն է համարում եւ որի իրականացման համար նահատակվեց Ավոն՝ ապրողներիս պատգամելով. «Եթե կորցնենք Արցախը, մենք կշրջենք մեր ժողովրդի պատմության վերջին էջը»...

Լենա ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ

*Բանասիրական գիտությունների թեկնածու, պրոֆեսոր
«Լուսարար», փետրվար, 2000թ.*

ԱՊԱՏԱՔԱՆԻ ՓՊՈՒԱՐԵՆ

ՔՊԸ-ի ՊԳՊԸՄԲՂ ՊԱՐՏԱՆՈՒԵՏՆՈՂ Է

Հարցապրոպ Ա. ԽԱՆՅԱՆԻ հետ

Օրերս տեղի ունեցած ԱրՊՅ գիտական խորհրդի նիստի ժամանակ համալսարանի ռեկտոր Համլետ Գրիգորյանը գրականության եւ ժուռնալիստիկայի ամբիոնի վարիչ, բանասիրական գիտությունների դոկտոր Սուրատ Խանյանին եւ հայոց լեզվի ամբիոնի վարիչ, բանասիրական գիտությունների թեկնածու Օֆելյա Բաբայանին հանձնեց ՀՀ Բարձրագույն որակավորման հանձնաժողովի կողմից հաստատված պրոֆեսորի եւ դոցենտի գիտական կոչումների դիպլոմներ: Այդ կապակցությամբ մեր թղթակցի հարցազրույցը Ա. Խանյանի հետ:

-Պարոն Խանյան, մեզ՝ ուսանողներին հայտնի է, որ Դուք մինչեւ այդ պրոֆեսորի պաշտոնակատար էիք, իսկ ընկ. Բաբայանը՝ դոցենտի: Խնդրում եմ պարզաբանեք այս հաճելի երեւույթի նշանակությունն ու բովանդակությունը:

-Նախկին ԽՍՀՄ-ի օրոք գոյություն ուներ ընդհանուր միութենական ԲՈՅ (Բարձրագույն որակավորման հանձնաժողով), որը Միության կազմի մեջ մտնող հանրապետությունների գիտնականներին հանձնում էր թե՛ գիտական աստիճանների վկայականներ եւ թե՛ գիտական կոչումների դիպլոմներ: ԽՍՀՄ փլուզվելուց հետո հանրապետություններից յուրաքանչյուրն ստեղծել է Բարձրագույն որակավորման հանձնաժողով, որն իրավունք ուներ հանձնել միայն գիտական աստիճանների վկայականներ: Գիտական կոչումները տրվում էին կոնկրետ այն բուհի կողմից, որտեղ աշխատում էր գիտությունների թեկնածուն կամ դոկտորը՝ գիտական կոչումների պաշտոնակատարի կարգով: Ընթացիկ տարվանից ՀՀ կառավարության որոշմամբ հանրապետության ԲՈՅ-ին իրավունք է վերապահվել գիտական աստիճաններ ունեցողներին հանձնել նաեւ գիտական կոչումների դիպլոմներ:

-Այդ որոշմամբ բոլոր գիտական աստիճաններ ունեցողների՞ն

ԵՆ տրվում գիտական կոչումների դիպլոմներ:

-Ոչ: Այս գործընթացը պահանջում է լուրջ աշխատանք եւ պատասխանատվության զգացում: Կոնկրետ պրոֆեսորի գիտական կոչում ստանալու համար գիտնականը պաշտպանելուց հետո պետք է ունենա ուսումնամեթոդական ձեռնարկ, դասագիրք՝ իր մասնագիտության զծով: Պետք է գիտնականն ունենա նաեւ գիտամանկավարժական համապատասխան ստաժ՝ տվյալ բուհում: Նույն պահանջը որոշ վերապահումներով վերաբերում է նաեւ դոցենտներին:

-Պարոն Խանյան, կոնկրետ Դուք ինչո՞վ եք ներկայացել ԲՈՅ-ին:

-Գիտական կոչում ստանալու հարցը, նախ, քննարկվում է այն բուհում, որտեղ աշխատում է մասնագետը: ԱրՊԳ գիտական խորհուրդը 2004թ. մայիսի 27-ին քննարկել է պրոֆեսորի գիտական կոչում շնորհելու ինձ վերաբերող հարցը:

Դոկտորական ատենախոսությունը պաշտպանելուց հետո առանձին գրքերով եւ գիտական հանդեսներում լույս են տեսել իմ մոտ տասն աշխատությունները: Առանձնապես ընդգծվել է իմ ստեղծած «Հայ գրականության ուսուցումը բուհում» (մեթոդիկա, ծրագիր, մատենագիտություն) աշխատությունը, որն առաջին փորձն է բուհական մեթոդիկայի հրատարակման գործում: Ինձ համար հաճելի է, որ մեր ուսանողները, մագիստրանտները, ասպիրանտները, հայցորդներն ու դասախոսները օգտվում են այդ ձեռնարկից: ԼՂՀ կրթության, մշակույթի եւ սպորտի նախարարության կոլեգիայի որոշմամբ տպագրվել է նաեւ իմ «Ազգային ճակատագիրը եւ հայ պոեզիան» դասագիրքը՝ մագիստրանտների, հայցորդների եւ ասպիրանտների համար: Այս աշխատանքը եւս մեր առաջին հաջող փորձն է: Նույն վերնագրով առարկան մտցված է մագիստրանտների ուսումնական պլանում: Բացի դրանից, տպագրել եմ առանձին մենագրություններ բանաստեղծներ Ն. Ավագյանի, Ա. Թովմասյանի, Հր. Բեգլարյանի մասին: Գիտական տեղեկագրերում հանդես եմ եկել նորագույն շրջանի գրականության հիմնախնդիրների շուրջ: Թող անհամեստ չթվա, ԲՈՅ-ի հանձ-

Մնաժողովը դրվատանքի խոսք է ասել իմ կատարած գիտահետազոտական աշխատանքների մասին եւ ս.թ. հուլիսի 14-ին թիվ 47 արձանագրությամբ ինձ շնորհել է պրոֆեսորի գիտական կոչում՝ գրականագիտության մասնագիտությամբ:

-Ի՞նչ զգացումներ ունեք այդ կապակցությամբ:

-Դեռեւս մեր բուհի գիտական խորհրդի նիստում մայիսի 27-ին մեր գիտնականները նշել են. «Եթե նույնիսկ Խանյանի ստեղծած դասագիրքը չլիներ, նա արժանի է պրոֆեսորի կոչման: Սակայն հաճելի է ընդգծել, որ մեր երկարամյա փորձ ունեցող դասախոսը չի բավարարվում ձեռք բերածով, ամեն տարի հրատարակում է գրականագիտական նոր ուսումնասիրություններ»: Ե՛վ այս գնահատականը, ե՛ւ ԲՈՅ-ի հաստատած դիպլոմը ես դիտում եմ որպես պարտավորեցնող հանգամանքներ: Ուստի, ձգտում եմ հանդես գալ նոր ուսումնասիրություններով եւ գիտական աշխատանքներով:

***Սյուզաննա ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ ասպիրանտուհի
«Արցախի համալսարան», թիվ 7, 2004,***

***Մեր քաղաքի գեղեցիկ պատկերը հոգու մեջ
առած մեր Լիանա Աղամյանը՝ տաղանդավոր
լրագրող-բանասերը***

Լրացավ բանաստեղծ, թարգմանիչ, լրագրող ու հասարակական գործիչ, բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր, Արցախի պետական համալսարանի գրականության ու ժուռնալիստիկայի ամբիոնի վարիչ Սոկրատ Աղալարի Խանյանի ծննդյան 75-ամյակը: Արցախի գրական ընտանիքը դժվար է պատկերացնել առանց Սոկրատ Խանյանի՝ անհանգիստ սրտի տեր բանաստեղծի, բեղմնավոր ու վաստակաշատ գրականագետ-մանկավարժի, որին ճանաչում են ոչ միայն Լեռնային Ղարաբաղում, այլև Հայաստանում եւ Սփյուռքի գրական օջախներում:

Ս. Խանյանը ծնվել է 1930թ. հունվարի 22-ին, Լեռնային Ղարաբաղի Հաղորթի շրջանի Աղբուլաղ (այժմ՝ Ակնաղբյուր) գյուղում: 1947-ին գերազանց գնահատականներով ավարտել է Էդիլլու (Ուխտաձոր) գյուղի միջնակարգ դպրոցը, իսկ 1953 թ.՝ Բաքվի Լեռնինի անվան պետական մանկավարժական ինստիտուտի բանասիրական ֆակուլտետի հայոց լեզվի եւ գրականության բաժինը: Բուհն ավարտելուց հետո աշխատել է Բաքվում հրատարակվող «Կոմունիստ» (հայերեն) թերթում որպես լրագրող: 1965-ին ավարտել է ասպիրանտուրան, ՀՀ ԳԱ Ս. Աբեղյանի անվան գրականության ինստիտուտում պաշտպանել թեզ՝ «Ն. Ջարյանի դրամատուրգիան» թեմայով, ստացել բանասիրական գիտությունների թեկնածուի գիտական աստիճան, աշխատել իր ավարտած բուհի հայոց լեզվի եւ գրականության ամբիոնում որպես դոցենտ: 1969-ին տեղափոխվել է Ստեփանակերտ եւ առ այսօր դասավանդում է հայ գրականություն Արցախի պետական համալսարանում: Նա ՀՀ ԳԱ Ս. Աբեղյանի անվան գրականության ինստիտուտում «Հայրենիքի ճակատագիրը հայ պոեզիայում (1950-90-ական թթ.)» թեմայով պաշտպանել է թեզ, արժանացել բանասիրական գիտությունների դոկտորի գիտական աստիճանի: Ս. Խանյանը 1984 թ. ղեկավարում է ԱրՊՀ նախ հայոց լեզվի եւ գրականության, ասպ գրականության եւ ժուռնալիստիկայի ամբիոնը:

Ս. Խանյանի բանաստեղծությունների առաջին ժողովածուն հրատարակվել է 1959թ. «Կարկաչ» խորագրով: Այնուհետեւ լույս են տեսել «Սիրտս ձեզ հետ է», «Արեւսար», «Լեռների երգը», «Քո անունից», «Կարոտի կրակներ», « Արցախյան ղողանջներ», «Իմ ծիածանը», եւ այլ գրքեր: «Արցախի արծիվը» պոեմի համար ար-

Ժամացել է ԼՂՀ Նախարարների խորհրդի Եղիշեի անվան մրցանակի: Ս. Խանյանը ԽՍՀՄ գրողների միության անդամ է 1958թ.: Այժմ ԼՂՀ եւ Հայաստանի գրողների միության անդամ է: Բանաստեղծի գրքերի մասին դրվատանքի խոսք են ասել Ն. Ջարյանը, Ս. Արմենը, Մ. Կորյունը, Ս. Սողոմոնյանը, Ս. Արզումանյանը, Դ. Գասպարյանը, Յ. Սերոբյանը, Ս. Դանիելյանը, Գ. Գաբրիելյանը, Վ. Հակոբյանը եւ ուրիշներ: Դեռեւս 1966թ. Խանյանի «Սիրտս ձեզ հետ է» գիրքը գրախոսել է Մ. Արմենը:

Որպես գիտնական-մանկավարժ, նա լուրջ ուշադրություն է դարձրել հայ դասական պոեզիայի ուսումնասիրությանը, ինչպես նաեւ Արցախում ստեղծվող հայ գրականության գնահատմանը: Հայտնի են նրա «Պոեզիայի զարգացման միտումներն Արցախում (1950-2000թթ.)», «Արցախյան պատերազմը եւ հայ պոեզիան» (արժանացել է ԼՂՀ գրողների միության Սուրացանի անվան մրցանակի) աշխատությունները, ինչպես նաեւ «Հայ գրականության ուսուցումը բուհում» ուսումնամեթոդական ձեռնարկը եւ «Ազգային ճակատագիրը եւ հայ պոեզիան» դասագիրքը մագիստրանտների համար:

Ստեղծագործական եւ գիտամանկավարժական բեղուն աշխատանքի համար պարգևատրվել է ԽՍՀՄ Գերագույն խորհրդի «Աշխատանքային գերազանցություն» մեդալով, ԽՍՀՄ բարձրագույն դպրոցի պետական կոմիտեի «Աշխատանքային գերազանց հաջողությունների համար» կրծքանշանով: Արցախյան ազգային-ազատագրական պայքարին ակտիվորեն մասնակցելու համար արժանացել է ԼՂՀ «Վաչագան Բարեպաշտ» մեդալին:

Ս. Խանյանը ԼՂՀ Գրողների միության վարչության, Ստեփանակերտի Վ. Փափազյանի անվան դրամատիկական թատրոնի գեղարվեստական խորհրդի ակտիվ անդամներից է, ԱրՊՀ «Գիտական տեղեկագիր» հանդեսի գիտական քարտուղարը: Այսօր էլ նա շարունակում է երիտասարդական ավյունով լի իր ստեղծագործական եւ գիտամանկավարժական գործունեությունը՝ ամենուրեք արժանանալով բազմաժանր ընթերցողների եւ աշխատավորական կոլեկտիվների ջերմ հարգանքին:

**Հայաստանի Գրողների Միության վարչություն,
ԼՂՀ գրողների միության վարչություն
«Գրական թերթ», 21 հունվարի, 2005թ.**

ԱՊԱՏԱՔԱՆԻ ՓՈՊԱՐԵՆ

«ԻՄ ՀՈԳՈՒՄ ՀԱՎԱՍԱՐ ՏԵՊԷՆ ԳՏԵԼ
ՔԱՆԱՍՏԵՊՈՒԹՅՈՒՆՆԻ ՈՒ
ԳՐԱԿԱՆԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԻ»

ԱրԴՅ դասախոս, հայոց լեզվի եւ գրականության ամբիոնի վարիչ, բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր Սուրբաս ԽԱՆՅԱՆԸ, որը 15 բանաստեղծական ժողովածուների, այդքան էլ գիտական ուսումնասիրությունների եւ հարյուրավոր հոդվածների հեղինակ է, արժանացել է ԼԴՅ գիտության վաստակավոր գործչի կոչման: Ստորեւ ներկայացնում ենք նրա հետ մեր հարցազրույցը:

-Շնորհավորում ենք Ձեզ պատվավոր կոչման արժանանալու առթիվ: Ի դեպ՝ Դուք երիցս զնահատված մտավորական եք: Եվ առաջին հարցը՝ ինչպե՞ս ընդունեցիք այս նոր ու բարձր պարգևը:

-Խորին շնորհակալություն՝ շնորհավորանքի համար: Նախ, նշեմ, որ մարդ, երբ ընտրում է իր նախասիրած մասնագիտությունը եւ լծվում աշխատանքի, չի էլ մտածում, որ երբեւէ կպարգևատրվի: Բայց կա մի ճշմարտություն, որ յուրաքանչյուր բարեխիղճ մասնագետ հաճելի զգացումներ է ապրում, երբ վաստակը գնահատվում է եւ կոլեկտիվի, եւ պետական մարմինների կողմից:

Ես շատ գոհ եմ, նախ՝ իմ ծնողներից:

Նրանք, դաստիարակելով իրենց հինգ որդիներին՝ առաջին հերթին մղել են աշխատասիրության: Եվ երախտագիտությամբ են հիշում ծնողներին, առանձնապես՝ հորս, որ տիրապետում էր մի շարք արհեստների: Յնուտ հյուսն էր, ով իր արհեստը սովորեցրել է ինձ ու եղբայրներիս: Սակայն ընդգծեմ, որ մեր ընտանիքում առանձնակի մի սեր է եղել ուսման նկատմամբ: Մենք եւ օգնում էինք մեր ծնողներին, եւ ջանասիրությամբ յուրացնում օրվա դասերը: Պաշտում էինք ուսուցչի մասնագիտությունը: Այդպես երեք եղբայր եւ երկու քույր ստացել ենք մանկավարժական կրթություն: Ավաղ, բանաստեղծ ավագ եղբայրս՝ Սուրեն Խանյանը, որ ինձ դասավանդել է 4-րդ դասարանում, զոհվել է Մեծ հայրենականում:

Ահա, այսպես, դեպի աշխատանքն ունեցած մեր տոհմական սերն անցել է եւ ինձ:

Ծիշտ եք նկատել, ավելի քան 55-ամյա իմ աշխատանքային ճանապարհին պարգևատրվել եմ տասնյակ պատվոգրերով ու մե-

Պալներով՝ որպես լրագրող, մանկավարժ, հասարակական գործիչ: 1978-ին պարզեւատրվել են ԽՍՀՄ Գերագույն խորհրդի «Աշխատանքային գերազանցության համար» մեդալով, 1990-ին՝ ԽՍՀՄ բարձրագույն դպրոցի «Աշխատանքային գերազանց հաջողությունների համար» կրծքանշանով, մեր ազգային-ազատագրական պայքարին ակտիվորեն մասնակցելու շնորհիվ 2002-ին արժանացել են «Վաչագան Բարեպաշտ», ապա՝ «Մայրական երախտագիտություն» մեդալների: Որպես գրող՝ 1992-ին դարձել են ԼՂՀ նախարարների խորհրդի Եղիշեի անվան մրցանակի դափնեկիր՝ «Արցախի արծիվը» պոեմի համար, 1998-ին արժանացել են ԼՂՀ գրողների միության Մուրացանի անվան ամենամյա մրցանակի՝ «Արցախյան պատերազմը եւ հայ պոեզիան» աշխատության համար: Պարգեւատրվել են ԱրՊՀ 30-ամյակի հուշամեդալով: Այս ամենը, իհարկե, բնականորեն ոգեւորել են ինձ եւ պահանջել՝ ավելի լավ աշխատել: Եվ ահա, Սաշտոցյան գրերի գյուտի եւ Հայոց դպրոցի հիմնադրման 1600-ամյակի կապակցությամբ արժանացա ԼՂՀ գիտության վաստակավոր գործչի պատվավոր կոչման: Ի դեպ, դա մեր հանրապետությունում թիվ 1 պարգեւն է:

Ես գտնում եմ, որ անհրաժեշտ է եւ միշտ էլ կոչ եմ անում ունենալ պետական մտածողություն: Պատմության ընթացքում բազում դարեր մեր ժողովուրդը հարեւան բռնապետությունների պատճառով զրկված է եղել պետությունից: Այսօր մենք՝ մտավորականներս, պետք է շարունակենք մեր հայրենամվեր նախնիների ավանդույթը եւ նորօրյա պահանջներին համապատասխան՝ մեր մասնագիտական կարողությունների սահմաններում ծառայենք մեր ժողովրդին, մեր պետությանը: Ահա այս լուսե մտորումներով են ընդունել այս բարձր պարգեւը:

-Ինչպե՞ս եղավ Ձեր սկիզբը որպես գրականագետ եւ բանաստեղծ:

-Բանաստեղծ ծնվում եմ, գիտնական՝ դառնում: Այս ճշմարիտ դիտարկումը մեզ է հասել Արիստոտելից: Գրողը, որ արարում է, հոգու աչքերով է տեսնում ստեղծագործական աշխատանքի բոլոր փուլերը: Ասել է թե՛ նա նաեւ գնահատող է: Կարող եմ ասել, որ բանաստղծի եւ գրաքննադատի իմ ուղիները սկսվել են միաժամանակ: Ասենք, 1950թ. «Կոմունիստ» հանրապետական թերթում տպագր-

վել է իմ առաջին բանաստեղծությունը, իսկ 1953-ին՝ իմ գրախոսականը Ս. Մարգարյանի «Մոր ձայնը» ժողովածուի մասին (համահեղինակ՝ Վլ. Աբրահամյան): 1953-ին ավարտելով Բաքվի Լենինի անվան պետական մանկավարժական ինստիտուտի հայոց լեզվի եւ գրականության բաժինը՝ աշխատանքի եմ անցել «Կոմունիստ» թերթի գրականության եւ արվեստի բաժնում: Պարզ է, որ պետք է հետևել գրականության ընթացքին եւ արձագանքել նորություններին: Ապա 1962-1965թթ. սովորել եմ ասպիրանտուրայում՝ հայ գրականության գծով: 1965թ. գիտական թեզը պաշտպանելուց հետո աշխատել եմ որպես գրականության դասախոս: Ինչպես տեսնում եք, գրականագետ-մանկավարժի եւ բանաստեղծի իմ ուղին միաձույլ է: Հետաքրքիրն այն է, որ առայսօր հավասարապես տպագրվել եմ իմ 15 պոետական գրքերը, այդքան էլ կազմում եմ իմ մեծագրությունները: Ունեմ նաեւ 200-ից ավելի տպագրված գիտական հոդվածներ:

-Պարոն Խանյան, կցանկանայի, որ նշեք Ձեր անցած ճանապարհի հանգուցային կետերը:

-Յուրաքանչյուր մարդ, հիրավի, ունենում է իր կյանքի հանգուցային կետերը: Հիմա, 75-ամյա իմ ճանապարհի բարձունքից հետ եմ նայում եւ առաջին հանգուցային, բայց առաջմղիչ կետը համարում եմ 1947 թվականը, երբ գերազանց գնահատականներով ավարտեցի միջնակարգը: Հետեւյալ հանգուցային կետը համարում եմ բուհում ընդունվելս: 1965-ին պաշտպանեցի թեկնածուական թեզ՝ «Ն. Ջարյանի դրամատուրգիան» թեմայով: 1958-ին ընդունվել եմ ԽՍՀՄ Գրողների միության շարքերը: 1959-ին տպագրվել է բանաստեղծություններիս առաջին գիրքը «Կարկաչ» խորագրով:

Իմ ստեղծագործական ճակատագրի համար կարելուր եմ համարում 1969-ին Բաքվից Ստեփանակերտ տեղափոխվելս: Ես, որ չեմ պատկերացրել կյանքն առանց ծննդավայրի, տեղափոխվելով մայր Արցախի գիրկը, իրոք, զգացել եմ մայրական գորովանքի ու շոյանքի քաղցրություն: Բանաստեղծական իմ աշխարհում ծփաց մեր բնությունը, ծննդավայրի հանդեպ հեռավոր կարոտի զգացումը դարձավ ավելի ջերմ, ավելի անմիջական: Իմ յուրաքանչյուր տպագրված գիրքը՝ պոետական թե գրականագիտական, հանգու-

Գային մի կետ է: Նշանակալից հաջողություն են համարում դոկտորական ատենախոսության պաշտպանությունն՝ «Հայրենիքի ճակատագիրը հայ պոեզիայում (1950-1990-ական թթ.)» թեմայով: Խնդրում են ինձ ճիշտ հասկանաք: Օրվա 24 ժամից 14-ը աշխատում են: Դոկտորականը պաշտպանելուց հետո տպագրեցի «Ազգային ճակատագիրը եւ հայ պոեզիան» դասագիրքը՝ մագիստրանտների համար, վերջերս ԼՂՀ կառավարության հովանավորությամբ լույս տեսավ «Հայ պոեզիայի զարգացման միտումներն Արցախում (1950-90-ական թթ.)» ծավալուն աշխատությունը, չնոռանամ «Արցախյան դողանջներ» եւ «Իմ ծիածանը» բանաստեղծական ընտրանիները: Լույս է տեսել «Հուշամատյան սխրանքի եւ երախտիքի» իմ գրքույկը՝ նվիրված մեր ազատագրական պայքարում զոհված իմ 30 համագյուղացիների հիշատակին: Փոքրիկ մի գյուղ եւ 30 նահատակ: Ցավալի եւ արցունքաբեր է, բայց նրանց թեւավորող հիշատակը սերունդներին հանձնելը կարելոր է: Արդ, այս գրքույկը եւս համարենք հանգուցային: Ցավ է, բայց՝ ապշեցնող է, սերնդապահ: Եթե ստեղծագործական բնագավառից քայլ քայլենք դեպի մեր առօրյա կենսադաշտը, խոսենք նաեւ մեր հարազատների մասին, որ կարելոր է, ապա այստեղ եւս հանգուցակետեր ունեն: Իմ սերը, զավակներն աստվածային պարգեւներ են: Ավագ որդիս՝ Համլետ Խանյանը, ականավոր ֆիզիկոս է: Ասեմ, որ առանց նրա մասնակցության ռուսական ոչ մի հրթիռ կամ ինքնաթիռ օդ չի բարձրանա: Համլետիս աշխատությունները հայտնի են ԱՄՆ-ում, Չինաստանում, Եվրոպայում: Հպարտությամբ կարող եմ նշել մյուս զավակներին եւ տաղանդավոր թոռներին մասին: Բոլոր թոռներս խելոք են: Չհեզես, եթե ասեմ՝ ինձ են քաշել: Ահա այսքան եւ այսպիսի հանգուցային կետերից է բաղկացած իմ ճանապարհը:

-Ձեզ համար ո՞րն է առաջնայինը՝ պոեզիան, թե՞ գրականագիտությունը: Ինչպե՞ս եք համատեղում այդ երկու կարելոր եւ ծանրակշիռ բնագավառները:

-Վերը նշեցի, որ իմ հոգում համատեղ են ծիածանվել բանաստեղծությունն ու գրականագիտությունը: Գրում եմ երգը, կարոտում եմ գրախոսությանը եւ ընդհակառակը: Գրողը պետք է լինի նաեւ գրականագետ: Ճշմարտությունը դա է: Առանց այդ երկու

քննազավառների եւ չեն պատկերացնում իմ կյանքը:

-Ընդհանրապէս ժամանակակից գրականագիտության վերաբերյալ հակասական կարծիքներ են հնչում: Գրականագետի Ձեր վերաբերմունքը:

-Ես գտնում եմ, որ հայ իրականության մեջ արդի գրականագիտության երեք գլխավոր բաժիններից զգալի նվաճումներ ունի գրականության պատմությունը: Մեր գրական քննադատությունը ինչ-որ չափով զիջում է: Երիտասարդ գրաքննադատներին մատների վրա կարելի է հաշվել: Սակայն, միեւնույն է, հետ են մնում գրական քննադատությունն ու տեսությունը: Բայց եկեք չհուսահատվենք: Գրականության եւ գրականագիտության զարգացման ընթացքում միշտ էլ լինում են զիգզագներ:

Տպագրության եմ պատրաստում բանաստեղծությունների եւ պոեմների իմ նոր ընտրանին: Ձգտում եմ ավարտել «Հայ արձակի զարգացման միտումներն Արցախում (XX դարի երկրորդ կես)» աշխատությունը, որ լինելու է մեր գրական ընտանիքի ներկայացուցիչների երկերի գնահատման երկրորդ գիրքը: Կազմում եմ իմ նշանակալից հոդվածների ժողովածուն, որը պիտի լույս տեսնի Երեւանում:

Ստահղացումներ ստեղծագործողներին միշտ թելադրում է կյանքը: Երեւի, առաջիկայում կծնվեն նոր ծրագրեր: Երազում եմ, որ մեր ժողովուրդը խաղաղ ճանապարհով հասնի իր վերջնական հաղթանակին: Խաղաղություն եւ առողջություն երկիրը շենացնող ստեղծագործողներին, որ արարման մղող գործոններն են:

Հավատանք, հուսանք, ստեղծագործենք: Մեր ժողովրդի արարող ոգին այդ է պահանջում:

Կրկին շնորհակալություն՝ այս հաճելի հարցազրույցի համար:

Նվարդ ՍՊՈՍՏՆՅԱՆ
«Ազատ Արցախ», 19 հունիսի, 2005թ.

«ԻՄ ՀՈԳՈՒՄ ՏՈՂԵՐՎ
ԾՆԱՆՒՄ ԵՆ ՑԱՎԻՑ»

Գրականագետ, բանաստեղծ, հրապարակախոս Սոկրատ Խանյանի 75-ամյա հոբելյանը Ստեփանակերտի մշակույթի եւ երիտասարդության պալատն է բերել հարյուրավոր մտավորականների, գրականության երկրպագուների, ուսանողների, եւ լեփ-լեցուն դահլիճը վկայում էր այն ճանաչման ու հեղինակության մասին, որ վայելում է հոբելյարը: Երեկոյին մասնակցելու էին եկել ԼՂՀ Ազգային ժողովի նախագահ Օլեգ Եսայանը, պետական այրեր:

Երեկոն բացեց ԼՂՀ կառավարության մամլո ծառայության պետ Դավիթ Միքայելյանը՝ ընդգծելով վերջին տասնամյակում գրական հոգեւոր կյանքի աշխուժացումը հանրապետությունում եւ պետական հովանավորությունը գրական-մշակութային գործերին:

Երեկոն վարողը նշեց, որ Սոկրատ Խանյանը 21 մենագրությունների հեղինակ է, որ նա առաջին անգամ ուսումնասիրություններ կատարեց եւ տվեց Արցախի գրական օջախի ընդհանրական բնութագիրը: Գրական ընտանիքի նահապետը նաեւ անուրանալի վաստակ ունի պոեզիայի անդաստանում: Բանաստեղծությունների առաջին ժողովածուն լույս է տեսել 1959-ին՝ «Կարկաչ» խորագրով, որին հետեւել են «Բարեկամություն», «Սիրոս ձեզ հետ է», «Սպասում ենք դեռ», «Լեռնային դողանջներ», «Քո անունից», «Կարոտի կրակներ», «Արցախի արծիվը», «Իմ ծիածանը» բանաստեղծությունների ժողովածուները:

ԼՂՀ կրթության, մշակույթի եւ սպորտի փոխնախարար Սլավա Ասրյանն իր ողջույնի խոսքում ընդգծեց հոբելյարի ավանդը երիտասարդ սերնդի դաստիարակության գործում: Հնուտ մանկավարժ, գրականագետ, գրող եւ հասարակական գործիչ. այսպես բնութագրվեց Խանյանը: Քանի՜-քանի սերունդ է կրթել, եւ նրա սաները հասարակական կյանքում իրենց ծանրակշիռ տեղն ու դերն ունեն: Անձնավորություն, որն իր ամբողջ ստեղծագործական

կյանքը նվիրել է ժողովրդին, ապրել ժողովրդի հոգսերով: Այնուհետև Ս. Ասրյանը կարդաց ԼՂՀ կրթության, մշակույթի եւ սպորտի նախարար Աշոտ Ղուլյանի շնորհավորանքի ուղերձը:

Գրողի անցած ստեղծագործական ուղու մասին խոսք ասաց ԱրՊՀ գրականության եւ ժուռնալիստիկայի ամբիոնի դասախոս, բանաստեղծ Յովիկ Սուսայեյանը: Տող առ տող, գիրք առ գիրք խանյանը հասավ ներքին խտացումների: Պոեզիայի ավանդական ակունքներին հավատարիմ մնալը նրա ստեղծագործության հիմնական առանձնահատկությունն է: Նրա ստեղծագործություններում առկա է ցավը, տառապանքը, հետպատերազմյան սերնդի ողբերգությունը եւ լավատեսությունը: Գրողի ստեղծագործություններն ունեն նախապատմություն, կենսագրություն. աշխարհի հետ իր փոխհարաբերություններն այդ ձեւով է կառուցում գրողը: Խանյանի գրականագիտական հայացքները եւս զալիս են դասական ակունքներից: Եվ նրա հոգում հաշտ ու համերաշխ ապրում են բանաստեղծն ու գրականագետը:

ԱրՊՀ ռեկտոր Յամլետ Գրիգորյանն իր ողջույնի խոսքում կանգ առավ խանյանի գիտամանկավարժական գործունեության վրա: «Բնությունը շռայլ է գտնվել նրա հանդեպ,- ասաց բանախոսը,- շնորհալի՝ բոլոր ոլորտներում, որոնց ձեռք է զարկել»:

Դավիթ Միքայելյանը հոբելյարին հանձնեց ՀՀ ԳՄ եւ ԼՂՀ ԳՄ շնորհավորանքի ուղերձները:

«Գրող, գրականագետ, դասախոս, լավ քաղաքացի եւ դարաբաղցի, միշտ անսայթաք՝ իր ժողովրդի հետ: Տարիները նա լցրել է ազնիվ ու արդար վաստակով», - իր ելույթում ասաց բանաստեղծ Յրաչյա Բեգլարյանը:

ԼՂՀ պաշտպանության նախարար, գեներալ-լեյտենանտ Սեյրան Օհանյանի շնորհավորանքի խոսքը կարդաց նախարարության ռազմահայրենասիրական գծով ծառայության պետ Ռոբերտ Բաղդյանը՝ ընդգծելով հոբելյարի ստեղծագործությունների նշանակությունը երիտասարդության ռազմահայրենասիրական դաստիարակության գործում:

«Խանյանը իր ձեռքը միշտ պահել է Արցախի գրական կյանքի զարկերակին», - իր ելույթում ասաց նկարիչ-քանդակագործ Լավրենտ Ղալայանը եւ հոբելյարին նվիրեց իր նոր ստեղծագործությունը՝ նրա դիմաքանդակը: Դահլիճը երկար ծափերով ընդունեց Լ.

Ղալայանի Ջիվանու ոչ տարածված երգի հրաշալի կատարումը:

Ս. Խանյանը նաեւ երգերի տեքստերի հեղինակ է: Ամուր թելերով կապված է հասարակական կազմակերպությունների հետ, - հոբեյարին ողջույնի խոսք են ասում քաղաքապետարանի կրթության, մշակույթի եւ սպորտի վարչության պետ Կառլեն Մարգարյանը, ԼՂՀ ԱԿԱՀՄ նախագահ Վերա Գրիգորյանը, Վ. Փափազյանի անվան թատրոնի գեղարվեստական ղեկավար Լեոնիդ Չարունյանը, ԱրՊՀ դասախոս Սիրուն Բաղդասարյանը, երգչուհի Նաիրուհի Ալավերդյանը, դերասան Քաջիկ Չարունյանը:

-Երեկոն ինձ համար ավելի շատ գնահատական է, քան՝ մեծարանք, -իր ելույթում ասաց հոբեյարը,- ես մտովի վերապրեցի անցածը, հիշեցի մեր գյուղը, որտեղ հայրս հյուսն էր, մայրս՝ կուլտմտեսուհի, հինգ երեխաներ, ավագը՝ մեկնած ռազմաճակատ: Չայրս խրատ էր տալիս՝ եթե Աստված ձեզ շնորհք է տվել, ապա պիտի վերադարձնեք ժողովրդին: Այս ոգով ենք դաստիարակվել, եւ ես միշտ ձգտել եմ լինել ժողովրդի հետ: Մեր արածը խլել են, մեր ցանածը թշնամին տարել է, բայց այսօր մենք ուժեղ ենք, քանի որ ունենք պետություն, որ մեր ժողովրդի անենամեծ նվաճումն է: Խորհելու ժամն է եկել: Ծառն արմատով է ծառ, եւ Արցախը, ինչպես կաղնի, հզոր արմատներով խրված է հողի մեջ: Իմ հոգում տողերը ծնվում են ժողովրդի ցավից: Քո ժամանակակիցը քեզ պիտի հասկանա եւ քո տողերից հուզվի: Մենք պիտի սնվենք դասական ակունքներից:

Այնուհետեւ հոբեյարը արտասանեց իր ստեղծագործություններից:

Երեկոյի գեղարվեստական մասում հնչեց Ս. Խանյանի եւ բանաստեղծություններից, եւ նրա տեքստերով գրված երգերից:

Նվարդ ՍՈՂՈՍՈՆՅԱՆ
«Ազատ Արցախ», 24 մարտ, 2005թ.

ԱՊԱՋԱՔԱՆՊ ՓՊՊԱՐԵՆ

ՄԻՇՏ՝ ՊԳՈՒ ԶԳՏՈՒՄՆԵՐԻ ՃԱՆԱԴՊԱՐՉԻՆ

Հոբեյանի նշումը յուրօրինակ գնահատական է վաստակին: Այս առումով Սոկրատ Խանյանի ծննդյան 75-ամյակին նվիրված երեկոն, որը կազմակերպել էին ԼՂՀ ԿՄՍ նախարարությունը, Գրողների միությունը եւ Արցախի պետհամալսարանը, հոբեյարի բազմամյա վաստակի մեծարում էր: Բանաստեղծ, գիտնական, դասախոս, արվեստագետ, հայրենասեր: Այս գնահատականը տվեցին հոբեյարին շնորհավորանքների ուղերձ հղողները եւ ելույթ ունեցողները: Ստեփանակերտի մշակույթի եւ երիտասարդության պալատի դահլիճը լեփ-լեցուն էր, ինչը մեր պարագայում կարելի է գնահատել որպես հարգանաց հավաստիք հասարակության մեջ անուն հանած անձին:

Առհասարակ ստեղծագործող մարդու համար դժվար է նույն հաջողությամբ դրսեւորվել նաեւ գրականագիտության ասպարեզում: Եթե անփոփ գնահատենք Ս. Խանյանի վաստակը, ապա բանաստեղծական բազմաթիվ ժողովածուներից բացի, նա գրականագիտական հսկայական աշխատանք է ծավալել հայ գրականության արցախյան հատվածի գրական ներուժը ըստ արժանվույն ներկայացնելու ուղղությամբ: Տարբեր հեղինակների նվիրված նրա մենագրությունները կարելի է հազվագյուտ աշխատանք համարել, որը հետագայում արցախյան գրողների կենսագրությամբ ու ստեղծագործական անցած ճանապարհով հետաքրքրվողների եւ ուսումնասիրողների համար մեծ նյութ է ծառայելու: Այս տեսակետից թե՛ չափածո եւ թե՛ արձակ գրողների գիտական լույսի տակ ներկայացնելն ինքնանպատակ համարել չի կարելի: Այսօր արդեն Ս. Խանյանի գրականագիտական ուսումնասիրությունները բանասիրական կրթօջախների ուսանողների համար ուսումնական նյութ են ծառայում:

Ուրույն է նաեւ Ս. Խանյանի պոեզիան: Ինչպես ինքն է ասում նա միշտ գրիչը թաթախում է իր սրտից: Դրա համար էլ գրականագետներից ոմանք Ս. Խանյանին անվանում են հուզաթաթախ բանաստեղծ: Զորեյանական երեկոյին արժենշվեց նաեւ նրա գիտամանկավարժական վաստակը: Տասնամյակներ շարունակ դասավանդելով Ստեփանակերտի նախկին մանկավարժական ինստիտուտում, որը հետագայում վերափոխվել է համալսարանի եւ դարձել Արցախի մայր բուհը, նա հազարավոր ուսանողների է դասավանդել՝ վերջիններիս մեջ զարգացնելով գեղարվեստի բարձր ընկալումները:

Ելույթ ունեցողները հատկանշեցին նաեւ Ս. Խանյանի երաժշտական տաղանդը: Շվիի վրա նրա կատարումները միշտ էլ հաճելի պահեր են ներարկել ունկնդիրներին եւ զուցե թե բանաստեղծի երաժշտական հակումները, որոնք յուրօրինակ ձեւով ներագդել են բանաստեղծական ոգորումների վրա, դարձել են երգերի տեքստեր: Երեկոյի ընթացքում երաժշտական կատարողների մատուցմամբ հնչեցին այդ երգերը: Արժանին մատուցեմք՝ դրանք, իրոք, պարունակում էին այն բոլոր թրթիռները, որոնք ջերմացնում են մարդու հոգին: Նշենք նաեւ, որ այդ երգերի երաժշտության հեղինակը երաժշտագետ-երգահան Նունե Սիմոնյանն է:

Զորեյանական երեկոյին ելույթ ունեցողները հասարակության տարբեր խավերից էին՝ գրող ու մանկավարժ, գիտնական ու զորական, ուսանող ու պարզապես նրա գրչի երկրպագուն: Բոլորի գնահատականը նույնն էր՝ Ս. Խանյանի ապրած կյանքը լիքն է վաստակով: Եվ նրանց բոլորի մաղթանքը դարձյալ նույնն էր՝ թող ստեղծագործական նոր վերելքներն ուղեկցեն բազմաշնորհ այրի ոգու ձգտումներին:

Մենք էլ միանանք այդ մաղթանքներին:

**«Լուսարար»
թիվ 6, 2005թ.**

ԱՊԱՋԱՔԱՆԻ ՓՊՊԱՐԵՆ

ՔԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԳՐՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ՊԵՏՈՐ, ՊՐՈՖԵՍՈՐ,
ՔԱՆԱՍՏԵՂԾ ԱՊԿՐԱՏ ԽԱՆՅԱՆԻՆ

Հարգարժան Սոկրատ Աղալարի

Ի սրտե շնորհավորում եմ Ձեր ծննդյան 75-ամյակը:

Ուրախ եմ ժամանակակցի եւ ականատեսի, նաեւ անկեղծ բարեկամի իրավունքով հավաստել, որ Դուք ապրել եւ ապրում եք բավական հագեցած ու բեղմնավոր կյանք՝ որպես բանաստեղծ, գիտնական ու մանկավարժ, առավել եւս՝ որպես Արցախի զավակ ու քաղաքացի:

Ձեր կարծես թե հավերժ երիտասարդական ավյունն ու եռանդը, ստեղծագործելու անսպառ կարողությունը, ճակատագրի քմահաճույքներին, երբեմն նաեւ անագորույն հարվածներին դիմակայելու Ձեր կամքի ուժն ու կորովը, թույլ տվեք խոստովանել, պարզապես նախանձելի եմ:

Լինելով մեկն այն շատ-շատերից, ովքեր սիրով ու հպարտությամբ միայն կարող են իրենց համարել Ձեր պոեզիայի երկրպագուն, ես անհամբերությամբ եմ սպասում Ձեր անլռելի Մուսայի նոր արարումներին, որոնք, արդեն իսկ կանխապես ըմբռնված եմ, դարձյալ ու դարձյալ Իմաստի եւ Ձգտումների նոր, մինչ այդ անհայտ ակոսներ կբացեն մեր գիտակցության մեջ ու մեր սրտերում:

Եղեք միշտ այսպես կենսալի ու կենսատու, Ձեր հայրենի Արեւսարի պես բարձր ու վես:

Լավագույն բարեմաղթանքներով՝

**Ձեր Մուշեղ ՕՐԱՆՋԱՆՅԱՆ
ԼՂՀ ԱԺ փոխնախագահ
22 հունվարի, 2005թ.**

ԱՊԱՏԱՔԱՆԻ ՓՊՊԱՐԵՆ

ԸՆԶՎԱԿԱՆ ԻՆՔՆԱՏՈՊՈՒԹՅՈՒՆ՝
ԳԵՂԵՏՈՒ ԶԵՎԻ ՄԵՏ

Բանաստեղծ, թարգմանիչ, մանկավարժ-գրականագետ Ս. Խանյանի ստեղծագործությունը արդի հայ պոեզիայի արցախյան հատվածի ինքնատիպ էջերից է: Ընթերցող հասարակությանը նա հայտնի է մեկ ու կես տասնյակ բանաստեղծական ժողովածուներով, որ պարբերաբար լույս են տեսել «Կարկաչ», «Սիրտս ձեզ հետ է», «Լեռների երգը», «Կարոտի կրակներ», «Արցախյան դողանքներ» եւ այլ խորագրերով: Բանաստեղծի համար արտակարգ բեղուն ու ընդգրկուն են եղել XX դարավերջի երկու տասնամյակները: Նա երգել է իր ժողովրդի հերոսական անցյալը եւ այդ անցյալից ճանբորդություն կատարել դեպի մարտնչող ներկան ու լուսավոր ապագան: Արցախի ազգային ազատագրական պայքարի տարիներին նա հավատ ու հույս է ներշնչել «հազար ու մի դավ եւ փորձանք» տեսած հայրենակիցներին, ոգևորվել նրանց ձեռքբերումներով ու վերելքներով: Նա 1988-ին տառապել է ու դառնացել բնության կողմից մատուցված արհավիրքի համար, դրան հակադրել մայր ժողովրդի ապրելու եւ արարելու կամքը, հիացել փորձություններին դիմակայելու նրա անսպառ ուժով, հոգեկան կորովով, անընկճելի ոգով: Արցունքի միջից, հավատով տրոփող սրտով բանաստեղծը դիմել է.

Իմ մայր ժողովուրդ,

Քո կամքի ուժով ապրել ես դարեր,

Կապրես եւ հիմա:

Ս. Խանյանը տարիների ընթացքում անընդհատ խորացրել է ստեղծագործական իր նախասիրությունները, հարստացրել ասելիքն ու կատարելագործել բանաստեղծական արվեստը: Նա հմտորեն օգտվել է մեր լեզվի արտահայտչական հնարավորություններից՝ խոսքին հաղորդելով մաքուր ու լուսավոր երանգներ: Այդ երեւույթը ժամանակին նկատել է արծակագիր Սկրտիչ Արմենը: Գրախոսելով Ս. Խանյանի «Սիրտս ձեզ հետ է» գրքույկը, ականավոր գրողը ընդգծել է. «Սոկրատի մոտ պայծառ են ոչ միայն տրամադրությունները, այլեւ բնության կողմերն ու երեւույթները, պայծառ են բառերը... Հաճելի է կարդալ Սոկրատին, որի մոտ այնքան

Քարել կա եւ լավատեսություն՝ հակառակ մի քանի երիտասարդ եւ ոչ երիտասարդ բանաստեղծների, որոնց մոտ ոչ միայն մռայլ է ընդհանուր տրամադրությունը, այլեւ, դրա հետ սերտորեն համեմատություններն ու բառային մատերիալը» («Գրական Աղբյուրներ», 1966թ, №5):

Ս. Խանյանի պոեզիայի պատկերավորման համակարգում լայնորեն օգտագործվում են կրկնությունները, որոնցով արտահայտվում են հատկանիշի սաստկություն, բազմակիություն, հուզականություն, մտքերի իմաստային խորություն: Կրկնությունները ստեղծվում են տարբեր մակարդակներում ու տարբեր չափերով: Նրա բանաստեղծական խոսքին բնորոշ են բառերի, բառակապակցությունների կրկնությունները.

Երեք գլխարկ տեսանք այնտեղ,

Երեք սեւ թուղթ-երեք ցավ,

Երեք որդու կորուստն ահեղ

Մեր սրտերին ծանրացավ:

(«Այրող հուշ»)

Այս բանաստեղծությունը ձոնված է մեր բարի տասիկների հիշատակին, որոնք տեսել են Հայրենական Մեծ պատերազմի սարսափները, խորապես տառապել իրենց որդիների կորստի ցավից: Հեղինակը երեք հատկանշական թվականի կրկնությամբ ընդգծել է երեւոյթի ծանրությունը եւ ստեղծել հոգեկան ապրումների, անսփոփ կսկիծների ու վշտահար տրամադրությունների ցնցող պատկեր:

Խանյանի բանաստեղծությունները հարուստ են տարբեր ձեւի ու կառուցվածքի կրկնություններով: Գործածության հաճախականությամբ գերազանցում են վերջակրկնությունները (անաֆորներ) ու սկզբնակրկնությունները (էպիֆորներ).

Աշխարհը լավ,

Աստղերը լավ,

Երգը լավ,

Ծիծաղը լավ,

Երթը լավ,

Լավի տենչով, լավի սիրով քեզ գտա,

Լավին փարված, կյանքի գիրկը ես մտա:

Բանաստեղծը կապակցությունը նույնությամբ չի կրկնում, փոփոխում է լավ բառի առարկայական հատկանիշները՝ ուժեղացնելով:

լով բանաստեղծական խոհաիմաստային երանգները, այն դարձնում լավ պատկերավորման ամբողջական հիմք:

Հեղինակային ոճի անհատականացման խոսու՛ն չափանիշներից են կրկնավոր բառերի մի այլ փունջ, որոնք կազմում են կրկնավոր բարդություններ: Կրկնավորները վաղուց ի վեր հատուկ են բանավոր խոսակցական լեզվին, ուստի նման միջոցների առատությունը հավաստում է Խանյանի խորը կապվածությունը ժողովրդական մտածողությամբ:

Նրա պոեզիան հարուստ է կրկնավոր բարդությունների ամենաբազմազան ձևերով: Դրանք արտահայտված են տարբեր խոսքի մասերով եւ ունեն տարբեր շարահյուսական կիրառություններ: Թվարկենք որոշ կրկնավորներ՝ *մասունք-մասունք, կուտակ-կուտակ, կամաց-կամաց, կաթիլ-կաթիլ, երամ-երամ, շերտ-շերտ, երանգ-երանգ, փունջ-փունջ, պես-պես, ուրախ-ուրախ* եւ այլն:

Բանաստեղծը արտահայտչականությունը ուժեղացնելու նպատակով օգտագործել է բավականին հարադրություններ՝ անվանական եւ բայական, հակադրություններ, որոնք ավելի են ամբողջացնում երեւոյթների իրական արտահայտությունը տեսնելու, զգալու, վերլուծելու զաղափարը: Նախադասության մեջ կատարում են միեւնույն պաշտոնները՝ դառնում բազմակի անդամներ: Ահա մի քանի օրինակներ. *երազ-սեր, աստղ-մարդ, մարդ-աստված, արեւ-հրաշք, ցուրտ ու տապ, կոպիտ ու նուրբ, սեր-արեւ, ծառան ու զավակը* եւ այլն:

Ս. Խանյանի պոեզիայի պատկերավորման համակարգում թարմ ու դիպուկ մակդիրները, գեղեցիկ, հյութեղ փոխաբերություններն ու համեմատությունները միաձույլ ու անվերջ շղթա են կազմում, որոնք գործածության բազմազանությամբ արտացոլում են հեղինակի բանաստեղծական բառապաշարի ճոխությունն ու շքեղությունը: Նրա օգտագործած մակդիրները բանաստեղծական խոսքը դարձնում են պատկերավոր, ներգործուն, գեղեցիկ ու տարողունակ, մտքերին հաղորդում են նոր լիցք, ստիպում ընթերցողին հրճվել ու հիանալ, խորհել ու մտածել: Այսպես՝ *աստղոտ տանիք, կապույտ երազ, ոսկեկամար երկինք, արեւային փառք, ժայռեղեն կուրծք, ճերմակ կանչեր, հավերժ բաբախուն խարույկներ, ոսկե ալիք* եւ այլն:

Ս. Խանյանի պոեզիայում ուրույն տեղ ունեն համեմատությունները, որոնք իրենց հերթին հարստացնում են հեղինակի արտա-

ԱՊԱՏԱՔԱՆԻ ՓՊՊԱՊԵՆ

Իհայտնան բանաստեղծական միջոցները, նոր լույսով բացահայտում նրա ինքնատիպությունը.

Քիրսա սարը հավերժական զանգի նման,
Ղողանջում էր պապիս հոգում...

(«Պապս»)

կամ`

Ջրերիդ նման անվերջ հոսեցի
Քո սրտի միջով...

(«Ջրույց Հայաստանի հետ»)

կամ`

Թող ցորենվեմ` միայն ոսկե հաշանի տակ
Թե մոլորվեմ` ինչպես սարում արեւն անմար:

(«Իմ սուրբ օջախ»)

կամ`

Արեւն ահա մայր է մտնում,
Ինքն իրենից գոհ է այնպես.
Փայփայել է հողագունդը
Օջախ ու տուն պահող մոր պես:

(«Արեւն ահա...»)

Ս. Խանյանի պոեզիան աչքի է ընկնում անձնավորում - փոխհարաբերություններով: Առարկաներին վերագրվում են այնպիսի գործողություններ, որոնք իրականում նրանց հատուկ չեն: Նման դեպքերում բայ - ստորոգյալները գործածվում են ոչ թե սովորական, ուղղակի իմաստով, այլ փոխաբերաբար:

Ամպերը հալչում են,
Ջրերը կանչում են,
Լեռները ժպտում են,
Վազերը լացում են:

Հեղինակը ստեղծել է գարնան անզուգական պատկեր` գարնանային շնչով ու բույրերով լի:

Բանաստեղծի լեզվամտածողության նախասիրած միջոց է համարվում երեւույթների, առարկաների բնութագրությունը բառակապակցություններով արտահայտելը: Դրանք խոսքը դարձնում են դիպուկ, պատկերավոր եւ ավելի ներգործուն: «Իմ օրորոց» բանաստեղծությունը մի սրտառուչ երգ է` ձոնված մայրիկին, որի էության ու գաղափարի բացահայտման առանցքը օրորոցն է: Վերջին քառատողը բանաստեղծի կողմից կարծես հարցադրում - բողոք է

ԱՊԱՏԱՔԱՆԻ ՓՈՊԱՐԵՆ

Օրորոցին, որը չի կարող շրջել կյանքի անիվը, հետ բերել բանաստեղծի մանկությունն ու մայր մտած - մահացած մայրիկին.

Դու չե՞ս կարող, օրորոց իմ,
Մանուկ դարձնել ինձ կրկին,
Ա՛խ, չե՞ս կարող դու ետ բերել
Իմ մայր մտած մայրիկին...

(«Օրորոց իմ»)

Ս. Խանյանի բանաստեղծություններից շատերն ավարտվում են ասացվածքային ընդհանրացումներով: Ս. Կորյունը այդ կապակցությամբ դեռևս 1963-ին գրել է. «Ս. Խանյանը բանաստեղծական մի լավ սովորության է հետեւում. աշխատում է իր բանաստեղծությունն ավարտել աֆորիստիկ տողերով, հակիրճ ու ավարտուն մտքով» («Գրական Ադրբեջան» ամսագիր, 1963, №6):

Դրա հետաքրքիր վկայություններից են.

Թող ծովերը հար ծփան,
Մեր Սեւանն էլ նրանց մեջ:

(«Սեւան»)

կամ՝

Ով չի հասկացել, թող որ իմանա,
Որ գեղեցկուհի մայր ունեցողը
Միշտ էլ հերոսի պատիվ կունենա...

(«Արցախ»)

կամ՝

Ավյունս կարող է քնել,
Արյունս չի քնում երբեք:

(«Կրճիխ տակ»)

Ես իմ աչքերի լույսը տվել եմ

Աշխարհի խղճին,

Աշխարհի խիղճը էլ չի կուրանա.

(«Աշխարհի խիղճը»)

կամ՝

Քանի դու կաս իմ կրճի տակ,
Կյանքն ինձ համար աստղոտ գետ է:

(«Դու»)

Ս. Խանյանը, օժտված լինելով ժողովրդական մտածողությամբ, ուշադրություն է դարձրել ժողովրդական շեշտ ունեցող բա-

ԱՊԱՏԱՔԱՆԻ ՓՈՊԱՐԵՆ

րների առատ գործածությանը: Դրանք նոր շուք ու թարմություն են տալիս հեղինակի բանաստեղծական մտածողությանն ու երեւակայությանը: Ահա մի քանի արտահայտություններ՝ *հանդ ու չոլեր, օճոռք, կճախաշ, խաշամ, պատառ, տուտ, ճաք, օջախ, շաման-դադ, կանուխ, շափադ, ջրատված* եւ այլն:

Ս. Խանյանի բանաստեղծությունները զերծ են պաճուճանքներից, գունագեղությունից, բայց բխում են սրտից, ջերմ ու քնքուշ են, շաղախված բարու, կարոտի, սիրո ու լույսի թրթիռներով: Տեղին է հիշել մեծանուն երգիծաբան Զ. Պարոնյանի դիպուկ խոսքը. «Ամենեն գեղեցիկ զարդը անզարդությունն է»:

Ս. Խանյանի գեղագիտական կողմնորոշումը խոսքի սեփական բույրը, համը, գույնը պահելու մեջ է: Հեղինակը համոզված է, որ արարումներով անցած ճանապարհին գտել է ինքն իրեն.

Ես հաստատ գիտեմ, անվանն իմ բարի
Մոռացման փոշին երբեք չի չոքի,
Երգիս տվեցի շունչը իմ դարի,
Հայրենի հողին՝ իմ սիրտն ու հոգին:

Կարինե ՀԱԿՈՐՅԱՆ

**ԱրՊՀ հայոց լեզվի եւ նրա դասավանդման
մեթոդիկայի ամբիոնի ավագ դասախոս**

**Վերջին կուրսի ուսանողների հետ՝
դասախոսության ժամին**

ԱՊԱՏԱՔԱՆԻ ՓՈՊԱՐԵՆ

ՈԳՈՒ ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Երբեմն մենք մեզ հարց ենք տալիս, թե ինչո՞ւ է մարդը հեռա-
նում բնությունից: Որովհետեւ չունի ոգու կենսագրություն:

Սոկրատ Խանյանի բանաստեղծական աշխարհում ենթահողը
Արցախ աշխարհն է ու մարդկայինի հիշողությունը: Նրա երգերի
հիշողությունը խոր ու նորոգ ծալքերում ցավ ու կորուստներ է պա-
հում: Նաեւ՝ ականատեսի մորմոք ու երազի արթմնի ճանապարհ
դեպի ազատություն:

Ահա թե ինչու՝ այսօր, երբ Սոկրատ Խանյանն էլ հասավ փոթոր-
կալի կյանքի 75-րդ հանգրվանին, ապրած կյանքի մեծագույն ար-
ժեքը համարում ենք բանաստեղծական արյան վազքը՝ «Կարոտի
կրակները», «Արցախյան դողանջները», «Արցախի արծիվը»,
որոնք կապեցին իր ծիածանը՝ ինչպես 2000-ին իմաստալից կոչեց
հոբելյանական իր ժողովածուն:

Մեզ մնում է հաստատել, որ Սոկրատ Խանյանի գրական ճանա-
չողական ծիածանը անցնող տարիների մեջ դարձել է հազարա-
գույն, իսկ երգը՝ հազարաթեւ: Մեզ մնում է շնորհավորել Սոկրատ
Խանյանի բեղուն գրիչը, մանկավարժի անդուլ ջիղը եւ գրականա-
գետի թափանցող հայացքը, երեք նվիրական ուղորտներ, որտեղ
ինքը իրեն տեր է զգում:

Նա այսօր կանգուն է, որովհետեւ իր երկրում է, կանգուն է,
որովհետեւ այնտեղ թեւ տասնամյակներ շարունակ՝

Գետերը դուրս եկան ափերից,
Ջրածածկ հույզերս եղան,
Անտառներ խաբվեցին ծափերից,
Հողածածկ հույսերս եղան...

սակայն բանաստեղծի արդար վկայությամբ՝

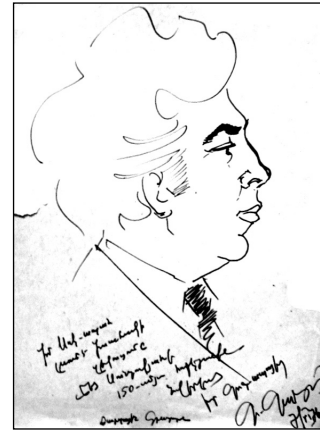
Ավյունս կարող է քնել,
Արյունս չի քնում երբեք:

Սա է Ս. Խանյանի ոգու կենսագրությունը:

*Սուրեն ԴԱՆԻԵԼՅԱՆ
Բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
«Գրական թերթ», 2005, թիվ 2*

ԱՊԱՏԱՔԱՆԻ ՓՈՊԱՐԵՆ

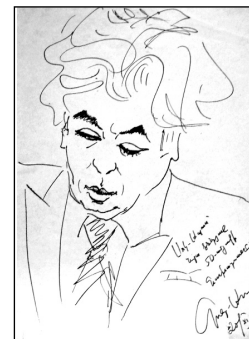
ԱՊԱՐԱՏ ԽԱՆՅԱՆԿ՝
ԳՈՐԻԳԵՆ ԳԱՔՐՈՒԷԼՅԱՆԻ
ԳԾԱՆԱԿՆԵՐՈՒՄ

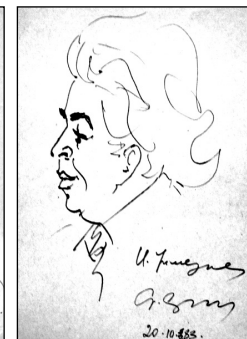
1974

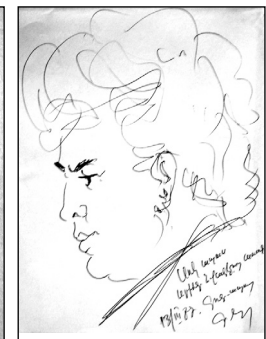
1980

1980

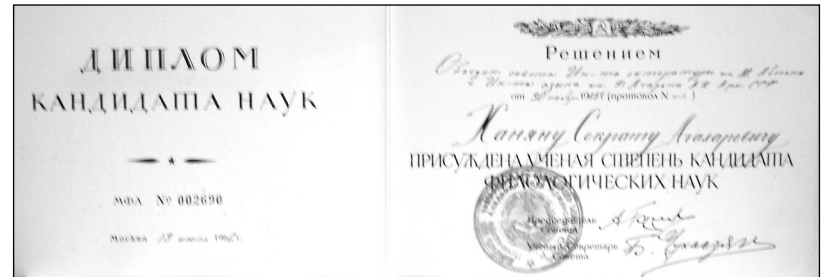
1983

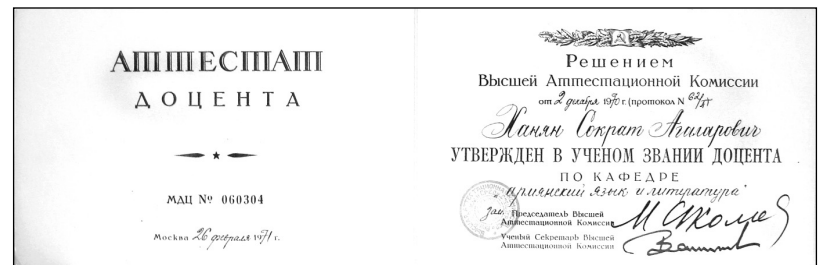
1987

ԱՊԱՏԱՔԱՆԻ ՓՈՊՈՒԿՆ

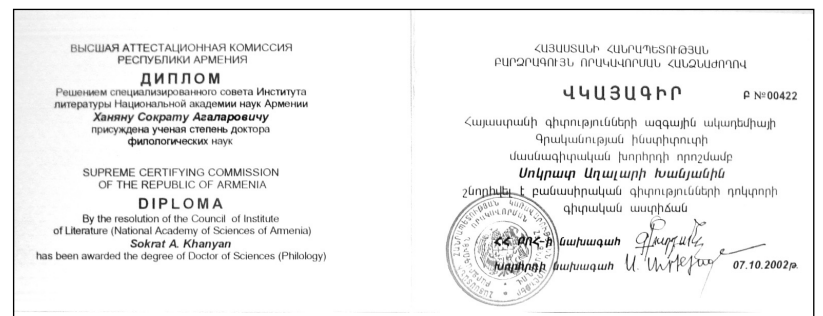
ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԱՊԱՏԱՔԱՆՈՒԹՅԱՆ

Բանասիրական գիտությունների թեկնածուի վկայագիրը

Դոցենտի վկայագիրը

Բանասիրական գիտությունների դոկտորի վկայագիրը

ԱՊԱՏԱՔԱՆԻ ՓՈՊԱԿՆ

Գրականագիտության գծով պրոֆեսորի դիպլոմը

Գիտության վաստակավոր գործչի մեդալը (№ Պ)

ԽՍՀՄ գերազույց խորհրդի «Աշխատանքային գերազանցության համար» մեդալը

ԽՍՀՄ բարձրագույն դպրոցի «Աշխատանքային գերազանց հաջողությունների համար» կրծքանշանը

ԱՊԱՏԱՔԱՆԻ ՓՈՊԱԳՆ

**ԼՂԴ «Վաչագան
Բարեպաշտ»
մեդալը**

**«Մայրական
երայնտազիտություն
Արցախի
քաջորդիներին» մեդալը**

**«Սոցալիստական
մրցության հաղթող»
կրծքանշանը**

**«Աշխատանքի
վետերան» մեդալը**

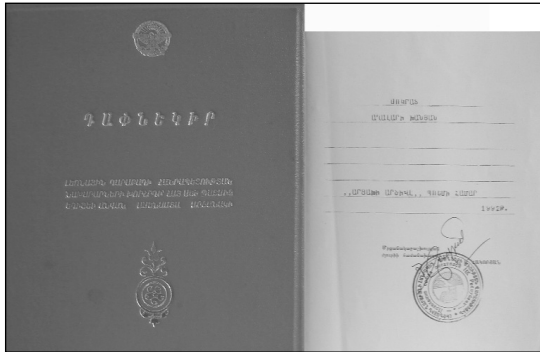
**«Արցախի պետական
համալսարան - 30»
հուշամեդալը**

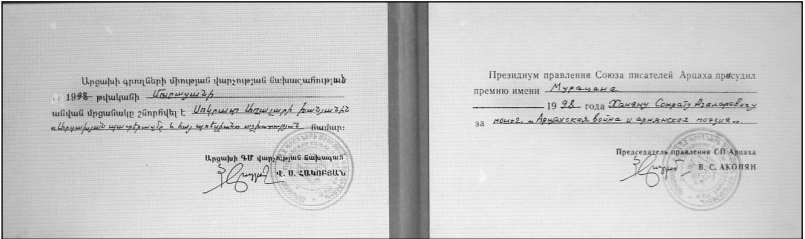
**«Արցախի պետական
համալսարան - 40»
հուշամեդալը**

ԱՊԱՋԱՔԱՆԻ ՓՈՊՈՒՄԵՆ

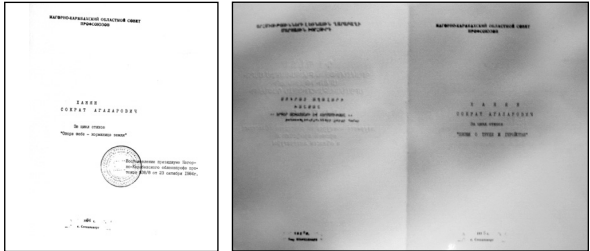
ԱՏԵՂԾԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԱԾԽԱՐՀՆԸ

ԼԴԴ նախարարների խորհրդի՝ հայ մեծ պատմիչ Եղիշեի անվան ամենամյա (1992) մրցանակի վկայագիրը «Արցախի արծիվը» պոեմի համար

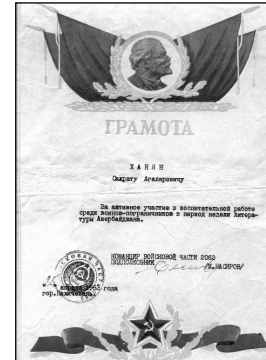
ԼԴԴ գրողների միության Մուրացանի անվան մրցանակ «Արցախյան պատերազմը եւ հայ պոեզիան» աշխատության համար

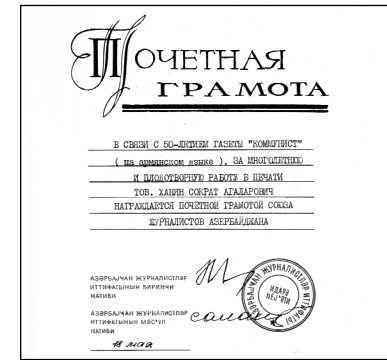
Արիմիությունների Լեռնային Ղարաբաղի մարզային խորհրդի մրցանակները 1975 եւ 1984 թվականներին աշխատանքային թեման պատկերող բանաստեղծական շարքերի համար

ԱՊԱՏԱՔԱՆԻ ՓՈՊԱՐԵՆ

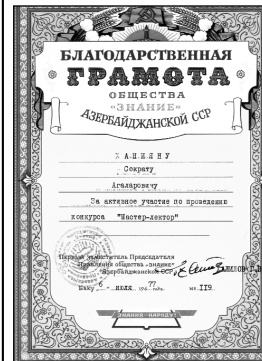
ՎԱՍՏԱՎԱԾ ՂԱՏԱԿՈՂՆԵՐ

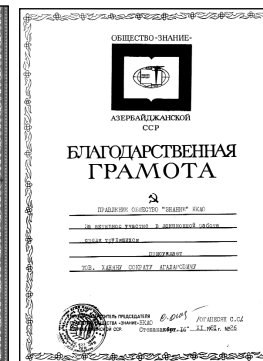
ԽՍՀՄ ՋՈՒ 2062 զորանախի հրամանատարություն, 1963

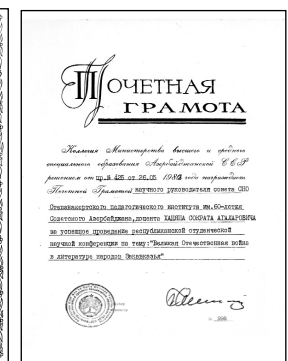
Ադրբեջանի ժուռնալիստների միություն («Կոմունիստ» (այսօրեն) թերթի 50-ամյակի առթիվ), 1972թ.

«Վարպետ-դասախոս», Ադր. ԽՍՀ «Գիտելիք» ընկերության վարչություն, 1977թ.

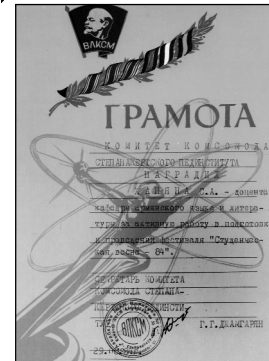

Դասախոսական ակտիվ գործունեության համար, ԼՂԻՄ «Գիտելիք» ընկերության վարչություն, 1981թ.

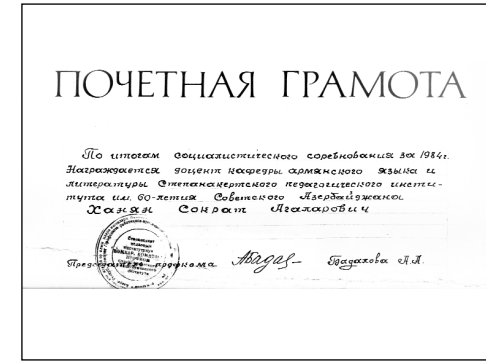

Ադր. ԽՍՀ բարձրագույն եւ միջնակարգ մասնագիտական կրթության մայրաքաղաքի կոլեգիա, 1983թ.

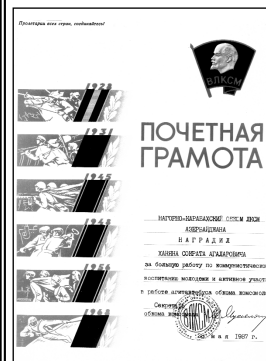
ԱՊԱՏԱՔԱՆԻՊ ՓՈՊՈՒՄԵՆ

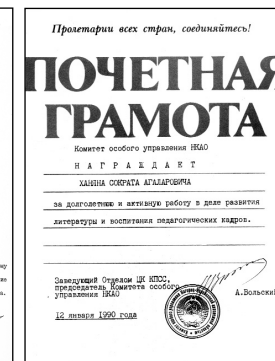
**Ստեփանակերտի
մանկավարժական
ինստիտուտի
կոմերիտկոմիտե, 1984թ.**

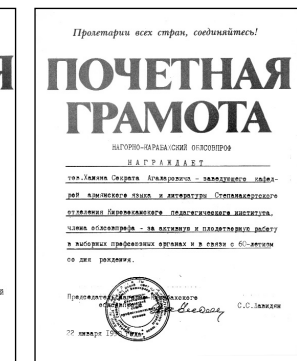
**Ստեփանակերտի
մանկավարժական ինստիտուտի
արհմիության կոմիտե, 1984թ.**

**Մարզի երիտասարդության
դաստիարակության գործուն
«Ազիտավորուս»-ին ակտիվորեն
մասնակցելու համար:
Կոմերիտմիության ԼՂ մարզային
կոմիտեի քարտուղար
Ս.Մուսաբյան, 1987թ.**

**Ծննդյան 60-ամյակի առթիվ...
գրականության զարգացման եւ
մանկավարժական կադրերի
պատրաստման ուղղությամբ
երկարամյա եւ ակտիվ
գործունեության համար:
ԼՂԻՄ հատուկ կառավարման
կոմիտեի նախագահ Ա. Վոլսկի,
1990թ.**

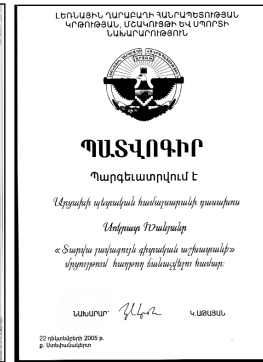

**Ծննդյան 60-ամյակի առթիվ...
ԼՂԻՄ արհմիությունների
խորհրդուն ակտիվ
գործունեության համար:
ԼՂ մարզարհխորհրդի
նախագահ
Ս. Դավթյան, 1990թ.**

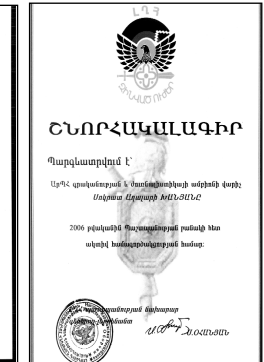
ԱՊԱՏԱՔԱՆԻ ՓՈՊԱԲԵՆ

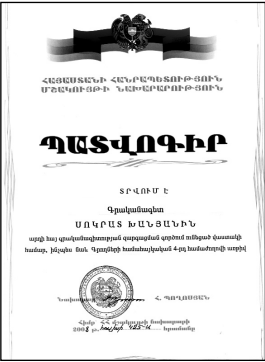
Շուշիի ռեալական ուսումնարանի 120-ամյակին նվիրված Միջազգային գիտաժողովին մասնակցելու եւ «Դին հայկական տաղաչափական արվեստի համժարեղ մեկնարանը եւ Շուշիի ռեալականը» զեկուցման համար:
Գիտաժողովի կազմկոմիտե:
Ալադեմիկոս Ռ. Ս. Սարտիրոսյան 1990թ.

«Ձարվա լավագույն գիտական աշխատանք» մրցույթում հաղթող ճանաչվելու համար:
ԼԴԴ ԿՄՍ նախարար Կ. Աբայան, 2005 թ.

2006 թվականին Պաշտպանության բանակի հետ ակտիվ համագործակցության համար
ԼԴԴ պաշտպանության նախարար, գեներալ-լեյտենանտ Ս. Օհանյան, 2006 թ.

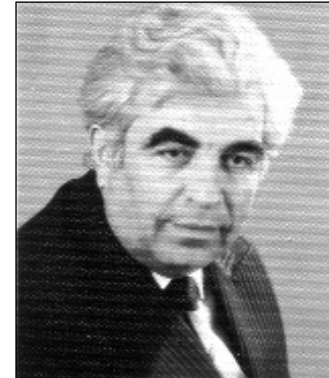
Արդի հայ գրականագիտության զարգացման գործում ունեցած վաստակի համար, ինչպես նաև Գրողների համահայկական 4-րդ համաժողովի առթիվ
ԴԴ մշակույթի նախարար Դ. Դողոսյան, 2008թ.

Չայրենի Արցախում հայոց լեզվի եւ գրականության ուսուցիչների արձեւտահայ հանրակրթական երեք առարկաների զծով դասընթացին, Արցախ-Սփյուռք կրթանշակութային եւ ծնակրթող դաշտին բերած մասնագիտական մշակույթի համար:
Խ. Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանի ղեկավար, պրոֆեսոր Ա. ԴՈՒՎԱՄՅԱՆ 2008թ.

ԼԴԴ ՊԲ զինճաշադողների դաստիարակության գործում ունեցած նշանակալի ավանդի եւ գորանասերում դաստիարակական բեղմնավոր գործունեության համար:
Գեներալ-լեյտենանտ Ս. Օհանյան

*Ով մայր Արցախ, քո փորձության այս ժամին,
Քո զինվորն ենք՝ հավերժ կոփված քո կանքով,
Ամարասում դու դաս առար Մաշտոցից,
Քո գրկի մեջ պիտի սերտենք դասը քո:*

ԱՐՑԱԽԻ ԴԱՍԸ

ԿԱԶԱՂԱԿԱԲԵՐԴ

Երկինքը ծուլվել է ամպերին
Ու փարվել ուսերին անտառի,
Քաջության հեքիաթն է պատմում՝
Անցյալից հասած մեր դարին:
Չարմանք կա ամեն խոսքի մեջ,
Հիացնունք՝ ամեն մի բառում,
Արցախի կրակե ոգին
Ծփում է կանաչ անտառում:
Անտառին փարվել է երկինքը,
Անտառը ծփում է, կանաչում,
Արցախի ոգին է կանաչը,
Աշխարհն է նրան ճանաչում:

1988, գ. Վանք

ՄԻ ԲԱՐԵԿԱՄ, ԵՐԵՔ ՈՍՈՒՏ

Վեր ենք կացել բոլորից շուտ
Ու բռնել մեր վերծիգ ճամփան,
Միշտ ժխտել ենք կեղծիք ու սուտ
Եվ ձեռք բերել բարի համբավ:
Վաստակել ենք դրա դիմաց
Մի բարեկամ, երեք ոսոխ,
Բայց երկնել ենք գիր ու կամար,
Մեր հոգու մեջ երազ ու շող:
Խլել են մեր հողն ու ջուրը,
Կատաղությամբ մի վայրենի,

ԻՄ ԾՊԱԾԱՆՔ

Նրանց զենքն էր հուրն ու սուրը,
Վահանը մեր՝ գիրն հայրենի:
Հիմա էլ մեր գիրքն է ուզում
Խլել մեզնից ավարառուն,
Մեր Դավթակը՝ դարձնում Դավուդ,
Իսկ Մովսեսը՝ Քալանքաթլու:
Բայց չի կարող չարը երբեք
Խլել գիրքը մեր աստղալից,
Նա մեր սիրտն է երանավետ,
Պատմությունը մեր դժվարին:
Նա ջահ դարձած դարերի դեմ
Կշողշողա մեր անունով,
Վկաներն էլ հար կլինեն.
Մի բարեկամ, երեք ոսոխ:

1988, Ստեփանակերտ

ԵՍ ԱՐՑԱԽՆ ԵՄ

Իմ հույսերի կրակին
Ո՛չ ձյուն կիջնի, ո՛չ անձրեւ,
Ես Արցախն եմ հրածին,
Հոգիս՝ վառող հրազեն:
Իմ հավատը իմ զենքն է,
Հողս՝ ամուր պատվանդան,
Թեկուզ խորն է իմ վերքը,
Չեմ տրտնջա, քանի կամ:
Ի հեճուկս չարերի,
Ազգիս հավատն եմ կռում,
Դաս եմ առել դարերից,
Դարերիս երգն եմ գրում:

ԻՄ ԾՈՒԾԱՆՔ

Աստղային է երագս,
Ասուպ լինել չեմ կարող,
Իմն են արած-դրածս,
Ես Աստված եմ արարող:
Ես իմ մտքի թռիչքով
Հանճարին եմ հավասար,
Այդ են ասում իրար քով
Դադիվանք ու Գանձասար:
Հայեր են սեզ սարերս,
Խաչքարերս էլ հայեր են,
Իմ հայածին դարերը
Պիտի խոսեն հայերեն:

1989, Ստեփանակերտ

ԲԱԿՈՒՄ

Անտեր բակի թթենուն
Մի գորշ ուրուր տեսա ես,
Ճնճղուկներին հալածում,
Կռնչում էր ցինի պես:
Իսկ ծտերը տազնապով,
Շարված բնի բերանին,
Նայում էին զարմանքով
Բակի փտող գերանին:
Ծլվլոցում նրանց խենթ
Մի ծվարած, հին հարց էր.
«Ո՞ւր է բակի մեր տերը,
Պահապանը ո՞ւր է մեր:
Ո՞վ է տեսել ուրուրը
Մեր թթենուն մոտենա,

ԻՄ ԾՈՒԾԱՆՔ

Ո՞վ կհասցնի այս լուրը,
Որ մեր տերը իմանա»:
Այնպես էին ճռվողում,
Ասես զինվոր լինեին,
Ճշում էին, խռովում,
Կառչած իրենց տաք բնին:
Սիրտս ճնլեց, զայրացավ,
Ձեռքս տարա քարերին,
Ուրուրն իսկույն հեռացավ,
Բունը թողած տերերին:
Ճնճղուկները ազատված,
Մի խրախճանք բաց արին,
Նայում էի ես նրանց
Փրկված բնին ու պարին:
Նայում էի ու խորհում.
«Բա՛վ է, ինչքան մոլորվեմք,
Եկեք օջախ պաշտելը
Ճնճղուկներից սովորենք»:

1989, գ. Ակնաղբյուր

ՊԱՊԻՍ ՊԱՏԻՎԸ

Պապիս պատիվն է թառել ուսերիս,
Իմ հոգում նրա զրնգուն ձայնն է,
Կրծքիս տակ՝ Քիրսն է ժպտում հույսերիս,
Արեւսարն էլ իմ հաղորդարանն է:

Նահատակների հոգիները լույս
Վարդեր են ցանում ճամփին թեւանի,
Մեկը ճշում է.- թեւան, թե լինես,
Թշնամին Տունու ինչքը կտանի՞:

ԻՄ ԾՈՒԾԱՆՔ

Իմ Աբգար քեռին՝ զոհված տասնութին,
Հրեշտակներին զենքի է կոչում,
Արեւն է իջնում մեր Կանաչ խութին,
Եվ կամաց-կամաց մշուշն է կորչում:

Նժդեհի ձին է խրխնջում Տողում,
Արծազանքում է նրան անտառը,
Թշնամիների հենց պարտված տեղում
Դրոշ է դառնում նրա հանճարը:

Տեսիլքի փոխված քայլում է պապս,
Ու մենք քայլում ենք նրան ունկնդիր,
Եվ նա սեղմելով Նժդեհի ափը,
Ասում է. «Գլխիս օրհնված ձեռքդ դիր:

Թող ուժդ ինձնով թռռներիս անցնի,
Արյունդ եռա սրտերում անկեղծ,
Թող կամքդ նրանց քաջազուն դարձնի,
Որ փրկեն հողն ու պատիվը իրենց»:

Ու թեւածում է նժույզը քաջի,
Նրա հետեւից՝ կարմիր ձին պապիս...
Ջորախմբվում ենք Քիրսի սեգ լանջին,
Ու ծածանվում է դրոշը ափիս:

1989, գ. Ակնաղբյուր

ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ

1.

Մեզ օգնության կանչեցին,
Թիկունք դարձանք, հույս տվինք,
Մենք ազգովի նոր երթին
Արեւ դարձանք, լույս տվինք:

ԻՄ ԾՈՒԾԱՆՔ

Մեր անձնուրաց պայքարը
Ողջունեցին, ծափեցին,
Սակայն հույսի մեր ծովում
Մեզ չարաչար խաբեցին:

2.

Քար հղկեցինք, կերտեցինք,
Թելեր տվինք դարերին,
Ու դարերը թեւավոր
Ձուլվեցին մեր սարերին:

Եվ դար ու սար միացան,
Արեւահունց բերդ դարձան...
Մեր այդ բերդի վրայով
Ինչե՛ր ասես, որ չանցան:

3.

Մեր ցավը խորն է,
Մեր վիշտը՝ անհուն,
Ժպիտը լույս է,
Թախիծը՝ անքուն:
Սակայն մենք կուլ չենք
Գնացել ցավին,
Ցավը ի՞նչ է որ,
Հաղթել ենք դավին:

4.

Քիրսը ձայնեց Մռովին.
- Ժամանակն է, արթնացիր,
Նորից ելել է չարը՝
Ամբոխներով ցանուցիր:
Հուր արձակիր, մռնչա,

ԻՄ ԾՌԱԾԱՆՔ

Շանթ ու կրակ հեղեղիր,
Հաղթանակի կրակուն
Մեր թրերը ջրղեղիր:
1990, Ստեփանակերտ

ԻՄ ՋԱՎԱԿԸ

(Մայր Հայաստանի խոսքը)

Արցախը ծնվել է ինձանից,
Արցախն իմ մինուճար որդին է,
Նա հեռու չի գնա իմ տանից,
Արցախն իմ անունն ու հոգին է:

Նա մի օր պոկվել է իմ սրտից,
Ես առանց իմ սրտի ո՛նց ապրեմ,
Աշխարհ է մտել իմ գրկից,
Ես առանց իմ գրկի ո՛նց ապրեմ:

Կոփվել եմ արյունոտ մարտերում,
Իմ արյան կանչն է Արցախը,
Մաճկալ ու հնձվոր եմ արտերում,
Իմ հույսի կանչն է Արցախը:

Նա ազնիվ զավակ ու զինվոր է,
Ես նրա թիկունքին մի հեռակ,
Չարի դեմ անվախ ու հզոր է,
Չի լքի, չի թողնի ինձ մեռակ:

Արցախն իմ կրծքի տակ, հոգումն է,
Ծիածան՝ ծնված իմ ցողից,
Որդի կա ծնողին լքում է,
Արցախը չի լքի ծնողին:

ԻՄ ԾՌԱԾԱՆՔ

Արցախն իմ քաջարի զավակն է,
Արցախը ծնվել է ինձանից,
Դարավոր իմ շունչն ու հավատն է,
Արցախը դուրս չի գա իմ տնից:

1990, Ստեփանակերտ

ԽԱՉԻ ՊԱՊՍ

Խաչի պապիս կարմիր ծին
Ջուր կխմեր Արաքսից,
Խաչի պապիս չուխան հին
Հյուսված էր նուրբ մետաքսից:
Ո՞վ կարող էր խոսք ասել
Խաչի պապիս՝ փահլեւան.
Նա մի ժամում կհասներ
Գանձասարից Երեւան:
Խաչի պապիս մեծ թուրը
Հին պողպատից էր կռած,
Դեմը՝ բերնին փրփուրը,
Թշնամին էր միշտ փռված:
Խաչի պապս կարող էր
Ծնկի բերել գոռ Դելին,
Նա դարձել էր աջ կուռը
Արդարամիտ Նժդեհի:
Խաչի պապիս երդումը
Անունով էր Շախկախի,
Նա իր ամբողջ ավյունը
Նվիրել էր Արցախին:
Խաչի պապս մեռնելիս,
Աչքերի մեջ հույսի շող,
Ասաց.- Հողից ծնվել ենք
Ու կդառնանք մի օր հող:

Բարձին գլուխն ալեհեր
Նա շնջաց խոր հույսով.
- Մեր Արցախը կպահեք
Ձեր պապերի նամուսով:
1990, գ. Ակնաղբյուր

**ՄԵՐ ՀԻՆ ՈՒ ՆՈՐ
ԹՇՆԱՄԻՆԵՐԻՆ**

Ես մի արմատն եմ Հայոց աշխարհի,
Ախր ի՞նչ ունեն գրկում օտարի,
Իմ հողի լեզուն թողեք է՛ս կարդամ,
Թողեք օջախիս է՛ս իմ սիրտը տամ,
Ե՛ս ուխտի գնամ իմ Գանձասարին,
Ե՛ս ելնեմ գահը իմ Մռով սարի,
Իմ Ամարասի դռանը խաչվեմ,
Իմ կրակի մեջ թողեք է՛ս խաչվեմ,
Իմ շունչը հաց է, իսկ հոգին իմ՝ երգ,
Եղել եմ կյանքը փայփայող մի ձեռք:
Արդարությունը ինչո՞ւ եք եղծում,
Ճշարտությունը ինչպե՞ս եք կեղծում,
Ինչո՞ւ եք ճյուղը հատում արմատից,
Ո՞նց եք փրկվելու դուք արդար դատից:
Իմն է Մռվը, Թարթառը իմն է,
Գանձասար կերտող հանճարը իմն է,
Իմն է Արցախը, Նախիջեւանը,
Գերել եք դուք ինձ իմ կերտած տանը:
Դարձրել եք այսօր ինձ կալանավոր,
Չեք թողնում ճչամ, ասեմ խոսքս նոր,
Չեք թողնում անգամ իմ վիշտը լացեմ,
Իմ սփոփանքի դռները բացեմ,

ԻՄ ԾՈՒԾԱՆՔ

Չեք թողնում ճչամ սիրող որդու պես.
«Իմ մայր Հայաստան, միանում եմ քեզ»:
Ասում եք. «Լռիր, ծայրահեղական,
Ազգայնամոլ ես դարձել տեղական,
Գործադուլների հեղինակն ես դու,
Պիտի պատժվես, այն էլ ահարկու,
Գոռում ես անվերջ. «Իմն է Արցախը,
Կորցրել ես անգամ քո սրտի վախը,
Ապացույց չունես, որ հողը քոնն է,
Որ օջախների վառ պողը քոնն է,
Հո մենակ դու չես քո հոգին տանջում...
Վերակառուցման շահն է պահանջում՝
Ուժեղին հավերժ ենթարկվել անգոր,
Որ Միությունը ապրի միշտ հզոր»:
Լենինյան դարի նոր արշալույսին
Հզոր կառչեցի իմ խաբված հույսին...
Հինա դարձել եմ ես կալանավոր...
Սակայն ելել է սերունդը իմ նոր,
Գոչում է ուժգին ողջ աշխարհով մեկ,
Որ թագավորը մերկ է, մորեներկ,
Գոչում է՝ սրտից դեն նետած վախը,
Որ վիհից փրկի իր մայր Արցախը:

26.04.1990.

Տնային կալանքի ժամին

ԲՈՒԺԻՐ ԻՄ ՎԵՐՔԸ

*Նվիրում են բժշկուհի
Գայանե Ասատուրովնային*

Արցախի կանաչ լանջերին
Կիսատ է մնացել իմ հերկը,
Վառվում են նրա կանչերից,
Բժիշկ ջան, բուժիր իմ վերքը:

Ոսոխն է կատաղել նորից,
Անտառում զինվել են տղերքը,
Հրացանս ինձ է սպասում,
Բժիշկ ջան, բուժիր իմ վերքը:

Հայաստան բառը շրթերին,
Տնքում է իմ անգին եզերքը,
Իմ տեղը թափուր է շարքերում,
Բժիշկ ջան, բուժիր իմ վերքը:

Սարերն են զորքի պես կանգնել,
Պատրաստ է ռազմի իմ երգը,
Շարքի մեջ ես պիտի երգեմ,
Բժիշկ ջան, բուժիր իմ վերքը:

Արցախը մի նոր Ձեյթուն է,
Բռունցք է դարձել իմ ձեռքը,
Կարոտից իմ սիրտը անքուն է,
Բժիշկ ջան, բուժիր իմ վերքը:

12.02.1990 թ.

*Երեւանի հանրապետական
հիվանդանոց*

ԵԿԱՆ ՈՒ ԽԱԲԵՑԻՆ

Եկան ու խաբեցին բոլորին,
Սակայն մեզ խաբեցին ավելի,
Եկան ու լափեցին բոլորին,
Սակայն մեզ լափեցին ավելի:

Եկան ու կիսեցին հողերը,
Սակայն մեզ զրկեցին մեր հողից,
Վառեցին լոկ հույսի շողերը,
Սակայն մեզ զրկեցին մեր շողից:

Սարերը ջաղացքար դարձրին,
Քարերի արանքում` մեզ աղուն,
Մեր հոգուն շղթաներ հագցրին,
Դառնության մաղով են մեզ մաղուն:

Ջարդեցին արմատը սրբության,
Չարիքը հասցրին կատարին,
Փակվել են ճամփեքը փրկության,
Թող Աստված բարին կատարի:

1991, Ստեփանակերտ

ԱՐԾԻՎԸ

Արծիվը անհաս կատարին ժայռի,
Կարծես բազմել է արեւի կողքին,
Նրա հայացքից, կռինչից վայրի,
Հրավառվում է արեւի հոգին:

ԻՄ ԾՈՒԾԱՆՔ

Ձագը դիտում է, վեր ու վար թռչում,
Խիզախություն է սովորում մորից,
Երկնի ցողի մեջ կտուցը թծում
Եվ ուզած որսն է թռցնում խոր ձորից:

Շանթ ու կայծակն են զիզգազվում ահեղ՝
Մայր արծվի դասն են ողջունում վերից,
Այնպես են հրճվում, որ թվում է, թե
Նոր թափ են առնում արծվի թելերից...

...Պարզ է, թե ինչու քաջ պապերը մեր
Ուժի խորհուրդը արծիվն են ընտրել:
1991, Երեւան

ՋԱՅԵԼԱՑՐԵՔ ԱՆՏԱՌԸ

Իմ Խաչատուր պապն իմաստուն
Ուներ սիրած իր «ճառը»,
Ու կրկնում էր ամբողջ կյանքում.
- Ջահելացրեք անտառը:

Գործի ժամին լիներ, հացի,
Քիչ տաքացած, քիչ սառը,
Խոսքն էր կրկնում նա առնացի.
- Ջահելացրեք անտառը:

- Ինձ հասկացե՛ք,- ասում էր նա,-
Ժամանակներն են խառը,
Ապրուստից էլ մի վախենաք,
Ջահելացրեք անտառը:

ԻՄ ԾՊԱԾԱՆՔ

Ուր նայում ես՝ ծերերն են շատ,
Կարծես ստերջ է դարը,
Փոքրերով է տունն արելշատ,
Ջահելացրեք անտառը:

Ինձ թվում էր՝ հայրս, քեռիս,
Պիտի գնան մեր սարը,
Ճյուղահատեն ծառերը հին,
Ջահելացնեն անտառը:

Կռիվ եղավ, տունն չդարձան
Իմ քեռին ու եղբայրը,
Պապիս խոսքը նոր հասկացա.
- Ջահելացրեք անտառը:

1991, Երեւան

ԾԱՆՈԹ Է ՆԱ

Մեր հողի մեջ պատմությունն է մեր պապերի,
Ծլարձակված մեր պատիվն է ու մեր հոգին,
Մենք բացել ենք գաղտնիքները մեր դարերի,
Եվ ոչ մի զենք չի սասանի մեր լույս ոգին:

Մեր ճամփեքին չենք մուրացել հաց ու գինի,
Մենք Աստծո հետ զրուցել ենք մեր եղածով,
Կպաշտպանենք մեր օջախը, ինչ էլ լինի,
Կպաշտպանենք թե՛ արյունով, թե՛ երազով:

Չենք ավերել, չենք ավարել ոչ մի դարում,
Ընձյուղվել ենք մեր արմատով ու մեր ճյուղով,
Հիմա մեր դեմ ելել է նոր ավարառուն,
Սուր է ճոճում հոխորտալով ու երկյուղով:

ԻՄ ԾՈՒԾԱՆՔ

Ծանոթ է նա հրաբուխին մեր կուռ կամքի,
Մեր չհոգնող բազուկներին ծանոթ է նա,
Ահա ինչու կատաղել է նա կրկնակի,
Նրա ոխը անփառունակ կվերջանա:

Ու կծնվի պատմագիրը մեր իմաստուն,
Ու կգրի մեր մատյանի էջերը նոր,
Կսոսափի կյանքի ծառը մեր հաստատուն՝
Լեզենդ դարձած հաղթանակը մեր փառավոր:

1991, Ստեփանակերտ

ԴԱՐԵՐԴ Ի ՎԵՐ

Դարերդ ի վեր, դարերդ ի վար,
Մաճի ճռինչ, հատու զենք,
Սարերդ ի վեր, սարերդ ի վար
Ծփուն արտեր, կալի երգ,
Հոգիդ լույսի մի շատրվան,
Սիրտդ՝ անհուն տիեզերք...
Քեզ նետեցին կառափնարան,
Մի նենգ ուղեղ, մի սել ձեռք:
Սակայն էլի ուղիդ անցար
Ե՛վ տքնանքով, ե՛ւ փառքով,
Ոտքերիդ տակ միշտ վար ու ցանք,
Տաշտում՝ արդար հացը քո:
Հույսի հասկեր դու ցանեցիր
Պապենական դաշտերում,
Քաջի նման մաքառեցիր
Աշխարհացունց մարտերում:

ԻՄ ԾՌԱԾԱՆՔ

Արդ, շղթայված դյուցազնի պես,
Հայացքդ դեպ Հայաստան,
Ծառս ես եղել ու ճշում ես
Հանուն մեր հին ու նոր տան:
Քո պատիվն ես ուզում պահել,
Քո անունը, քո լեզուն,
Բայց քնած է խիղճն աշխարհի,
Հանցանքներով առլեցուն:
Քեզ խաչել են ուզում հավետ,
Քո աստղածին լեռներում,
Բայց դու անհաշտ քո բախտի հետ,
Ոսխներիդ չես ներում:
Պայքարում ես պատվիդ համար,
Չավակներով քո անվախ,
Դու իմ բախտի միակ կամար,
Հազարամյա իմ Արցախ:

1991, Ստեփանակերտ

ԽԱՉԵՆԱՉՈՐ

Այրուծի են սարերը սեգ`
Սլացքի մեջ հավերժակուռ,
Ամեն ծառը ձգված մի նետ,
Ամեն ժայռը` սրած մի թուր:

Խաչեն գետը շողում է հար,
Ոնց իմ պապի արծաթ գոտին,
Ակուններին նա սիրահար,
Արարում է հաց ու ոգի:
Ո՛չ, նա ծոր չէ, թանգարան է,

ԻՄ ԾՈՒԾԱՆՔ

Որ խոսում է դարերի հետ,
Նա անթեղված մի կարան է,
Մի կոթող է անձեռակերտ:

Ափերն ի վեր անթիվ բերդեր,
Ափերն ի վար անտառի պար,
Ոսխների ջնջված հետքեր,
Խոսող կածան եւ առապար:

Փանձասարի հայացքի տակ
Ծփում է նա աստղաշորում.
Մեր պապերի հուշերն են տաք
Մեր խաչենված խաչեն ձորում:
1991, գ. Վանք

ՏԱԳԵԱՊ ԵՎ ՀԱՎԱՏ

Գիշերն իջնում է սեւակնած ու թաց,
Այգը բացվում է լուռ, մռայլադեմ,
Դարերի աննինջ մոլուցքով հարբած,
Գազանն է ոռնում իմ Արցախի դեմ:

Ձանգերն են հնչում սուրբ Փանձասարի,
Աղոթում են խենթ թարթառ ու խաչեն.
Քիրսն ու Մռովն են արշավում արի,
Էլ ո՞վ կարող է Արցախս խաչել:

Թուրն է շողշողում Ջալալ իշխանի,
Թեւեր է առել Եսայ քաջորդին,
Վրնջում է ձին ընթոստ թեւանի.
Ի զեն է կանչում Արցախի ոգին:

Ի զեմ է կանչում, կանչում է մարտի,
Հանուն իր հողի՝ պապերի փառքով,
Թշնանու կուրծքը նա ճեղքել գիտի,
Պատվով ապրել է եւ կապրի պատվով:
1991, Ստեփանակերտ

ԶԱՐՄԱՆՔ

Հերն աշխարհի ո՞նց չանիծես,
Իրեն նայիր, բռնած գործին,
Մոռացել է աղոթք ու ծես,
Ընկերացել չարագործին:

Օրն անցնում է քեֆերի մեջ՝
Կոխկրտելով օրենքն Աստծո,
Անտեսում է կռիվ ու վեճ,
Չի նկատում թախիծը ծով:

Տեր է կանգնում ուժեղներին,
Իսկ թույլերին շոյում խոսքով...
Ով չգիտե, թող ինձ ների
Եվ հաստատի հենց իմ փորձով,

Ինձնից խլված դաշտ ու արտով
Ու խարխլված իմ հավատով,
Գոյամարտող իմ Արցախի
Արդար դատով...
Նրան ո՞վ է լսում անկեղծ,

ԻՄ ԾՊԱԾԱՆՔ

Ո՞վ է բուժում խորունկ վերքը,
Տեր-տնօրեն աշխարհը մեծ
Գրպանում է դրել ձեռքը,
Նամակով է սաստում չարին,
Ո՞նց չանիծես հերն աշխարհի:

1991, Ստեփանակերտ

ԴԱԴԻՎԱՆՔ

Դադիվանքն իմ հրաշք՝
Խաչի պապիս հոգին,
Դարձել է մի երագ,
Թեկուզ իմ տան կողքին:

Գնամ, գրերը հին
Կարդամ իմ շրթերով,
Խաչքարերի փոշին
Սրբեն իմ մատներով,

Որ նորից-նոր դառնա
Մեր սուրբ ուխտատեղին,
Մինչ ե՞րբ անտեր մնա,
Մոլուցքի մեջ դեղին:

Մեր արարող մտքի
Բացված թեւերն է նա,
Մեր դարավոր խղճի
Մետաքս թեւերն է նա:

Մեր լեզվով է խոսում,
Աղոթում մեր լեզվով,

ԻՄ ԾՌԱԾԱՆՔ

Մեր սրտով է հոսում,
Խորհում մեր երազով:

Գնամ, փարվեմ նրա
Գերված քիվ ու նախշին,
Առնեմ սրտիս վրա
Խաչքարերի փոշին:

1991, Ստեփանակերտ

ԻՆՉՊԵ՞Ս ՉԳՆԱՄ

Ասում ես. «Նորից Արցախ չգնաս,
Եկել ես, այստեղ մոտս կմնաս»:
Ինձ հազար ձեռք է կանչում այնտեղից,
Ինձ հազար հեռկ է կանչում այնտեղից,
Ինձ հազար վեռք է կանչում այնտեղից,
Ինչպե՞ս չգնամ:

Իմ պապի խիղճն է կանչում այնտեղից,
Դռան ճիւղն է կանչում այնտեղից,
Իմ թռռան ճիւղն է կանչում այնտեղից,
Ինչպե՞ս չգնամ:

Իմ կյանքն ու բախտն են կանչում այնտեղից,
Պատիվն ու թախտն են կանչում այնտեղից,
Իմ սուրբ օջախն է կանչում այնտեղից,
Ինչպե՞ս չգնամ:

Արցախն է կանչում, ասա, ո՞նց մնամ,
Չէ՛, պիտի գնամ...

1991, Երեւան

ՀՈՒՅԱԸ

Մեր հույսը ձգվող մետաքսաթել էր,
Հենված մեր հույսին, կորցրինք ամեն ինչ,
Չարը ափի մեջ մեզ փաթաթել էր,
Ինքն ամեն ինչ էր, մենք՝ լրիվ ոչինչ:

Հույսը մեր հացն էր, հացը՝ մեր հույսը,-
Օտարի փեշից կախված առհավետ,
Մեր հույսը հաճախ կորցնում էր հույսը,
Որոնում էր, բայց չէր գտնում մի ելք:

Երանի հույսը հանձնեինք թրին,
Հույսը երգի մեջ չի էլ փողփողա,
Քիչ է, երբ հույսը հանձնում ես գրին,
Հույսը թրի մեջ պիտի շողշողա:

Ամեն ինչի մեջ հույսը արթուն է,
Հողդ փրկելում նա անկարող է,
Երբ օջախ ունես, նա քեզ ժպտում է,
Երբ օջախդ տաս, դահիճ ու գող է:

1991, Երեւան

ՀԱՅՈՑ ԼԵՁՈՒ

Իմ հրածին արմատ...
Անուն իմ փառավոր,
Իմ լուսածիր հավատ,
Օջախ իմ դարավոր:
Խոսքաշեն իմ քանքար,
Իմ աստղաբեռ պատիվ,

ԻՄ ԾՈՒԾԱՆՔ

Հայկազեն իմ պայքար.
Իմ այբուբեն, իմ թիվ,
Դու իմաստուն իմ թոռ,
Իմ ծոռ թոթովախոս,
Դու իմ արթուն հորդոր,
Գարնանացող իմ խոսք:
Իմ կարկաչուն երգեր,
Դու իմ ե՛լ ցավ, ե՛լ դեղ,
Մեկտեղ մահն ենք հերքել,
Պիտի ապրենք մեկտեղ:

1991, Ստեփանակետ

ԱԶՈՒՄԻ ՔԱՐԱՆՁԱԿԸ

Պապերիս տունն է՝ անսվաղ, խոնավ,
Լույսը իջնում է անցքից մի նեղլիկ,
Քարանձավ չէ նա, այլ հսկա մի նավ,
Խարիսխ է ձգել՝ ճամփան չշեղի:

Այստեղ դարերը իրենց կորցրել են,
Խտացել, դարձել լուռ աղոթարան,
Ժայռե պատերը հանգած բոցեր են,
Հատակը շերտ-շերտ հուշերի դարան:

Ժամանակները մանել են հեքիաթ,
Հյուսել ապրելու առասպելը մեր,
Կյանքի ավիշը հոսել է կաթ-կաթ,
Եվ մոր պատկերով առել սուրբ թելեր:

Եվ քանդակել են պատկերը նրա,
Մանկանը առած շոյող թելերին,

ԻՄ ԾՈՒԾԱՆՔ

Այդ ասել է՝ մեր պապերի համար
Ստնտու մայրն էր Աստվածը վերին:

Մոր պաշտամունքի աղոթքը շրթին,
Նա մեր օջախն էր, քարեղեն տունը,
Դրա համար էլ Արցախը մեր հին
Ծփում է ինչպես մոր քնքշությունը:

1992, գ. Ազոխ

ՑԱՍՈՒՄ

*Երեւանի 128-րդ դպրոցում հայոց եղեռնի
հիշատակին կազմակերպված երեկոյին
մասնակցելուց հետո*

Դպրոցում զանգակը մղկտաց,
Կարծես թե լացում էր աղիողորմ,
Մի խավար սփռվեց աչքը թաց,
Խավարում թրթռաց մի խեղճ մոմ:
Բեմ ելան սաները տխրադեմ,
Մոմի հետ սրտերը վառելով,
Կյանքն իրենց եւ իրենք կյանքի դեմ
Կանգ առան՝ ծով վշտից հառնելով:
Սեւակի մեծ ցավն էր բուրվառվում
Մորմոքով չլռող իր զանգի,
Մի խոցող սարսուռ էր մեզ փարվում,
Լեզվակն էր օրորվում տանջանքի:
Ու մտքով թեւեցի աշխարհով,
Չայացքս մեր ցավի սարերին,
Արցախյան հնամյա բարբառով
Կարդացի անեծքս չարերին,
Ատեցի սրտերը նրանց գորշ,
Արարքը եւ խիղճը մորեներկ,
Պարզած կեռ յաթաղան, սեւ դրոշ,

Երկիրը մեր դարձրին արնաներկ:
Վրեժի իմ խոսքը ծածանվեց,
Դիմեցի սերնդին մեր հայոց,
Չի փոխվել թշնամին արնախում,
Ելել է շարքերով նա իր հոժ,
Որ նորից արյունը մեր հեղի,
Սեւ սուգով մեր հողը հեղեղի:
Թող թուրը շառաչի Վարդանի,
Թող հնչի Նժդեհի անունը,
Մինչեւ որ թշնամին չսպանվի,
Կանգուն չի մնալու մեր տունը:
1992, Երեւան

ԶՐՈՒՅՑ

Ես նայում եմ Արարատին,
Արարատը՝ ինձ խռով,
Ինչպես որդին իր մորն անգին,
Մայրն էլ որդուն՝ ջերմ սիրով:
«Քեզ գերե՛լ են,- ասում եմ ես,-
Խլե՛լ է քեզ թշնամին,
Սիրտս է մխում ճրագի պես,
Ասա, որդիդ ի՞նչ անի»:
«Իմ տե՛րն ես դու,- ասում է նա,-
Ես՝ քո երգը՝ կրճքիդ տակ,
Քի՛չ էր ինձնով հիանալը,
Պաշտպանե՛իր արյամբ տաք:
Էլի քո՛նն եմ, պատի՛վը քո,
Խղճիդ նժարն ու արփին,
Չխորթանաս ինձնից հոգով,
Պատվանդանն եմ քո փառքի:

Քո գիրկը գալ ես չեմ կարող,
Ինքդ պիտի մոտս գաս,
Յսկա՛ եմ ես, բայց անկարո՛ղ,
Յամբույրն ի՛նքդ պիտի տաս:
Սարըդ եմ՝ քեզնից խլված հրո՛վ,
Վերադարձրու ինձ սրո՛վ:

1992, Երեւան

1992 - ԱՄԱՆՈՐ

Աշխարհին բացվեցիր այս անգամ՝
Թեւերիդ արյունն իմ Արցախի,
Ասա՛ ինձ, քեզ ողջույն ինչպե՞ս տամ,
Իմ հույսը դմներդ ո՞նց բախի:

Քո դիմաց իմ սիրտը ո՞նց բացեմ,
Ի՞նչ հոգով փայփայեմ փեշերդ,
Մարդակեր գազանն է արթնացել,
Սուգով է զարդարում գիշերդ:

Քերում է տառերն իմ բերդերից
Եվ հունից խլում է գետերս,
Ջավթում է զարդերն իմ երգերից
Եվ ջանում շղթայել ձեռքերս:

Խլացած աշխարհը նորից
Չի լսում օգնության կանչերս,
Կուրացած աշխարհը նորից
Չի տեսնում անարդար տանջվելս:

Չեմ թեքում երեսս քեզանից,
Իմ հոգու ցասումն եմ փայփայում,

ԻՄ ԾՊԱԾԱՆՔ

Ոչ մի խոսք չսպասես ինձանից,
Գալուստդ սիրտս չի հմայում:

Աշխարհին բացվեցիր այս անգամ՝
Թեւերիդ արյունն իմ Արցախի,
Ասա՛ ինձ, քեզ ողջույն ինչպե՞ս տամ,
Իմ հույսը դռների ո՞նց բախի:

1992, Ստեփանակերտ

ՊԱՏԿԵՐ

Արեւի շողից ալ հագած ամպը
Փարվել է կրծքին սեզ Մռով սարի,
Ամպը բամբակ է, Մռովը՝ պապըս,
Խփում է քարին, որ կրակ վառի:

Կողքի լեռները թռռներն են նրա,
Կայծքարից ելնող կայծին են փչում,
Պապն ու թռռները թեւ-թեւի տված
Չին կրակով են ապրում ու շնչում...

1992, Ստեփանակերտ

ԵՐԿԻՐ ՀԱՅՈՑ

Ես՝ քո երգով բարուրվածս, օրորում եմ երգդ հիմա,
Ես՝ ափիդ մեջ հասակ առած, քեզ առել եմ իմ ափի մեջ,
Աշխարհ մտած քո ջերմ գրկից ու նրանով հոգեհմա,
Քեզ փայփայող ձեռք եմ դարձել, ճամփիդ լույս եմ
դարձել անշեջ:

Չեմ կասկածել, որ տենչերդ ինձնից առած ինձ ես տալիս,
Աշխարհն արար ու մարդամեջ մտել եմ ես քո անունով,

ԻՄ ԾՈՒԾԱՆՔ

Չեմ կասկածել, որ ծանրաբեռ միշտ դեպի իմ տունն
ես գալիս,
Եվ իմ քայլը հոսել է միշտ երազներիդ առատ հունով:
Իմ պատկերը քո հոգու մեջ, քո պատկերը միշտ իմ
սրտում,
Մենք միասին դուռն ենք բացել հավերժության եւ
անհունի,
Ու քանի դեռ միասին ենք, մեզ ահ չկա անգամ
ցրտում,
Թե բաժանվենք, դու մեղք չունես, իմ ապրելը իմաստ
չունի:
Դու իմ օջախ, դու իմ անուն, դու իմ մանկանց լույս
օրորոց,
Դու աշխարհում իմ մեծ աշխարհ, իմ նշխարված
երկիր Հայոց:

1992, Երեւան

ԱՆՏԱՌԻ ՑԱՎԸ

Սարսռում է անտառը,
Ցնցվել է թեղին,
Քիչ է մնում Թարթառը
Կիրճերից ելնի:
Գետը արյուն է թքում,-
Հատում են ծառեր,
Ցավից ժայռերն են տնքում,
Երկինքն է սառել:
Բարդին շրշում է տխուր,
Լացում է ուռին,
Մոշի կարմիր փրփուրը

ԻՄ ԾՌԱԾԱՆՔ

Խառնվել է առվին:
Ճերմակել է աղբյուրը,
Դողում է թխկին,
Շրթին ծաղկող համբույրը՝
Սոսին է կողքին:
Տագնապել են սարերը,
Ձորերի գրկում,
Բոխին կանաչ ծառերի
Յուլյսերն է փրկում:
Արծիվը սեգ Մռովին,
Չի թողնում տաղն իր,
Պայքարի երգն անտառի
Գրում է կաղնին:

1992, Մարտակերտ

ԱՊՐԻԼԻ 24

Ճիչդ դառնացած հոգուս մեջ մտավ,
Մրմուռ էր, փոխվեց հավերժող ձայնի,
Ես քեզնով վշտին, վիշտը ինձ գտավ,
Եվ հետո դարձավ ցավը համայնի:

Դու ճանապարհ չես, Գողգոթա ես մի,
Մեր ազգի արյան կանչն ես թախծալուր,
Ձոհյալներիս ո՞նց հավաքեմ ի մի,
Ինչպե՞ս սփոփեմ կարոտս հանուր:

Աշխարհի խղճին ծաղկած անեծք ես,
Գերված հողիս հետ անունս ես խլված,
Մեկուկես միլիոն կարկառված ձեռք ես,
Դառնության ծով ես, ես քո մեջ՝ խրված:

ԻՄ ԾՊԱԾԱՆՔ

Ո՞վ է մեղավոր, աշխա՞րհը, թե՞ մենք,
Ո՞ւմ սիրտն է ցավում ուրիշի համար,
Գոնե մեր ուժին պինդ ապավինենք,
Կրկնվելուդ դեմ մաքառենք համառ:

Համոզվենք, որ դու պարտությունն ես մեր,
Ոչ թե մեզ հատուկ վեհանձնությունը,
Լավ է վայրենի կոչեին մեզ էլ,
Քան տեսնեինք մեր հեղված արյունը:

1992, Ստեփանակերտ

ՄԱՇՏՈՑՆ ԱՐՑԱԽՈՒՄ

Եվ նա եկավ Արցախ,
Այբուբենի լույսով հոգին լեցուն,
Եկավ որդու նման, Աստծո նման եկավ,
Որ Արցախին բաշխի գրոց լեզուն:
Ու թրթռաց սիրտը արցախական հողի,
Ու ճառագեց հոգին արցախական,
Շրջեց ավան ու շեն քայլով արարողի
Ու մեռոնով օժեց անապական:
Եվ Արցախը դարձավ անմար լուսո խորան,
Հավատը կար, չկար սաղմոսն հայոց,
Բացվում էին խոսքից, խորհուրդներից նրա
Բազում հոգիների դռները զոց:
Նրա շնչից ծնվեց դպիրն Ամարասի,
Պատմագիրը ծնվեց, երգիչը մեծ,
Հայոց երգերը հին նման մեղվապարսի
Շուրջպարի մեջ առան բարձունք ու քերծ:
Ու շքերթը ձգվեց մեսրոպանուն մանկանց,
Մեսրոպացան օջախ, սեր ու հարգանք,

ԻՄ ԾՈՒԾԱՆՔ

Անգամ բողբոջներին ու թերթերին ծաղկանց,
Հովը պար էր բռնում նրա անվամբ:
Եվ նա եկավ Արցախ՝ լույսը հոգու վրա,
Եվ դարերում դարձավ նրան սատար,
Նրա աղոթքներով, օրհնանքներով նրա
Ողջ Արցախը դարձավ մեսրոպատառ:
1992, Ամարաս

ՄԱՂԹԱՆՔ

Կյանքը փոխվում է, փոխվում են մարդիկ,
Դժգունանում են պատիվ ու հարգանք,
Ապրուստը թանկ է, հոգսերը՝ անթիվ,
Մի ծով ձգտում է, մի կաթիլ բերկրանք:

Յոթ տասնյակ տարի սնեցին ստով,
Հետո վերջակետ դրին մեր հույսին,
Մեր ճամփան կրկին անցնում ենք ոտով,
Էլի նույն բեռն է ընկած մեր ուսին:

Բարին ու չարը խառնվել են իրար,
Ինչքից զրկվածն է դարձել գթասիրտ,
Ի՞նչ է կատարվում, չգիտենք իրավ,
Օրենքները՝ շատ, սակայն մարդը՝ բիրտ:

Ընտրյալները վիճում են անվերջ,
Բորբոքվել է մի աթոռակռիվ,
Ուր ոտք ես դնում՝ զրույց սնամեջ,
Ուն բարեւում ես՝ մտքերը խռիվ:

Մի բուռ ժողովուրդ, բզկտված մի հող,
Մի գերված Մասիս, կիսված մի Արաքս,

Մի մոլոր բանվոր, բայց հազար ճառող,
Մի քրտնած հողվոր ու բազում երագ:

Ամեն անկյունում մի խմբակցություն,
Մեկ շնչին մի թերթ եւ մի ամսագիր,
Ամեն գործատան մի կուսակցություն,
Մի թաղամասին մի սահմանադիր:

Համբերություն քեզ, իմ հայ ժողովուրդ,
Գրագետներիդ՝ փոխադարձ մի սեր,
Թող երթդ ձգվի լեռներում քո լուրթ,
Եվ ինքդ դառնաս թագավոր ու տեր:

Իսկ զավակներդ՝ սնված քո կաթով,
Հանճարիդ ուժով քեզ լինեն ծառա,
Որ դարերի մեջ գոչես անվրդով.

- Գերված էի ես, ինքնիշխան դառա:

1992, Երեւան

1993

Տարին այնպես եկավ, տարին այնպես գնաց,
Կարոտ էի նրան, աչքս վրան մնաց,
Արտս թողեց թոշնած, ծառս թողեց անբար,
Զինվորյալի նման մարտնչում էր անբառ:

Տարին այնպես եկավ, տարին այնպես գնաց,
Որ տենչերս թողեց արցունքներով իմ թաց,
Ասես անտես ձեռքով աղ էր լցվում վերքիս,
Չար աշխարհին էր խփում իրեն մեկնած ձեռքիս:

Չգիտեմ՝ մեր խելքից, թե անճարակ ելքից,
Գյուղ ու ավաններս ավերվեցին մեկից,

ԻՄ ԾՌԱԾԱՆՔ

Գերված հարսնացու է Ջրաբերդս հիմա,
Գյուլիստանա բերդիս գորշ մշուշ է ու մառ:

Մռովս մի Առան՝ խոժոռվել է ցավից,
Թարթառս մի մառան՝ փոշոտվել է դավից,
Կնճռոտ դեմքի նման փոքրացել է հողս,
Եկել, սիրտս է շոյում Արցախս հին շողս:

Ճչում է նա հոգուս բոլոր շերտերի մեջ
Եվ անիծում անվերջ ոսխաներին խենեշ:
- Բռունցքվեցեք, ելեք,- ասում է մեզ մոր պես:
- Արցախցի ենք հողով,- դատում է նա հոր պես:

Տարին այնպես եկավ, տարին այնպես գնաց,
Որ գոհյալս անգամ հեռվում անթաղ մնաց,
Բայց Հիսուսը ես եմ՝ ապավինած բարուն,
Երազներիս պիտի հասնեն այս նոր տարում:

*01.01.1993, Ստեփանակերտ
Կեսգիշեր*

ԸՆԴՄԻՋՈՒՄ

Թշնամական արկերը կարկուտի պես տեղացին,
Խռռչվեցին բյուրավոր նորաշեն դուռ, լուսամուտ,
Ծուխը առավ երկինքը, որ դարձել է դեղնածին,
Իսկ քաղաքի չորս բոլոր թեւածում է մահն անգութ:
Փլուզվում են շենքերը ու քանդվում են պալատներ,
Ներքնահարկում ամեն ոք հարազատին է հիշում,
Ասես այդժամ մեզանից խռովել է բախտը մեր,
Եվ հալածում է անվերջ չարությունը անզիջում:
Արցախի շուրջ՝ մեր տան շուրջ, արդարության
դեմ-դիմաց

ԻՄ ԾՌԱԾԱՆՔ

Պատճենվել է թշնամու խրախճանը արնածին,
Իսկ աշխարհը անտարբեր, իր կոչերով անիմաստ,
Խրախուսանք է կարդում սելջուկ-թուրքին դրացի:
Այս անգամ էլ մեր կամքը ամրությունն իր ջրդեղեց,
Մի քանի ժամ ընդմիջում տվեց դաժան թշնամին,
Երեւի թե Վերինը հոգիները մեր պեղեց՝
Իմանալու, թե ինչպե՞ս պիտի վարվենք այդ ժամին:
Ընդմիջմանը ՆԱ լսեց պատարագի երգը մեր,
Ընդմիջմանը ՆԱ լսեց խաղականչը մեր մանկանց,
Ընդմիջմանը ՆԱ տեսավ նորից հառնող տունը մեր,
Լուռ կարկանեց ու վառվեց երազներով մի անանց:
Ընդմիջմանն այդ անսացինք հզոր ձայնը Աստծո.
«Կամքն Արցախս իմ կամքն է, նա մի գանձ է գտածո»:

04.01.1993, Ստեփանակերտ

ԲԱՐԻ ԼՈՒՅՍ, ՎԱՐԱՐԱԿՆ

(երգ)

Բարի լույս, Վարարակն,
Հինավուրց իմ մայր քաղաք,
Հավերժի անթարթ ակն,
Սիրտդ բաց, հոգիդ խաղաղ:

Թշնամիդ դարեր անվերջ
Չի թողել ապրես խաղաղ,
Տենչերդ վառիր անշեջ,
Բարի լույս, իմ մայր քաղաք:

Կտրիճներ ունես արի,
Աղջիկներ՝ նուրբ ու բարի,
Արարքդ հուսաշաղախ,
Բարի լույս, իմ մայր քաղաք:

ԻՄ ԾՈՒԾԱՆՔ

Վերքդ խոր, երազդ վառ,
Միտքդ լույս, գործդ արդար,
Չավատիս վարար ակն,
Բարի լույս, Վարարակն,
Դու իմ սիրտ, ես՝ քո ակն,
Բարի լույս, Վարարակն:

06.01.1993, Ստեփանակերտ

ԱՇԽԱՐՀ, ՏԵՍՆՈ՞ՒՄ ԵՍ

Ճամփան տնքում է ծանրացող ցավից,
Ալեկոծվում է երկինքն արցունքոտ,
Սարը դողում է կորստյան ահից,
Սարսուռ է ապրում հողը բարձունքոտ:

Սերը՝ սեւաշոր, մայրը՝ սեւաբախտ,
Քույրը՝ մոլորված, եղբայրը՝ խոնարհ,
Խորհում եմ անվերջ, այս ինչպե՞ս եղավ.
Փամփուշտ ու ծնունդ ո՞նց գտան իրար:

Ու քայլում եմ լուռ մեծ թափորի հետ,
Ու թիրտում է միտքս սգահար,
Մեզ փաթաթեցին պատերազմն այս խենթ,
Սելջուկ-թուրքերի ժառանգները չար:

Այս քանիերորդ թաղումն է այսօր,
Քանի՜ թափոր է գլխիկոր քայլում,
Աշխարհ, տեսնո՞ւմ ես հանցանքները քո՞
Չարիքով օծված խղճիդ հայելում:

26.02.1993, Ստեփանակերտ

ԿՈՐՈՒՏ

Հորեղբորս կինը՝ 80-ամյա Փառանձեմ Խանյանը, զոհվեց իր տան առջեւ, բշնամու ինքնաթիռից նետված ռումբից, հորեղբայրս չդիմացավ ցավին... միացավ նրան:

Ես գնում եմ դեպի այգին,
Այգին դեպի ինձ է գալիս,
Հորեղբայրս չկա անգին,
Թթենին է մահը լալիս:
Ես գնում եմ դեպի բակը,
Բակը դեպի ինձ է գալիս,
Ցավ է կարդում ծիծեռնակը,
Խնձորենին վիշտ է լալիս:
Վիրավոր է կեռասենին,
Բալենին են թրահատել,
Թշնամական ռումբերից
Հորեղբորս կինն է մարել:
Բարդին ցավից լուռ կորացած
Տերերին է հիշում բարի,
Մեկի սիրտը չդիմացավ,
Մեկին խոցեց ռումբը չարի:
Հող ու պարտեզ կրակ սրտով
Նրանց հուշն են պահում հիմա,
Տեսեք ո՞ւմ են զոհում զենքով,
Ի՞նչ է խորհում աշխարհն հիմար:
Իմ հոր ու մոր կարոտները
Ես նրանցից էի առնում,
Սիրտ իմ, ասա, անվերադարձ
Այս կորուստը ո՞նց ես տանում:

23.04.1993, գ. Ակնաղբյուր

ՇՈՒՇԻ

1.

Այնպես էիր նստած շերտերի մեջ հոգուս,
Գեղեցկությանբ հանդերձ՝ ողբերգություն
դարձած,

Որ քո անունի մեջ, ինչպես այրող կորուստ,
Տեսնում էի մեր ողջ կորուստները անցած:
Երբ ես տեսնում էի Աստծո տունդ անտեր,
Սիրտս ծնվում էր ու թփրտում անթել:
Հիմա արմատներիդ վերընծյուղվող շիվն եմ,
Հիմա քեզնից ծնվող արեգնափայլ տիվն եմ,
Կորուստներիս ձայնն եմ լսում քո պատերից,
Ու վերձանվող բառն եմ լսում սուրբ պապերիս,
Արյամբ խլված, կրկին մեր արյունով փրկված,
Մորից գրկված, նորից քո մոր կողմից գրկված,
Իմ հոյակերտ Շուշի...

Նորից օրոր ասա մանչուկներիդ հայկյան,
Ի լուր հողագնդի հայությանը համայն,
Հնչեցրու երգդ՝ զավակներիդ կանչող,
Գրի օջախ դարձիր, խարույկ մի չհանգչող,
Մեր ավյունով կերտված,
Մեր արյունով հերկված,
Օտարի սել լուծը կրած մեր հին Շուշի...
Եվ անցյալիդ փառքը,
Եվ նորօրյա Ասքըդ
Գալիք սերունդներին մոր հավատով հուշիր...

05.01.1993, Շուշի

2.

Շուշի՝ պապիս կերտած քաղաք,
Շուշի՝ հորս երգած քաղաք,

ԻՄ ԾՈՒԾԱՆՔ

Դու իմ տատի նախնուն պատկեր,
Իմ անուշ մոր հույսի պատեր:
Քեզ խլել էր թուրքը մեզնից,
Քեզ խլել էր բուրքը մեզնից,
Բայց չէր մարել վառ հույսը մեր,
Որ կդառնաս վառ լույսը մեր:
Եվ սուրբ անվամբ մեր պապերի,
Եվ սուրբ արյամբ մեր հայրերի,
Հիմա կրկին մերն ես դարձել,
Ու մեր առջեւ գիրկդ բացել:
Եվ զնգում եմ զանգերդ զիւ,
Եվ ժպտում եմ աչքերդ բիւ,
Մենք՝ քեզ պաշտող բալիկներդ,
Մենք՝ քո բուրող ծաղիկներդ,
Մենք՝ հավատի ալիքը քո,
Պիտի կերտենք գալիքը քո:
Էլ ոչ մի օր, ոչ մի ժամի,
Քեզ չի գերի չար թշնամին,
Հայի ձեռքով կերտված Շուշի,
Հայի արյամբ փրկված Շուշի:

1993, Շուշի

ՎՃԻՌ

Լավ է տեսնեմ կործանվելը աշխարհի,
Քան թե կրկին իմ Արցախը ճորտ դառած,
Արարիչը թե արդար է ու բարի,
Թող լավ տեսնի ձեռքերս իրեն կարկառած,
Թող լավ տեսնի ճառագայթված մատներըս՝
Ամեն մեկը իրեն ուղղած մի կանթեղ,

ԻՄ ԾՈՒԾԱՆՔ

Չար ուժերը երագել են հատնելըս,
Բայց ապրել են, արարել են ամեն տեղ:
Հառնել են ես իմ Մռովի նման սեզ
Ու Թարթառից առել ջուրը կարոտիս,
Մռով սարը իմ հասակն է բարձր ու մեծ,
Իսկ Թարթառը ադամանդն է նարոտիս:
Մռով սարը ես եմ՝ պապիս անունով,
Թարթառը իմ սիրո թասն է փրփրալից,
Իմ ճամփեքը անց են կենում անհունով,
Ես անհունն եմ, տիեզերքն եմ աստղալից:
Արարիչը թե արդար է ու բարի,
Թող լավ տեսնի ձեռքերս իրեն կարկառած,
Լավ է տեսնեմ կործանվելը աշխարհի,
Քան թե կրկին իմ Արցախը՝ ճորտ դառած:

1993, Ստեփանակերտ

ՎԱՐՂԵՐ

Արցախի նահատակների սուրբ հիշատակին

Երագների նուրբ թելերով, գարնանային վարդեր առած,
Տղան գնաց տեսակցության սպասումի կրակ դառած,
Զրուցում էր վարդերի հետ սիրակարոտ ու սիրատենչ,
Վարդերի մեջ սիրտն էր դրել, սրտում՝ սիրո հուրը անշեջ:
Հանդիպեցին երեկոյի թելերի տակ սիրով վառման,
Ու վարդերը նա նվիրեց իր սիրածին վարդանման:
Վարդ ու աղջիկ արեւ դարձան, ջերմացրին սիրտը նրա,
Դեռ իր կյանքում վարդերն այնպես չէին բուրել երկրի
վրա:

ԻՄ ԾՌԱԾԱՆՔ

Կանգնել էր նա երջանկության արշալուսված
հայացքի դեմ,
Իր նվիրած վարդերն ասես ժպտուն էին ինչպես եղեն:
Գարնանային վարդերի մեջ վարդ աղջիկը վարդաժպիտ,
Հրեշտակ էր մի վարդահյուս, վարդե համբույր ու
վարդե գիրկ:
Վարդերն այդօր այնքան էին սիրատոջոր ու սիրավետ,
Որ թվում էր նրանք էին խոսում սիրած աղջկա հետ:
Ու խոսք տվին ու խոսք առան հրապույրով ալ վարդերի,
Ու երդվեցին իրար սիրել միշտ վարդաբույր ու անթերի:
Սակայն հաջորդ տեսակցության վարդափունջը
աղջիկն առավ
Ու ֆիդայի իր սիրածին հրաժեշտի նվեր տարավ,
Ասաց. «Կգաս մարտադաշտից մեր սրբազան հողը փրկած,
Այդ օրվանից ես ինքս քեզ ողջույն կտամ վարդեր գրկած»:
Սակայն, ավա՛ղ, տղան չեկավ, այլ բերեցին արյունաքամ,
Փրկել էր հողն իր հարազատ կյանքի գնով նա ինքնակամ:
Լայն ճակատին հետքերն արյան ասես գարնան
վարդի թերթեր,
Շրթունքներին մարած մի խոսք. «Պաշտում էի ես քեզ,
Իմ Սեր»:
Նահատակված Սիրո վիշտը արցունքախառ հոգուն վառած,
Վարդ աղջիկը վարդափունջն է դնում նրա կրծքին սառած:
Հուշ են դառնում օրերն հերթով, նկարից է ժպտում տղան,
Նրա արյան գույներն առած փայլփլում է կյանքի ծնծղան,
Այն աղջիկը, վարդ աղջիկը վարդափունջը առած
տրտում,
Իր սիրածի հայացքի դեմ խոնարհվում է ցավը սրտում,
Տեսակցության ժամն է հիշում, վարդափունջն է
հիշում նրա,

Երազ դարձած սիրո վարդն է դաջվում խոցված սրտի վրա,
Նա խորհում է եւ անիծում ոսոխներին մեր դրուժան,
Որ առաջին սիրո վարդը կյանքում դարձրեց սգո մշան:
1993, Ստեփանակերտ

ԱՎԵ ՄԱՐԻԱ՛

Ավե Մարիա՛...

Երեկ քո Որդու անունը շրթիս,
Սրբացած բակում հին Ամարասի,
Քո լույս պատկերով տեսա մի աղջիկ,
Սեւ շորերի մեջ, ինքնաձիգն ուսին:

Ավե Մարիա՛...

Նրա անունը

Քո անունից է, քեզ պես երկնային,
Մի ակնթարթում փլվել է տունը՝
Կորցրել է հավետ Սերը երկրային:
Դեռ ամուսնական մեղրամիսի մեջ
Նրա կտրիճը նետվել է մարտի,
Չիսուսիդ նման՝ երազը անշեջ,
Չիսուսիդ նման՝ բարության մարտիկ:

Ավե Մարիա՛...

Չիմա Մարիան որբեւայրի է,
Սեւեր է հագել ու թախծում է լուռ,
Մայր մեր, Արցախում քանի՛ տարի է,
Ինչ թեւածում է տառապանքն անլուր:

Ավե Մարիա՛...

Մարիան հիմա

Ընկերացել է ամուսնու զենքին,
Դու մի սուրբ մայր ես նկարչի համար,

Մարիան՝ զինվոր ինքնաձիգ ձեռքին:
Աղաչում եմ քեզ, Ավե Մարիա՛,
Մի՛ թող Մարիան ծնկի գա քո դեմ,
Ինքդ մայրաբար աղոթիր նրան,
Նրան փայփայիր եւ կոչիր ի զե՛ն,
Քանզի նա այսօր իր կյանքի գնով
Ոչ միայն հողն է փրկում հայրենի,
Այլ նաեւ Փրկիչ Որդուդ անունը
Եվ քո պատիվը, Ավե Մարիա՛...

1993, Ամարաս

ՕՐԸ

Օրը բացվեց, որոնեց սրտիս ճամփան եւ՝ գտավ,
Ծաղկավորվեց իմ սրտով եւ իր հունի մեջ մտավ,
Մի տեղ սրտիս պես ցավեց, մի տեղ ժպտաց սրտիս պես,
Մտերմացել էինք մենք՝ սիրտս գտած օրն ու ես:

Օրվա վառվող ջահի տակ սերս եկավ ինձ այցի,
Անձկության մեջ, տխրության սիրո համար ես լացի,
Բայց իմ սիրո արցունքը ծավալվեց ու ծով դարձավ,
Երբ թիթեռը գեթ մի օր թելին տվեց ու անցավ:

Օրը մտավ իմ սիրտը, ճյուղավորվեց ծառի պես,
Օրն իմ սրտում թփրտաց երգ չնտած բառի պես,
Ընկերացավ իմ սրտում օրն առեղծված անհունին,
Օրն իմ սրտում ծավալվեց ինչպես հայոց անտունին...

Օրն իմ սրտում Արցախա ցավը դարձավ ու մխաց,
Օրը դարձավ կտրոնով տունս եկած մի չոր հաց,
Օրը դարձավ մի երագ ու երագված ինձ փարվեց,
Օրը հազար իղձերով սիրտս ճնլեց ու վառեց:

ԻՄ ԾՈՒԾԱՆՔ

Օրը կանչեր բերավ ինձ, կանչեր տարավ ինձանից,
Օրը շոյեց իմ սիրտը, օրը խրտնեց իմ ձայնից,
Օրից պահանջեցի ես իմ Արցախա ծիրանին,
Հաղթանակի ծիրանին բերող օրվան երանի...

1993, Ստեփանակերտ

ՊԱՐՏՈՒԹՅՈՒՆ ՉԿԱ

Իմ սիրտը ծառին տվի, ծառը բողբոջեց,
Իմ սիրտը առվին տվի, կարկաչեց առուն,
Իմ սիրտը հրին տվի, հուրը բորբոքվեց,
Իմ սրտով ծլարծակվեց մի հրաշք գարուն:
Իմ սիրտը տվի ճամփին, ճամփան թրթռաց,
Իմ սրտով ձգվեց անվերջ, ձուլվեց գալիքին,
Իմ սիրտը երգին տվի, երգը խլրտաց,
Թեևելով գնաց-ձուլվեց հույսի ալիքին:
Վիրավոր իմ Արցախին իմ սիրտը տվի,
Արցախիս հոգին շիկնեց, թեւավոր դարձավ,
Արցախիս Հաղթանակի երգը երբ գրվի,
Իմ սրտում էլ չեն մնա ոչ տրտունջ, ոչ ցավ:
Հին տարվա իմ երազով փարվեցի նորին,
Հին տարվա իմ երազին գունարվեց նորը,
Արցախիս ձուլված սիրտս հաստատեց նորեն.
«Նոր տարում պիտի տեսնենք Հաղթության օրը»:
Եվ սիրտս աստղ դարձավ ու թռավ երկինք,
Միացավ մեր նահատակ քաջերի հոգուն,
Արցախ իմ, դու հասարակ հող չես ու երկիր,
Սրտերի բաբախյուն ես՝ երազով հորդուն:
Քեզ ձուլված բյուր սրտերի ծփանքը վկա,
Քո պայծառ երազներին պարտություն չկա:

01.01.1994, Ստեփանակերտ

ՄԵՐ ԹԹԵՆԻՆ

Վեր է կացել մեր թթենին դարավոր
Ու քայլում է պապիս նման սլացիկ,
Ոտքերի տակ բակն է փռվել փառավոր,
Դրոշի պես օրորվում է ակացին:
Մեր թթենին, մեծ թթենին շուքառատ,
Ջորավար է դարձել կանաչ մեր բակում,
Քայլքը խրոխտ, ծայնը քաղցր, անարատ,
Ինչքան ծառ կա շուրջ բոլորն է հավաքում:
Շարք են կանգնում զինվորների նման քաջ,
Ճյուղերի մեջ շանթ-կրակն է շառաչում,
Հորդորում է մեծ թթենին ձախ ու աջ,
Շրթին խոսքը. «Մայր անտառն է մեզ կանչում:
Նրան պիտի փրկենք վառող խորշակից,
Պիտի առնենք դեմը դաժան հողմերի,
Չարացել է սաքսաուլը մեր դրկից,
Մեզ դավ ու ցավ բերելով չորս կողմերից»:
Ու ձգվում են ծառերն ինչպես մարտիկներ,
Ու պապիս պես մեծ թթենին է ձայնում,
Սլանում են Արեւսարի լանջն ի վեր,
Իսկ աստղերը հեռվից ձեռքով են անում,
Նահանջում է սաքսաուլը նրանց դեմ,
Հողմ ու խորշակ թավալվում են ձորերում,
Խաղաղվում է մայր անտառը ոնց եղեմ
Ու պար բռնում կանաչ-կարմիր շորերում:
Պարն է վարում մեր թթենին դարավոր,
Պապիս նման հաղթահասակ, սլացիկ,
Մայր անտառի հավերժական ծփանքով
Դրոշի պես օրորվում է ակացին:

13.02.1994, գ. Ակնաղբյուր

Ո՞ՒՐ ԵՍ ԳՆՈՒՄ

*Հարեամիս աղջիկը՝ Արեւ անունով,
խոոված ասաց. «Շուտով կգնամ Արցախից»:*

Ո՞ւր ես գնում, Արեւ, ո՞ւր ես գնում,
Այդ ի՞նչ ամպ է իջել քո շողերին,
Այդ ի՞նչ ծյուն է իջել քո ցողերին,
Ո՞ւր ես գնում, Արեւ, ո՞ւր ես գնում:

Ո՞ւր ես գնում, Արեւ, ո՞ւր ես գնում,
Այդ ի՞նչ ժայռ է փակել քո մեծ ուղին,
Այդ ի՞նչ ցին է նստել ծառիդ ճյուղին,
Ո՞ւր ես գնում, Արեւ, ո՞ւր ես գնում:

Մնա, Արեւ, մնա մեր սարերում,
Մեր սարերի շողքն է քո բառերում,
Քո բառերի կանչն է մեր դարերում,
Մնա, Արեւ, մնա մեր սարերում:

Թե վերք ունես, բուժիր մեր ջրերով,
Ոսոխ ունես, ջարդիր մեր թրերով,
Աշխարհին խոսք ասա մեր գրերով,
Մնա, Արեւ, մնա մեր սարերում:

Ողջ Արցախն է խոսում իմ բառերում,
Մնա՛, Արեւ, մնա՛ մեր սարերում:

1995, Ստեփանակերտ

ԻՄ ՀԱՐԱԶԱՏՆԵՐ, ԻՄ ԿՅԱՆՔ

ԱՆԱՅԻՏ

*Սիլվա ԿԱՊՈՒՏԻԿՅԱՆԻՆ, այդ ժամը
օրերին Արցախ այցելելու առթիվ*

Եվ ժողովրդի հիշողության մեջ,
Եվ սերունդների սրտերի խորքում
Անահիտն ապրեց,
Անահիտն՝ անբիծ,
Անհաս ու մաքուր,
Ե՛վ խնամակալ,
Ե՛վ հոգատար քույր...
Եվ որովհետեւ իր ժողովուրդը
Լեռների մեջ էր աչքերը բացել,
Բարդ ու դժվարին մի ճանապարհ էր
Վերուստ ստացել:
Տափաստանների, խաղաղ գետերի
Ափերին ծնված քոչվոր ցեղերին
Ի՞նչ խնամակալ,
Երկերեսանի ուժի ցանկությամբ
Նրանց հեշտ հացը, առատ ջուրը կար:
Իսկ ԱՆԱՅԻՏԸ
Աչքերից պիտի ջինջ առու հաներ,
Հանդերը ջրեր,
Պիտի վշտանար,
Որ սարերից վեր
Ցողաբեր ամպը մի քիչ խտանար,
Պիտի ե՛ւ ուժը, ե՛ւ շանթը հարգեր,
Որ կարողանար ոսոխների դեմ
Դառնալ շանթարգել:
Պետք է կարենար մութ ու մութի մեջ

ԻՄ ԾՈՒՍԱՆՔ

Իր սրտի հրով բորբոքեր ջահեր,
Որ չար աշխարհում, դաժան աշխարհում
Իր ժողովրդին դարերում պահեր:
Անահիտն այդպես
Ապրեց ու դարձավ
Մեր դժվարության,
Մեր տառապանքի,
Մեր սփոփանքի
Աստվածն ու հույսը,
Մեր երանության,
Մեր հպարտության,
Մեր հավերժության
Մարմնացած հույսը:

28.07.1988, Ստեփանակերտ

ԽՈՍՔ ԵՐԱԽՏԻՔԻ

*Նվիրում եմ Ա. Դուդինին, Սունգայիթ քաղաքից
բռնագաղթածներին այցելելուց հետո:
Կարդացվել է Երիտասարդական պալատում,
նրա հետ հանդիպման ժամանակ:*

Երգը ժողովրդի սիրտն է,
Նրա երազն է, նրա հոգին,
Թե ազնիվ սրտի պես ազնիվ է երգը,
Այդ երգը դարեր կհորդի:

Ժողովրդի անցյալն է երգը,
Անցյալը՝ կապույտ ու արդար,
Թե խորն է արմատը երգի,
Այդ երգը կապրի դարեդար:

ԻՄ ԾՈՒԾԱՆՔ

Ժողովրդի ներկան է երգը,
Ներկան՝ քրտնաթոր ու լուսե,
Թե երգը քրտինքի բույր ունի,
Այդ երգը կծփա ինչպես սեր:

Ժողովրդի գալիքն է երգը,
Նրա երթն է, անխափան հոսքը,
Չեմ թաքցնում, իմ այս երգի մեջ,
Ռուս երգի մասին է խոսքըս:

Սիրելի բարեկամ Դուդին,
Դու Գորկու, Բրյուսովի ժառանգ,
Նրանք 15-ին ելան,
Դեղ դրին մեր բացված վերքին,
88-ի մեր ցավն ես դու կիսում,
Փառք քեզ ու փառք քո երգին:

28.04.1988, Ստեփանակերտ

Կ Ա Ն Չ

*Անմոռանալի Լ. Յուրունցի
հիշատակին*

Յուրունց որդի, Ղարաբաղը
Յարցնում է քեզ, ո՞ւր ես դու,
Ղարաբաղի սիրով վառված,
Աստվածային հուր ես դու:
Վարանդայի ծաղիկները
Ժպտում են քո աչքերով,
Ադամանոյա շաղիկները
Շողում են քո աչքերով:
Ո՞ւր ես, արի, գնանք շրջենք
Քիրսա սարի լանջերով,
Գնանք, նորից թեւաբախիր

ԻՄ ԾՈՒԾԱՆՔ

Մռով սարի կանչերով:
Գնանք, նստենք խենթ Թարթառի
Կանաչ հագած քարափին,
Կրկին հոգիդ լծորդ դարձրու
Նրա երգին ու ծափին:
Գնանք, հետո ելիր Մռով,
Ձուլվիր նրա կատարին,
Նրա անվամբ դարերի մեջ
Պիտի փարվես աշխարհին:

1984-1988, Ստեփանակերտ

ԹԱԽԻԾ

*Քրոջս՝ Օլյային, որ
բռնագաղթվել է Բաքվից*

Քույրս թախծոտ, քույրս խեղճ՝
Փախած Բաքվի կրակից,
Շշնջում է այգու մեջ,
Ծիծառներին ցավակից.
- Չե՛ն թեւածում վեր ու վար,
Առաջվա պես չե՛ն երգում,
Չե՛ն ծլվլում սիրավառ
Ու երկինքը չե՛ն հերկում:
Գուցե նրանց կողերին
Նե՞տ է խրել չար Բաքուն,
Տեսնես նրանց զոհերին
Ինչ հանգի են հավաքում:
Նրանց է՞լ են հալածում
Սեւ անգղերը մեր դարի...
Վախվորած են թեւածում
Ծիծեռնակներն այս տարի:

1990, Ստեփանակերտ

ԿՅԱՆՔԻՆ ԻՆՉ

Ո՛վ է գալիս, ո՛վ է գնում,
Աշխարհին ի՛նչ, կյանքին ի՛նչ,
Այսօր լինի, թե հնում,
Պակասում են սիրտ ու խիղճ:
Աշխարհը կա, կյանքը կա,
Մարդն է եկող-գնացող,
Բայց աշխարհում արեւկա
Մարդն է մարդուն հալածող:
Կհասկանա՞, արդյոք, նա,
Որ ինքն է տերն աշխարհի,
Մինչեւ հյուր գա ու գնա,
Ինքն է հուր-սերն աշխարհի:
Ինքն է արեւ, ինքն է լույս,
Իրենով է կյանքը կյանք,
Իրենով է ծնվում հույս,
Իրենով էլ՝ տառապանք:
Ո՛վ է գալիս, ո՛վ է գնում,
Աշխարհին ի՛նչ, կյանքին ի՛նչ,
Այսօր լինի, թե հնում,
Պակասում են սիրտ ու խիղճ:

1991, Ստեփանակերտ

**ԿՅԱՆՔՆ ՈՒ
ՓԱՌՔԸ**

- Ի՞նչ է կյանքը:
- Միշտ պայքար:
- Ի՞նչ է ջանքը:
- Մի խաչբառ:
- Ի՞նչ է փառքը:
- Մի խաչքար:

1991, Երեւան

ԱՅՍ ԽԱՉՔԱՐԸ

*Ճարտարապետ Ռ. Իսրայելյանի
հիշատակին*

Այս խաչքարը պապիս սիրտն է՝
Մեր քերթության ակոսում,
Այս խաչքարը պապիս գիրքն է՝
Նա մեր լեզվով է խոսում:

Պապիս խոհն ու երազն է սուրբ
Այս խաչքարը նրբահյուս,
Որի ամեն նախշ ու գծում
Իր հոգին է՝ դարձած լույս:

Աստծո սիրով օրհնում է մեզ
Այս խաչքարը մեր կյանքում,
Այդ օրհնանքով ասում են ես.
«Բյուր ողորմի քո հոգուն»:

1991, Երեւան

ԱՍԱ, ՊՈՆՏ

Աջ ես նայում, նայում ես ծախ.
Հացի, հոգու խենթ առ ու ծախ,
Մերթ հոգոց ես հանում, մերթ՝ ա՛խ,
Ի՞նչ կարող ես անել, պոետ:

Հետ ես նայում՝ գերված դարեր,
Շուրջդ ես նայում՝ գերված սարեր,
Օտարին բերք տվող ծառեր,
Ի՞նչ կարող ես անել, պոետ:

Թուփն ու լեռն են իրար խառնվել,
Թույլն ու սերն են իրար խառնվել,
Շունն ու տերն են իրար խառնվել,
Ի՞նչ կարող ես անել, պոետ:

Մեկ էլ ե՞րբ ես աշխարհ գալու,
Բարու համար ե՞րբ ես լալու,
Երկրիդ ե՞րբ ես պարտքդ տալու,
Ասա, պոետ...

1991, Երեւան

ԿԱՐՈՏՍ

Կարոտս չհոգնող ճամփորդ է,
Թռչում է լույսից էլ արագ,
Ձեր ցավին ու վշտին հաղորդ է,
Կարոտս՝ Սիփան ու Վարագ:

Կարոտս Աստղիկի մեծ սերն է,
Տիգրանի համբավն է կարոտս,
Կարոտս Մաշտոցի գրերն են,
Վարդանի արշավն է կարոտս:

Կարոտս թելերն է Արցախի,
Սասունի կորուստն է կարոտս,
Ձեր սրտի դռները կբախի,
Ձեզանով հարուստ է կարոտս:

Քանի կաք, կապրի եւ կարոտս,
Կարոտս՝ անմարում աստղի պես,
Առանց ձեզ անթել է կարոտս,
Կարոտս մեռա՞ծ է առանց ձեզ:

1991, Երեւան

ԱՍՏՎԱԾՆ Է, ԷԼԻ՛

Աստվածն է, էլի՛,
Մի տեղից կտրում, մի տեղ է դնում,
Մեկի համար միշտ արել է մնում,
Մեկին կարոտ է թողնում ու գնում,
Աստվածն է, էլի՛...

Մեկին մեծ Սեր է տալիս ու առնում,
Մեկի խոհերը իրար է խառնում,
Մեկին մինչեւ վերջ նեցուկ է դառնում,
Աստվածն է, էլի՛...

Պարտվես թե հաղթես, նա իր գահի՛ն է,
Իր ճամփան հարթես, նա իր գահի՛ն է,
Կերտածը ջարդես, նա իր գահի՛ն է,
Աստվածն է, էլի՛...

Ուզում ես ոտքը համբուրիր, գնա,
Ուզում ես փեշին փարվիր ու մնա,
Իր օրհնանքների հաստատ տերն է նա,
Աստվածն է, էլի՛...

1991, Երեւան

ՆԱ ՊԻՏԻ ԳԱ

*Արցախյան շարժման օրերին
Նահատակված քանդակագործ
Արմեն Հակոբյանի հիշատակին*

Ով չէր տեսել դարաբաղու,
նա Արմենով կճանաչեր,
Կճանաչեր նրա խոսքից,
նրա քայլից ու ծիծաղից,
Մեր Արմենի ծով սրտի մեջ
խենթ Թարթառի խենթ շառաչն էր,
Հոգին աստղոտ մի երկինք էր՝
միշտ շիկացած երգ ու տաղից:
Նա ժեռ քարին շունչ էր տալիս,
թեւ էր տալիս նա մարմարին,
Նրա կերտած քանդակի մեջ
նուրբ ծաղկում էր մեր ցավն
անգամ,
Քանդակի մեջ նա փնջում էր
մեր երազն ու տենչը բարի,
Նա բացում էր քանդակի մեջ
մեր թռիչքը արցախական:
Մեր Արմենը չկա հիմա,
կրակեցին նրա կրծքին,
Նրա խղճին կրակեցին
զինվորները խորհրդային,
Մեր Արմենի խոսքը հուր էր,
կրակոտ էր նրա հոգին,
Մեր Արմենը՝ խիզախ զինվոր,
Մեր Արմենը քաջ ֆիդայի:
Գնացել է ու չի գալիս,

ՔԱ ՇՈՒԾԱՆՔ

վերքը խորն է մեր Արմենի,
Մուրճ ու բրիչ սպասում են
կիսատ թողած քանդակի մոտ,
Մայր Արցախը կարոտել է
իր զավակի քաղցր ձեռին
Եվ հուսավառ հավատում է,
որ պիտի գա մի առավոտ:
Նա պիտի գա՝ ժպիտները
խառնած խաղաղ արշալույսին,
Նա պիտի գա՝ նահատակված
ընկերների շքերթի մեջ,
Նա պիտի գա հուշարձանված,
եռագույնը պահած ուսին,
Նա պիտի գա, որ հավերժվի
սերունդների երգերի մեջ:
1991, Ստեփանակերտ

ԵՍ ԷԼ ԱՅՍԱԿԵՍ ԹՈՂ ԱՊՐԵՄ

Ես էլ այսպես թող ապրեմ, միշտ ինքս ինձ մոռացած,
Կորած սիրո կարոտից հալունաշ ու կորացած,
Սիրտս թողած իմ հոգու հար մխացող վերքերում,
Սփոփանքը իմ գտած լուսապարար երգերում:
Ես էլ այսպես թող ապրեմ՝ անհանգրվան եւ անտուն,
Տենչերիս հետ կոխ բռնած, գիշերները միշտ անքուն,
Աղջամուղջի քողի տակ տրտունջները իմ լալով,
Առավոտի ոտքի տակ երազներս շաղ տալով:
Ես էլ այսպես թող ապրեմ՝ տանելով ցավն աշխարհի,
Կյանքի դժվար հերկերից վանելով դավն աշխարհի,
Կրակս տամ բոլորին, ցավիս բեռն իմ ուսերին,

Հեքիաթներն իմ լուսավոր խառնած ձեր ծով հույսերին:
Ես էլ այսպես թող ապրեմ՝ աղոթելով ձեզ համար,
Ծիածանվեմ ձեր ճամփին, գարուն լինի, թե ամառ,
Թող վերջինը լինեմ ես ցաված սիրո վշտի մեջ,
Միայն բախտի աստղերը ձեր հուրհրան լուսառէջ:
Ուխտավորս ձեր հոգում մոմի նման թող հալվեմ,
Ես էլ այսպես թող ապրեմ...

1991, Երեւան

ԼՈՐԻՍ ՃԳՆԱՎՈՐՅԱՆԻՆ

*«Շայք» թերթում (1991, թիվ 44)
մանեստրոյի դեմ տպագրված
հոդվածը կարդալուց հետո*

Հայկյան ավիշն էր քո երակներում,
Շրթերիդ հայոց երգն էր անարատ,
Երազանքներիդ բյուր երանգներում
Մի մայր Արաքս էր ու մի Արարատ:

Ոտքիդ տակ տալով ճամփեքն աշխարհի,
Ձեռքիդ նաիրյան արեւի ծնծղան,
Շեփորում էիր մեր կարոտը հին,
Ինչպես հեքիաթի մայրապաշտ տղան:

Օտար ափերից եկել ես հիմա,
Հոգուդ կրակն ես նվիրում երկրիդ,
Սասնա մի ծուռ ես դու հոգեհմա,
Ձգտում ես հողդ երգերով բերկրի:

Անշահախնդիր եւ ազնվասիրտ,
Կյանքդ տվել ես մեր երգին, վերքին,
Սակայն ելել են նախանձները բիրտ
Եվ պղտորում են քո մաքուր հոգին:

ԻՄ ԾՊԱԾԱՆՔ

Չընկճվես երբեք, եղբայր իմ, Լորիս,
Դու ոգի առած մեր սրբերից ես,
Մեծ ուխտավոր ես ծնվել դու մորից,
Եվ թեւավոր ես մեր երգերի պես:

Տգիտությունը չի քնել, Լորիս.
Չարամիտ ու նենգ մի մահկանացու
Այդպես էր ծգտում խլել բոլորից
Մեր Պատմահորը՝ մեծ Խորենացուն:

Որտե՞ղ ապրեցին Արամն ու Առնոն,
Չայոց Սալյերին թող պատասխանի,
Քո արվեստի դեմ իզուր են ոռնում,
Զրկվե՛լ են խղճից, սատանա՛ն տանի:

Դու երազում ես տաճարն արվեստի,
Որ ժողովուրդն իր վիշտը մոռանա,
Քեզ գրպարտողը կարող է հեշտին
Իր ծնողին էլ թողնել-հեռանալ:

Թեւերդ պարզած խիզախիր, Լորիս,
Քեզ նմաններն են հայրենիք պահում,
Իսկ գրպարտիչը իր ծնված օրից
Լոկ չարագործի անուն է շահում:

1991, Երեւան

ՀԱՄՈ ՍԱՐՅԱՆ

Համո Սահյան, թասդ բեր,
Տաղ ու ասքի ուժ ես դու,
Մեծ արվեստի դասդ բեր,
Քեզ ո՞վ կասի.- Հուշ ես դու:

ԻՄ ԾՈՒԾԱՆՔ

Խիղճը կորցրած աշխարհում
Մաքուր խղճի հերկ ես դու,
Ինքդ սիրո մի գարուն,
Մերժված սիրո բերդ ես դու:

Սարերի մեջ երկնահաս
Մի աստղամերձ սար ես դու,
Փառքդ հասել է Պառնաս,
Մի խոսքաշեն դար ես դու:

Ժողովրդիդ սերը սուրբ,
Սրտիդ միջով է հոսում,
Համո Սահյան, էլ ինչո՞ւ
Պարտքի մասին ես խոսում:

1991, Երեւան

ՄԵՐ ՑԱՎՈ

Երեւանի Մ. Սարյանի անվան զբոսայգում

Նստած-խորհում է վարպետը վրձնի,
Դեմը Մասիսն է՝ աստղերին մերված,
Կարծես ուզում է վրձինը վերցնի,
Նորից նկարի սեգ սարը՝ գերված:
Շուկա են բացել նկարիչները,
Շրջանակներում Մասիսն է շնչում,
Նկարների դեմ հայկյան ճիչերը՝
Կարոտից ծնված ծփում են, հնչում:
Մայր սարի նման գահը միգամած,
Սիրտս է տրոփում՝ մեր ցավը լալով,
Սահմանում գերված Մասիսի դիմաց
Թեւավորվում ենք նրա նկարով:

1992, Երեւան

ՍԻՐՏՍ

Սիրտս գերվեց աշխարհով,
Սիրտս՝ ե՛ւ խենթ, ե՛ւ բարի,
Սիրտս իր տաք նժարով
Չափեց զանգվածն աշխարհի:
Սիրտս որպես մանանա,
Դարձավ կյանքի սուրբ վկան,
Չհասկացավ սակայն նա
Աշխարհի կան ու չկան:

1992, Երեւան

ՀԱՎԱՏ

Հիսուս Քրիստոսին

Ինքնական ընտրեցինք Նրան,
Որդի էր, մենք դարձրինք Աստված,
Պատկերը մեր սրտի վրա,
Քայլեցինք իր ճամփով հաստված:
Վառեցին մեր տունն ու հոգին
Վայրենի ցեղերը դաժան,
Դարձյալ մեր Աստվածն էր Որդին,
Չապրեցինք նրանից բաժան:
Թշնամուն Նա պիտի զրկեր
Մեզ լափող վրեժից հրե...
Փոխանակ ի՛նքը մեզ փրկեր,
Մե՛նք արյամբ փրկեցինք Իրեն:

1992, Երեւան

ԵՐԱԽՏԻՔ

*Նվիրում են բժշկուհի-սրտաբան
Էմմա Աղաբալյանին*

Վերքիս վրա բալասան են քո մատները,
Քո ժպիտը հույս է դառնում իմ վերքերին,
Մեր դարավոր քնքշանքների արմատները
Նորից ծաղկում, լույս են դառնում քո ձեռքերին:
Երանության աստղաժամ է գալուստը քո,
Հույսի շող է քո խորհուրդը իմաստնալից,
Դու ե՛լ քույր ես, դու ե՛լ մայր ես արեւաթով,
Մեծ Հերացու նժարով ես մեզ կյանք տալիս:
Օրհնյալ լինի մեր հայկածին երկիրը մայր,
Որ քեզ նման արեւներ է աշխարհ բերում,
Մեր հոգսը շա՛տ, մեր ցավը ծո՛վ, ուղին դժվա՛ր,
Սրտիդ հուրը թող ուժ դառնա մեր թելերում:
Քեզ՝ հողեղեն հրեշտակիդ մի նոր կորով,
Թող ծովանա աստվածային լույսը քո տան,
Մեր դիցուհի Աստղիկն ես դու սիրագորով,
Հրամայիր մեր սրտերին, որ խելքի գան:

13.01.1992

Երեւանի սրտաբանական հիվանդանոց

ՆՎԻՐՈՒՄ

*Հայաստանի գրողների միության
Արցախի ազատամարտիկներին օգնող
համձնաժողովի նախագահ,
բանաստեղծուհի ՄԵՏԱՔՍԵՆ*

Նուրբ մատները թրթռացին եւ թելերը գտան իրար,
Ծիածանի գույների մեջ ձեւավորվեց բրդե գուլպան,
Կարծես տատս էր՝ Աստվածուհի-արեգակը շրթի վրա,
Շունչը խառնած նուրբ թելերին պատնեշում էր
ձմռան ճամփան:

ԻՄ ԾՈՒԾԱՆՔ

Նուրբ մատները թրթռացին, եւ տողերը գտան իրար,
Պայքարի թեժ երգը ծնվեց՝ հյուսված սիրով սեզ Արցախի,
Ասես Հայոց թագուհին էր, ձեռքը դրած կրծքի վրա,
Պատգամում էր զինվորներին, որ մարտնչեն առանց
վախի:

Իմ տենչերի լույս թելերով երգն ու գուլպան Արցախ
տարա,
Ջինջ աստղերից մաղած ձյունը դեռ խորհում էր
Քիրսա սարին,
Ազատաբաղձ մարտիկը երբ երգն ու գուլպան իր
ձեռքն առավ,
Մի պատմածին խորհուրդ իջավ մրրկաշունչ հին
անտառին:

Քրոջ տաքուկ ափերի պես գուլպան փարվեց քաջի
ոտքին,
Թեւավորող կանչի նման երգը թառավ շրթունքներին,
Մեր մայրերի անբիծ սերն էր ջերմացնում նրա հոգին,
Մեր պապերի սուրբ պատիվն էր վերադառնում
ակունքներին:

Երախտիքի անուշ խոսքեր բերի այսօր ես Արցախից,
Թող մայրերը մեր սիրասուն մարտիկների լինեն վստահ,
Ջենքն ու երգը երբ մեկտեղ են արդարության
ճանապարհին,
Մեզ չի լինի ո՛չ պարտություն, ո՛չ սեւ նահանջ եւ ո՛չ
էլ մահ:

1992, Երեւան

Գ Ե Տ Ը

Գետը հոսել է եւ հոսում է լուռ,
Իր հին հեքիաթն է պատմում աշխարհին,
Գետը բնության ձայնն է քաղցրալուր,
Իր հունն է բացում նա գետավարի:
Ես սիրահարված մի խենթ պատանի,
Զբոսնում էի կանաչ փերին,
Երագից հյուսված երգն իմ ցնծալից
Փարվում էր գետի անուշ ծափերին:
Հրաժեշտ էի տալիս ես գետին,
Կարծես նա գնում, իսկ ես՝ մնո՛ւմ եմ,
Սերս թռչում էր՝ իմ սիրտը ձեռքին,
Եվ համբույրներից վառվում, շիկնո՛ւմ էր:
Իմ տարիները անցնում են անհետ,
Երագիս սարը անվերջ ծյունում է,
Զրույց եմ բացել հիմա գետի հետ,
Որ ես գնո՛ւմ եմ, ինքը մնո՛ւմ է...

1992, Երեւան

Հ Ա Ր Ց

Այսքան կեղծիքն ու դավը
Մենք ինչպե՞ս տարանք,
Հազարամյա մեր ցավը
Հանուն ինչի՞ առանք:
Մեր ո՞ր մեղքի համար է
Այս տառապանքը,
Աստվա՞ծն է խորթ ու համառ,
Թե՞ մեզ խաբել է կյանքը:

1992, Երեւան

ՄԵՆՈՒԹՅՈՒՆ

Չեքիաթներս ո՞ւր գնացին,
Չեքիաթներս՝ թռվռացող,
Երազներս ո՞ւր մնացին,
Երազներս՝ լույսերի ծով:

Կյանքս մի՞թե ակնթարթ էր,
Ինչպե՞ս անցավ, ես չիմացա,
Մերթ հորդուն էր, մերթ հանդարտ էր,
Ես նրանով միշտ հիացած:

Չիմա խորհող իմ հոգու հետ
Դարձել եմ մի մենավոր ժայռ.
Չեքիաթներս՝ կորած անհետ,
Երազներս՝ խեղճ որբեւայր:

1992, Երեւան

ԵՂԱԾՐ ԵՂԱՎ

Եղածը՝ եղավ, ի՞նչ պիտի անես,
Անցած օրերը հետ չես բերելու,
Չմռան ցրտերին ինչ էլ որ ցանես,
Ոչ հնձելու ես, ոչ էլ գերվելու:

Ինչ որ եղել է, պետք է որ լիներ,
Կորցրածի համար երբեք չեն լալիս,
Չնի տեղ նորը կերտելու համար
Նոր բողբոջներին ավիշ են տալիս:

1992, Երեւան

ԱՅՍ ՃԱՄՓԱՆ

Ո՛վ է եկել, ո՛վ է անցել այս ճամփով,
Ո՛ւմ է լացել, ո՛ւմ ժպտացել այս ճամփան,
Ո՛ւմ է պահել երազի մեջ տազնապով,
Ո՛ւմ է բերել երջանկություն ու համբավ:
Ո՛վ է քարը քարին դրել այս ճամփին,
Ո՛ւմ ձեռքով է վարդեր հագել այս ճամփան,
Ո՛վ է ջանքով հասել լուսե իր փառքին,
Ո՛վ՝ ալարկոտ դարձել տկլոր մի արքա:
Մարդադացի ալրափոշին է դնում,
Էլ չհարցնեք ի՛նչ է անում այս ճամփան,
Գամփորդները հար գալիս են ու գնում,
Հավերժության երգն է մանում այս ճամփան:

1992, Երեւան

ԲԵԿՈՐ

*«Մարտական խաչ» առաջին
աստիճանի շքանշանակիր
Աշոտ Դուլյանի հիշատակին*

Աստղերը խոր հեւացին,
Տիեզերքը թարտաց,
Բյուր ասուպներ տեղացին
Երկինքն ի վար, թեւաբաց:
Սրտերի մեջ վշտակեզ
Փորագրվեց մի անուն,
Հողմը պարեց խենթի պես,
Շոյելով ցավն իր անհուն:
Լացեց երկինքն Արցախա,
Շեկ ժայռերը փուլ եկան,

ԻՄ ԾՈՒԾԱՆՔ

Վիշտը ծխի պես մխաց,
Անդունդները շուռ եկան:
Ընկերները փոսի մեջ
Չողը լցրին մատներով,
Չողն էր խորհում բազմատենչ՝
Աշնանային վարդերով:
Սալյուտ տվին շիրմի մոտ,
Չրեշտակներ իջան ցած,
Վերից օրհնում էր Տերը՝
Շուրթը՝ դողդոջ, աչքը՝ թաց:
Նա իր գիրկը բացել էր
Բեկորի դեմ գլխիկոր...
Ողջ Արցախը դարձել էր
Թշնամու դեմ մի բեկոր:

1992, Ստեփանակերտ

ԱՎՈՆ

(երգ)

Ավոն՝ հեռվում ծնված լաճ,
Սասնա կաթով սնված ծուռ,
Թուր Կայծակին բռնող աջ,
Արցախական բախտի դուռ:

Ավոն՝ հայոց ցավի ճիչ,
Ավոն՝ հուսո ճառագայթ,
Ավոն՝ Արցախ պահող խիղճ,
Ավոն՝ լուսո նահատակ:

Ավոն՝ Վանա ծովի ջուր-
Մռով սարում կարկաչող,
Ամարասում վառվող հուր,-
Դարերի մեջ չհանգչող:

ԻՄ ԾՈՒԾԱՆՔ

Ավոն՝ հայոց ցավի ճիչ,
Ավոն՝ հուսո ճառագայթ,
Ավոն՝ Արցախ պահող խիղճ,
Ավոն՝ լուսո նահատակ:

Ավոն՝ քաջն զորավար,-
Կյանքը փոխված նոր Ասքի,
Ավոն կապրի դարեդար,
Սրտի խորքում հայ ազգի:

Ավոն՝ հայոց ցավի ճիչ,
Ավոն՝ հուսո ճառագայթ,
Ավոն՝ Արցախ պահող խիղճ,
Ավոն՝ լուսո նահատակ:

1993, Մարտունի

ԴԱՐԸ

*Արցախի նահատակ
ազատամարտիկներին*

Դարը վերքով բացվեց,
Կվերջանա երգով,
Չերկը լացով թացվեց,
Կզարդարվի բերքով,
Չաղթանակը կգա
Ձեր արյունի գնով,
Կյանքը ծփանք կտա,
Ձեր ավյունի հունով,
Կապրեք դարերում թեժ,
Խղճով մաքրամաքուր,
Ու կքայլեք հավերժ,
Միշտ առաջին շարքում:

1993, Ստեփանակերտ

ՑԱՎԸ ՆՈՐ

Ջահելներ են հիմա գոհվում ամեն օր,
Մեր մի վերքին գումարվում են վերքեր նոր,
Երկնայինը տեսնես ինչպե՞ս է տանում
Արդարամիտ արցախեցու ցավը նոր:

17.02.1993, Ստեփանակերտ

ՄԻԱՅՆ ՀԵՔԻԱԹՈՒՄ

*Անվանի բժիշկ Էդվարդ Ղուկասյանին՝
ծննդյան 60-ամյակի առթիվ*

Այդպես լինում է միայն հեքիաթում,
Երբ մեռնող մարդուն պարգեւում են կյանք,
Քանի՛ գիշեր ես մնացել անքուն,
Եվ օջախներին ընծայել բերկրանք:

Այդպես լինում է միայն հեքիաթում,
Երբ մանուկներին բերում են արեւ,
Քանի՛ մանկանց ես փրկել դու կյանքում,
Մայրական հույսի խարույկներ վառել:

Այդպես լինում է միայն հեքիաթում,
Երբ անմար հուր են բերում սիրողին,
Քանի՛ անգամ ես մարտնչել արթուն,
Որ շնչի սիրտը սեր պարգեւողի:

Սիրտդ՝ մաս առ մաս, հոգիդ՝ շող առ շող
Սիրով բաշխում ես արարող մարդուն,
Բժիշկը քիչ է, դարձել ես զինվոր,
Այդպես լինում է միայն հեքիաթում:

24.04.1994, Ստեփանակերտ

ԵՐԿՈՒ ԱՍՏՂ

*Սիրով՝ ամուսիններ՝ ԼԴՅ զինամշանի
հեղինակ, արվեստի վաստակավոր գործիչ,
պրոֆեսոր Լավրենտ Ղալայանին եւ
հոգեբան-պրոֆեսոր Արզիկ Մխիթարյանին*

Երկու աստղ՝ իրար գտած,
Աստղերի լույս ծովը մտած,
Մեկն արվեստի զուլալ մի գետ,
Մեկը՝ հոգու արվեստագետ,
Մեկը՝ շրթին քաղցր տաղիկ,
Մեկը՝ սարի բուրող ծաղիկ,
Հայրենաշունչ չորս լաճի տեր,
Հողը փրկող չորս քաջի տեր...
Երկու աստղ՝ շող ծածանող,
Լուսաժպիտ ծիածանվող,
Ոտքից-գլուխ սիրտ ու հոգի,
Թեւավորող երգի ոգի...
Երկու աստղ՝ իրար գտած,
Ժողովրդի սիրտը մտած...

06.05.1994, Ստեփանակերտ

ՀԱՅՐԱԿԱՆ

*Արցախյան պատերազմում անհայտ կորած սիրելի
Նարեկ Դանիելյանի ծննդյան 21-ամյակի առթիվ*

Քարունը բացվել է, վարդերը թացվել են,
Սոխակը իր երգն է երգում,
Երկինքը հարբել է ու շիկացել է,
Ամեն սիրտ իր սերն է հերկում:
Տարիքդ հասել է զենիթին իր խենթ,
Սեր ունես՝ կարոտի հրում,
Մայրիկդ դարձել է քեզ տուն կանչող ձեռք,

ԻՄ ԾՈՒԾԱՆՔ

Հայրիկդ քո Ասքն է գրում:
Ուզում ես՝ նոր բացվող գարնան հետ տուն արի,
Ուզում ես՝ տուն արի աշնան հետ,
Դու մեր սան, մեր զավակ, մեր զինվոր քաջարի,
Միայն եկ, միայն եկ, միայն եկ...

24.03.1994, Ստեփանակերտ

ԽՈՍՔ ԵՐԱԽՏԻՔԻ

Վալերի Բրյուսովի սուրբ հիշատակին

Հայկ նահապետի նիզակակիրն ես,
Արտաշես Մեծի դեսպանն իմաստուն,
Տիգրան Արքայի քաջ պատմագիրն ես,
Վռամշապուհի լուրջ խորհրդատուն:
Մաշտոցի գրի խնկարկուն ես դու
Եվ նուրբ օրհներգուն Վարդանա թրի,
Եղիշեի հետ եղել ես մարտում՝
Օրհնել շառաչը մեր թուր ու գրի:
Նարեկյան Ողբի մեկնիչն ես հմուտ,
Սայաթ-Նովայի երգի դողանջը,
Տան թամադան ես Մեծն Լոռեցու,
Աբու-Լալայի զանգերի կանչը:
Վահագնից մինչեւ կարոտի Կռունկ,
Բացել ես դուռը մեր հոգու երգի,
Սիրտդ դարձրել ես էջմիածնի խունկ,
Ամոքել ցավը մեր խորունկ վերքի:
Սարդարապատված Արցախի որդին
Այսօր իր երգն է դարձնում քեզ պսակ,
Դու՝ մեր քերթության խոսնակ ու ոգի,
Դու՝ հավերժության չբեկվող հասակ:

10.10.1996, Երեւան

ԿԱՐՈՏԻ ԿԱՆՉ

Եղբորս՝ Արտաշեսի սուրբ հիշատակին

Արեւսարին լուսինն իջավ,
Արի գնանք նրան հյուր,
Ա՛խ, մայրիկն է նա մեր բարի,
Մեզ տալու է ջերմ համբույր:

Ուխտաձորը կանաչել է,
Ցուրտ աղբյուրն է կարկաչում,
Այնտեղ դարսած մեր չոր փայտի
Խարույկն է դեռ ճարճատում:

Յունձն արել են, հասկ կա հողին,
Փունջ են անում, շուտ գնանք,
Սակայն ձգտենք, որ մութն ընկնի՝
Արտում մենակ չմնանք:

Ուլեր, գառներ հանդից եկել,
Ո՛նց են մայում երազկոտ,
Նրանք զնգուն ու մեղմ ձայնով
Մեզ կանչում են իրենց մոտ:

Մութն իջել է ամպի լույսով,
Տանը մեզ են սպասում,
Գնանք տեսնենք անգիր դասը
Մեզնից ո՛վ է լավ ասում:

Կյանքի փեշերն իրար բերել,
Նրա կանչերն են փնջում,
Եղբայր, մանկութ մեր օրերը
Կարոտով են մեզ կանչում...

1997, 9-ր մայիսի, Ստեփանակերտ

ՋՐՈՒՅՑ ԱՆՏԱՌԻ ՀԵՏ

1

Այսօր նստած քեզնից հեռու,
Իմ օրերի երթն են հիշում,
Խոհերիս մեջ լուռ դեգերում,
Խոյանում են, գահավիժում:
Մերք ամպի պես սփռվում են,
Մերք արեւի նման շողում,
Մերք առվի պես փրփրում են,
Մերք ուռենու նման դողում:
Հազար ձեւով, հազար խոհով,
Թելածում են կարոտով կեզ,
Մերք վախվորած, մերք գրոհով,
Քեզ են փարվում անձրեւի պես
Եվ հառաչում արար-վարար,
Սակայն մնում միշտ քեզ ծարավ:
Ծարավ, քանզի իմ օրորն ես,
Իմ թիկունքը, թեւերը իմ,
Իմ ծիծառը եւ իմ լորն ես,
Իմ երազը, թեւելը իմ:

2

Դու՝ հավերժող, ես՝ գնացող,
Դու՝ տիեզերք, ես՝ դուռ մի բաց,
Ես՝ մի ճամփորդ, դու՝ մնացող,
Քո կարոտից սիրտս միշտ թաց:
Ե՞րբ էր, երբ քեզ եկա այցի,
Իմ կածանը ինքս բացի,
Ցախդ առա իմ շալակին
Ու խնդրեցի քեզ լալագին,

Որ այդ հուշը պահես կանաչ,
Արձակեցիր մի խոր հառաչ
Ու լռեցիր... չհասկացա՝
Ինչո՞ւ այնպես շառաչեցիր
Ու մոր նման հառաչեցիր...
Չիմա, երբ ես ճերմակել եմ,
Բացել դուռը իմաստության,
Չաշիվներս երբ փակել եմ
Օրերի հետ իմ խենթության,
Չասկանում եմ հառաչը քո,
Քո ժպիտը, շառաչը քո:
Դու ո՞ր մեկին հիշես, անտառ,
Մարդը անցվոր, դու հավերժող,
Մարդը սիրո մի քաղցր բառ,
Դու սիրո գետ՝ մահը մերժող:

3

Բայց ի՞նչ արած, պարտական եմ ես քեզ, անտառ,
Ո՞ր զավակն է իր սուրբ մորը մոռանում հար...
Այն ո՞ր մայրն է որդու ցավը սրտից վանում,
Այն ո՞ր մայրն է որդու վիշտը թեթել տանում:
Ուստի քեզ եմ դիմում, անտառ,
Իմ առաջին սոսափ ու բառ,
Քո կրակով ինձ տաքացնող,
Իմ սիրո գիրկ, իմ սիրո ցող:
Ե՛րբ էր, գարնան մի առավոտ,
Ժպտում էիր դու ծաղկահոտ,
Իմ Սիրո հետ ծոցդ եկա,
Եվ դու դարձար իմ համբույրի միակ վկան:

Մոռացե՞լ ես միլիոնների շքերթի մեջ
Իմ առաջին համբույրն անշեջ:
Հիմա պիտի մեղմ շշնջաս.
- Միայն դու չես գիրկս եկել,
Միայն դու չես համբույր տվել,
Միայն դու չես համբույր առնում,
Համբույրն էլ է, ա՛խ, մահանում:

4

Ե՞րբ էր, անտառ, որ ես հոգնած քնով անցա,
Լույսը բացվեց, մայրս հալվող մի մոմ դարձավ,
Օրհնեց կյանքդ, որ փրկել ես ինձ մայրաբար,
Քիչ էր մնում՝ սիրտը հաներ, քեզ նվեր տար:
Հիմա պիտի մեղմ շշնջաս.
- Ո՞վ չի քնել իմ փեշի տակ,
Ո՞ւմ չեմ տվել իմ սիրտը տաք,
Իմ ծննդյան հին օրվանից
Ո՞ւմ չեմ փրկել չար գազանից:

5

Ե՞րբ էր, անտառ, հարսանիքիս թեժ պարեցիր,
Նվագի տակ քո հովերով ինձ փարվեցիր,
Օրհնեցիր իմ քաղցր սերը,
Ծփում էին քո փեշերը,
Որ ծնվում է նոր ընտանիք,
Դարձել էիր բակ ու տանիք,
Խորովածի փայտը տվիր,
Ցախը տվիր թարմ լավաշի,
Ուրախացար, երբ նստեցինք
Առավոտյան համով խաշի...
Մոռացե՞լ ես, ե՛րբ էր, անտառ,

Իմ մտերիմ, դու իմ քնար...
Հիմա պիտի մեղմ շշնջաս.
- Ո՞ւմ չեմ տվել ե՛լ փայտ, ե՛լ ցախ,
Հարսանիքին պարել ուրախ:
Ո՞ւմ չեմ բաշխել սյուն ու գերան,
Սովից փրկել քանի՛ բերան:

6

Հիմա, անտառ, ես ճերմակ եմ, իսկ դու՝ կանաչ,
Ես՝ զավակդ, քո շնչին ու կյանքին ճանաչ,
Գիտեմ, պիտի ճամփես եւ ինձ,
Թաց կլինի օրը, թե՛ ջինջ...
Հիմա պիտի մեղմ շշնջաս.
- Ո՞վ չի գալիս, ո՞վ չի գնում,
Ո՞վ է, արդյոք, հավերժ մնում...
Ես էլ ունեմ անկում ու գահ,
Ես էլ ունեմ ծնունդ ու մահ...
Բայց հավերժ ենք մեր հունդերով՝
Մահը հերքող ծնունդներով...

1997, գ. Ակնադբյուր

**Աջից՝ Ս. Խանյան, Դ. Բեգլարյան,
Վ. Աբրահամյան, Վ. Հակոբյան**

ՔՈ ԿՅԱՆՔԸ ՍԽՐԱՆՔ ԷՐ

*Արցախի առաջին նահատակներից՝ քաջասիրտ
Յուրի Ջհանգիրյանի սուրբ հիշատակին...*

Թշնամին հոշոտեց սիրտը քո,
Երագդ հոշոտել չէր կարող,
Ճախրում ես արծվային քո հոգով
Ու փարվում Արցախիդ լուսաշող:

Դու կապրես հայացքում Մռովի,
Դու կապրես ամենքի կրծքի տակ,
Որպես նոր մորմոքը մեր ցավի,
Որպես մի քաջասիրտ նահատակ:

Դու կապրես Թարթառի երգի մեջ,
Դու կապրես մեր մանկանց շրթերին,
Կքայլես՝ հրասիրտ, բազմատենչ
Շարքերում ապագա երթերի:

Դու կապրես քո կերտած գյուղի հետ,
Կծուլվես նրա ծուխ-ծխանուն,
Կձոնեն քո մասին տաղ ու երգ,
Կդառնաս հավերժող սրբանուն:

Քո կյանքը սխրանք էր ու պայքար,
Պայքարդ սկիզբ էր լույս կյանքի,
Քո ճամփան ձգվել է դարեդար
Ու դարձել լուսաստղը քո փառքի:

Օ՛, փառք քեզ, մեր ընկեր, մեր եղբայր,
Քո խոցված մեծ սրտին հազար փառք,
Նոր գյուղդ դարձել է սրբավայր,
Քո անվամբ կկերտի մի նոր կյանք:

13.05.1997, գ. Հովսեփավան

ՄԱՅԱՊԱՐՏՆԵՐԸ

*Եվիրում են Հայոց բանակի սպարապետ,
Արցախի հերոս, հավերժ մահապարտ
Վազգեն Սարգսյանին*

Մահապարտները նահատակների
Հոգուց են հառնում,
Մահապարտները քաջ-հպարտների
Ոգին են դառնում:
Մահապարտները հաշիվ են մաքրում
Դժնի մահվան հետ,
Մահապարտները չարի ակունքը
Ջնջում են անհետ:
Մահապարտների պայծառ տենչերից
Աստղեր են ծնվում,
Մահապարտների երազներով ջինջ
Ազգեր են սնվում:
Մահապարտների ոտնահետքերով
Պատիվն է քայլում,
Մահապարտներին հյուսված երգերով
Գալիքն է փայլում:
Մահապարտները վերջակետում են
Ազգի ողբերը,
Մահապարտների մահով փրկվում են
Ազգի որբերը:
Մահապարտները ասքեր են բերում
Մատյան-Գրքերին,
Մահապարտները սրբագրում են
Անգամ սրբերին:
Մահապարտները դրոշ են դառնում
Նոր-անպարտների...
Հազար երանի մահապարտների:

05.08.1998, Գանձասար

ԿՅԱՆՔԸ՝ ԼԵԳԵՆԴ

*«Սասնա ծռեր» ջրկատի ոգի,
«Մարտական խաչի» ասպետ
Սամվել Գեւորգյանի սուրբ հիշատակին*

Երբ ծնվեց, մանկանը այն
Աստղերը բարուրեցին,
Վշտերով ողջ հայության
Բարուրը պարուրեցին:
Նահապետ Հայկի նետով
Ու թրով Սասնա Դավթի,
Ղարիպի կարոտ երգով,
Նժդեհյան ուժով բազկի,
Օձվեց ու հասակ առավ,
Նորօրյա կանթեղ դառավ:
Մեծ սրտի լույսը ցանեց՝
Մռովից մինչ Արարատ,
Թշնամուն հեռու վանեց
Դաշտերից մեր ծաղկառատ:
Նա դարձավ երգ ու լեգենդ,
Առասպել դարձավ լույսի,
Գալիքն էլ երախտագետ,
Հեքիաթը իր կիյուսի:

1998, Ստեփանակերտ

ՊԱՊԴ ՄԱՏԱՂ ՔՈ ՆՎԱԳԻՆ

*Նվիրում եմ թոռնիկիս՝ Արամ Խաչատրյանի անվան,
միջազգային մրցանակների դափնեկիր,
դաշնակահար Հայկ ՄԵԼԻՔՅԱՆԻՆ*

Դու հողեղեն, բայց ոգեղեն
Երկինքներ ես բացում ճամփիդ,
ճառագայթող քո մատներով

ԻՄ ԾՈՒԾԱՆՔ

Հմայվել է պոետ պապիդ:
Կոմիտասյան հրով վառված
Հնչյուններն ես բերում ի մի,
Մեղեդածուփ օվկիան դառած
Հոգիդ բորբոք աշխարհ է մի:
Ես տեսնում եմ քո ներկայից
Ծնունդ առնող գալիքը քո,
Գիշեր ու զօր տքնությամբ ես
Ոսկեջրում տալիքը քո:
Աստվածային շռայլաշող
Մի շնորհք կա քո արյան մեջ,
Մեղեդացված նուրբ սրտի դող
Ու ցնորք կա քո արյան մեջ:
Նոր շունչ առած քո երազով՝
Դաշնամուրն է քեզ հետ խոսում,
Մատներիդ լույս թրթռոցով
Հոգիներ ես դու ակոսում:
Քո հայրական արմատները
Խրված են սեզ Սասնա սրտում,
Իսկ մայրական արմատներդ՝
Արցախական հողի գրկում:
Քո նվագի ծիածանով
Միացրու Արցախ-Սասուն,
Երկրիդ փառքը քո տաղանդով,
Որդիս, դու էլ տար Աստծուն:
Երաժիշտի քո վաստակով
Դու էլ ազգիդ դարձիր սատար,
Հնչեցրու նվագը քո,
Քո նվագին պապդ մատաղ:

25 նոյեմբերի, 1998, Երեւանսս

ԼԻՆՈՒՄ Է ԵՎ ԱՅՍՊԵՍ

Առավոտի նման, պայծառ առավոտի,
Քո կրծքի տակ Նա իր ջերմ շողերն է հինում,
Կարծես հարյուր տարի եղել է քո կողքին,-
Առեղծված է կյանքը, այդպես էլ է լինում:

Միջօրեի նման, հասուն միջօրեի,
Նա քո սիրտը սիրո կրակով է զինում,
Կարծես ՆԱ է իմաստ տվել քո օրերին,
Առեղծված է կյանքը, այդպես էլ է լինում:

Երեկոյի նման, քնքույշ երեկոյի,
Որպես երազ-հեքիաթ, ՆԱ քո մոտ է լինում,
Քո հայացքն է շոյում՝ նման գարնան հովի,
Առեղծված է կյանքը, այդպես էլ է լինում:

ՆԱ դառնում է տենչանք, տարիների կարոտ,
Եվ հոգուդ մեջ մեկեն փոխվում սիրո գինու,
Տեսիլք դարձած ժպտում՝ գանգուրներին նարոտ,
Առեղծված է կյանքը, այդպես էլ է լինում:

Լինում է եւ այսպես. դու երազի փեշով
Ինքնամոռաց ու խենթ փայփայում ես ՆՐԱՆ,
Անգամ, եթե ճամփադ պարսպում են փշով,
ՆՐԱ ժպիտներն են թեւավորում միշտ քեզ,
Առեղծված է կյանքը, լինում է եւ այսպես:

10.08.1998, Ջերմուկ

ԵՐԳԻ ԱՇԽԱՐՀՈ

Վարդան Հակոբյանին՝
ծննդյան 40-ամյակի առթիվ

Երգի աշխարհը
Ծալ-ծալ ու բարդ է,
Նրա մեծ ուղին
Ժայռոտ, անհարթ է...
Ունի բարձունքներ՝
Արեւոտ, անհաս,
Որ երազելով
Կոչում ենք Պառնաս:
Մեկին թվում է՝
Հասել է նրան,
Նորը գալիս է
Գույներով իրա,
Որդիաբար ժպտում,
Դառնում շանթ, շառաչ,
Հաստատում, ժխտում
Եվ անցնում առաջ:
Աստիճաններ են
Հները դառնում,
Նոր բարձունքներ են
Անդադար հառնում:
Մեծ ուղին նորից
Փռվում է անհարթ...
Երգի աշխարհը
Ծալ-ծալ է ու բարդ:

21.05.1988, Ստեփանակերտ

ԸՆԾԱ

*Վաստակաշատ հայրենակցիս,
ակադեմիկոս Սերգեյ Աբրահամյանին՝
ծննդյան 75-ամյակի առթիվ*

Իմ «Թու ջուր» աղբյուրից
Սկիզբ առած մի առու,
Քանի գնում՝ կարոտի
Արցունքով է վարարում.
Այդ արցունքի մեջ էլ նա
Հրաշքներ է արարում:

Իմ Դիզափայտ սուրբ սարում
Մեկը կանթեղ է վառում
Եվ կանթեղի շողերով
Խոսքի հերկերն իր վարում.
Ամեն խոսքում բառը չէ,
Նրա սիրտն է բարբառում:

Իմ Քիրսա սեգ սարն ի վեր
Մի Մշակ է բարձրանում,
Կյանքից առած լույս թելեր,
Մաքառում է, զորանում,
Սիրտը տված տառերին
Ու բառերին բյուրանում,
Հայոց լեզվի պսակը
Աստծուն ընծա է տանում:

14.02.2000, գ. Տումի

ՄԻ ԴԱՐ ԷԼ ԲՈՒԺԻՐ

*Ի խորոց սրտի բժիշկ եղիշե Աթայանին՝
նրա ծննդյան 80-ամյակի առթիվ*

Աստղերից իջած ով սուրբ եղիշե,
Կյանքդ լեռնային ջրի պես հոսեց,
Քո բույր գործերից ո՞ր մեկը հիշենք,
Քո մասին սիրով էլ ո՞վ չխոսեց:
Սիրտդ դու հիմա սարերում փնտրիր,
Երազանքներդ՝ սրտերում անթիվ,
Սխրանքիդ Ասքը ինքդ գրեցիր՝
Միշտ էլ անհանգիստ ե՛լ գիշեր, ե՛լ տիվ:
Աստված արարեց աշխարհը, մարդկանց,
Իսկ դու փրկեցիր զավակաց Աստծո,
Բյուր երախտիքի սիրով ես օծված,
Քո հանդեպ սերը ծփում է ոնց ծով:
Ութսուն զարունըդ առել ես հիմա,
Իմաստությունն է քո դուռը բախում,
Եվ խորհուրդներըդ ջերմ, հոգեհմա,
Քո իմաստության խորքից է բխում:
Քո հանդեպ եղած սերը սրտերի
Թե ի մի բերենք, կդառնա օվկիան,
Ոնց քայլող Աստված՝ գործերով բարի,
Մի դար էլ բուժիր սրտերը մարդկանց:

30.09.1999, Ստեփանակերտ

ԿԵՆԱՑ ԵՐԱԽՏԻՔԻ

*Արցախյան ազգային-ազատագրական
պայքարի նահատակների հիշատակին*

Թե հարսանիք լինի, տղերք,
Թե տրտմություն, թե ծես,
Հպարտությամբ ու սրտաբեկ

ԻՄ ԾՈՒԾԱՆՔ

Չենք մոռանում ձեզ:
Ամենաթեժ պահին անգամ
Չեք մոռացել մեզ,
Կմոռանանք ձեզ այն պահին,
Երբ մոռանանք մեզ:
Գայլաբարո թշնամու դեմ
Մեր անվամբ եք կռվել,
Գալիքը մեր արեւադեմ
Ձեր արյամբ եք կռել:
Մանչուկներին մեր նորածին
Կոչում ենք ձեր անվամբ,
Վերելքներում մեր հրածին
Երդվում ենք ձեր արյամբ:
Քայլում ենք ձեր բացած հունով,
Ձեր տենչերը ցանում,
Բռունցքվում ենք ձեր անունով
Ու ձեր ցավը տանում:
Վայրէջք լինի ու թե վերելք,
Թե ցնծություն, թե ծես,
Ձեր կենացն ենք խմում, տղերք,
Չենք մոռանում ձեզ:

23.09.1999, Ստեփանակերտ

ԲԱՄԲԱՍՈՂՆԵՐԻՆ

Կեղտաջուր են մաղում
Կեղտոտները անդուլ,
Բորբոսներ են աղում
Ու շաղ տալիս բուռ-բուռ:
Սակայն աստված վերից՝
Դարձած լույսի շողեր,

ԻՄ ԾՈՒԾԱՆՔ

Անբիծ իր թելերից
Առաքում է ցողեր,
Որ այդ կեղտոտներին
Գոնե մաքրի մի քիչ...
Մաքուրներին փրկիր,
Աստված մեր ամոքիչ:

06.05.1999, Ստեփանակերտ

ԿԱՐՈՏՈՒՄ ԵՆՔ ՔԵՉ

*Ժողովրդական երգչուհի
Նաիրուհի Ալավերդյանին*

Երբ դու չես երգում, կարոտում ենք քեզ,
Երբ դու երգում ես, մեզ ենք կարոտում,
Քեզ ժողովուրդն է մեծարում մոր պես,
Ձուլվել եք իրար՝ Արցախը եւ դու:
Սոխակ ես եղել, սոխակ էլ մնա՝
Հոգուդ մեջ առած երգդ մանամա:

1999, Ստեփանակերտ

ԿՈՉ

Արեւսարված իմ արեւներ,
Դուրս եկեք նորից,
Իմ Դավիթված նոր Դավիթներ,
Վեր ելեք հորից:
Շապուհված նոր շապուհներ են
Գալիս կրկին մեր դեմ,
Մսրա նոր-նոր մելիքներ են
Ոռնում՝ անկուշտ, անդեմ:
Հրոսակները ազերական՝
Հին մոլուցքով ցանցառ,
Աչք են տնկել արցախական

ԻՄ ԾՊԱԾԱՆՔ

Մեր օջախին պայծառ:
Իմ Ջալալված Ջալալյաններ,
Ջարկենք նենգ թշնամուն,
Պապենական օրենքն է մեր`
Պահել օջախ ու տուն:
Մեկի դիմաց տասն է գալիս,
Տասին էլ զարկենք,
Օրենքները մեր պապերի
Պայքարում հարգենք:
Անդրանիկված Անդրանիկներ
Ու Սերոբված քաջեր,
Արյունի դեմ արյուն հեղենք,
Որ թեւածենք դարեր:

1999, Ստեփանակերտ

ՊԻՏ ՄԱՍԻՍՎԵՄ ՀԱՎԵՐԺ

Ուխտավորված Ուխտաձորիս
Երանգներին հանգույն,
Աբովյանված իմ տողերում
Բառ չեք գտնի անգույն:
Իմ խոհերը Կոմիտասված
Կարոտից են ծնվում,
Խորհուրդներս` Թումանյանված
Նարոտից են սնվում:
Իմ Արցախը` Խաչենագետված
Ու Թարթառված այգի,
Նահապետված հույս է` ծնված
Ձիգ աղեղից Հայկի:
Պիտի հասնեն իմ երազին`

ԻՄ ԾՈՒԾԱՆՔ

Միշտ Սասունված ու թեժ,
Հոգիս ծուլված Մռով-Քիրսին,
Պիտ Մասիսվեն հավերժ:
Հաղթանակս պիտի շահեն
Անդրանիկված մարտուն,
Մոլախոտված հողս մաքրեն
Իմ հայրենի արտուն:
Իմ Չարենցված տաղարանուն
Բառս սիրտ է, երդուն,
Երազներն իմ որոնեցեք
Իմ Սեւակված երգուն:

1999, Երեւան

ՍԱՐԵՐՍ ԵՎ ԵՍ

Սարերիս վրա տունս կերտեցի,
Հերկս հերկեցի սարերիս վրա,
Սարերիս վրա չարը հերքեցի,
Երգս գրեցի սարերիս վրա:

Արտեր վարեցի սարերիս վրա,
Սարերիս վրա լույսս անթեղվեց,
Օջախ վառեցի սարերիս վրա,
Սարերիս վրա հույսս կանթեղվեց:

Ես եւ սարերս ծուլված ենք իրար,
Ու մեզ բաժանել ոչ ոք չի կարող,
Սարերիս տերն եմ սարերիս վրա,
Սարերիս նման ամենակարող:

16.02.2000, Ստեփանակերտ

ՍԻՐՈ ԿՐԱԿՆԵՐ

ՀՐԵՎԱՆՔ

Երկինքը կապույտ լեղակ է մաղում,
Պարզաջրում է հայացքը երկրի,
Գետը հրճվանքից քաղցր ծիծաղում,
Հորդորում է, որ անտառը բերկրի:
Արեւի ոսկե ջրվեժն է փայլում,
Սարերն օժվում են շղարշով դեղին,
Թեւերը պարզած կաղնին է քայլում,
Լեռան պռնկին պարում է թեղին:
Օճանելիք է դառնում աղբյուրը,
Սոսին փոխվում է քնքուշ դայակի,
Աշխարհն առել է վարդերի բույրը,
Նոր երգն է զլում այգին դեռատի:
Զարմանքից սիրտս խփում է արագ.
Մի հարց իմ հոգուն խուտուտ է տալիս,
Նայեմ, ինչ տեսնեմ, ո՛վ, վերին Արդար,
Մի հրաշք աղջիկ դեպ ինձ է գալիս:

1988, Ստեփանակերտ

* * *

Առաջին իմ բույրն էիր,
Իմ քաղցր համբույրն էիր,
Ծարավս առա քեզնից,
Իմ կյանքի աղբյուրն էիր:
Երբ չկաս, չեմ ծարավում,
Հոգիս կա, չեմ արարում,
Իմ երգի ակունքն էիր,
Առանց քեզ չեմ վարարում:

20.10.1990, Ստեփանակերտ

ԻՄ ԾՈՒԾԱՆՔ

* * *

Արեւի շողով եկա,
Աստղերի ցողով եկա,
Քո սրտի թելերի տակ
Իմ սրտի դողով եկա:

Դու չկաս, շողը չկա,
Դու չկաս, ցողը չկա,
Առանց քո սիրող սրտի,
Իմ սրտի դողը չկա:

1990, գ. Ակնաղբյուր

* * *

Քո նվիրած մի ժպիտը
Աշխարհի հետ ես չեմ փոխի,
Իմ թխահեր արեւ...
Իմ հոգու մեջ, իմ կրծքի տակ
Չար չխամրող արեւը բարկ
Այդ դու ես վառել:
Քո նվիրած հուր ժպիտին
Իմ երգն է գրված,
Քո ժպիտը իմ տառապյալ
Սրտից է ծնված:

1990, գ. Ակնաղբյուր

* * *

Նստիր իմ դիմաց,
Չիանամ քեզնով,
Կյանքը մոռանամ,
Լիանամ քեզնով,
Սիրո գոհերին
Միանամ քեզնով...

1990, Ստեփանակերտ

ԻՄ ԾՈՒԾԱՆՔ

* * *

Հավատում եմ, հեքիաթները
Հորինել են սիրող մարդիկ,
Սերը կյանքում թե չլիներ,
Աստղերն ինչպե՞ս կշողային
Մարդու ճանփին-հեքիաթներում,
Բարին ինչպե՞ս միշտ կհաղթեր,
Չարը ինչպե՞ս կխորտակվեր...
Սերը կյանքում թե չլիներ,
Բանաստեղծը մինչ արշալույս
Ո՞նց կմնար ծարավ - անքուն,
Հավերժական սիրո հուրը
Ո՞վ կբերեր, կհասցներ տուն...
Հավատում եմ, հեքիաթները
Հորինել են սիրող մարդիկ,
Թե չէ սերը չէր ունենա
Հեքիաթներում անհաղթ թելեր,
Թե չէ կտրիճ սիրողները
Ոչ փարվանա կդառնային,
Ոչ էլ կարող էին թելել...

1990, Ստեփանակերտ

* * *

Թվում է, թե ետ կգաս,
Առունների հետ կգաս,
Գոնե ծաղկի փոխարկված
Գարունների հետ կգաս:

ԻՄ ԾՊԱԾԱՆՔ

* * *

Երջանկության դու իմ կաթիլ,
Դու օվկիանոս իմ տխրության,
Երանության դու իմ փաթիլ,
Դու հնձանը իմ փխրության:
Սերդ եկավ ալիք-ալիք,
Երազներս քնքուշ սանրեց,
Դու իմ սիրո պայծառ գալիք,
Ինչո՞ւ կյանքդ շտապ խամրեց:
Հանդիպումի մի ակնթարթ,
Հավերժություն՝ բաժանումի,
Ձեռքիցս բաց ընկած մի հավք,
Իմ ցաված սիրտ, իմ անտունի:

1991, Ստեփանակերտ

* * *

Արեւն ասաց.
- Քույրս ո՞ւր է,
- Ի՞նչ ես հարցնում,-
Ասի,- զո՞ւր է:
Քույրդ իր հետ
Սիրտս տարավ,
Պիտի մարեմ
Նրան ծարավ:

* * *

Քաղցր հուշերի մի շարան մնաց,
Մի շարան մնաց իմ սրտի խորքում,
Շարանի տերը անցկացավ գնաց,
Պատկերը թողած իմ վառված հոգում:

* * *

Իմ բախտի կամարն ես ինձ համար,
Իմ կյանքի ամառն ես ինձ համար,
Եվ թեկուզ ինձ հետ չես, սիրելիս,
Աշխարհի աշխարհն ես ինձ համար:

Ոչ սիրում եմ նորից, ոչ սիրում եմ կրկին,
Սերը մի անգամ է տրվում մարդուն,
Սերը զարնան վարդ չէ, սերը սիրտ է, մարդիկ,
Ձեր սրտի պես պահեք սերը կյանքում:

1991, Ստեփանակերտ

ՔԵԶ ՍԻՐԵԼՈՎ

Արի նստիր մոտս, անգին,
Արի, բացեմ սիրտս քո դեմ,
Արի, պատմեմ հեքիաթն իմ հին՝
Սիրո հեքիաթն իմ հրաթել:
Մի վախեցիր, արի, անգին,
Չեմ վշտացնի քեզ իմ ցավով,
Իմ կարոտից քանած գինին
Քեզ կընծայեմ սիրո գավով:
Կշոյեմ քո մազերը սեւ,
Թրթռացող իմ մատներով,
Կնվիրեմ քնքշանք ու սեր,
Իմ հին ցավը չմատնելով:
Սիրտը վշտից նրբանում է,
Նա ուրիշին ցավ չի ուզում,
Սիրո գրկում սրբանում է,
Նա ուրիշին դավ չի ուզում:
Չեմ հեռանա քո դրախտից,

ԻՄ ԾՈՒԾԱՆՔ

Կխեղդեն ցավս՝ ինձ տիրելով,
Արի, անգին, թող չար բախտից
Վրեժ լուծեն քեզ սիրելով:
1991, Ստեփանակերտ

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՅԱՑՔԻՑ

Ն-ին

Այնպե՛ս բարի ժպտացիր
Եվ այնպիսի՛ հավատով,
Կարճես ջուր ես տվել ինձ
Քո երազի գավաթով:

Ջրուցեցիր այնպե՛ս ջերմ
Եվ այնպիսի՛ եռանդով,
Կարճես իմ բախտն ես հյուսել
Քո երազի երանգով:

Այնպե՛ս մտար իմ սիրտը
Եվ այնպիսի՛ նազանքով,
Կարճես սիրո իմ գիրքը
Դու ես գրել քնքշանքով:

Սիրտս այնպե՛ս թփրտաց,
Այնպե՛ս դողաց քո հանդեպ,
Ասես երազն իմ գտա
Քո ծաղկաբույր անվան հետ:
1991, Ստեփանակերտ

ԴՐԺՈՒՄ

Հոգուս աստղերն առար, տարար,
Ինձ թողնելով ցրտերում,
Քեզ ջերմացնող հուրը մարած
Թափառեցիր սրտերում:
Թափառեցիր անհանգրվան,
Առանց սիրո, առանց տուն,
Հիմա եկել կրծքիս վրա
Որոնում ես խաղաղ քուն:
Մարել են ու մոխիր դարձել
Խոհերս խենթ ու խռիվ,
Ա՛խ, իզուր ես վերադարձել,
Սպառվել են ես լրիվ:
Խաչքարերի պես փոշեծածկ
Իմ հուշերն էլ աղոտ են,
Թող քո մեղքով կրակն ընկած
Հոգուս համար աղոթեն:

1991, Ստեփանակերտ

ՍԵՐ-ԱՍՏՎԱԾ

Մարդ կունենա մի Աստված,
Իմ Աստվածը դու եղար,
Սիրտս քեզ էր լոկ տրված,
Սակայն, ավա՛ղ, դու մեռար:
Որոնեցի մի նոր Սեր,
Նա ինձ Աստված չդառավ,
Մնացի որբ ու անտեր,
Օրհնանքներիդ միշտ ծարավ:

ԻՄ ԾՈՒԾԱՆՔ

Հավատափոխ ո՞նց լինեն,
Ո՞նց աղոթեն ուրիշի,
Ուրիշ Աստված ինձ երբեք
Չի՛ ընդունի, չի՛ հիշի:
Թող Աստվածներն ինձ ներեն,
Որ չեն ընտրում նոր Աստված,
Հավատափոխ ո՞նց լինեն,
Կապրեն բախտիս հետ հաշտված:

1991, Ստեփանակերտ

ԶԱՐՄԱՆՔ

Այնպես հեշտ ես սիրում
Եվ այնպես թեթև,
Որ ինձ թվում է, թե
Քեզ զրկել են ցավից...
Այնպես հեշտ ես սիրում
Եվ այնպես թեթև,
Որ թվում է Սերը
Դարձել է մի թիթեռ...
Տե՛ր իմ, այս ի՞նչ արիք,
Ջահդ նորից վառիր,
Ո՞վ է տեսել Սերը
Անկրակ ու անթե...

1991, Ստեփանակերտ

ՍԵՐԸ ԵՐԳՈՂ ՉԿԱ

Երեկ մեր հին Երեւանում
Տեսա մի աղջկա,
Շվաքի տակ եղրեւանո:
Մի հրաշք էր, որ կար,
Խորհում էի, տեսնես ո՞վ է,
Ո՞ր դարից է եկել,
Ունքերն աղեղ, աչքերը ծով,
Հայացքը՝ եթեր:
Նարեկացու թաքուն մե՞ղքն է
Աստվածամոր տեսքով,
Թե՞ Քուչակի սիրո երգն է
Աղջկա հյուսքով:
Սայաթ-Նովի փերի՞ն է հուր,
Որ կգավթե գեմի,
Հրաշք աղջի՞կն է տերյանալուր,
Թե՞ տեսիլք է մի...
Ծովինա՞րն է մեր ոսկեծամ,
Թե՞ Խանդութն է Խաթուն...
Իսկ այն ո՞վ էր ասում չկա
Հուրի-փերի կյանքում:
Փերիները ծնվում են դեռ,
Այն աղջիկը վկա,
Փերիներ կա՛ն, կա՛ նաեւ սեր,
Սերը երգող չկա:

1991, Երեւան

ԻՄ ԾՊԱԾԱՆՔ

ՊԱՅԸ

*Երիտասարդ բժշկուհի
Գոհար Մկրտչյանին*

Ձյունը մաղում է վերից,
Վարից դաղում է ցուրտը,
Նա բռնել է իմ թելից,
Որ չհոգնի իմ սիրտը:

Մշուշների մեջ ծմռան,
Կարծես արեւն է կողքիս,
Ասես հուշն է իմ գարնան,
Շողով լցնում է հոգիս:

Վերանում եմ ու թելում
Իմ երազի կատարին,
Կյանքս մնաց հետեւում,
Գոնե պահն այս երկարի:

25.01.1992

*Երեւանի սրտաբանական
հիվանդանոց*

ԵՐԱԶԱՆՔ

Մայրամուտի հովի թելով
Փարվեի ձեր կեռասենուն,
Ինձ թաքցներ մութն իր շրոով՝
Հույսս վառած կեռասներում:

Ցայգալուսին գայիր թեթել,
Հեքիաթային փերու նման, -
Շրթունքներդ՝ վարդի թերթեր,
Աչիկներդ՝ աստղեր վառման:

ԻՄ ԾՌԱԾԱՆՔ

Հավաքեիր ու դարձնեիր
Ջույգ կեռասներն ականջօղեր,
Խոպոպներիդ տակ թաքցնեիր
Կեռասի մեջ հույսս շողեր:

Ալ օղերիդ՝ մատներդ նուրբ,
Վազվզեիր ձեր այգու մեջ,
Ու քեզ ժպտար կեռասաշուրթ
Հույսս՝ փարված քեզ լուսառեջ:

Երկար տեւեր պահն այդ երագ,
Ես հույսի մեջ, դու՝ ժպիտի...
Երագն էլ է անցնում վռագ,
Եվ գաղտնիքը աստված գիտի:

1992, Ստեփանակերտ

ՍՊԱՍՈՒՄ

Աչքերի մեջ քո ծավի,
Կորած աստղերս են փնտրում,
Գուք չեն հայցում քեզանից,
Քեզնից իմ սերն են խնդրում,
Իմ այն սերը, որ տվի
Հոժարական ու գժված,
Ո՞նց թողեցիր, որ չվի
Թեւավորը իմ դրժված:
Իսկ ես, իսկ ես՝ խաբվածս,
Միամիտ ու աներկբա,
Քո հայացքում խեղդվածս,
Սպասում են, որ կգա
Այն պահը խենթ ու խելառ,

ԻՄ ԾՈՒԾԱՆՔ

Որ քեզ խելքի կբերի,
Գուցե լցնի ու ծփա
Սիրո բաժակն իմ թերի:
1992, Ստեփանակերտ

ՍԻՐՈ ԿՈՐՈՒՍԱԸ

Սիրո կորուստն ահավոր է,
Երկրաշարժ է նա հոգու մեջ...
Թեկուզ կյանքը թեւավոր է,
Թեկուզ սիրո հուրն է անշեջ,
Մեկ է, սիրո կորուստը քեզ
Գիրկն է առնում մի ցավի պես,
Որ դեղ չունի, չունի հանգիստ,
Քո աչքերին նայում է խիստ,
Քեզ ուղեկցում ճանապարհիդ
Եվ հալածում ամեն պահի:
Ո՛վ դու Վերին, բարությունդ
Մի՛ մոռացիր սիրո ճամփին,
Մահը ժխտիր, լավությունդ
Նրա համար դարձրու արփի,
Խռովելը սիրուց վանիր,
Լույսդ հույսի նման ցանիր,
Մի՛ թող, որ նա շուտ թառամի,
Մի՛ թող մահը նրան տանի...
Մարդուն պահիր միշտ սիրո տեր,
Իմ աղոթքը դա՛ է, ո՛վ Տեր...

1992, Ստեփանակերտ

ՄԻ ԹՈՒԽ ԱՂՋԻԿ

(երգ)

Մի թուխ աղջիկ թխածամ,
Արելում է թուխ շորում,
Ես այդպիսի ծիածան
Դեռ չեմ տեսել իմ օրում:
Քայլերի մեջ հեզանազ,
Խոսքերի մեջ հմայուն,
Քեզ անում է մասենաս,
Երբ աչքերիդ է նայում:
Մի հրաշք է, մի տեսիլք,
Տիեզերքից իջած ցած,
Աստղաժպիտ մի երկինք,
Երազներով ջերմացած:
Ում նա սեր տա, սեր առնի,
Նրան հազար երանի,
Ով կտրիճ է, թող նրան
Սրտի թելով տուն տանի:

1993, Ստեփանակերտ

ԱՐԵՎԻՐ

Մութի պես երազ բերող,
Լույսի պես ջերմ ու գերող,
Վարդի պես գարնանաբույր,
Հույսի պես հավերժահուր,
Դու այնպես մեղմ ես ժպտում,
Դու՝ սիրո սիրտն իմ սրտում:

ԻՄ ԾՈՒԾԱՆՔ

Դու ինձ մոտ, դու իմ կողքին,
Բորբորուն դու իմ հոգին,
Բայց ինձնից հավերժ հեռու,
Արևի նման եռուն,
Դու այնպես մեղմ ես ժպտում,
Դու՝ սիրո սիրտն իմ սրտում:

Ես՝ սիրո համար ծնված,
Ես՝ սիրո հրով սնված,
Ես՝ սիրո Աստված ու Տեր,
Բայց սիրո ծովում անտեր,
Չարբել եմ քո լուռ սիրով,
Աչքերիդ Կաթնծիրով:

Իմ երազ՝ գարնանահոտ,
Դու բացվող իմ առավոտ,
Իմ սրտի հուրն ես եռուն,
Բայց ինձնից հավերժ հեռու,
Ա՛խ, զոնե ինձ բարեւիր,
Իմ ջարդված սիրտն արեւիր:

02.01.1994, Ստեփանակերտ

* * *

Երեկ գյուղիս ճամփին տեսա
Մի թուխ աղջկա,
Ասես մի թուխ արեւ տեսա,
Արեւս վկա:
Սիրտս լցվեց երազներով,
Տենչերով հրե,
Թվաց, թե նա իր նազերով

ԻՄ ԾՈՒԾԱՆՔ

Ինձ կյանք է բերել:
Սակայն անցավ նա իմ մոտով
Ու չնայեց անգամ,
Ես մնացի ինչպես մոլոր
Գահազրկված արքա:

03.01.1994, Ստեփանակերտ

* * *

Կապրեմ անվերջ սեր տենչալով,
Սեր երգելով կապրեմ,
Սիրո ծաղկուն պարտեզի մեջ
Սեր հերկելով կապրեմ,
Սեր ցանելով, սեր հնձելով,
Սեր բերքերով կապրեմ,
Սիրո ծառը ջարդողներից
Միշտ հերքելով կապրեմ:

03.01.1994, գ. Ակնաղբյուր

* * *

Լեռնալանջի մի նեղ կածան,
Ինչպես գարնան մի ծիածան,
Ինձ թելերին առներ,
Իմ առաջին Սերը նորից
Շալն ուսերին փախչեր մորից
Ու ճամփաս պահեր:

Ես խաղայի մազերի հետ,
Ընկերացած նազերի հետ,
Շիկնած բառերի,
Ինչ խոսք էլ որ կիսատ մնար,

ԻՄ ԾՈՒԾԱՆՔ

Իմ սրտից ու շրթից գնար,
Ձուլվեր տառերին:

Դառնար նամակ ու երգ դառնար,
Գարնան բույրով, բույրով գարնան
Երազս պատմեր,
Կրկին փախչեր, փախչեր մորից,
Խոսքս կհաստ մնար մորից,
Սակայն չհատներ:

03.01.1994, Ստեփանակերտ

* * *

Ես վառվելով, դու վառելով,
Կարծես հուր ենք մնում, սեր իմ,
Ես սիրելով, դու տիրելով,
Այսպես ո՞ւր ենք գնում, սեր իմ,
Ես արբելով, դու խաբելով,
Այսպես զուր ենք գնում, սեր իմ:

24.01.1994, Ստեփանակերտ

ՄԵՆԱԿ ՄԻ ԹՈՂԻՐ

Կնոջս՝ Մարգոյին

1.

Խնդրում եմ, դու ինձ մենակ մի թողիր,
Մենակությանը էլ չեմ դիմանում,
Մենակ փոխվում եմ ձմեռվա շողի,
Ու չեմ հասկանում, թե ինչ եմ անում:
Մենակության մեջ խոհերս եմ ցրվում,
Ու թփրտում է սիրտս դրանց մեջ,
Մենակ՝ կարոտի ծովի մեջ խրվում
Դառնում եմ փշուր թախծի ելելէջ:
Ոչ գիրքն է օգնում, ոչ երազելը,
Ոչ հուշերը իմ, ոչ տենչերս նոր,
Ինձ պակասում եմ քո նուրբ նազերը,
Մենակ մի թողիր դու ինձ ոչ մի օր:
Երբ դու ինձ մոտ ես, թեթեւ եմ շնչում,
Ինձ ջերմացնում եմ խոհերս անթիվ,
Կյանքի զանգերը քնքուշ եմ հնչում,
Սիրո երազը շոյում է հոգիս:
Խնդրում եմ, խնդրում, մենակ մի թողիր,
Դողում է սիրտս մենակությունից,
Թեկուզ երգը ուժ ունի փրկողի,
Առանց քեզ անգամ երգն է լքում ինձ:

23.01.1994, Ստեփանակերտ

2.

Դու աստղերից իջած իմ շող,
Հուրդ թողած տիեզերքում,
Դու վարդաբույր վերջին իմ ցող,
Իջած սիրո իմ եզերքում:

Կանաչների հովին տված,
Աշնան գույնը ընծայած ինձ,
Դու իմ երգը դեռ չգրված,
Իմ ցավ՝ ծնված իմ իսկ ցավից:
Իմ երազի վերջին վառ էջ,
Ինձ ջերմացնող վերջին արեւ,
Իմ հառաչի նոր ելելէջ,
Ինձ փայփայող աստծո նվեր:
Տուր ինձ սրտիդ թրթռները,
Սիրտս քոնն է ամբողջովին,
Իմ գունաթափ պարտեզի մեջ
Թող երազս տամ քո հովին:
Թող մեր կյանքը սիրո գրքի
Ավարտի պես լինի գերող,
Սերունդների երազների
Նոր դաս ու նոր բաղձանք բերող:

11.01.1994, Ստեփանակերտ

3.

Այս անհանգիստ օրերում,
Այս տագնապի, ցավի մեջ,
Քո զմրուխտյա շորերում
Դու ես լույսը իմ անշեջ:
Սփոփում ես իմ սիրտը
Քնքշանքներով քո ջերմին,
Մի աշխարհ է քո գիրկը,
Սիրո աշխարհ՝ նոր ու հին:
Աղոթում եմ ամեն օր
Ես լուսածին քո մորը,
Սուրբ են նրա փայփայած

ԻՄ ԾՈՒԾԱՆՔ

Օրորոցն ու օրորը:
Ինչ կորցրել եմ իմ ճամփին,
Գտնում եմ քո բառերում,
Դու իմ տենչն ես, իմ արփին,
Մեր աստղալից սարերում:
Բախտին ու բախտ գրողին
Երախտիքն եմ իմ հայտնում,
Որ իմ սրտի նուրբ դողին
Շողդ է տվել անհատնում:
Այս անհանգիստ օրերում,
Այս տագնապի, ցավի մեջ,
Քո զմրուխտյա շորերում
Դու ես լույսը իմ անշեջ:

16.02.1994, Ստեփանակերտ

* * *

Լուսե հայացք՝ խորքում թախիծ,
Թախծոտ հայացք՝ լույսը խորքում,
Վաղո՛ւց-վաղո՛ւց գերում ես ինձ,
Դարձած սիրո հույսն իմ հոգու:
Հուշ դարձնելու հնար չկա,
Հնար չկա հեռանալու,
Տառապանքիս շունչը վկա,
Հնար չկա մոռանալու:
Կարոտներիս մոմը վառած
Թախծոտ հայացք՝ խորքում արել,
Ա՛խ, մեղքերս արած-չարած,
Այո, իմն են, քոնն են նաեւ:
Սիրո հրին պետք չէ ցանել
Ոչ դառն խոսք ու ոչ կատակ,

ԻՄ ԾՈՒԾԱՆՔ

Սիրո ճամփից պետք է վանել
Կարկտաբեր մշուշ ու ամպ:
Լուսե հայացք՝ ինձ միշտ կանչող,
Թախծոտ հայացք՝ ինձ միշտ տանջող:

16.03.1994, Ստեփանակերտ

* * *

Ցողաթաց ամպի հետել
Լուսինն է սահում թեթել,
Հուշ դարձած Սերս է ասես
Խոհերիս անհուն ծովում,
Նա այնպես լուսերես էր
Եվ այնպես աղավնաթել,
Որ լուսնի շափաղ տալուց
Իմ ցաված սիրտն էր դողում:
Ի՛նչ ասեմ ես բնության
Անարդար օրենքների՛ն,
Ա՛խ, սերը լիներ անմահ,
Լուսինը մահկանացու:
Կարոտով միշտ նայեի
Նրա լույս աչք-ունքերին,
Ասեի՝ սերն ապրում է,
Լուսինն է միայն անցնում:
Ցողաթաց ամպի հետել
Լուսինն է ժպտում թեթել,
Ա՛խ, ինչո՞ւ լուսնի տեղակ
Սերս չէ աղավնաթել:

18.03.1994, գ. Ակնաղբյուր

Ո՞Վ ԿՇՈՅԻ

Նորից եկել, կանգ եմ առել
Մեր լեռնային առվի ափին,
Նա հուշերն իմ գիրկը առել
Ու խառնել է երգ ու ծափին:
Որոնում եմ իմ Առաջին
Սիրո հեւքն ու ձայնը զնգուն,
Բայց արձագանք չկա կանչիս,
Շոյանք չկա վառված հոգուս:
Ոտնահետքերն անգամ չկա,
Չեռուններն է տարել առուն,
Լոկ իմ հուշն ու ափն են վկա,
Մեկ էլ սիրտը իմ գալարուն:
Ու նայում եմ, անթարթ նայում,
Չեռուն թռչող առվի մովին,
Ինձ կանչում է նա հմայուն՝
Տանում իր հետ, մերվում ծովին:
Ու վառվում եմ՝ այս աշխարհի
Ինձ պարգեւած երազ սիրով,
Եթե մի օր ձուլվեմ առվին,
Ո՞վ կշոյի հուշն իմ սիրո:

17.02.1994, գ. Ակնաղբյուր

ՄԵԿԸ ՉԵՂԱՎ

Աստղածափտ Աստղիկին

1.

Ապաշխարում եմ եւ խորհում լռին,
Թե այս Աստղիկը ո՞նց իջավ երկնից,
Այնպես է կպել գրքին ու գրին,
Որ քիչ է մնում սիրտս տամ հրին:

Երանի նրան, ով Աստղիկ ունի,
Ով Աստղիկ ունի, նա Արեւ ունի:

2.

Մեկը չեղավ խելքի բերեր ինձ կյանքում,
Ասեր՝ սիրո օվկիանոսը մի մտիր,
Սիրո ծովում պիտի լինես միշտ արթուն,
Սիրո ճամփին պիտի դառնաս միշտ ջրկիր:
Ես մեղք չունեմ, մեղավորը Վերինն է,
Որ ինձ մանկուց բարուրել է սիրո մեջ,
Ա՛խ, ի՛նչ անեմ, գեղեցկության գերին եմ,
Սերը սրտիս ատրուշանն է հրաշեջ:
Աստղ եմ տեսնում, կորած սերս եմ որոնում,
Աստղալույսում սիրուս շողն է փարվում ինձ,
Աստղալույսով սիրո երգս եմ հորինում
Ու սիրո մեջ խենթանում եմ ես նորից:
Մարդիկ, երբ էլ Աստղ տեսնեք, օրհնեցեք,
Աստղի շողը խենթացրել է ինձ նորից,
Լույս Աստղիկը սրտիս դռներն է բացել,
Ես մեղք չունեմ, սերն Աստվածն է տվել ինձ...

3.

Կարոտում եմ աստղալույսիդ,
Իմ աստղահեր, սրտիս ժպտա,
Քո ժպիտը, նման ցողի,
Ինձ բերկանքի ավիշ կտա:
Այս մշուշի, խավարի մեջ,
Դու իմ բախտի աստղը դարձիր,
Քո հրայրքով աստղաառեջ,
Երազներիս դուռը բացիր:
Չար աշխարհի թոհ ու բոհում

ԻՄ ԾՌԱԾԱՆՔ

Դարձիր վառվող հոգուս հենակ,
Իմ սիրո դեմ, չար գրոհում,
Ինձ մի թողիր տխուր, մենակ:

Դարձիր հույսը իմ աստղալույս,
Գոմե հեռվից սիրտս շոյիր,
Թող քո անվամբ իմ աստղահյուս
Երգը սիրող սրտեր թովի:

20-22.06.1995, Ստեփանակերտ

ԵՐԱՆԻ

Ն-իմ

Աշխարհ անցա, Արցախի պես երկիր ու հող չտեսա,
Արցախական երկրում փայլող արեւի շող չտեսա,
Աստղաժպիտ աղջիկների շարքերի մեջ լուսափայլ,
Քո հայացքի նման երազ ու սրտի դող չտեսա:

Աստվածային ծաղիկ ես դու, հոգեհմա բույրերով,
Յոգեպարար տաղիկ ես դու, հրեշտակի թեւերով,
Ուր էլ լինես, քեզ տեսնողը պիտի վառված շշնջա, -
Գարնանային շաղիկ ես դու, ծիածանի թույրերով:

Քեզ նմանը աշխարհ բերող նուրբ մայրերին երանի,
Ժպիտներդ կրծքին կրող սուրբ վայրերին երանի,
Բանաստեղծը նայեց-վառվեց, վառվեց-նայեց
քո տեսքին,

Ասաց՝ սրտիս վրա թողած քո քայլերին երանի:

04.04.1995, Ստեփանակերտ

ԷՔՍՊՐՈՍ

Մարգարիտային

Մարգարիտա, սիրելիս,
Այնպես մեղմ ես դու ժպտում,
Քո այդ ջերմին ժպիտից
Մի շող առնեն իմ սրտում,
Տանեն Արցախ իմ աշխարհ,
Որպես մասունք ու նշխար՝

30.07.1997, Ջերմուկ

ՄԵՂՔՍ ՆԵՐԵԻՐ

Ծովիկին

Ծովիկ, ծովաչ Ծովինար,
Ունենայի մի հնար,
Ոսկի ձկնիկ բերեի
Եվ քո սիրտը գերեի,
Համբուրեի քեզ հանկարծ...
Եվ դու մեղքս ներեիր...

20.10.1997, Գորիս

ԿԱՊՈՒՅՏ ԱՉՔԵՐ

Արմինեին

Կապույտ երկինք, կապույտ աչքեր,
Կապույտ ծով,
Կապույտ երազ, կապույտ մուրազ
Հրացուլք:
Կապույտ ծաղիկ, կապույտ ծիծաղ
Ու նարոտ,
Իմ կապուտաչ... կապրեն հեռվում

ՔԱՐՏԱՆԱԲ

Քեզ կարոտ:
Կապույտիդ մեջ օրորվել եմ,
Ծարավել,
Կապույտիդ մեջ մոլորվել եմ
Առավել:
Թուխ երագս օծել ես դու
Կապույտով:
Երանի այն օր ու ժամին
Ես կասեմ,
Երբ քո կապույտ համբույրներից
Սպասեմ...

28.07.1997, Ջերմուկ

* * *

Հոգուս երկնքում առաջին անգամ
Մի աստղ վառվեց,
Արյունս եռաց, սիրտս ինքնական
Այդ աստղին փարվեց:
Սիրո մի աղբյուր երգեց կրծքիս տակ՝
Շողոտ, աստղածին,
Բայց հազար ափսոս, նաեւ այս անգամ
Ծարավ մնացի:

1998, Ստեփանակերտ

ԽՈՍԻՐ

Խոսիր, խոսիր, ծայնդ լսեմ,
Ջերմացնեմ քեզնով հոգիս,
Երբ խոսում ես, թվում է, թե
Տիրամայրն է կանգնած կողքիս:

ԻՄ ԾՈՒԾԱՆՔ

Ժպտա, ժպտա արեւի պես,
Քո շողերով լցրու գիրկս,
Այդ դու վաղուց, վաղուց գիտես,
Քո ժպտով է ծաղկում սիրտս:

Իմ վառ երագ, բայց ուրիշի
Ծիածանում մի օր վառված,
Դու կրակը իմ բորբ հուշի,
Բայց ուրիշի հոգում փարված:

Ա՛խ, ի՛նչ ասեմ բութ աշխարհին՝
Տառապանքը միշտ համբերող,
Մեկի սրտում սերն է վառում,
Մեկին տալիս բախտը բերող:

22.09.1999, Ստեփանակերտ

ԱՐԵՎՍԱՐԻ ՃԱՄՓԻՆ

Ա.

Ծաղիկը դու ես,
Քարափը ես եմ,
Շաղիկը դու ես,
Ծովափը ես եմ,
Հյուսիսը դու ես,
Հարավը ես եմ,
Անձրեւը դու ես,
Ծարավը ես եմ...

Բ.

Երբ էլ, ուր էլ ինձ կանչես,
Վազելով կգամ,
Բայց չասես. «Խենթ է»:
Եթե ճամփան փակ լինի,

Սարերով կգամ,
Բայց չասես, «Խենթ է»:
Սիրտս քնար դարձրած,
Երգերով կգամ,
Բայց չասես. «Խենթ է»,
Շռայլ ցանած տենչերիս
Չերկերով կգամ,
Բայց չասես. «Խենթ է»,
Չույսիս երգը դեպի քեզ
Երկնելով կգամ,
Բայց չասես. «Խենթ է»...

Գ.

Դու իմ խոհերի
Թեւավոր թռչուն,
Կապույտ ծովերի
Շառաչ ու հնչուն,
Իմ երազների
Անմարում տաղիկ,
Իմ նուրբ հրաժեշտ,
Իմ սիրո ծաղիկ...
Թվում է, թե միշտ
Քեզնով եմ թեւել,
Իմ փլատակված
Սիրո նոր թեւեր...

Դ.

Սարին ամպ է իջել,
Փույթ չէ, ինձ հետ ես,
Ճամփին զամպ է իջել,

ԻՄ ԾՈՒԾԱՆՔ

Փույթ չէ, ինձ հետ ես:
Աստղը չի փայլփլում,
Փույթ չէ, ինձ հետ ես,
Կյանքը սիրտս է քրքրում,
Փույթ չէ, ինձ հետ ես...

1987-1999, Հաղորթ

ՄԵՂԱ՛-ՄԵՂԱ՛

N-իմ

Պատա՛ռ-պատա՛ռ եղավ սիրտս,
Փշո՛ւր-փշո՛ւր՝ սիրտս եղավ,
Նա գերել է ուշքս ու միտքս,
Մեղքիս համար մեղա՛-մեղա՛:

Գիրք եմ կարդում՝ նա ինձ հետ է,
Քուն եմ մտնում՝ նա ինձ հետ է,
Կարծես կյանքս մեղքի գետ է,
Մեղքերիս մեջ նա մահնանա:

Մեղքը քոնն է, միակ՝ Վերին,
Դու ես հոգիս դարձրել հնոց,
Սեր ընծայել իմ թեւերին,
Սիրտս դարձրել կրակ ու բոց:

Ու վառվում եմ, վառվում հիմա,
Նրա սիրով, նրա համար,
Պաղատում եմ, տուր ինձ, Տե՛ր իմ,
Փրկության մի ճար ու հնար:

ԻՄ ԾՈՒԾԱՆՔ

Պատա՛ռ-պատա՛ռ եղավ սիրտս,
Փշո՛ւր-փշո՛ւր՝ սիրտս եղավ,
Թե սիրելը մեղք է, Աստված,
Մեղքս ներիր՝ մեղա՛-մեղա՛:

18.11.1999, Ստեփանակերտ

ՍԻՐԱՅԱՐ ԵՄ

Սիրահար եմ սիրո քաղցր հանդիպումի,
Սիրո անվերջ տառապանքի սիրահար եմ,
Սերս կյանքի առասպելված իմաստն ունի,
Թեկուզ նրա դաժանությամբ սիրահար եմ:

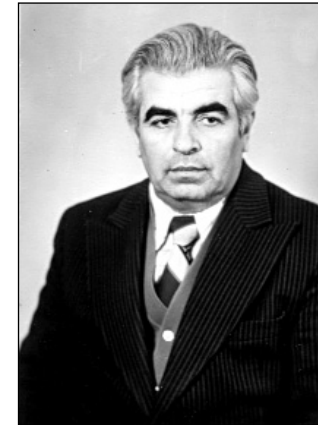
Սիրահար եմ ժպիտներին աղջիկների,
Իր շողերը նրանցից է արեւն առել,
Ժպիտներն այդ անտեսողին ես չեմ ների,
Սիրո բարի օրհնանքով եմ Աստված դառել:

Սիրահար եմ աղջիկների խանդերին տաք,
Այդ խանդերի թեժությամբ եմ դարձել պոետ,
Խանդն աղջկա՝ ե՛ւ սատանա, ե՛ւ հրեշտակ,
Գիշեր ու տիվ խաղ է խաղում իմ սրտի հետ:

Սիրահար եմ խենթացնող հանդիպումի,
Խանդաժպիտ սիրո պահի սիրահար եմ,
Սերս խանդոտ սիրով օժված լեզենդ է մի,
Խանդից վառվող սիրո ջահի սիրահար եմ:

28.02.2000, Ստեփանակերտ

ԹԵՎԱՎՊՊ ԳՐԱՅԱՆՔ (1970-2006)

Գինու կուժը ես առա ու նստեցի այգու մեջ,
Ասես կյանքի հուշն առա ու նստեցի այգու մեջ,
Կուժն ինձ ասաց. «Խայամի երգող սիրտն եմ,
բանաստեղծ»:
Ես Խայամի ուժն առա ու նստեցի այգու մեջ:

ԽՈՐԵՐԻ ԱՇԽԱՐՀՈՒՄ

Գինու կուժը ես առա ու նստեցի այգու մեջ,
Ասես կյանքի հուշն առա ու նստեցի այգու մեջ,
Կուժն ինձ ասաց. «Խայամի երգող սիրտն եմ, բանաստեղծ»:
Ես խայամի ուժն առա ու նստեցի այգու մեջ:

* * *

Մեծ Լոռեցի, ասացիր. «Ո՛վ իմանա, ո՛ւր ընկանք,
Սերն ու սիրտն էլ երբ չկա՝ կըրոա՛կ ընկանք, զո՛ւր ընկանք»:
Կյանքը շեն է ու առատ, ե՛ւ սերը կա, ե՛ւ սիրտը,
Էլի քեզ պես հարցնում ենք. «Քանի՛ օրվա հյուր ընկանք»:

* * *

Ի՛նչ են հուշում ճամփաները,
Քնած մուժում ճամփաները,
Ա՛խ, անողոք ժամանակներ,
Ինձ չեն հիշում ճամփաները:

* * *

Կյանք, այս ի՞նչ է, ինձ թվում է օր՝ տարին,
Բարով բերիւր մեր աչքի լույս նոր տարին,
Բայց մեր բոլոր երազներին չհասած,
Ինչո՞ւ թռավ, գնաց մեր հին՝ լոր տարին:

* * *

Այս նոր տարուն թող կարկաչեն կարոտներս,
Ծլարձակվեն ու կանաչեն արոտներս,
Հողագնդի սիրողներին որպես պսակ,
Շռայլասիրտ թող բաժանեն կարոտներս:

* * *

Թող հավիտյան խաղաղ ծփան ալիքները աշխարհի,
Հունդերի պես առողջ ծլեն գալիքները աշխարհի,
Կռիվ ու վեճ թող վերանան, չարը կորչի առհավետ,
Հորով-մորով հասակ առնեն բալիկները աշխարհի:

* * *

Մի հունդ եմ ես, հազար դառնամ ու մնամ,
Ձուլվեմ կյանքին, մի գառ դառնամ ու մնամ,
Իմ վաստակով ժողովրդի սրտի մեջ
Մռովի պես մի սար դառնամ ու մնամ:

* * *

Մարդու հանդեպ սուրը մարդն է,
Մարդու հանդեպ ջուրը մարդն է,
Ինչքան էլ չար, նախանձ լինի,
Էլի կյանքի հուրը մարդն է:

* * *

Ուղիղ գնամ սլացքի պես,
Թեւեր առնեն ապքի պես,
Թե մայր հողին խոնարհվել կա,
Թող խոնարհվեմ հասկի պես:

* * *

Կյանքը գետ է, հոսուն է հար,
Նա չի կանգնում, հոսուն է հար,
Լավ անունից ու լավ գործից
Ժողովուրդը խոսուն է հար:

* * *

Հայրենական դաշտերին կյանք պարգևող հերկ են ես,
Սեղանները զարդարող անուշահամ բերք են ես,
Բյուր սրտերից են փնջել երազներն իմ լուսավառ,
Սերունդների շուրթերին դարեր ապրող երգ են ես:

* * *

Երգիչ են՝ երգին փարված,
Մշակ են՝ հերկին փարված,
Երգ ու հող մեկ են իմ մեջ,
Գալիքի հեւքին փարված:

* * *

Կեղծ սիրո տեր չեմ դառնա,
Անծաղիկ լեռ չեմ դառնա,
Ինչքան էլ կյանքն ինձ ժպտա,
Աշխարհին բեռ չեմ դառնա:

* * *

Առանց ջրի փխրուն հողն էլ ճաք կտա,
Մի հավատա դու թշնամուն, խափ կտա,
Բարեկամով, ընկերով է մարդը մարդ,
Ո՞վ է ասել, թե մի ձեռքը ծափ կտա:

* * *

Ամեն քայլիդ նախանձում է, ի՞նչ ընկեր,
Նախանձելուց նա խանձվում է, ի՞նչ ընկեր,
Երբ մեկը քեզ մի ծաղիկ է նվիրում,
Ժպտալու տեղ նա տանջվում է, ի՞նչ ընկեր:

* * *

Բարի էի, ես վատություն չիմացա,
Դատարկաձեռ հպարտություն չիմացա,
Ոսխներս իմ դեմ ժանիք սրեցին,
Արդար էի, ես պարտություն չիմացա:

* * *

Մարդիկ, ասեք, ո՞ւր գնացին գարուններս,
Սեր չգտա, լուռ գնացին գարուններս,
Բա՞խտն էր անգութ, թե՞ ես կյանքը չհասկացա,
Թեև ին տվին, զուր գնացին գարուններս:

* * *

Աղբյուր դառնամ, ջուրս մնա աշխարհին,
Նահատակվեմ, սուրս մնա աշխարհին,
Վառվեմ անվերջ, հալվեմ գիշեր ու ցերեկ,
Կյանքից գնամ, հուրս մնա աշխարհին:

* * *

Ով մոլախոտ, ե՞րբ ես դու վարդ դառնալու,
Տատասկ, ասա, ե՞րբ ես դու զարդ դառնալու,
Փոխվեց կյանքը, տիեզերքն էլ հերկեցինք,
Ով չարամիտ, ե՞րբ ես դու Մարդ դառնալու:

* * *

Սեղանս՝ հացով, աղով,
Տխրեցի՝ թեկուզ տաղով,
Ընկերներս ներս մտան,
Տունս լցվեց ծիծաղով:

* * *

Մայր հողագունդ, դարձած նավ՝ սիրտս է լողում քեզ համար,
Շատ են չարերն աշխարհի, սիրտս է դողում քեզ համար,
Հայրենիքը իմ հզոր քեզ պաշտում է որդու պես
Ու քո խաղաղ շնչի հետ հույսս է շողում քեզ համար:

* * *

Հոր համբավը չի հարգում,
Մոր վիշտ-ցավը չի հարգում,
Նա այնքան է վայրենի՝
Իր անցյալը չի հարգում:

* * *

Սառած սրտին հուրն ի՞նչ անի,
Առանց բազկի սուրն ի՞նչ անի,
Երբ քնած են ծաղիկները,
Մի ձնծաղկի բույրն ի՞նչ անի:

* * *

Քո երազած երթն էլ կգա, մի շտապիր,
Գրավելուդ բերդն էլ կգա, մի շտապիր,
Դեռ քեզ կանչող քանի՜ երազ առջեւում,
Հրաժեշտիդ հերթն էլ կգա, մի շտապիր:

* * *

Ծառ ու ծաղկի այգի դարձած ձորերն իմն են,
Թուխ աչք-ունքով, երջանկացած նորերն իմն են,
Կյանք են առել երազները մեր քաջ պապերի,
Դեպի գալիք թեւին տվող օրերն իմն են:

* * *

Մարդիկ, ելեք ծովը նետեք բոլոր զենքերն աշխարհի,
Թող խորտակվեն կռվի օջախ բոլոր բերդերն աշխարհի,
Երջանկության բաժակներուն աստղերից հյութ կքամեն,
Թե բռունցքվեն չարերի դեմ բոլոր ձեռքերն աշխարհի:

* * *

Սայաթ-Նովի տառապանքուն սիրահարը ես տեսա,
Իր փայփայած այգեստանի բերքն ու բարը ես տեսա,
Նա հանճար էր՝ իմաստնացած ժողովրդի մեծ փորձով,
Նրա անմահ երգերի մեջ ամբողջ դարը ես տեսա:

* * *

Գրի՛չ, ընկեր դու իմ հին,
Իմ սրտակից, իմ ուշին,
Յոգուս գանձը ես քեզ տամ,
Իսկ դու հանձնիր ուրիշին:

* * *

Մայր եմ կանչում, ձայն չկա,
Յայր եմ կանչում, ձայն չկա,
Յին, ավերված օջախում
Վայ եմ կանչում, ձայն չկա:

* * *

ճամփաները չեն հնանում,
Անտառները չեն հնանում,
Հերոսներն են գալիս, գնում,
Համբավները չեն հնանում:

* * *

Կպայքարեն գույժի դեմ,
Մշուշի դեմ, մուժի դեմ,
Թշնամիս է՝ ով ելնի
ժողովրդիս ուժի դեմ:

* * *

Ինձ իմ դարն է օրոր ասել, խղճմտանքի ընկերն են ես,
Մրրիկներն են քրծել հոգիս, համառ ջանքի ընկերն են ես,
Ոտքերիս տակ հողն հայրենի, սրտիս խորքում՝ հավատ վառ,
Ինձ չեն գետնել ու չեն գետնի, աշխատանքի ընկերն են ես:

* * *

Այս մեծ դարում մանրանալը ինչի՞ է պետք,
Դատարկ հոգով «ծանրանալը» ինչի՞ է պետք,
Երբ աշխարհի բախտն է կախված հզոր ծայնից,
Չարերի դեմ համրանալը ինչի՞ է պետք:

* * *

Եվ չարի դավը կտանի,
Եվ բարու լավը կտանի,
Բոլորի համար է նա ծնվել,
Բոլորի ցավը կտանի:

* * *

Կյանքս ուրախ քեֆում կանցնի, ո՞վ եմ ես,
Ամեն մեկն ինձ ուշք կդարձնի, ո՞վ եմ ես,
Իսկ երբ տեսնեն ծաղիկները իմ ցանած,
Հավատում եմ, կճանաչեն՝ ո՞վ եմ ես:

* * *

Սիրողների ճամփաներում ցող ու արեւ ես եմ, ես,
Նրանց ջերմին համբույրներում դող ու արեւ ես եմ, ես,
Հազարամյա լեզենդներում դարձած հուշ ու հիշատակ,
Սերունդների սերը սնող հող ու արեւ ես եմ, ես:

* * *

Հազար տարվա մուսան եկել ու թառել է իմ հոգում,
Սրտիս անմար կրակներով նա վառվել է իմ հոգում,
Ինչքան էլ որ ծիգ եմ թափում, չի հեռանում ինձանից,
Իմ առաջին սիրո նման նա փարվել է իմ հոգում:

* * *

Գիշերային ուշ պահին մտքիս թւերն եմ պարզում,
Հաղթանակող մեր դարին խղճիս թւերն եմ պարզում,
Բոլոր չարերն ատելով, բարին դարձրած դրոշակ,
Արարատված իմ երկրին սրտիս թւերն եմ պարզում:

* * *

Այս հին աշխարհը մեզնից առաջ եղել է, գիտենք,
Մարդկային միտքը այս հին աշխարհը պեղել է, գիտենք,
Սակայն այն միտքը ուժ կհամարվի, երբ սերունդները
Ասեն՝ չարերին հանուն արդարի նեղել է, գիտենք:

* * *

Լույսից ծնված անուրջն է լավ,
Անուրջ սնող մեծ ուժն է լավ,
Միլիոն սրտերն իրար կապող
Եղբայրության կամուրջն է լավ:

* * *

Կյանք մտնելու օրվանից մարդն աշխարհը ծուռ տեսավ,
Մեկին դաժան տիրակալ, մեկին խեղճ ու լուռ տեսավ,
Եկան բազում հանճարներ, մտքի ջահեր վառեցին,
Եվ մարդը իր հոգու մեջ ազատության հուր տեսավ:

* * *

Կռունկների երամից մի մայր կռունկ ընկավ ցած,
Կարծես երկնի վզնոցից ճերմակ ուլունք ընկավ ցած,
Նրա վերքը ես տեսա, մորս մահը հիշեցի,
Արցունքներս այրվելով ուլունք-ուլունք ընկան ցած:

* * *

Ով դու մարդուկ, նորի դեմ ցասումդ խորն է,
Դարի հաղթարշավի դեմ նվալդ ո՞րն է,
Սուր ես առել գարնան դեմ, ճոճում ես անվերջ,
Ինչի էլ որ ձեռք մեկնես, հաղթողը նորն է:

* * *

Մեր հին ու նոր երգերի հունչով եմ հարուստ,
Հայրենական արտերի հունձով եմ հարուստ,
Թե մի երգ էլ ես գրեմ, փայփայեմ մի հասկ,
Մերունդներին կավետեմ. «Ինձնով եմ հարուստ»:

* * *

Բոլոր-բոլոր արբունքներում հողի, կյանքի արբունքն արժե,
Առատ բերքի ճամփան բացող խաղողենու արցունքն արժե,
Լույսի համար ու հավատի, ժողովրդի բախտի համար,
Անգամ արյան գնով լինի, քո գրաված բարձունքն արժե:

* * *

Երբեք անհոգ ես չապրեցի, կյանքս անցավ հոգսերի մեջ,
Մաքառեցի, տխրությունս բերկրանք դարձավ հոգսերի մեջ,
Տենչեր եղան հոգսերը ինձ, թեւաբախման ակունք եղան,
Սիրտս իր բյուր երազներին միշտ էլ հասավ հոգսերի մեջ:

* * *

Պապիդ տնկած այգու մեջ դու քայլիր հպարտ,
Քեզ համար է նա թողել, վայելիր հպարտ,
Բայց մի ծառ էլ դու տնկիր ու շոյիր սրտով,
Համտես արա դու պտուղը ու փայլիր հպարտ:

* * *

Հավերժահոս այս գետը ես էլ մտնեմ ու անցնեմ,
Իմ երազը, իմ տենչը ես էլ գտնեմ ու անցնեմ,
Գտած-թողած իմ գանձին նոր եկողը չի նայի,
Նա էլ ինձ պես կերագի. «Մտնեմ, գտնեմ ու անցնեմ»:

* * *

Դու օրերի եռքի մեջ կյանքի իմաստն հասկացիր,
Առատության երգի մեջ ջանքի իմաստն հասկացիր,
Պետք չէ թեւել եթերում, կապվիր հողին հայրենի,
Քո իսկ ցանած հերկի մեջ փառքի իմաստն հասկացիր:

* * *

Գարունը չեկած՝ ամառ չլիներ,
Մարդու ծնեռը համառ չլիներ,
Մոր սիրով կյանքը այսպես քաղցրացավ,
Մահը մայրերի համար չլիներ:

* * *

Մի ծառ տնկիր, տաշիր մի քար, հերոսությունն այդ է որ կա,
Եղիր բարձր, եղիր արդար, հերոսությունն այդ է որ կա,
Ու թե հանկարծ հողմեր շաչեն, երկիրը քեզ մարտի կանչի,
Նրա ցավը քաշիր ու տար, հերոսությունն այդ է որ կա:

* * *

Թեկուզ հավերժ լույսի ծով, Արեւն Արեւ չէր լինի,
Արեւային իր ծոցով Արեւն Արեւ չէր լինի,
Եթե կյանքը չլիներ ու չլիներ Մարդը մեծ,
Իր ջերմությամբ, իր լույսով Արեւն Արեւ չէր լինի:

* * *

Մի թույլ մժեղ եմ անհող,
Հիվանդ, անդեղ եմ անհող,
Ոչ-ոք երբեք թող չասի՝
Ինքը ուժեղ է անհող:

* * *

Ծնող դառնաս, որ քաղցրանա գիրկը ծնողի,
Չհավատաս, որ կյանքում կա բիրտը ծնողի,
Ինչքան էլ ես վառվեմ ճամփիդ, չես հասկանա ինձ,
Ծնող դառնաս, որ հասկանաս սիրտը ծնողի:

* * *

Քնած լինես, թե արթուն,- անցնում է օրը,
Ինչ որ ունես, կյանքին տուր,- անցնում է օրը,
Պիտի շունչը քո խառնես օրերի հրին,
Մի վարանիր, իմաստուն,- անցնում է օրը:

* * *

Այս աշխարհում ամեն ինչ սնունդով է հարատև,
Ծիլ ու ծաղիկ, ծառ ու թուփ՝ իրենց հունդով հարատև...
Մի զարմանա անտառի հավերժական ծփանքով,
Անտառն էլ է իր մահով ու ծնունդով հարատև:

* * *

Արելը դուրս է գալիս,
Աշխարհին լույս է տալիս,
Աշխարհը իր զարթոնքով
Սրտերին հույս է տալիս:

* * *

Ծիծաղով ծփալ գիտես,
Մի ծառով ծփալ գիտես,
Երջանիկ երգիչ ես դու,
Մի բառով ծփալ գիտես:

* * *

Այս հունդը, որ կա իմ ափում, կնետեն հողի մեջ ես մի օր,
Մահը եւ ծնունդը նրա կդիտեն հողի մեջ ես մի օր,
Մահվան եւ ծնունդի մասին այս երգը թողած իմ որդուն,
Հավերժի չխամրող գաղտնիքը կգրկեն հողի մեջ ես մի օր:

* * *

Գետը չորանում է, նրա հունն է մնում,
Կյանքը ինչքան ժխտես, կերտած տունն է մնում,
Թե պատահի՝ չարը հաղթի ինչ-որ մի տեղ,
Միեւնույն է, էլի լավ անունն է մնում:

* * *

Ինչ էլ լինի՝ աշխարհի մեջ սիրո ցավը կմնա,
Խնողները կանցնեն հերթով, գինու գավը կմնա,
Նոր սերունդներ աշխարհ կգան, կյանքի գիրքը կկարդան,
Խաչ կհանվեն չարն ու վատը, միայն լավը կմնա:

* * *

Անթիվ հերկեր են տեսել,
Անթիվ վերքեր են տեսել,
Մերթ չարի դեմ, մերթ բարու,
Անթիվ ձեռքեր են տեսել:

* * *

Գրեցին. «Երեկ մի աստղ մարեց, եւ հիմա չկա,
Տիեզերքի մեջ նա հրավառվեց, եւ հիմա չկա»:
Երբ նրա մահով ծնվել է նորը աստղերի շարքում,
Էլ ինչպե՞ս ասենք, որ նա խավարեց, եւ հիմա չկա:

* * *

Ես ինչ ասեմ աշխարհին, անգութ աշխարհին,
Աստղ ու արեւ արարող այս մութ աշխարհին,
Աստժո սիրտը գողացել, չարին են տվել,
Չարն էլ հոգին է առնում այս բութ աշխարհի:

* * *

Հույսը երազ, հույսն առավոտ, հույսը երգ,
Հույսը մուրազ, հույսը նարոտ, հույսը հերկ,
Հույսն անհույսի թելից բռնած է քայլում,
Հույսը վռազ, հույսը կարոտ, հույսը վերք:

* * *

Ծաղիկները ե՛լ տրտմում են, ե՛լ բացվում,
Ծաղիկները ե՛լ մթնում են, ե՛լ բացվում,
Ծաղիկները նուրբ սրտերն են մայրերի,
Ծաղիկները ե՛լ ժպտում են, ե՛լ լացում:

* * *

Երբեք աթոռ մի պաշտիր, խղճիդ գահը լուրթ պահիր,
Թե աթոռ էլ ունենաս, խղճիդ գահը նուրբ պահիր,
Փուչ են բոլոր գանձերը Մարդ կոչվելու ճամփեքին,
Թե գանձեր էլ ունենաս՝ խղճիդ գահը սուրբ պահիր:

* * *

Մարդը մի տեղ արեգակ է, մի տեղ խավար՝ չարաղետ,
Մի տեղ հաց է արարում, մի տեղ ավար՝ ցավի հետ,
Առեղծված է գործն Անհունի, թե՞ երկմիտ էր Վերինը,
Մարդը մի տեղ սիրտ է շոյում, մի տեղ խաղում դավի հետ:

* * *

Արելի հետ ջերմ ժպտացող դու իմ բարի առավոտ,
Թռիչքների ճամփա բացող դու իմ արի առավոտ,
Աստղագնա մեր սարերից, մեր հուսավառ սրտերից
Բուռ-բուռ առած բարությունդ տուր աշխարհին, առավոտ:

* * *

Ժողովուրդն է ասում. «Աշխարհը այսպես եկել, այսպես էլ
զնում է...
Մեկը թագ է կրել, մեկը հող է հերկել, այսպես էլ զնում է»:
Թագակիր ու հողվոր իրար ձեռն առնելով քայլել են դարեր,
Ասեք՝ ի՞նչ է փոխվել... Աշխարհն այսպես եկել այսպես էլ
զնում է...

* * *

Երգ իմ, ծնվիր սրտիս ջերմին թրթիռներով,
Օծվիր երկրի աշխարհաշեն գրգիռներով,
Լավ իմացիր՝ երկրից, սրտից ծնված երգն է,
Որ ապրում է դարերից-դար հրթիռվելով:

* * *

Աստված սիրեք, իմ թռուցիկներ, միշտ էլ սիրեք մայրերին,
Թե մայրերը մեղավոր են, դարձի բերեք մայրերին,
Ո՞վ է ասել, թե հանցավոր մայր չի լինում աշխարհում,
Հանուն մոլոր ձեր մայրերի, մի կերեք ձեր հայրերին:

* * *

Հայրեր, կապույտ երկնի պես հոր անունը լուրթ պահեք,
Մանկան հանդեպ ողջ կյանքում հոր անունը նուրբ պահեք,
Թե մոռանաք սերը ձեր, մի օր թողնեք, հեռանաք,
Մի մոռացեք ձեր որդոց, հոր անունը սուրբ պահեք:

* * *

Իմ հոգսավառ երգերի մեջ ես իմ բառն եմ բերում,
Իմ վշտահար երգերի մեջ սիրտիս լարն եմ բերում,
Որ երգերս թելեր առնեն գալիքներին ի տես,
Իմ բառաշար հերկերի մեջ ես իմ դարն եմ բերում:

* * *

Կյանքիս դժվար ճամփեքին անթիվ փշեր ես տեսա,
Աշխարհ տեսած բյուր մարդկանց անթիվ հուշեր ես տեսա,
Մեկին թիկունք կանգնեցի, մեկի ցավը տարա ես,
Ու բարության իմ այգուն դալար փեշեր ես տեսա:

* * *

Այս սոսենին՝ ուշքն արելին, դեպի երկինք է հառնում,
Անցորդներին շուք անելով՝ ինքն էլ երկինք է դառնում,
Հողմերի դեմ թեւատարած մաքառում է անդադար
Ու կրակված ծուխ-ամպի հետ դեպի երկինք համբառնում:

* * *

Այսօր դու ես, վաղը ես եմ,- մի թախծիր,
Քո ժառանգն եմ ու քեզ պես եմ,- մի թախծիր,
Մեր թռռներն էլ սերտած կյանքի դասերը,
Մի օր կասեն՝ «ես էլ ես եմ»,- մի թախծիր:

* * *

Մի օր տեսա կաղնի մի ծառ՝ թեք ընկած,
Անտառի մեջ հսկա, անբառ՝ թեք ընկած,
Ասի՛ «Կաղնի, այդ ի՞նչ օրի ես հասել»,
Ասաց. «Մի օր դու էլ կապրես՝ թեք ընկած»:

* * *

Աշխարհը մեծ, աշխարհն արել՝ սրտացավ,
Աշխարհն անկեղծ, սեր ու թելեր, նաեւ ցավ,
Ազգերի եւ հավատների կռվի մեջ
Չե՞ք վախենում, որ այն դառնա քարանձավ:

* * *

Մարդն աշխարհի ամեն օրը զարդարող,
Մարդն աշխարհի սարն ու ձորը հարդարող,
Բայց ինչո՞ւ է կենաց ծառը ճյուղատու
Մարդն իմաստուն, մարդը խենթ ու արարող:

* * *

Մարդն աշխարհի գլուխ-գործոց, դա է ճիշտ,
Դա վճիռն է Տեր-Աստծո, դա է ճիշտ,
Բայց ինչո՞ւ է իմաստնացած մարդն այսօր
Կյանքը դարձնում մահվան գզրոց, դա՞ է ճիշտ:

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՀԵՏ

* * *

Սարվոր եմ՝ սարի գավակ,
Հողվոր եմ՝ բարի գավակ,
Երկրիս դեմ, թե հողմ շաչի,
Զինվոր եմ՝ դարի գավակ:

* * *

Իմ օջախ-տունը դու ես,
Իմ խաղաղ քունը դու ես,
Երկիր իմ, ուր էլ լինեմ,
Իմ երգի հունը դու ես:

* * *

Քո ճամփին արտ կդառնամ,
Մանուշակ, վարդ կդառնամ,
Թշնամին թե քեզ դիպչի,
Կրակ ու շանթ կդառնամ:

* * *

Սերս ինձ հուշ է բերում,
Քաղցրություն, նուշ է բերում,
Խնդության, վշտի պահին
Երկիրս ուժ է բերում:

* * *

Սոր կանչը սիրտս վառեց,
Հառաչը սիրտս վառեց,
Զոհվածի շիրմին բուսած
Կակաչը սիրտս վառեց:

* * *

Սար էիր, որ դիմացար,
Քար էիր, որ դիմացար,
Սիրածդ, որդիդ չեկան,
Մայր էիր, որ դիմացար:

* * *

Կռիվ էր, սերը գնաց,
Սրտի վառ սերը գնաց,
Իր զոհված յարի համար
Մազերի սելը գնաց:

* * *

Հուշադրյուրի հեւքը իմն է,
Հավերժական երգը իմն է,
Զոհված կտրիճների համար
Նրա մրմունջ-վերքը իմն է:

* * *

Որդիդ եմ, միշտ վառքի մեջ,
Երգիչ եմ, հրայրքի մեջ,
Երկիր իմ, քեզնով արբած,
Արծիվ եմ, սլացքի մեջ:

* * *

Պատերազմ էր ահեղ, սերս անքուն մնաց,
Անքուն մնալը ի՛նչ՝ սերս անտուն մնաց,
Ջահել կյանքս դարձավ անմարելի ցասուն,
Կրակներից խանձված խրամատուն մնաց:

* * *

Չեռվում անտեր զգացի,
Անուժ, անթել զգացի,
Չենց որ եկա քո գիրկը,
Ես ինձ Անթեյ զգացի:

* * *

Ծառեր տնկեմ, շյուղս լինի,
Շենքեր կերտեմ, հյուղս լինի,
Իմ անունով անուն հանած
Չավերժ ծաղկուն գյուղս լինի:

* * *

Այգեստանում տնկած ծառս ունենամ,
Օճորքիս տակ երգ-ծիծառս ունենամ,
Կյանքս ձուլեմ ժողովրդիս մեծ կյանքին
Ու նրա հետ ծափ-ծիծաղս ունենամ:

* * *

Բարի՛ ապրիր քո երկրում,
Արի՛ ապրիր քո երկրում,
Գնա շրջիր աշխարհը,
Արի՛, ապրի՛ր քո երկրում:

* * *

Քեզ միշտ ծարավ մնացի,
Թեւեր առա, մնացի,
Երկիր, դու ինձ թագ տվիր,
Ես քեզ ծառա մնացի:

* * *

Հերկին ձուլվեց ու մնաց,
Բերքին ձուլվեց ու մնաց,
Սրտիս տեղը մի հարցրու,
Երկրին ձուլվեց ու մնաց:

* * *

Հովիվ էի, տարա հոտս սարերին,
Ժպտացի, երբ առավ ոտս սարերին,
Հայրենիքս իմ ճակատը համբուրեց,
Ոսկեզօծեց առավոտս սարերին:

* * *

Ճանապարհն այս նրանք բացին ու անցան,
Մեկը մեկի մահը լացին ու անցան,
Վարդանի պես ջերմ սրտերը ձուլեցին
Մեր սարերի լուսաբացին ու անցան:

* * *

Աստղերի մեջ սիրողների գիրկն են տեսնում,
Արտերի մեջ հնձվորների գիրքն են տեսնում,
Ազատության ճամփաներում ուր էլ լինեն,
Կակաչներում` զոհվածների սիրտն են տեսնում:

* * *

Մանկությունս սարուն մնաց,
Կյանքս թեժ պայքարուն մնաց,
Սիրտս տվի ժողովրդին,
Անունս մեր դարուն մնաց:

* * *

Մրրիկների միջով անցա,
Դժվար էր, շուտ ահեւացա,
Ծաղկունք հագավ հայրենիքս,
Սիրտս նորից ջահեւացավ:

* * *

Կյանքի դուռը երբ բացի, իմացա, որ մահը կա,
Սիրտս լույսի փոխեցի, իմացա, որ ջահը կա,
Հոգուս թրթռները ողջ ժողովրդին իմ տվի,
Նրա սրտուն ինձ համար հավերժության գահը կա:

* * *

Մանկուց կյանքի սիրահար եմ,
Անրջանքի սիրահար եմ,
Հայրենիքս շենացնող
Աշխատանքի սիրահար եմ:

* * *

Այս ծառերը մեզ են հասել մեր պապերից,
Այս սարերը մեզ են հասել մեր պապերից,
Մեր սրտի հետ, մեր հոգու հետ հավերժ խոսող
Այս դարերը մեզ են հասել մեր պապերից:

* * *

Ինչ էլ եղավ իմ կյանքում շողին փարվեցի,
Սիրո ծովում սրտի ջերմ դողին փարվեցի,
Ողջ աշխարհը շրջեցի, հիացա հոգով,
Վերադարձա կարոտած եւ իմ գյուղին փարվեցի:

* * *

Ինչ ունեի՝ տվի քեզ, էլի կտամ քեզ, իմ հող,
Երգ էր սիրտս՝ տվի քեզ, էլի կտամ քեզ, իմ հող,
Քո ծիծաղով, քո սիրով կապրեմ միշտ քեզ կարոտած,
Ու թե հանկարծ պետք լինի՝ կյանքս էլ կտամ քեզ, իմ հող:

* * *

Արեւի պես ջինջ են դառնում, չեն մոռացվում,
Կարոտները լիճ են դառնում, չեն մոռացվում,
Ապրողների երախտապարտ սրտերի մեջ
Ձոհվածները խիղճ են դառնում, չեն մոռացվում:

* * *

Մեր հայրերը քեզ գրկեցին, եւ կոչվեցիր Յայրենիք,
Քար ու հողիդ շունչ տվեցին, եւ կոչվեցիր Յայրենիք,
Թեժ հողների, խորշակների ու շանթերի երախից
Կյանքի գնով քեզ փրկեցին, եւ կոչվեցիր Յայրենիք:

* * *

Յայրենի երկրի ջինջ լուսաբացից ոչ մի տեղ չկա,
Նրա բերկրանքից, կարոտի լացից ոչ մի տեղ չկա,
Շրջիր աշխարհը, եղիր ամենքից շքեղ ծայրերում,
Յայրենի երկրի քրից ու հացից ոչ մի տեղ չկա:

* * *

Մեծացել եմ կանաչ ափիդ,
Ունկնդրել ճանաչ ծափիդ,
Իմ հոգու մեջ կյանքի փոխված
Միշտ ժպտում է հրաչ արփիդ:

* * *

Շանթերին հաղթող սարեր,
Ամպերը շանթող սարեր,
Գերել եք դուք իմ սիրտը,
Բնության կոթող սարեր:

* * *

Քանի՜ գազան շուրջդ ոռնաց, եւ դու անմահ մնացիր,
Քանի՜ ոտիս անթաղ մնաց, եւ դու անմահ մնացիր,
Այս անգամ էլ հին թշնամուդ թոռը մոխիր կդառնա,
Էլի կասեն. «Չարը գնաց, եւ դու անմահ մնացիր»:

* * *

Ուր գնում եմ, կրակների հույս են դառնում, պահում ինձ,
Հույսը քիչ է, կրակների լույս են դառնում, պահում ինձ,
Հույսն ու լույսն էլ կարծես քիչ են, կրակների անմարում
Իմ սրտի եւ իմ հոգու մեջ հույզ են դառնում, պահում ինձ:

* * *

Այս ի՛նչ հրաշք աղբյուր ես դու, իմ անսպառ հայոց լեզու,
Հայկի անվամբ մեզ հայ պահող իմ գիր ու բառ, հայոց լեզու,
Ոտխները մեր հողն առան, մեզ ցրեցին աշխարհով մեկ,
Էլի դու ես մեզ հայ պահում, մեսրոպատառ հայոց լեզու:

* * *

Քանի՛ երգեր հորինեցի՝ վար ու ցանիդ արժանի,
Սիրտս դրի երգերիս մեջ՝ դար ու ժամիդ արժանի,
Բայց դեռ հոգիս տոչորվում է մի երազով, իմ Արցախ,
Թե ե՞րբ պիտի երգս գրեմ ծիածանիդ արժանի:

* * *

Ամեն գիշեր իմաստության հուրն եմ առնում,
Քաջակորով մեր պապերի լուրն եմ առնում,
Իմ մայր Արցախ, չար թշնամու ոռնոցի դեմ
Ավրների, Բեկորների թուրն եմ առնում:

* * *

Իմ մայր Արցախ, պայքարիդ մեջ արդար ես դու,
Ձավակներիդ երազանքին սատար ես դու,
Արյամբ փրկված քո օջախի տերն ես հզոր,
Հերոսության, ազնվության կատար ես դու:

* * *

Նոյն էլ գիտեր՝ պապիս բորբոք օջախն ես դու,
Իմ օջախի ցավամորմոք օջախն ես դու,
Սելջուկների թռռները բիրտ թող իմանան,
Որ իմ թռռան մշտանորոգ օջախն ես դու:

* * *

Թե մարտի մեջ փառքս ուզեն՝ կնվիրեմ,
Մաքառման մեջ ջանքս ուզեն՝ կնվիրեմ,
Հանուն Հայոց պատվի զավակ իմ Արցախի,
Ուր էլ լինեմ, կյանքս ուզեն՝ կնվիրեմ:

ԹԵՎԱՎՈՐ ԻՄ ԱՅՄԻՔ

* * *

Իմ պապերի երազներով փայլող համբույր, հայրենի հող,
Զրակարոտ իմ պապերի բացած աղբյուր, հայրենի հող,
Իմ անունը բարձր պահող հուշ-պատկերն եք իմ պապերի,
Պապի պատիվ, թռան օջախ, կայծակե թուր, հայրենի հող:

* * *

Հայրենիքիս պատկերի դեմ լուռ եմ ես,
Լուռ հոսանքով արտեր սնող ջուր եմ ես,
Իսկ թշնամին երբ ելնում է երկրիս դեմ,
Շանթի նման հուր արծակող թուր եմ ես:

* * *

Ասի՛ թարթառ, բարեւս առ ու երգիր,
Սրտիս արցունք ցավերս առ ու երգիր,
Իմ մորմոքով ու երազով տառապող
Մռովն ասաց՝ արեւս առ ու երգիր:

* * *

Քո գրկում հառնած քո ծառն եմ կաղնի,
Ուժս ավիշն իր քեզանից կառնի,
Չար հողմերն ինչքան շաչեն չորս կողմից,
Մի տերեւ անգամ մեզնից չեն առնի:

* * *

Այս սարերում տուն ենք կերտել ու ապրել,
Մի ափաչափ արտ ենք հերկել ու ապրել,
Զոհեր տալով, վերք առնելով դարեդար,
Մեր սարերում սեր ենք երգել ու ապրել:

* * *

Վաստակով, երազով լուսե՛ աստղերի հետ է արցախցին,
Դարերի շքերթից առած խոհերի գետ է արցախցին,
Քարերի իմաստն ու հոգին դարերին պսակ է դարձրել,
Վկան երկիրը մեր խոսող, ռաբբի-վարպետ է արցախցին:

ՍԻՐՈ ՃԱՍՓԱ

* * *

Արեւի պես ջինջ եմ ես,
Սիրուց ծնված խիղճ եմ ես,
Բայց առանց քեզ, իմ անգին,
Մի ցանաքած լիճ եմ ես:

* * *

Սիրով բացված աչք եմ դարձել,
Աշխարհի հետ հաշտ եմ դարձել,
Սիրողների ճամփաներում
Ծաղկածիժաղ դաշտ եմ դարձել:

* * *

Հրածին եմ, հրակ եմ,
Սրտեր սնող երակ եմ,
Եկեք ինձ մոտ, տաքացեք,
Սիրո հավերժ կրակ եմ:

* * *

Լուսաբացիս շողը դու ես,
Սրտիս քաղցր դողը դու ես,
Իմ փայփայած պարտեզների
Գարնանային ցողը դու ես:

* * *

Երթում՝ հողի տերն է միայն,
Երգում՝ սիրո շերն է միայն,
Ինչ էլ ասեն, դառն կյանքի
Քաղցրությունը սերն է միայն:

* * *

Իմ առած ծաղկուն բարձունքը քոնն է,
Քեզնով ժպտացող աչք-ունքը քոնն է,
Վշտիս ակունքը զուր ես որոնում,
Սրտիցս քամվող արցունքը քոնն է:

* * *

Հոգնած սիրտս քուն չունի,
Թռչուն է, բայց բուն չունի,
Սերս մեճակ, որբ մնաց,
Ո՞ւր գիշերի, տուն չունի:

* * *

Սիրտս մի տաղ՝ կտամ քեզ,
Հոգիս շափաղ՝ կտամ քեզ,
Թե մի անգամ ինձ ժպտաս,
Կյանքս մատաղ կտամ քեզ:

* * *

Աշխարհին ջանքս տվի,
Երգ ու բերկրանքս տվի,
Սիրածս՝ ինձ մի համբույր,
Ես ամբողջ կյանքս տվի:

* * *

Իմ սերը ետ է հոսել,
Նա սրտիս հետ է հոսել,
Ձորն ինչքան ցամաք լինի,
Իմացիր՝ գետ է հոսել:

* * *

Նկարիդ հետ միշտ խոսում եմ, շուտ արի,
Ջուր եմ դարձել ու հոսում եմ, շուտ արի,
Ջահելության մեր օրերն են անց կենում,
Վայրկյանն անգամ ավստոսում եմ, շուտ արի:

* * *

Ամենաթանկ գինը՝ հողի գինն է էլի,
Մի երկմտի, բարեկամի հինն է էլի,
Տղամարդը ինչքան էլ որ ուժեղ լինի,
Կյանքի զարդը ու հմայքը կինն է էլի:

* * *

Սիրո անուշ երգն եմ ասում, դու չկաս,
Աղջիկներն են շուրջս նազում, դու չկաս,
Քար նետեցի անբիժ սիրո քո լճին,
Էլ իզուր եմ ես երազում, դու չկաս:

* * *

Ծանր գիշեր, ո՛նց անցար,
Սերս եմ հիշել, ո՛նց անցար,
Նա իմ սիրտը թողեց փակ,
Ասաց՝ ո՛ւշ է... ո՛նց անցար:

* * *

Մի ավստեից հաց կերանք,
Ուրախ, սրտաբաց կերանք,
Ասա, ո՞վ է մեղավոր,
Բաժանվեցինք, լաց կերանք:

* * *

Իմ սիրտը քեզ եմ տալիս,
Մեջնունի պես եմ տալիս,
Սիրելիս, մի վարանիր,
Ուրիշ չէ՝ ես եմ տալիս:

* * *

Իմ սիրո գիրքը քոնն է,
Իմ հրո գիրկը քոնն է,
Առանց քեզ կյանք չունենեմ ես,
Իմ սիրող սիրտը քոնն է:

* * *

Առանց սիրո պատվաբեր ջանքի թովչանքն ի՞նչ անեն,
Գարնանային պարտեզում վարդի թովչանքն ի՞նչ անեն,
Թե սիրածիս բույրերով չեմ հարբելու սրտաբուխ,
Բարեկամներ, ասացեք, կյանքի թովչանքն ի՞նչ անեն:

* * *

Գարնան հով եմ քեզ համար
Ամռան զով եմ քեզ համար,
Չովն ու զովը քի՛չ են, քի՛չ,
Սիրո ծով եմ քեզ համար:

* * *

Կյանքի հեւքը սերն է, որ կա,
Չատու գենքը սերն է, որ կա,
Ինչ էլ ասեն, երջանկության
Ամուր հեւքը սերն է, որ կա:

* * *

Դարը դարի հեւքին փարվեց ու շողաց,
Քարը պատի քարին փարվեց ու շողաց,
Որ աշխարհը սիրո լույսով ողողվի,
Յարը յարի սրտին փարվեց ու շողաց:

* * *

Սիրո մեջ ես ավիշ եմ,
Աերս թե՛՝ պիտի հիշեմ,
Կարոտած ինձ շոյեցիր,
Կարծելով, թե ուրիշ եմ:

* * *

Սիրո մեջ ջահեր են պետք,
Ճախրելու թելեր են պետք,
Ամոթ է թռչկոտելը,
Համարձակ թելել է պետք:

* * *

Թշնամու դեմ բերդ լինեմ,
Անապատում գետ լինեմ,
Երազներիս մեջ անգամ,
Իմ սիրածի հետ լինեմ:

* * *

Աշուն է, թռռ ու թաց է,
Իմ հոգում թոն ու լաց է,
Առանց քեզ մրսում եմ ես,
Շուտ արի, դուռս բաց է:

* * *

Երբ ժպտում եմ, խայթում ես,
Երբ տխրում եմ, դատում ես,
Ա՛խ, սիրելիս, չգիտեմ,
Սիրո՞ւմ ես, թե՞ ատում ես:

* * *

Ծարավ էիր, ջուր տվի,
Մրսում էիր, հուր տվի,
Արեւածին սիրտս քեզ
Առանց խոսքի, լուռ տվի:

* * *

Աշունն անցավ, մութը մնաց,
Վարդը անցավ, փուշը մնաց,
Գանգուրներս ճերմակեցին,
Իմ մեծ սիրո հուշը մնաց:

* * *

Սայաթ-Նովի երգերի մեջ մարմին առած հուրին ես դու,
Նրա մրմունջ երգերի մեջ երազ դառած Նուրին ես դու,
Ո՞ր երգիչը կդիմանա քո նազերին, քո հայացքին,
Դու լավ լսիր սրտիս կանչը,- հոգուս փարված փերին ես դու:

* * *

Գինու նման թունդ է սերս,
Ծլարծակող հունդ է սերս,
Դարի շունչն է ոգին նրա,
Ամբողջ երկրագունդն է սերս:

* * *

Ո՛նց մոռանամ հրածին
Ժպիտները կանացի,
Նրանցով են շաղախվել
Սիրտս ու հոգիս առնացի:

* * *

Երագիս մեջ գալիս ես ու երագիս մեջ գնում,
Այդպես անվերջ սիրելով միշտ ծարավ եմ քեզ մնում,
Ու երագիս մեջ անգամ քո կարոտի համբույրը
Սրտիս վրա ամեն օր ճերմակ մի հետք է դնում:

* * *

Բարեւ տվիր ու անցար,
Թելիդ տվիր ու անցար,
Բայց ինացա՞ր, որ սրտիս
Արեւ տվիր ու անցար:

* * *

Հով պիտի, որ դիմանա,
Ջով պիտի, որ դիմանա,
Կրակի դեմ իմ սիրո՛ւ
Ծով պիտի, որ դիմանա:

* * *

Սիրտս դաշտի է նման, սիրո ցանած հերկ ունի,
Իր հույզերի հերկերից աշխարհի հանած բերք ունի,
Երջանկության դռները իմ դեմ բաց են հավիտյան,
Սիրածս ինձ սիրել է սրտով, առանց երդումի:

* * *

Սիրածիս փարվելը ինձ գերեց,
Ինձանով տարվելը ինձ գերեց,
Իմ սիրո բորբոքուն հնոցում
Նրա լուռ վառվելը ինձ գերեց:

* * *

Ուր էլ լինեմ, իմ արեգակ, քեզ եմ հիշում,
Արթուն լինեմ, աչքերս փակ, քեզ եմ հիշում,
Այս ի՞նչ հուր ես վառել իմ մեջ,
Որ ամենուր կարոտով բարկ քեզ եմ հիշում:

* * *

Ո՛վ է ասում, թե սիրում եմ ատելով,
Ո՛վ է ասում, թե տխրում եմ դատելով,
Թե սեր չտաս, սերը շահել չես կարող,
Չէ՛, չեն սիրում սիրո ծառը հատելով:

* * *

Պապս ասաց.- Իմ Աստվածը Միակ Տերն է,
Հայրս էլ ասաց.- Իմ Աստվածը Հրակ-Տերն է,
Ես մեղք չունեմ, սիրո մեջ եմ ինձ բարուրել,
Պիտի գոչեմ.- Իմ Աստվածը կրակ-սերն է:

* * *

Սերը սուրբ է, իր գույնն ունի, նրան ուրիշ գույն չխառնեք,
Ամեն մի սեր իր բույնն ունի, նրան ուրիշ բույն չխառնեք,
Սեր եմ ասում, կյանք հասկացեք, երջանկության միակ աղբյուր,
Թե ուզում եք ջահել մնալ, սիրո գինուն թույն չխառնեք:

* * *

Կյանքում անթիվ աղբյուրներ կան, Սիրո սուրբ ակն իմն է էլի,
Բյուր ճամփաներ-երակներ կան, Սիրո կրակն իմն է էլի,
Կյանքը լի է արեւներով, խարույկներով, ճրագներով,
Կրակ էլ տան, էլի կասեմ՝ Սիրո կրակն իմն է էլի:

* * *

Այս սիրագուրկ աշխարհում քո երագած Սերն եմ ես,
Քո փայփայած երգերում ամենաջերմ շերն եմ ես,
Ինձ թելեր ես պարգեւում, երբ ասում ես. «Տերն ես իմ»,
Հավատում եմ, սիրելիս, քո ճորտ դառած Տերն եմ ես:

* * *

Սիրողները Աստօ՞ղ լույսին ու փառքին են ընկերանում,
Սիրողները ջանքի հույսին ու կյանքին են ընկերանում,
Դժբախտության դուռն են բացում սիրողները աշխարհի մեջ,
Երբ արարող սերը թողած արժաթին են ընկերանում:

* * *

Կյանքի անթիվ գետերի մեջ ես օծվեցի սիրո շողով,
Նրա անթիվ շերտերի մեջ ես խոցվեցի սիրո շողով,
Քեզ տեսնելուց ես մոռացա սիրուց առած հարված ու վերք,
Ժպիտներով քո բուժվեցի ու բոցվեցի սիրո շողով:

* * *

Այս ի՛նչ վարդ ես, այս ի՛նչ հրաշք, քեզ արարող լույսին մատաղ,
Աշխարհի մեջ սիրո կարկաչ քո վարարող հույզին մատաղ,
Կյանքի քարոտ ճամփաներում քո քայլերը ցողեր են ջինջ,
Դու Աստօ՞ղ պարգեւն ես թանկ, քո դալարող հույսին մատաղ:

* * *

Մեր լեռներում կարկաչող աղբյուրի ձայն ունես դու,
Բացվող վարդի հրաշող թերթերի ծամ ունես դու,
Փառք քեզ նման դիցուհի աշխարհի բերող մայրերին,
Սիրողներին տուն կանչող համբույրի համ ունես դու:

* * *

Ա՛խ, ի՛նչ լավ է, ի՛նչ լավ է, իմ որոնած լավն ես դու,
Երջանկության իմ աղբյուր, իմ սիրո մեծ ցավն ես դու,
Ինչքան էլ որ կարոտի ծփանքներում ինձ տանջես,
Էլի պիտի բարբառեմ՝ սիրուս գինու գավն ես դու:

* * *

Սեր իմ, Աստծո սուրբ կամքով իմ զով-սերը դու ես, դու,
Մշուշ լինի, ամպ ու զամպ, իմ ծով-սերը դու ես, դու,
Կյանքի շենչող աստղերը ինչքան էլ որ ինձ գերեն,
Այս առեղծված աշխարհում հզոր-Տերըս դու ես, դու:

* * *

Սերը կյանք է, սերը՝ հեւք,
Սերը ջանք է, սերը՝ երգ,
Սակայն ինչո՞ւ հաճախ նա
Դառնում է սեւ չարի ձեռք:

* * *

Կյանքի-մահվան բերանում
Սեր ենք տալիս, սեր առնում,
Երբ աշխարհում սերը կա
Մարդն ինչո՞ւ է ծերանում:

* * *

Արեւն այսօր ուշ է բացվում, ո՞վ է նրա ուղին փակել,
Որպես սիրո հուշ է բացվում, ո՞վ է նրա ուղին փակել,
Արեգակը ամեն անգամ իմ հայրենի Արեւսարից
Ինչպես յարիս թուշն է բացվում, ո՞վ է նրա ուղին փակել:

* * *

Իմ թեւ ու թիկունք օրեր,
Բերկրանքի ակունք օրեր,
Ինչո՞ւ եք թռչում արագ,
Իմ սիրո արցունք օրեր:

* * *

Քո աչքերն իմ անրջանքն են, ժպտա աշխարհին,
Իմ երազը, իմ տենչանքն են, ժպտա աշխարհին,
Արեգակի փայլ ունես դու եւ ծաղկի թովչանք,
Բանաստեղծի աղաչանքն է՝ ժպտա աշխարհին:

Դու վեր ելար՝ դարձած Սիեր ու Դավիթ,
Ու վերջ դրիր սրտակեղեք մեր ցավին,
Զոհյալներիդ կենաց-գավաթ, իմ Արցախ,
Ապրողներիդ կենաց-հավատ, իմ Արցախ:

ԽՈՈՎՔ

ԻՄ ԱՐՑԱԽ

Իմ մայր Արցախ, քեզ նոր երգեր ձոնելիս
Թոթովախոս մի մանուկ եմ դառնում ես,
Բայց քո կաթով սնված այրս, սիրելիս,
Երգերիս մեջ քո հանգույն եմ հառնում ես:
Դու նահապետ Հայկի զինվոր ու զավակ,
Արա դիցին Արեւ պահող քաջ հողվոր,
Սիրտդ արեւ, հոգիդ նուրբ խաս, իմ Արցախ,
Հայաստանի դուռ ու դարպաս, իմ Արցախ:
Քո դարավոր ուղին ծաղկեց քո երգից,
Ոսխներդ ծնկի եկան քո երթից,
Հեթանոսված Առանի կուռ, իմ Արցախ,
Քրիստոսված բարության զուռ, իմ Արցախ:
Կամքով ամուր, սրտով նրբին, հույսով վառ,
Դու ապրել ես միայն քեզ պես՝ միշտ համառ,
Երթերիդ մեջ հար անպատիր, իմ Արցախ,
Ժողովրդիդ փրկված պատիվ, իմ Արցախ:
Ինքդ կրակ, երազդ հուր, խոսքդ գանձ,
Առասպել ես՝ կարոտներով քո անանց,
Սրտիս միջով հոսող Թարթառ, իմ Արցախ,
Աշխարհի հետ խոսող բարբառ, իմ Արցախ:
Հորովելդ արտի ծփանք, հացի բույր,
Օրորների երազների խոսքաբույլ,
Չարերի դեմ ըմբոստ-խռով, իմ Արցախ,
Արարատված Քիրս ու Մռով, իմ Արցախ:
Ձեռք չի քաշում նենգ թշնամին քո հողից,
Քո գանձերից, քո աստղերից, քո շողից,
Ոսխներիդ ձեռքը հատող, իմ Արցախ,

Չար աշխարհում արդար դատող, իմ Արցախ:
Դու վեր ելար՝ դարձած Միեր ու Դավիթ,
Ու վերջ դրիր սրտակեղեք մեր ցավին,
Ջոհյալներիդ կենաց-գավաթ, իմ Արցախ,
Ապրողներիդ կենաց-հավատ, իմ Արցախ:

2005թ., Ստեփանակերտ

ԱՐՑԱԽՍ ՀԱՅԱՍՏԱՆ Է

Ծառ ու ծառաստան է,
Աղբյուր է ու գետ,
Արցախս Հայաստան է,
Խոսում է ինձ հետ:

Աստղառաք գահ է,
Հեքիաթ է ու տենչ,
Հուսավառ ջահ է,
Շողում է իմ մեջ:

Խաղողի որթ է՝
Արմատն իմ հոգում,
Երազը հորդ է՝
Դարերի խորքում:

Նոր է ու հին է՝
Արեւով իր տաք,
Այդ արեւն իմն է՝
Վառվող կրծքիս տակ:

Իմ Առան պապն է,
Իմ արյան եռքը,
Իմ մեծ տազնապն է,
Իմ վերքն ու հեւքը:

ՄԻՐԴ ԸՄՄՓԱ

Չարի դեմ կռվող
Հայկի հաղթ ձեռքն է,
Իմ բախտը կռող
Անառիկ բերդն է:

Նա իմ հավատի
Մեռոն-շաղախն է,
Վճիռն է դատիս՝
Հայոց Արցախն է:

2005թ., Ստեփանակերտ

ՄԵՐ ՀԱՎԱՏԸ

Մեր հավատին ցեխ են նետում
Աղանդավոր հայերը մեր,
Էլ ինչո՞ւ ենք ցավով ասում.
«Թշնամին է վայերը մեր»:
Երբ քո դեմն է չար թշնամին,
Պայքարելը, իրավ, հեշտ է,
Ներսի ցեցը ամեն ժամի
Դարանակալ մի հրեշ է:
Մենք մի բուռ ենք՝ կարծր մի բուռ,
Ժայռերի մեջ ծլած արմատ,
Թե չդառնանք կրակ ու հուր,
Պիտի մի օր մեզ անեն մատ:
Իսկ մատի մեջ ջնջում են հար
Ե՛վ արքային, ե՛լ զինվորին,
Մեր հավատը պահենք միշտ վառ,
Ու խելքի գանք օրը-օրի,
Որ ինքներս մեզ չծամենք

ՄԻՐԴ ԸՄՄՓԱ

Ու չդառնանք ճորտ ու գերի...
Թե չէ՝ հետո ինչ էլ անենք,
Մեր հավատը մեզ չի ների:

2005թ., Ստեփանակերտ

ՏԱԳՆԱԴ

Եթե այսպես գնանք, պիտի մի օր հալվենք,
Չալվենք մոմի նման, մարենք՝ ինչպես ճրագ,
Եթե այսպես գնանք, պիտի մի օր ծալվենք,
Ծալվենք երեք մեջքով, մարենք, թեկուզ կրակ:
Պիտի հալվենք մի օր մեր մեծ սիրո առջեւ,
Աստժո տված սիրուց հրի մեջ ենք անվերջ,
Սակայն կյանքի գրկում սերն է դառնում անթել,
Եվ աշխարհն է մխում լափող կրակի մեջ:
Եվ աշխարհը քիչ է, տիեզերքն է քանդվում,
Տիեզերքի աչքը՝ արեգակն է գժվում,
Չորանում է կաղնին, ծիլն է թռչնում հանդում,
Բարությունն իր հունից անապատ է քշվում:
Խարույկներ են վառում գորշ գայլերը կրկին,
Թալիաթներ են ծնվում արյունախում ու չար,
Բավ է մնանք այսպես՝ բարության հեզ գրկին,
Եթե այսպես մնանք, կվերանանք իսպառ:

10. 11. 2005թ., Ստեփանակերտ

ԱՅՍ ՄԵԴԱԼԸ

*«Մայրական երախտագիտություն
Արցախի քաջորդիներին»
մեդալով պարգևատրվելուս առթիվ*

Այս մեդալը մոր համբույր է,
Մոր կարոտ է, մոր պատգամ,
Մոր սրբազան կաթի բույր է,
Մոր խորհուրդ է ու մոր կամք:

Այս մեդալը սուրբ մասունք է,
Խղձի ծայն է, սրտի դող,
Ե՛վ բարձունք է, ե՛ւ արցունք է,
Ե՛վ հավատ է լուսաշող:

Այս մեդալը կուռ զենքից է,
Լուռ պատկերն է մոր պատվի,
Երբ մեդալը մոր ձեռքից է,
Զինվորյալը չի պարտվի:

02. 09. 2003թ., Ստեփանակերտ

ՓԵՏՐՎԱՐԻ 20, 1988

Նա մեր պապերի սրտերի կանչն է,
Նրանց երազած թռչունը կապույտ,
Նա մեր շիկացած հոգու դողանջն է,
Որ հնչել է միշտ լեռներում մեր լուրթ:

Նա մեր հայրերի բաղձանքն է լազուր,
Որ շղթայվել էր յոթ տասնյակ տարի,
Մեր ոգորումն է եւ ընդվզումը,
Մեր հաղթանակած հեքիաթի բարին:

ՄԻՐԴ ԸՄՄՓԱ

Նա մեր կամքն է կուռ եւ հավատը սուրբ,
Մեր Թուր Կայծակին՝ չարերի դիմաց,
Առասպելական մեր օրհներգն է նուրբ,
Միասնությունն է մարտերուն կոփված:

Մեր արցունքներից հառնած բարդին է,
Ազատությունն է՝ մեր արյամբ օծված,
Նա ծիածանված մեր Ծիր Կաթինն է,
Թշնամու հանդեպ մեր դուռն է՝ գոցված:

Նա մեր անունն է, ճանապարհը մեր,
Նա օրորոցն է մեր սերունդների,
Ով էլ հանդգնի ելնել նրա դեմ,
Երբեք ու երբեք նրան չենք ների:

Նա մեր տենչերից ծնված թռչունն է,
Մեր հաղթ թելերն է, երազը հուրիներ,
Նա հավերժածուփ մեր փրկությունն է,
Մեր պատիվն է նա ու գալիքը մեր:

2003թ., Ստեփանակերտ

ՆՈՐ ՏԱՐՎԱ ԽՈՐԵՐ

Այնպես եղավ, որ չիմացա՝
Տարին ինչպես եկավ-անցավ,
Նրա շնչից մեկ լիացա,
Մեկ սրտաբեկ ճամփորդ դարձա,
Մեկ ինձ ժպտաց արեւի պես,
Մեկ լուսնի պես սառը շոյեց,
Մեկ փայփայեց երգը իմ կեզ,

ՄԻՐԴ ԵՄՄՓԱ

Մեկ՝ իմ երգը կիսատ թողեց:
Ծամփաս անցա խնդուն ու հեզ,
Թեկուզ եղավ՝ վերք ստացա,
Աստվածավախ հողվորի պես
Տասնապատիկ բերք ստացա:
Բայց պարտքերս չմարեցի,
Պարտք մնացի այս նոր տարուն,
Սիրտս լրիվ չվառեցի՝
Ու չդարձա հրաշք-գարուն...
Չիմա կանգնել նորի շեմին՝
Պարտապանի պես եմ ժպտում,
Ամանորն էլ ներում է ինձ՝
Իմ տենչերը առած սրտում...
Ու նետվում եմ գիրկը նրա՝
Երազներով արեւատենչ,
Ժպիտներս շրթիս վրա,
Պարտքիս դողը իմ սրտի մեջ,
- Բարի գալուստ,- ասում եմ ես,-
Որդու նման գիրկդ կգամ,
Իմ դեմ երբեք չմեղանչես,
Եթե հայ եմ, պարտքս կտամ:

2004թ., Ստեփանակերտ

ԿԱՐԱՍ ԱՂԲՅՈՒՐ

«Կարաս աղբյուր»-ս անտառի մեջ է,
Նա լոկ աղբյուր չէ, կարոտ ու տենչ է,
Ամեն ալիքը մի ելեւէջ է,
Նա իմ հայրիկն է:
Ջուրը ժայռերի խորքից է գալիս,
Ծարավներին միշտ համբույր է տալիս,

ՄԻՐԴ ԸՄՄՓԱ

Տարին չորս բոլոր խնդում է, լալիս,
Նա իմ մայրիկն է:

Դաշտ ու արտերին շաղիկ է տանում,
Մարգ ու հանդերին ծաղիկ է տանում,
Սիրող սրտերին տաղիկ է տանում,
Նա իմ սրտիկն է:

Արեգակներ է վառում նա իր մեջ,
Աստղաբույլեր է արարում իր մեջ,
Իմ երազներն է բուրվառում իր մեջ,
Նա իմ թռռնիկն է:

2002թ., գ. Ակնադրյուր

ԵՐԱԶ

(Պատկեր)

Այնպես լինե՛ր, լինե՛ր այնպես,
Որ կրկնվե՛ր կյանքս նորից,
Իմ անցյալը արեւի պես
Ելներ մեր սուրբ Ուխտաձորից,
Մորս համար, որպես նվեր,
Տուն բերե՛ի արեւը բորբ,
Նրա հոգնած ոտքերի տակ
Փռե՛ի՝ ոնց Արցախա գորգ:
Եվ Արեւը մորս նման
Մեզ համբուրե՛ր մեկիկ-մեկիկ,
Մայրս Արեւին ասե՛ր օրոր,
Ինչպես իր թանկ առաջնեկին:
Ու մայրիկիս սիրով օծված՝
Չհեռանար արեւը բորբ,

Գուցե նրա թելերի տակ
Չորս տունը չմնար որբ:
2001թ., գ. Ակնաղբյուր

ԵՐԳԵՐԻՍ ՄԵՋ

Երգերիս մեջ սիրտս է դրված,
Ինչ էլ լինի՝ պիտի թելեն,
Իմ պապերի ձայնն է գրված,
Նրանց շնչով առած թելեր:

Երգերիս մեջ խորունկ ցավ կա,
Ցավը երբեք չի մոռացվում,
Այդ ցավի մեջ երազներ կան,
Երազով են դռներ բացվում:

Երգերիս մեջ հույսն է կյանքի,
Չույսն այդ սուրբ է՝ ինչպես մեռոն,
Ժողովրդիս դժվար ճամփին
Երգս լույս է, վառվող կերոն...
2001թ., գ. Ակնաղբյուր

ԿԱՐՈՏԻ ՊԱՏՐԱՆՔ

*Մարտիկ-բանաստեղծ Կոմիտաս
Չակոբյանի սուրբ հիշատակին*

Չույսի աստղերով բարուրված որդի,
Արեւով սնված արեւի պատրանք,
Սիրո սուրբ լեզենդ, մարտնչող ոգի,
Կյանքի ծարավով հրկիզված հեքիաթ:
Տոհմածառի երթ, օջախի կրակ,
Չայրական պատիվ, թոնրահացի բույր,
Մոր ծաղկուն երագ, քաջության երակ,

ՄԻՐԴ ԸՄՄՓԱ

Անմահությունը զարդարող համբույր,
Քրոջ ծիածան, եղբոր թեւ-թիկունք,
Թեւող առասպել, երկրի վեմ ու սյուն,
Արտերի օրոր, աստղածին արցունք,
Արցունքածին հույս, կենսառաք արյուն:
Աստծո օրհնանքի սրբազան պատգամ,
Հավերժված զինվոր, Աստծո վարքագիր,
Ազատության կանչ, հայաստանված կամք,
Անարասված լույս ու մաշտոցված գիր:
Կյանքիդ ավարտը՝ այգաբացի շող,
Մխրանքիդ փառքով ճախրում ես ու կաս,
Ապրողների հետ հավիտյան ապրող,
Երգողների հետ երգող Կոմիտաս:

2001թ., գ. Քերթ

ԽՈՆԱՐՀՈՒՄ

*Անմոռանալի մանկաբույժ Ասյա
Մելքունյանի պայծառ հիշատակին*

Կարոտներով հարազատի
Այցելել ենք գերեզմանիդ...
Աստված ինչո՞ւ աճապարեց,
Իր մոտ տարավ քեզ նմանին...
Գուցե-գուցե նրա համար,
Որ հիանա սրտով քո կեզ,
Որ այնտեղ էլ սիրով անմար
Վհատներին հույս առաքես,
Որ այնտեղ էլ մոր քնքշությամբ
Հիվանդ մանկանց կյանք պարզեւես,
Որ նրանց հետ ամենուրեք
Հրեշտակի նման թեւես;

ՄԳՐԴ ԸՄՄՓՄ

Չենք մոռանում, հիշում ենք քեզ,
Արարքներդ նվիրական...
Չավակներիդ արեւատես
Քո անվանք են երգվում հիմա:
Դու՝ ամուսնուդ սրտի կրակ,
Որդուդ, հարսիդ՝ բախտի կամար,
Աղջիկներիդ՝ հույսի ճրագ,
Փեսաներիդ՝ Աստվածամայր:
Դու մեր Աստղիկ, դու լավ մայրիկ,
Դու լավ տատիկ, լավ հարեւան,
Ով իր կյանքում քեզ նմանվի,
Չազար անգամ երնեկ նրան:
Խոնարհվում ենք շիրմաքարիդ,
Խոնահրվում ենք քո անվան դեմ,
Թող քո ճամփան Անհունի մեջ
Լույսի փոխվի, դառնա եղեմ...
Ու կդառնա, քանի որ ԴՈՒ
Լույս ես ցանել ամբողջ կյանքում:
2006թ., Ստեփանակերտ

ՍԵՐՆ ԻՄ ԱՆՇԵՋ Է

Տխուր օրերը Աստծո պարզել չեն,
Աստծո մեծ սրտից լույսն է միշտ հորդում,
Աստծո տենչերը երբեք անթել չեն,
Աստծո տենչերն են մեր սրտի խորքում:

Տխուր օրերը չարերի գործն են,
Չարերն են անվերջ ոստայններ հինում,
Բարու երազը խնդության գորգն է,
Բարության ծովը աղտոտ չի լինում:

Բարին՝ հավիտյան թիրախն է չարի,
Չարի արարքը մերժումն է, ցավն է,
Բարին՝ արարող լույսն է աշխարհի,
Չարի աշխարհը նենգության դավն է:

Բայց աստվածային առեղծվածն է խոր,
Աստծո մատյանը լույսի հեղեղ է,
Չարը քայլում է պարտված ու մոլոր,
Բարին հրաշք է եւ ամեն տեղ է:

Կյանքս հյուսել եմ բարության սիրով,
Բարության հունդը իմ սրտի մեջ է,
Չարին վառում եմ բարության հրով,
Ահա թե ինչու սերն իմ անշեջ է:

2001թ., Ստեփանակերտ

ԻՄ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ

Քար են նետել ամեն կողմից,
Չողդ դարձրել մի Քարաստան,
Տառապել ես դավից, հողմից,
Քարդ դարձրել բերդ-ապաստան:

Չողմի բերնից հող ես խլել
Ու զարդարել քարդ հողով,
Քարերիդ մեջ երգդ գրել,
Չարդարվել ես աստղաշողով:

Քաջ դիցերը քո ջրածին
Մնացել են ջրիդ ծարավ,
Արյանդ մեջ Չայկն առնացի,
Չիսուսին ես ասել՝ հարյավ:

ՄԻՐԴ ԸՄՄՓԱ

Սակայն էլի Քարաստանիդ
Քար են նետում ամեն կողմից,
Ու դառնացած խորհում են ես՝
Պրծում չկա ցավ ու հողմից:

Բայց էլի դու, իմ ժողովուրդ,
Կառչած ծլող քո քարերին,
Ջավակներիդ ձեռքից բռնած,
Ողջունում ես քո դարերին:

Ողջունում ես սիրով անանց,
Ձեռքդ քո սուրբ խաչ ու թրին,
Մայր իմ, փառք է ապրել՝ փարված
Քո անվանը, քո սուրբ գրին:

2003թ., Երեւան

ԺԱՄԴ

Ժամըդ ոչ թիթեռ, ոչ էլ ճպուռ է,
Ժամըդ քո սրտի տրոփն է հրաշք,
Ժամըդ մերթ ժպիտ, մերթ էլ մրմուռ է,
Վերելք է ժամըդ եւ Անհունի աչք:

Ժամըդ Աստծո պարգեւն է անգին՝
Տիեզերական լույսի շաղախով,
Նա քո օջախն է, քո ծաղկուն այգին,
Որ պիտի պահես միշտ շախ ու շուխով:

Ժամըդ քո Սերն է, մանուկդ կայտառ,
Ժամըդ՝ ծնողաց հարգանք ու պատիվ,
Յողվոր ես, պոետ, գիտուն թե պայտառ,
Ժամըդ ժամանց չէ՝ խոստումով պատիր:

Ամեն մի ժամը կյանքիդ մասունքն է,
Դասդ՝ առօրյա, խոսքդ՝ գալիքին,
Ժամըդ անցյալի դաժան հարցնունքն է,
Պատվանդանն է քո հասուն տարիքի:

Ժամըդ արարման օրհնանքն է վերուստ,
Թող այն չդառնա մեղանչումի ցավ,
Տերը չունեցավ ժամերի կորուստ,
Ահա թե ինչու նա Աստվածացավ:

2003թ., Երեւան

ՊԱՊՆ ՈՒ ԹՈՌԸ

Պապը Մասիս՝ սեգ ու կանգուն,
Թռռան համար հույսերի դուռ,-
Պապը՝ Սեւան, թռռը՝ Ջանգու,
Պապի համար հավատի գուռ:

Պապը՝ կաղնի, թռռնիկը՝ շիվ,
Թռռան համար պապը՝ հեքիաթ,
Պապը անքուն գիշեր ու տիվ,
Անքուն պապին՝ թռռը բերկրանք:

Պապը մի ժայռ, թռռնիկն առու,
Թռռնիկը երգ՝ պապի համար,
Պապը՝ երկինք, թռռը՝ զարուն,
Թռռը՝ պապի բախտի կամար:

Պապը՝ օջախ, թռռնիկը՝ ջահ,
Թռռը՝ պապի լուսե համբավ,
Թռռան համար պապը՝ աշխարհ,
Պապի համար թռռը՝ ճամփա:

Իմ այս երգը ծնվեց մի օր,
Երբ ես դարձա խոհուն պապիկ...
Պապը՝ թռռան արմատն է խոր,
Թռռը՝ պապին փառք ու պատիվ:
2001թ., Ստեփանակերտ

ԵՐԳԵՐ ՄՈՐՍ ՀԻՇԱՏԱԿԻՆ

.....

1. ՏԱՐԻՆԵՐԻ ԲԱՐՉՈՒՆՔԻՑ

Տարիների բարձունքից, բարձունքներից իմ կյանքի,
Հետ եմ նայում կարոտով, քեզ եմ տեսնում իմ ճամփին,
Մրմունջները աղոթքիդ ծովանում են իմ հոգում,
Ու քո ձեռքի հացն եմ ես կրկին շոյում իմ ափին:

Տարիների բարձունքին, բարձունքներին իմ կյանքի,
Դարձյալ սրտիդ աստղերով շոյում ես ինձ քնքշորեն,
Մերթ դիմում ես Աստծուն, մերթ էլ Որդու հրաշքին,
Որ Սուրբ Հոգու օրհնանքով ինձ նվիրեն լույս օրեր:

Տարիների բարձունքից, բարձունքներից իմ կյանքի,
Երբ սարն ի վար մի կածան ինձ տանում է դեպի ծոր,
Դու ես բռնում իմ փեշից՝ աղաչանքով տազնապի,
Որ չթողնեն Արեւը, որ չշտապեն՝ վիհը խոր:

Գիտեմ, մի օր անդունդից, երբ համբառնա իմ հոգին,
Դու ինձ գիրկդ ես առնելու խորաններում միշտ բանուկ,
Քո օրորի երգերով պահելու ես քո կողքին,
Որ քո գրկում միշտ ապրեն ոնց նորածին մի մանուկ:
2005թ., գ. Ակնաղբյուր

2. ՄԱՅՐ ԻՄ

Օ՛, մայր իմ, անունդ տալիս,
Աշխարհը խոսում է ինձ հետ,
Քո տված լուսաբեր խրատի
Նշխարը խոսում է ինձ հետ:
Օրերիս շարանի հյուսվածքում
Ժպիտդ ուլունք է դառնում,
Քո ձեռքով փայփայած ամեն վարդ
Ինձ շոյող բուրմունք է դառնում:
Պապիկ եմ - թռռների տեր եմ,
Աստղեր են ճառագում իմ ուժով,
Ամենուր նորերին թելեր եմ,
Բայց էլի ապրում եմ քո հուշով:
Շքերթս հասնում է ավարտին,
Սարերն ինձ օրհնանք են առաքում,
Բայց էլի հուշերիս ծովի մեջ
Այդ դու ես ինձ համար տազնապում:

2005թ., գ. Ակնադրյուր

ԻՄ ԱՐԱՅԻԿ, ԻՄ ԱՐՔԱ

2004թ. հուլիսի 29-ին Վայք քաղաքի մոտ ավտովթարի պատճառով զոհվեցին հարսս՝ Նարինեն, 14-ամյա թռռնիկս՝ Արան, հարսիս ավագ քույրը՝ Ռիտան, եղբայրը՝ Ռոման: Ցավն այս խորն է, սրտակեղեք:

Իմ Արայիկ, իմ Արա,
Իմ հույսերի վառ ճրագ,
Երեկ վառվող մի Արեւ,
Այսօր մարած մի կրակ:
Իմ Արայիկ, իմ Արա,

Իմ ժառանգորդ - իմ Արքա,
 Դու այդ խավար աշխարհում
 Ո՞նց ես ապրում արնաքամ:
 Աստվածադեմ իմ Արա,
 Կյանքս գարուն դարձնող թռռ,
 Հրեշտակները քեզ տարան,
 Թե՞ ուժերը սեւ ու գոռ:
 Դու իմ խելոք - իմ համեստ,
 Առասպելի իմ Արա,
 Քո Սրբուհի տատիկը
 Անհուն ցավդ ո՞նց տարավ:
 Քո Սրբուհի տատիկը
 Ինչպե՞ս շոյեց մայրիկիդ,
 Չասա՞ց՝ ինչո՞ւ ես բերել
 Մեր աստղաթել բալիկին:
 Չասա՞ց՝ ինչո՞ւ եք եկել՝
 Թողած կյանքը գեղեցիկ,
 Չասա՞ց՝ վերքս խորն է շատ,
 Վերքիս նոր վերք բերեցիք:
 Իմ թագավոր, իմ Արա,
 Մատաղ լինեմ քո վերքին,
 Այդ ո՞ւմ զոհը դու դառար,
 Աղ ցանեցիր մեր վերքին:
 Քո անունը շրթերիս
 Ժպտում էի հայերեն,
 Վայոց ձորի չարքերը
 Երգս դարձրին վայերեն:
 Չարի զոհը դարձար դու,
 Քո մոր գրկում - մորդ հետ,
 Քեզ հետ՝ նրբին մորքույրդ

Ու քո քեռին թիկնալետ:
Իմ Արայիկ, իմ Արքա,
Գիրքդ բաց է սեղանին,
Վերքոտ երգերն իմ անգամ
Չեն դառնալու սպեղանի:
Յրաշքներ են լինում միշտ,
Զոհյալն առնում է թելեր,
Յրաշքների թելերով
Վեր կաց-արի գիրկը մեր:
Ա՛խ, իմ Արա, արելդ
Ինչո՞ւ այդպես մայր մտավ,
Ո՞ր հեքիաթի հրեշը
Երախը բաց քեզ գտավ:
Աստված վերից ի՞նչ կասի,
Ո՞ւն կդատի, ո՞ր կարգավ,
Դու իմ խոցված սրտի ցավ,
Իմ Արայիկ, իմ Արքա:

01. 08. 2004թ., գ. Մեծ Թաղեր

ՁՆԾԱՂԻԿՆԵՐԸ

Ձնծաղիկները բացվել են արդեն,
Գարնան ծիւերն են ձնծաղիկները,
Ձնծաղիկները ճամփա են հարթել,
Որ ծնունդ առնեն նուրբ ծաղիկները:

Ձնծաղիկները բացվել են արդեն,
Թերթերի վրա՝ ջինջ շաղիկները,
Ասես նորածին մանկան աչքեր են,
Կյանք են ավետում ձնծաղիկները:

Ձնծաղիկները բացվել են արդեն,
Հրճվում են ինչպես հրեշտակները,
Ձնծաղիկները ճամփա են հարթել,
Ժպտում են, ինչպես նահատակները:
2001թ., Ստեփանակերտ

ՇԱԲԱԹՕՐՅԱ ՁՄԵՈՒՅԻՆ ԳԻՇԵՐ

Ձմեռ է... ձյունը մաղում է բուռ-բուռ,
ճերմակ սավանն է փարվում սարերին,
Մի կարոտ սիրտս բզկտում է լուռ,
Թախիծն է իջնում հոգուս լարերին՝
Մեր գյուղն են հիշում, մեր օջախը հին,
Շաբաթ օրերի գիշերներն անգին,
Որ կրկնվում էր ձմեռվա ծոցում
Ու երգի փոխվում հոգուս հնոցում՝
Որպես տատիկի գրպանի խնձոր,
Պապի հորինած գունավոր հեքիաթ,
Հայրական հորդոր,
Մայրական քնքշանք,
Քրոջ նուրբ երգեր,
Եղբոր հաղթ ձեռքեր,
Դասընկերուհու կախարդող նազանք,
Սիրո երազանք,
Պատուհանները շոյող ցայգալույս,
Ձյուններից ծնվող կիրակնօրյա հույս,
Գառների մայուն, հորթերի տրտիմզ,
Կովերի բառաչ, ձիերի խրխինջ,
Ածան հավերի հպարտ կչկչոց,
Տեգրակիներն թաքուն քչփչոց,

ՄԻՐԴ ԵՄՄՓՄ

Հարեւանների կարոտած կանչեր,
Խռոված կանանց մատնարձակ չանչեր,
Ցորնահամ կուրկուտ՝ եփած թոնրի մեջ,
Ջուռնա-դիուլի ձգվող ելեւէջ,
Որ մեզ է հասել Ադամի օրից...
Ա՛խ, ինչ կլիներ՝ կրկնվեր նորից:

2002թ., Ստեփանակերտ

ՇՆՈՐԻԱԿԱԼ ԵՍ

Շնորհակալ եմ քեզնից, Աստված,
Ինձ նվիրած ոգու համար,
Նվիրումիդ հրով հաստված
Սիրտս նուրբ է, հոգիս՝ համառ:
Շնորհակալ եմ՝ քո պարգեւած
Արեւահունց հեւքիս համար,
Կյանքի ծովից թելեր առած
Գարնանածուփ երգիս համար:
Ջանքիս համար ու եռանդիս,
Հողից քամած բերքիս համար,
Սիրո հրիս, սիրո խանդիս,
Աստղեր շոյող ձեռքիս համար:
Դու կենսառաք իմ բարեկամ,
Շնորհակալ եմ, ինչպես որ կամ:

2002թ., Ստեփանակերտ

ՀՈԳՈՒՍ ԳՈՒՅՆԵՐԸ

Հոգուս գույները առատ են ու խիտ,
Ես արելից եմ գույներն այդ առել,
Լուսնից եմ առել, հեռու աստղերից.
Ծիածաններից՝ արքայավայել,

ՄԻՐԴ ԸՄՄՓԱ

Սեզ լեռներից եմ առել հայաշունչ,
Մեր անտառներից դալար, մեղմօրոր,
Մեր աղբյուրներից՝ ժայռածին ու պաղ,
Տատիս քնքշանքից, տազնապից իմ մոր,
Յորս ձեռքերից հողոտ, հացաբույր,
Քույրերիս թախծից, եղբորս ցավից,
Իմ մանուկների երազից հուռթի.

Առաջին սիրուց իմ հեզահամբույր:

Յոգուս գույները ազգիս ցավերն են,
Ընդվզումներն են՝ չար աշխարհի դեմ,
Յայոց մեծերի հուսավառ երզն են.

Մտքի թռիչքն են՝ դարձած սյուն ու վեմ:

Յոգուս գույները երգիս մեջ փնտրեք,
Երգիս մեջ՝ ցավի եւ հույսի ծփանք,

Ցավի եւ հույսի ճամփան ենք անցել,

Ցավը մեզ բաժին, իսկ հույսը՝ բերկրանք:

2003թ., Ստեփանակերտ

ԵՐԳՍ

Երգս ծնվեց իմ լեռներում,

Արաքսի պես հավերժախոս,

Չարի հանդեպ միշտ աններում,

Բարու ճամփին՝ լույսերի հոսք:

Նա ժայռաբուխ մի աղբյուր է,

Յավատարիմ՝ ակունքներից.

Երազային մի համբույր է

Ժողովրդիս շրթունքներից,

Դարերից է թեւեր առել՝

Մեր դարերի պես իմաստուն,

Սարերից է թեւեր առել՝

ՄԻՐԻ ԸՄՄՓԱ

Մեր սարերի պես՝ աստղատուն:
Հայկի նետի շառաչն է նա,
Թրի ուժը քաջ Վարդանի,
Մեր պատմության հուժկու ձայնն է,
Բախտը նրան ուր էլ տանի:
Վեհ է՝ ինչպես լյառն Մասիս,
Շառաչուն է՝ ինչպես Արաքս,
Ընթուստ՝ ինչպես Մռով ու Քիրս,-
Հայի կամք է, հայի երազ:
Վանում է նա օտար նախշեր
Եվ չի փարվում ճիչ-կանչերին,
Նա հայրեն է, տաղ է ու շեր,
Հավատարիմ մեր տենչերին:
Իմ երգերը հողեղեն են,
Ժայռեղեն են՝ միշտ ամրակուռ,
Իմ երգերը ոգեղեն են,
Հայի հույս են, հայի մրմուռ:
2003թ., Ստեփանակերտ

ԹԵԹԵՎ ԿՅԱՆՔՈՎ ՉԱՊՐԵՑԻ

Աստվածային կամքով հզոր
Կյանքս երգին կապեցի,
Ու ոչ մի ժամ ու ոչ մի օր
Թեթեւ կյանքով չապրեցի:
Արարունի դժվար պահին
Հոգիս դարձավ ծիածան,
Բայց տեսնելով ցավը երկրիս,
Սիրտս դարձավ ցիր ու ցան:
Երազներս փունջ արեցի
Սրտիս ցրված մասերով,

Հոգիս կրկին մուռջ վառեցի
Ապաշխարման ծեսերով:
Իմ ճակատի գիրը դժվար,
Ազգիս բախտն էր հար տանում,
Եվ այդ ծանր բախտի ճամփին
Հույսեր էի ես ցանում:
Իմ լույս երգը կրծքիս տակ էր,
Կյանքս նրան կապեցի,
Երգիս ճամփան հուր-կրակ է,
Թեթև կյանքով չապրեցի:

24. 03. 2005թ., Ստեփանակերտ

ՋՐՈՒՅՑ ՀԻՍՈՒՍԻ ՀԵՏ

Քսան դար է,
Ինչ քո անվամբ
Մաքառում է ժողովուրդս,
Մաքառում է՝
Սերմանելով
Քո բարության լուսե հունդը,
Մաքառում է եւ սպասում
Քո գալուստին,
Ապավինած քո վառ հույսին...

Քսան դար է՝
Սերունդներ են գալիս-գնում,
Օջախ կերտում, բացում ճամփա,
Երագելով փառք ու համբավ,
Ապավինած քո վառ լույսին...

Քսան դար է՝
Քո հավատով զինված մարդիկ,

Պատվիդ համար դարձած մարտիկ,
Մանուկներ են աշխարհ բերում,
Քո անունով սրտեր գերում,
Ապավինած քո մեծ ուժին...

Քսան դար է՝
Քո անվանը քար են նետում,
Սրտեր ծեղքում, վարսեր փետտում,
Բարձրացնում սեւ կախաղան,
Խաչդ դարձնում կեռ յաթաղան,
Լույսդ փոխած մութ ու մութի...

Քսան դար է՝
Ժողովրդիս Աստվածն ես Դու,
Նա իր ամեն սարի վրա
Արարել է մի սրբատուն,
Քո պատկերը առած սրտում...

Քսան դար է՝
Արյունախում, չար ուժերից
Քո հավատն է փրկում սիրով,
Թեկուզ սիրտն էլ խոցեն սրով,
Քսան դար է՝ ապրում է նա,
Ապավինած քո մեծ դատին...

Ինչպես երեկ, նաև այսօր,
Քո անվան դեմ սուր են ճոճում,
Դաժան մարդիկ խենթ ու խելառ
Գոտիներում ռումբ ու զենք,
Պայթեցնում են պալատ ու շենք,
Ու ցեխ նետում քո հավատին...

ՄԻՐԴ ԵՎՄՓԱ

Քսան դար է,
Համբերության դաս ենք կարդում,
Քո անունով Սրբատանը աղոթելիս
Աչք չենք թարթում,
Սպասելով վերադարձիդ...

Ո՛վ սրբասուրբ,
Պաղատում եմ ես ծնկաչոք,
Քո բարձունքից չարին դատիր,
Մարդակերի ձեռքը հատիր,
Խավարի մեջ լույսդ ցանիր,
Ցավերի մեջ մեզ պահպանիր,
Քո սուրբ սիրով անապական,
Կոչիր անվերջ՝ «Ակն ընդ ական»,
Թե չէ՝ մինչեւ վերադառնաս,
Մենք ինչքան էլ մնանք արթուն,
Էլ չի մնա քո անունով
Ոչ սուրբ մատուռ, ոչ սրբատուն...

2003թ., Ստեփանակերտ

ԱՌԵՂԾՎԱԾ

Մի տողիս մեջ ձայնն է պապիս,
Մի տողիս մեջ՝ հորըս,
Մի տողիս մեջ երգն է տատիս,
Մի տողիս մեջ՝ մորըս:
Մեկում շունչն է իմ քաջ եղբոր՝
Բեռլինի մոտ զոհված,
Մեկում շունչն է խիզախ որդուս՝
Նոր մարտերում կոփված:

ՄԻՐԴ ԸՄՄՓԱ

Մռովի հետ զրուցելիս,
Պապիս ուժն են առնում,
Պապիս փառքը գովերգելիս,
Սարն է դեմս հառնում:
Թարթառի հետ խոսք բացելիս
Տատս է քնքուշ ժպտում,
Տատիս հուշը երգ դարձնելիս
Թարթառն է իմ սրտում:
Մեզ երգելիս՝ իմ սրտի մեջ
Մեր գետերն են հոսում,
Մեր սարերին երգ ձոնելիս
Մեր պապերն են խոսում...
Այդպես, ահա, երկիրն իմ սուրբ,
Ձուլված կրակ-հեւքիս,
Փայփայում է սիրտը իմ նուրբ,
Թեւեր տալիս երգիս:

2005թ., Ստեփանակերտ

ԽՈՌՎՔ

Մութը լույսի գիրկն է խուժում,
Այս ի՛նչ օրի հասանք,
Երգը սրտի վերք չի բուժում,
Ի՛նչ օրորի հասանք:
Ողորմի քեզ, Խորենացի,
Խոսքդ չի հնանում,
«Ողբդ» գիտենք բերանացի,
Ցավդ չի խունանում:
Երկիր ունենք մի ափաչափ,
Ցրված մի ժողովուրդ,
Չենք էլ փոխվում մի մազաչափ,

ՄԻՐԴ ԵՄՄՓԱ

Լեռների մեջ մեր լուրթ:
Պատգամավոր ունենք կծծի,
Անմիտ ու սնամեջ,
Նոր քահանա՝ աստվածամերժ,
Խիղճը գրպանի մեջ:
Ուսուցիչը ինքնահավան,
Տրված դարի կրքին,
Աշակերտը ամբարտավան,
Խեթ է նայում գրքին:
Թաղապետը թեժ, ճառախոս,
Իր ընտրողին ատող,
Դատավորը՝ արդարախոս,
Արդարներին դատող:
Ընդդիմադիր ուժեր ունենք՝
Գողակիցներ՝ գողին,
Վիզ են ծռում ստրկահաճ
Աթոռ պարզելողին:
Ինչքատերը անհագուրդ է,
Բիրտ ու անամոթ,
Հողին կառչած ժողովուրդն է
Դոփում դեռ անամոթ:
Վերանում են խիղճ ու հարզանք,
Նյութն է տիրում հոգուն,
Սերությունն է դառնում խաբկանք,
Սովն է թելում ոգու:
Քերթողահայր, հորդորիր մեզ,
Ապրենք ձույլ ու արդար,
Որ էլ չասենք. «Ողբամ զքեզ,
Ով մեր Հայոց աշխարհ»:

10. 11. 2005թ., Երեւան

ԿԱՐՈՏԻ ԿԱՆՉ

(Իմ Յաշա ախպորը)

Տարիների հետ ասես մանկանում
Եվ հիշում եմ մեր օրերը երազ,
Կարոտներս ինձ անցյալն են տանում,
Որ թելեր առավ եւ անցավ վռազ:
Սուրեն եմ կանչում, նա հեռվում մնաց,
Վանյա եմ կանչում, օտար հողում է,
Սուրբիկ եմ կանչում, Սիրուշ եմ կանչում,
Օլյա եմ կանչում, սիրտս դողում է,
Արտյուշ եմ կանչում, Լյովա, Արայիկ,
Ապրես եւ Պավլուշ, չեն խոսում, լուռ են,
Յաշա ախպերս հեռու է ինձնից,
Ու մեր կարոտը կրակ-մրմուռ է:
Ի՛նչ ասեմ, ախպեր, փառք տանք աստծուն,
Որ ունենք խելոք ու լավ զավակներ,
Որ դեռ դալար է մեր տոհմի ածուն,
Ունենք մեր ծառը զարդարող թռռներ:
Իմ անգին ախպեր, իմ աստղ հեռու,
Սիրտս քո հանդեպ մի լուսաբաց է,
Սակայն կարոտի մեր այս օրերում
Մի աչքս ժպիտ, մի աչքս լաց է:

07. 05. 2005թ., Ստեփանակերտ

ԻՄ ԳԱՐՈՒՆՆԵՐԸ

Իմ գարունները չեն թռչնել իմ մեջ,
Իմ գարունները բողբոջում են դեռ,
Իմ գարունները կոկոն են, առէջ,
Ամառվա բերք են եւ աշնան մրգեր:

ՄԻՐԴ ԸՎԱՄՓՎ

Իմ գարունները երազներ են ջինջ,
Պապիս խորհուրդն է, խրատը իմ հոր,
Մորս օրորն է մեղմ ու ամոքիչ,
Քաջության երգն է զոհված իմ եղբոր:

Իմ գարունները որդիս է, թռռըս,
Իմ այբուբենված Ամարասն է սուրբ,
Իմ Գանձասարն է՝ Աստծո աթոռը,
Աստծուն օրհներգող տատիս սիրտն է նուրբ:

Իմ գարունները Մռավն ու Քիրսն են,
Խաչենագետն է ու խենթ Թարթառը,
Իմ հոգուն հառնած Սիսն ու Մասիսն են,
Առանված հողիս կանչն ու բարբառը:

Իմ գարունները իմ նոր երգերն են,
Իմ օջախալույս սիրո աշխարհը,
Փրկված Շուշիի գալիք հերկերն են,
Իմ Ղազանչեցոց զանգն ու նշխարը:

Իմ գարունները Արցախիս երգն է,
Արցախիս երգը իմ տիեզերքն է:

06. 01. 2007թ., Ստեփանակերտ

ԱՄԱՆՈՐԻ ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐ

1

Ամանորի հույսերով վառ
Շնորհավոր ասենք իրար
Ու երազենք խաղաղ օրեր,
Հաղթանակի ճախրող թելեր,
Որ ծփանքով Եռագույնի,
Մեր լուսայգը շառագունի,

Բարգավաճեն գյուղ ու ավան,
Լույսի փոխվեն թարթառ, Սեւան,
Մեր երագի ճամփան բացվի,
Բերկրանքից մեր աչքը թացվի,
Քիրս ու Մասիս իրար գրկեն,
Մեր պատվաբեր հույսը փրկեն,
Աչքալուսանք բերենք իրար,
Ասենք՝ խիղճը հաղթեց, իրավ,
Շինարարի խինդով խորին
Ասենք՝ Աստված, մեր երթն օրհնիր,
Օգնիր՝ չարի լուծը վանենք...
Եվ Աստվածն էլ
Ասի՝ Ամեն...

2

Մեր հայրենի հողին հենված,
Քրիստոսի հույսով զինված,
Սուրբ «Հայր մեր»-ը երգենք մեկտեղ,
Մեր Հավատը դարձրած մեզ դեղ,
Խաչի ուժն էլ մեզ հովանի,
Մեր երագի ճամփով տանի,
Գանձասարի զանգերը զիլ
Ծիածանվեն Ամարասում,
Էջմիածինը Հավատով հին՝
Նոր մոմ վառի Դադիվանքում,

Աստվածամոր սուրբ անունով
Մեր դուստրերին կոչենք հավետ,
Միածինի շունչը զգանք
Պապենականջ ծեսերի հետ,

Ջահելների պսակն օծենք
Մեր հայրերի կուռ օրենքով,
Ոսխների ճամփան գոցենք
Ձենքով հատու ու Սուրբ գրքով,
Սուր ու խաչի ուժին հենված
Դիմենք արդար Քրիստոսին,
Որ օրհնի մեր մանուկներին,
Որ իր սիրով թելեր առնեն,
Հայրենիքի ուժով հառնեն,
Քրիստոսն էլ
Ասի՛ Ամեն...

3

Այս Նոր տարում թող թելածեն
Երազները մեր բոլորի,
Մաշտոցագիր գրքեր բացենք
Եվ ամրանանք օրը-օրի,
Սեղան նստենք ուրախ երգով,
Ճամփա գնանք երգով ուրախ,
Հերկենք հողը, փնջենք ծաղիկ,
Գինի քամենք, երգենք տաղիկ,
Վարդեր փնջենք սիրո ճամփին,
Սիրով հասնենք մեր լույս ափին,
Մեկտեղ ցրենք մշուշ ու թոն,
Ելենք ծնունդ, հարսանյաց տոն,
Բաժակ խփենք զրնգոցով
Եվ չտեսնենք էլ ոգու սով,
Ոգի առած, դառած ոգի,
Ասենք՝ օրհնիր մեզ, Սուրբ Հոգի,

Ջոհյալներին մեր անբասիր
Հրեշտակների շարքը դասիր,

Մեզնից վանիր չարիքն ամեն,
Եվ Սուրբ Հոգին
Ասի՛ Ամեն...

4

Մեր պայքարն ու խոհերն ամեն
Այնքա՛ն սուրբ են, այնքա՛ն մաքուր,
Որ Աստծո սիրով օծված
Հրեշտակներն էլ կասեն՝ Ամեն...

5

Եվ վերջապես... եւ վերջապես
Ավարտում են մաղթանքս այսպես.
- Այս նոր տարում թող Վերինը
Հոր ջերմությամբ մեզ օրորի,
Հուշ դարձնելով ցավոտ հինը,
Նոր հույս բերի մեզ՝ բոլորիս:
Ամենագորն իր գորությամբ
Թող վերացնի ցավն ու լացը,
Որ Նոր տարվա վերջում խմենք
Նաեւ Աստծո սուրբ կենացը:

2005թ., Ստեփանակերտ

ՍԵՐՍ ԼԵԳԵՆԴ Է

ՍԻՐՈ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

Սիրո խորհուրդը խորհուրդն է կյանքի,
Քանզի սերը կյանք ու կյանքը սերն է,
Հոսքը հաճույքի եւ տառապանքի
Սիրո եւ կյանքի անփոփոխ տերն է:
Սիրո այրումից դեպի լուսե կյանք
ճամփան սրտերի միջով է անցնում,
Իսկ ի՞նչ է սերը՝ թե ոչ տառապանք,
Սերն ո՞ւմ սրտից է իր կամքը հարցնում:
Սիրո լեգենդը ապրել է ու կա,-
Ռոմեո-Ջուլիետ, Մեջնուն ու Լեյլի,
Սայաթ Նովայի մեծ սիրտն է վկա՝
Սիրո լեգենդի կրակներով լի:
Սերս էլ լեգենդ է՝ տառապանքի փունջ,
Կյանքի եւ սիրո առեղծվածի մեջ,
Սիրո խորհուրդը՝ առեղծված, անուրջ,
Աստծո նման՝ անսկիզբ, անվերջ...

15. 01. 2003թ., Ստեփանակերտ

ԵՐԱԶՆԵՐՍ

Երազներս՝ սկիզբ առած
Ժպիտներից քո իրական,
Իմ վերքերին արյունաքամ
Թող որ դառնան նուրբ վիրակապ:
Մեղք է ցավիս Ծիր-Կաթինը,
Որ սրտիս մեջ դու քաշեցիր,
Արի, աստղ դարձիր վառող,
Բավ է, ինչքան ինձ մաշեցիր:

ՄԻՐՊ ԸՎՄՓՎ

Դու իմ արել՝ սիրով վառված,
Դու իմ դաժան՝ բարի՛-բարի՛,
Դու իմ հույսը՝ հույսիս փարված,
Սպասում եմ՝ արի՛-արի՛:

19. 04. 2000թ., Ստեփանակերտ

ՔԱՆԻ՛ ՏԱՐԻ Է

Քանի՛ տարի է՝ որոնում եմ ես
Պատկերը Սիրո իմ Աստվածուհու,
Նա մերթ ժպտում է Արելի հրում,
Մերթ Լուսնի նման փայլում լուսերես:
Մերթ վարդի տեսքով այցելում է ինձ,
Մերթ մանուշակի հայացքով ժպտում,
Այդպես որոնման ծարավը անվերջ
Ծփանք է տալիս իմ վառված սրտում:
Ու եկավ այսօր, եկավ Դիցուհիս,
Եկավ՝ հայուհու թուխ աչք ու ունքով,
Ու երբ անոթխած նստեց իմ կողքին,
Իմ հոգին հարբեց նրա բուրմունքով:
Ա՛խ, իմ որոնած, երազ Դիցուհի,
Թող կարոտալից փայփայեն ես քեզ,
Ախ, նոր հասկացա, որ թուխ հայուհին
Դիցուհիներ է միշտ պարզելում մեզ:
Թող օրհնյալ լինի այս ժամը հավետ,
Որ Աստծո տեսքով այցելել է նա,
Երազս հիմա շնչում է ինձ հետ՝
Դարձած մի աղջիկ՝ թուխ, հոգեհմա:

10. 07. 2003թ., Ստեփանակերտ

ԱՍՈՒՄ ԵՆ

Ասում են՝ Աստված կնոջն ստեղծեց
Իր նմանությամբ, գեղեցկությամբ իր՝
Յենց այդ էր, այո, Աստծո գանձը մեծ,
Աստծուն Աստված դարձնող ուժը հին:
Քանի՜ դարեր են եկել ու անցել,
Յնայքն Արարչի նորոգվում է դեռ,
Այս նուրբ աղջկա ժպիտը վկա,
Այդ Դու ես նրան պարգեւել մեզ, Տեր...
Արեւ ես դրել նրա կրծքի տակ,
Որ բանաստեղծին ընծայի թելեր...

2003թ., Ստեփանակերտ

ՀՐԱՇՔ ԱՂՋԻԿ

Մի հրաշք աղջիկ՝ կոկոնված մի վարդ,
Ասես իջել էր արեւի գահից,
Ափի մեջ դրի սիրող սիրտս տաք,
Ասաց. «Վախեցիր տարիքիդ ահից»:
Խորտակեց սիրուս շենքը սյունազարդ,
Մի հրաշք աղջիկ՝ կոկոնված մի վարդ:

17. 05. 2003թ., Ստեփանակերտ

ԵՐԲ ՏԵՍՆՈՒՄ ԵՍ ՔԵՁ

Երբ տեսնում եմ քեզ՝
Տակն ու վրա է լինում իմ հոգին,
Ինչպես խենթացած հեղեղը գարնան,
Բայց դու անտարբեր
Կանգնած իմ կողքին,

ՄԻՐԴ ԵՎՄՓԱ

Ժպտում ես սառը լուսնյակի նման:
Երբ շնջում եմ,
Որ սիրում եմ քեզ,
Սիրտս բացվում է նուրբ կոկոնի պես,
Բայց դու լռում ես,
Այնպե՛ս անտարբեր,
Ա՛խ, ջուր ես ցանում սրտիս անհամբեր:
Մի՞թե չես զգում, որ հույսն ես կյանքիս,
Աղբյուրն ես՝ երգեր արարող ջանքիս...
Այդպես, ոչ միայն հոգիս ես հանում,
Այլև իմ սիրո երգն ես սպանում:

17. 12. 2002թ., Ստեփանակերտ

ԵՐԳԻ ՀԱՄԱՐ

Կիսատ թողած իմ երգին
Պիտի նորը գունարեմ,
Սառ մի նայիր իմ հեւքին,
Սիրտս երգի համար է:
Սիրտս է խոսում իմ երգում,
Իմ սիրտը չէ, քո սիրտն է,
Քո ցավը կա իմ վերքում,
Իմ վերքը չէ, քո վերքն է:
Իմ երազն է իմ երգում,
Քո երազն է, իմը չէ,
Իմ մուրազն է իմ հեւքում,
Քո մուրազն է, իմը չէ:
Արարում եմ ու ապրում,
Իմ կյանքի մեջ այդ դու ես,
Այո, ես կամ աշխարհում,

ՄԻՐԴ ԾԱՄՓԱ

Սակայն իմ մեջ այդ դու ես:
Երգս կիսատ չեմ թողնի,
Երգի ճամփին համառ եմ,
Երգս սերդ է, իմ անգին,
Ես քո սիրո համար եմ...

03. 12. 2005թ., Ստեփանակերտ

ԻՄ ԿՅԱՆՔԸ ԴՈՒ ԵՍ

Ասում են՝ երգը ծնվում է կյանքից,
Իմ կյանքը դու ես, դու ես իմ հոգին,
Շնորհակալ եմ Աստծուց եւ կյանքից,
Որ դու ամենուր միշտ կաս իմ կողքին:
Աչքերիդ նայում՝ աստղերն են կարդում,
Արեւի հրում՝ ժպիտները քո,
Ժպիտներիդ մեջ արեւն է արթուն,
Որ ջերմացնում է ինձ սրտով, հոգով:
Բնությունը քո գեղեցկության մեջ

Կրկնել է իրեն, նվիրել կյանքին,
Երեւի Աստված հասկացել է ինձ,
Որ աղբյուրն ես իմ զուլալ բերկրանքի:
Քո սիրով ասես աշխարհի տերն եմ,
Քո կյանք պարգեւող ժպիտին մեռնեմ:

25. 02. 2006թ., Ստեփանակերտ

ԻՄ ԼՈՐԵՆԻ, ԻՄ ԼՈՐ

Իմ Լորենի, իմ Լոր,
Իմ երազանք, իմ երգ,
Իմ այգաբաց, իմ օր,
Դու արարող իմ հելք:

ՄԻՐԴ ԸՎՄՓՎ

Իմ սպասում-կարոտ,
Հեռվից շոյող նուրբ ձեռք,
Աստղապսակ նարոտ,
Դու երգառաք իմ հերկ:
Դու ինձ գարուն բերող
Գարնան նուրբ ձնծաղիկ,
Իմ սրտի մեջ թելող
Երազաբեր-տաղիկ:
Սիրտս սիրո տենչ է,
Եվ քո ափի մեջ է:

2006թ., Ստեփանակերտ

ԼԻԱԼՈՒՄՆԻ ՆՄԱՆ

Լիալուսնի նման, շողոտ լիալուսնի,
Ոգու նման թելող, աստվածային, մաքուր,
Բաբունապետիս համար փոխված պայծառ լույսի,
Արարչության հուր ես անվերջ ինձ պարզելում:
Յասաման ես գարնան, աստղաշողիկ, բուրող,
Իմ կարոտի հուրն ես, սիրտս նվեր է քեզ...
Նվիրումս երգ է՝ հեռվից քեզ համբուրող:

20. 10. 2006թ., Ստեփանակերտ

ՁՍԵՌՎԱ ՊԱՀԻՆ

Ձմեռ է... երկնքից փաթիլներ են մաղում,
Եվ հալվում են մեղմիվ իմ շրթերի վրա,
Փաթիլների թելին քո տաք շունչն է ասես,
Որ շոյանքով նրբին ինձ չի թողնում մրսեմ:
Ու քայլում են, քայլում փաթիլների միջով,

ՄԻՐԴ ԸՄՄՓԱ

Որ հուշում են անվերջ քաղցր անունը քո,
Տիեզերքի դուռն է բացվում զիլ-ճռինչով,
Եվ անունդ գրում սրտիս վրա կարոտ:
Ա՛խ, այս ի՞նչ է, ասա, պատրա՞նք է, թե երագ,
Որ փաթիլներն անգամ քո անունն են հուշում,
Չեն թաքցնում, անգին, որ քո ժպիտներում
Իմ առաջին սիրո թրթռներն են հիշում...
Հիշում են ես բույրը, շոյանքները սիրո,
Անգամ փաթիլներում ջերմանում քո հրով...

2005թ., գ. Ակնադրյուր

ՆԱՅԻՐ ԱՅԴՊԵՍ

Նայիր այդպես, քնքույշ նայիր,
Կարոտել են քո հայացքին,
Քո հայացքով ինձ հմայիր,
Կարոտել են քո հնայքին:
Քո հրայրքին կարոտել են,
Կարոտել են քո շշունջին,
Քո հրաշքին կարոտել են,
Կարոտել են քո տաք շնչին:
Հաճախ ինքս հարցնում են ինձ,-
Ինչո՞ւ այդպես դու խենթացար,
Ինչո՞ւ ես դու վառվում նորից
Սիրո հրում՝ միահեծան:
Ա՛խ, ի՞նչ անեմ,- ասում են ինձ,
Նա մի աստղ է նոր ու հրե,
Որ իջել է տիեզերքից
Եվ անունը սրտիս գրել:
Իմ տխրության օվկիանի մեջ
Նա մի շող է՝ ինձ ափ հանող,

ՄԻՐԴ ԾԱՄՓԱ

Այս չարացած աշխարհի մեջ
Նա մի հույս է՝ վերելք տանող:
Հմայվել եմ, չեմ թաքցնում,
Նա իմ տենչն է, երազը ծով,
Որ այսօր նա կա աշխարհում,
Համբուրում եմ աջն Աստծո:

26. 01. 2006թ., Ստեփանակերտ

ԵՔԵ ՎԱՌՎԵՄ

Եթե վառվեմ՝ միայն սիրուդ կրակներում,
Եթե մարեմ՝ միայն սիրուդ ճանապարհին,
Թե շող դառնամ՝ քո նուրբ սրտի հրակներում,
Իմ կրակված սիրտ ու հոգի, դու իմ բարի:
Թե կարոտեմ՝ կարոտներիս աղբյուրն ես դու,
Թե մոլորվեմ՝ ինձ լույս տվող ջահն ես անմար,
Թե ծարավեմ՝ ինձ հագեցնող համբույրն ես դու,
Տերը, սեր իմ, ստեղծել է քեզ ինձ համար:
Քո լինելը իմ լինելու խորհուրդն է խոր,
Իմ լինելը՝ սրտիդ համար սերն է Աստծո,
Էլ խոսք չունեն, ինչ էլ ասեմ հին է, ոչ նոր,
Իսկ սիրո մեջ նորը՝ հինն է արեւագօծ:

02. 02. 2006թ., Ստեփանակերտ

ԴԱՐՁՅԱԼ ԿԱՍԵՄ

Եթե անգամ ինձ կրակի մեջ նետեն,
Դարձյալ կասեմ՝ գեղեցիկս դու ես, դու,
Եթե անգամ թեժ գնդակով ինձ գետնեն,
Դարձյալ կասեմ՝ կարոտ-սիրտս դու ես, դու:
Կասեմ՝ երագ-ծիածանիս գույները

ՄԻՐՊ ԸՄՄՓԱ

Իմ հոգու մեջ միայն դու ես կամարում,
Կասեմ կյանքում իմ երգերի հուները
Դու ես բացում քո հրդեհով անմարում:
Կասեմ եթե երջանկության հուրը կա,
Դրախտային սիրո հուրը լոկ դու ես,
Կասեմ` եթե սիրո մաքուր ջուրը կա,
Ծարավ սրտիս սառն աղբյուրը լոկ դու ես:
Օրվա երթում քանի`-քանի` անգամ ես
Փառք եմ տալիս ե՛լ քո մորը, ե՛լ Աստծուն,
Թեկուզ կյանքում չհասնեմ է՛լ երբեք քեզ,
Թեկուզ ճամփիդ դառնամ տոչոր մի ածու:
Իմ երազին գարուն բերող լորն ես դու,
Տառապանքով, երազով լի օրն ես դու:

02. 03. 2006թ., Ստեփանակերտ

ԿՐԱԿ ԷԼ ՏԱՆ

Կրակ էլ տան, սիրող սրտիս ահ չկա,
Սիրուդ համար իմ սրտի պես գահ չկա,
Քանի դու կաս երազներիս աշխարհում,
Հավատա ինձ, որ իմ սրտին մահ չկա:

Երբ չեմ տեսնում, վառվում եմ հուր-կարոտից,
Իմ կարոտը ծփում է քո նարոտից,
Ինձ հասկացիր, առանց խոսքի ու երդման,
Ես առանց քեզ զուրկ եմ ձեռքից ու ոտից:

Հանդիպելիս` թեկուզ թաքուն` ինձ ժպտա,
Մի ժպիտդ ողջ աշխարհը ինձ կտա,
Տիեզերքն էլ մի մազիդ հետ չեմ փոխի,
Ուր էլ լինես, քո հետելից ես կգամ:

Սիրո ճամփիս կանչող դուռը դու ես, դու,
Թե ծարավ եմ՝ ջրիս գուռը դու ես, դու,
Ես առանց քեզ անթել-մենակ եմ կյանքում,
Չար աշխարհում իմ հաղթ կուռը դու ես, դու:
Սայաթ-Նովան ցավը պատմեց Բլբուլին,
Նրա գեմին խլեց անհաս իր հուրին,
Այնպես արա՝ որք չթողնես ինձ կյանքում,
Աղաչում եմ՝ սրտանց սիրիր քո դուլին:

03. 03. 2006թ., տեփանակերտ

ՊԱՏԱՍԽԱՆԻՐ՝ ԻՆՉՈ՞Ւ

Դու կարո՞ղ ես, արդյոք, պատասխանել հարցիս,
Պատասխանել սրտիս, հոգուս ինչուներին,
Ինչո՞ւ աստղակոհակ տիեզերքում անծիր,
Դու ես թելեր տալիս իմ նուրբ երազներին:
Պատասխանել՝ ինչո՞ւ երկնի մովերի մեջ,
Անհանգիստ ու շաչող, կապույտ ծովերի մեջ,
Սեզ սարերից փչող մետաքս-հովերի մեջ,
Ինձ հեռուներ տանող ժպիտներդ եմ տեսնում:
Պատասխանիր՝ ինչո՞ւ վարդերի մեջ բուրող,
Աղբյուրների երգում քնքուշ ու գուրգուրող,
Դայլայլներում հավքի անրջանքներ բերող,
Քո բուրմունքն եմ զգում, լսում շշունջը քո:
Պատասխանիր՝ ինչո՞ւ գարնան շողերի մեջ,
Ծաղիկներին իջած անբիծ ցողերի մեջ,
Կյանքը իր մեջ առած սրտիս դողերի մեջ
Ինձ սարեսար զցող քո անունն է հնչում,
Պատասխանիր՝ ինչո՞ւ...
Ինչո՞ւ ինձ տեսնելիս քնքշանքներ ես առնում,

ՄԻՐԴ ԵՎՄՓՍ

Դալար նոճու նման շրշում ես ու հառնում,
Սակայն ինչո՞ւ սիրտս խոցող փուշ ես դառնում,
Պատասխանիր՝ ինչո՞ւ...
Պատասխանիր՝ ինչո՞ւ...

20. 03. 2006թ., Ստեփանակերտ

ՔՈ ԱՆՈՒՆԸ

Եթե բացես սիրտս մի օր,
Պիտի կարդաս անունը քո,
Որ գրել եմ որպես օրոր,
Կարոտներիս տառապանքով:
Սիրող սրտիս կոպերի տակ
Պիտի տեսնես պատկերը քո,
Պիտի տեսնես արցունքով տաք,
Դեռ չպայթած արկերը քո,
Որ նետել ես այրող խանդից
Եվ սպասել՝ մի օր պայթեն,
Որ զրկելով ինձ իմ կյանքից,
Քո քարքարոտ ճամփան հարթեն:
Բայց, սիրելիս, պաղատում եմ,
Սակրավորներ այսօր կանչիր,
Կյանքս փրկիր այրող խանդից
Ու ջերմացիր իմ տաք շնչից,
Եվ իմացիր, որ կույր խանդը
Միշտ քանդում է տունը սիրո,
Արի, Սեր իմ, առաջվա պես
Երջանկանանք սիրո հրով:

2006թ., Ստեփանակերտ

ԵՔԵ ՄԻ ՕՐ

Եթե մի օր ինձ խորովեն
Թեժ, անմարում պողի վրա,
Դարձյալ պիտի ինձ օրորեն
Սիրող սրտիս դողի վրա:
Եթե մի օր անդունդ նետեն՝
Կարիճների, օձերի մեջ,
Դարձյալ պիտի սիրտս վառեն
Իմ սուրբ սիրո բոցերի մեջ:
Եթե մի օր գան ինձ տանեն
Մոլորակներ՝ հեռո՛ւ-հեռո՛ւ,
Սրտիս վրա կքանդակեն՝
Որ քո սերն է ինձ կյանք բերում:
Իսկ թե մի օր դատաստանի
Չրդեհի մեջ տանջեն-վառեն,
Չարցնեն խստիվ՝ ինչո՞ւ ես դու
Նրա սիրով գերեվարվել,
Ես չեմ ասի եւ ոչ մի խոսք,
Կմնամ խենթ ու անբասիր,
Կասեմ կուրծքս պատռեք, մարդիկ,
Սիրուս մասին սիրտս կասի:

15. 03. 2006թ., Ստեփանակերտ

ԱՅԳԱԲԱՑԻՆ

Այդպես, ահա, դու գալիս ես
Այգաբացին՝ ամեն օր,
Ու քայլերիդ ձայներն անուշ
Երգ են դառնում մեղմօրոր:

ՄԻՐԴ ԸՄՄՓՄ

Արեգակն է ժպտում ասես
Քո թխադեմ աչք-ունքում,
Ժպիտները քո սրտաբուխ
Իմ վերքերն են ամոքում:

Ու թող անցնող մեր կյանքի մեջ
Միշտ կարոտենք իրարու,
Եվ ամեն օր, ամեն պահի
Սերը պահենք անմարում:

Իրար համար դարձած Աստված,
Մեր խոհերը հար կիսենք,
Ժպիտների լույսով հաստված
Մեր սրտերը հրկիզենք:

29. 04. 2003թ., Ստեփանակերտ

ԻՂՁ

Ճերմակս խառնեն քո սեւին,
Թող ծնվի արծաթը նորից,
Իմացիր, սարերի արելը
Ծնվում է անպամած ծորից:

Գարունը ձյունից է ծնվում,
Վարդերով զարդարում հողը,
Թող հոգուդ ծաղկունքին իջնի
Ձյուներից ծնված իմ ցողը:

2003թ., Ստեփանակերտ

ԱՍՏՂԵՐԸ

Աստղերը թելեր են առել,
Լեզու են առել աստղերը,
Աստղերը սրտերը վառել՝
Գրում են իմ սիրո տաղերը:
Աստղերը իմ սիրտն են թարգմանում,
Աստղերն իմ սիրուց են թարմանում,
Աստղերը լուսե երազով
Իրենց ջերմ գիրկն են ինձ տանում:

Տանում են, որ քեզ հանդիպեմ,
Աստղերի աղջիկն ես սիրուն,
Իմ սիրտն էլ հյուսված է աստղերից,
Ահա թե ինչու են քեզ սիրում:

2004թ., Ստեփանակերտ

ԻՆՁ ՀԱՍԿԱՑԻՐ

Ինձ հասկացիր առանց խոսքի,
Իմ աչքերում կարդա երգս,
Իմ խոհերի հորիզոնում
Տես քո սիրուց ցավող վերքս:
Սրտիս դուռը բաց է, մտիր,
Քո անունը կարդա այնտեղ,
Հոգուս խորանները գտիր,
Այն քեզ համար լույս է ու դեղ:
Դու ոչ թե իմ գտած-սերն ես,
Այլ իմ կյանքի աստված-տերն ես:
Քո անունը քնար դառած
Իմ երգերին շունչ է բերում,
Սիրո հուրը՝ քեզնով վառված,

ՄԻՐԴ ԸՄՄՓԱ

Խորովում է սիրտս, գերում:
Ինձ հասկացիր առանց խոսքի,
Լեզուս կապ է ընկնում քեզ մոտ,
Փոթորկվում է իմ ջերմ հոգին,
Դու իմ սրտում, ես՝ քեզ կարոտ:
2004թ., Ստեփանակերտ

ՋԱՐՄԱՆՔ

Քեզ ասացի՝ լավն ես դու,
Լավըս ինչպե՞ս մոռացար,
Ասի՝ ցավիս դեղն ես դու,
Ցավըս ինչպե՞ս մոռացար:
Սիրտս դրի քո ափին,
Արեւ դարձա քո սրտում,
Պիտ շողայիր իմ ճամփին,
Չթողնեիր ինձ տրտում:
Քեզ քնքշորեն սիրեցի,
Քեզ սիրեցի Աստծո պես,
Ինձնով բախտիդ տիրեցիր,
Առած հոգիս հրակեզ:
Բայց դու սիրտս խոցեցիր,
Բախտիս դուռը գոցեցիր,
Իմ դառնության գավն ես դու,
Ինչպե՞ս ասեմ՝ լավն ես դու:
2005թ., Ստեփանակերտ

ԱՍՏԾՈ ՄԱՏԸ

Աստծո մատը խառն է, իրավ,
Որ սիրում եմ քեզ այսքան վառ.
Սիրտս է դողում քեզ տեսնելուց,

ՄԻՐՊ ԸՄՄՓԱ

Գիրկս է շողուն քեզ տեսնելուց,
Կապ են ընկնում իմ բառերը,
Ձնգում՝ հոգուս նուրբ լարերը,
Ծառ ու ծաղիկ քեզ են նայում,
Սիրահարված ու հնայուն.
Նախանձում են ինձ այդ պահին,
Իմ հոգու այն ոսկե գահին,
Որին դու ես հիմա բազմած,
Մի աստղահյուս պսակ կազմած:
Մեռնեն սիրո քո պսակին,
Քո երազին, քո հասակին,
Քո խոսքերին՝ հրավառված,
Քո հայացքին՝ սրտիս փարված...
Աստծո մատը խառն է, իրավ,
Որ սիրում են քեզ այսքան վառ:

2005թ., Ստեփանակերտ

ԱՐԵՎԻ ՅԵՏ

Արեւի հետ արթնանում ես իմ սրտում,
Արեւի պես ջերմացնում իմ հոգին,
Ա՛խ, առանց քեզ կյանքս անցնում է տրտում,
Երազում են, որ միշտ լինես իմ կողքին:

Քո ձայնի մեջ Աստծո ձայնն են ես լսում.
Բառերիդ հետ եռ է գալիս արյունս,
Քո շուրթերով Սիրո Աստվածն է խոսում,
Քեզ լսելուց՝ երգ է դառնում ավյունս:

Թախծի միջից ես ելնում են թել առած,
Արցունքոտված սիրտս շնչում է մեկեն,

ՄԻՐՊ ԵՎՄՓԱ

Սիրո ծովուն ծիածանը իմ վառած,
Շափաղուն է՝ ընծայելով նոր հերկեր:

Տիեզերքը լի է սիրո աստղերով,
Աստղերի մեջ միայն քեզ եմ ես կարոտ,
Կորուստներից ցաված սիրտս սփռվող
Ամեն բառդ մի պսակ է, մի նարոտ:

Ով ցավ ունի, նա դառնում է շատախոս,
Իմ խոսքերը ունեն քնքշանք խոր ցավի,
Քո սիրո դեմ ծնկի կգամ ես անխոս,
Միայն սերըդ սիրող սիրտը իմ վառի:

2006թ., Ստեփանակերտ

ՄՊԱՍՈՒՄ

Սպասեցի, ուշացար,
Ամպեր իջան իմ հոգուն,
Սրտիս վրա ծանրացավ
Կասկածանքը բորբոքուն:
Տեսնես ցավող տե՞ղ ունի,
Թե՛ չլուծված խրթին հարց,
Խոհերի մեջ անքո՞ւն է,
Կարո՞տ ունի մի անանց:
Սի՞րտն են խոցել անտեղի-
Մարդիկ չար ու անողոք,
Կյանքին խառնել են լեղի՞
Բամբասանքով՝ միշտ ողորկ:
Սպասեցի, ուշացար,
Ամպեր իջան իմ հոգուն,

Սրտիս վրա ծանրացավ
Կասկածանքը բորբոքուն:
Համակել է ինձ մի ցավ,
Ասա, ինչո՞ւ ուշացար:
2006թ., Ստեփանակերտ

ԿԱՐՈՏՈՒՄ ԵՍ ՔԵՁ

Իմ խոհերի մեջ մի վարդ է բուրուն,
Մի աստղ է ժպտուն հուշերիս ծորուն,
Մի տենչ է վառվում արեգակի պես-
Կարոտում եմ քեզ...

Մի նուրբ անուն է շրթերիս թառուն՝
Սիրո մի լեզենդ անեն մի տառուն,
Սիրտս լսուն է եւ արտասվում հեզ-
Կարոտում եմ քեզ...

Մի հուր հայացք է շափաղում իմ դեմ,
Աչքերի ծովում ծաղկավոր եղեմ,
Եղեմի ծոցում աստղեր հրակեզ-
Կարոտում եմ քեզ...

Համբույրներիս տակ մի ձեռք է դողում,
Հույսիս մեջ դեռ մի նշույլ է շողում,
Մի ծով է շաչում խենթ ու փրփրադեզ-
Կարոտում եմ քեզ...

2006թ., Ստեփանակերտ

ՄՈՌԱՑԵԼ ԷԻ

Մոռացել էի կարոտ ու համբույր,
Կարոտի հուրը վառեցիր իմ մեջ,
Իմ ճամփին դարձար կարոտի աղբյուր,
Դարձար հույսերիս փարոսը անշեջ:
Լույսը բացվում է, իմ հոգու մեջ ես,
Վարդը բացվում է, մեջն ես իմ հոգու,
Իրիկնամուտին իմ լույսն ու տենչն ես,
Իմ երգերի մեջ տերն ես իմ ոգու:
Սրտիս դռները բացվել են կրկին,
Մխում են սիրո վերքերը իմ հին,
Մտիր իմ սիրտը, դարձիր երգ ու տաղ,
Վերքերս բուժող խոսքերիդ մատաղ:

2006թ., Ստեփանակերտ

ՔԵԶ ՅԵՏ ՔԱՅԼԵԼԻՍ

Քեզ հետ քայլելիս՝
Սիրտս խոսում է, իսկ լեզուս լռում,
Թվում է, թե ես արելի մոտ եմ,
Կրակ եմ դառնում աստղերի հրում:

Քեզ հետ քայլելիս՝
Ասես խոսում եմ ծաղիկների հետ,
Թվում է՝ շուրջս ծով-ծաղկահոտ է,
Կյանքը դրախտ է մի երանավետ:
Քեզ հետ քայլելիս՝
Աչքերիս նայիր, որ արելում եմ,
Շրթերիս նայիր, որ դողում եմ լուռ,

ՄԻՐԻ ԸՄՄՓԱ

Ձեռքերիս նայիր, որ թւածուն եմ,
Եթե կարող ես՝ իմ սրտին նայիր,
Որ քո հայացքից շիկնում, ցնծում է:
Ես, որ աշխարհին իմ սիրտն եմ տալիս,
Ինձ մոռանում եմ քեզ հետ քայլելիս:

2006թ., Ստեփանակերտ

ՄՐՏԻՍ ՄԻՋՈՎ ՔԱՅԼԻՐ

Հոգուս կրակն առած
սրտիս միջով քայլիր,
Առանց այն էլ աստղ ես,
արելի պես փայլիր:
Երգ ես տեղովդ մեկ,
Ժպիտներդ երգ եմ,
Այնպես արա՝ չասեմ
Ժպիտներդ վերք եմ:
Աստծուց գոհ եմ, Սեր իմ,
Ժամանակին հասար,
Սրտիս վերքը խորն է,
եղիր ինձ բալասան,
Անսեր այս աշխարհում
դու իմ անբիծ սերն ես,
Տերը թող ինձ ների,
դու իմ միակ Տերն ես...

23. 03. 2006թ., Ստեփանակերտ

ԻՄ ԴԻՑՈՒՅԻՆ

Քո աչքերին նայելիս, քո աչքերին նայելիս,
Շող ու շափաղ է առնում իմ երազի հայելին,
Յոգիս ծփանք է տալիս, փարվում հոգուդ եթերին,
Ու դառնում ես ու դառնում ես իմ հեքիաթի լույս փերին:

Քեզ հետ ճամփա գնալիս, քեզ հետ ճամփա գնալիս,
Յորիզոնից-հորիզոն արելը հյուր է գալիս,
Յյուր է գալիս ու խնդրում ժպիտներից քո մի փունջ,
Ու դառնում ես ու դառնում ես արեւահյուս մի անուրջ:

Քեզ քնքշորեն գրկելիս, քեզ քնքշորեն գրկելիս,
Ասես գարնան հեղեղից սերս լինեն փրկելիս,
Աստված այցի է գալիս՝ օրհնանքներով նոր ու հին,
Ու դառնում ես ու դառնում ես իմ մեծ սիրո դիցուհին:

2005թ., Ստեփանակերտ

ՔԵԶ

Եթե հարցնի Աստվածն՝ ինքը,
Չեն մեղանչի Նրա հանդեպ,
Կասեն՝ վկա Տիեզերքը,
Նա իմ հոգուն դարձել է երգ:
Ժպիտների աստղեր են լույս,
Նազանքների՝ գարնան ծփանք,
Փայփայում են պայծառ մի հույս,
Որ կոչվում է Սիրո բերկրանք:
Պաղատում են՝ լա՛վ իմացիր,
Որ երազն ես իմ լուսածիր:

07. 11. 2005թ., Ստեփանակերտ

ԴՈՒ

Արեւի պես ժպտում ես,
Ամպի նման մշուշվում,
Մերթ ինձ նայում, տխրում ես,
Մերթ երազը քո հուշում:
Մերթ բացվում ես վարդի պես,
Մերթ կոկոնվում քնքշանքով,
Մերթ լացում ես ցավիս պես,
Մերթ ճառագում խենթ հոգով:

Մերթ խոցում ես իմ հոգին,
Մերթ բուժում ես իմ վերքը,
Մերթ կանգնում ես իմ կողքին,
Մերթ ուրբում իմ ձեռքը:
Առեղծված ես ինձ համար,
Դու իմ թախիժ, դու իմ դեղ,
Իմ քնքշասիրտ, իմ համառ,
Իմ աղավնի, իմ ահեղ:

2006թ., Ստեփանակերտ

ԱՂՋԿԱ ՀԱՄԲՈՒՅՐԸ

Լավ երգը ծնվում է համբույրից,
Համբույրից աստղածին աղջկա,
Այս խոհը վաղուց է վառում ինձ,
Այս երգի ծնունդը վկա:
Աղջիկը թեւերն է արարման,
Աղջկա համբույրը ավիշ է,
Ցավի մեջ վերքերին բալասան,

Թախծի մեջ մոռացման հաշիշ է:
Վաղ գարնան մի օր էր արեւոտ,
Կարոտը վառում էր իմ սիրտը,
Նա եկավ՝ ժպտադեմ, ծաղկահոտ,
Նա եկավ զարդարեց իմ գիրկը:
Աստղոտ է համբույրը աղջկա,
Այս երգի ծնունդը վկա:

2006թ., Ստեփանակերտ

ՆՎԵՐ

Դու եկար՝ ժպիտը դեմքիդ,
Մի գրիչ, մի տետր՝ ձեռքիդ,
Ժպիտդ դարձավ ծիածան
Եվ շոյեց խոհերս ցիրուցան:

Հույզերս հրի փոխվեցին՝
Ամոքիչ ու ջերմ՝ սիրո պես,
Հոգուս մեջ օրերս խոսեցին,
Ալիքվեց երազս հրկեզ:

Տետրիդ մեջ կվառեն իմ հոգին,
Ամենուր քեզ կզգամ իմ կողքին,
Կհիշեն, կերազեն, կխնդամ,
Եվ անգամ լացիս մեջ կժպտամ:

2006թ., Ստեփանակերտ

ՄԻՐՈ ԵՐԳ՝ ԾՆՎԱԾ ԼՈՒՌ ԿԱՐՈՏԻՑ

Աստված ինձ օգնի՝
սիրտդ գողանամ,
Քո թուխ մազերի
հյուսքում լողանամ,
Սրտիս անմարում
հրի մեջ բոցվեմ,
Թարթիչներիդ սուր
սայրերով խոցվեմ,
Փեշերդ շոյեմ
ներումի հույսով,
Հավատս օծեմ
շոյանքիդ լույսով,
Հոգուդ փեշերին
երազս ցանեմ,
Ու թելերիդ տակ
քո ցավը տանեմ...

07. 12. 2006թ., Ստեփանակերտ

ԻՄ ՍԵՐԸ

Իմ սերը լեռան աղբյուր է,
Աստղերի բույրն է իմ սերը,
Իմ սերը Արեւի համբույր է,
Վարդերի բույրն է իմ սերը:

Իմ սերը իմ պապի երազն է,
Իմ տատի պատիվն է իմ սերը,
Իմ սերը հոր ու մոր մուրազ է,
Իմ գիշերն ու տիվն է իմ սերը:

Իմ սերը իմ սիրտն է, իմ ձեռքը,
Երգերիս հուշողն է իմ սերը,
Իմ սերը իմ ցավն է, իմ հեւքը,
Վերքերիս բուժողն է իմ սերը:

Իմ սերը իմ կյանքի թելերն է,
Օջախիս ճրագն է իմ սերը,
Իմ սերը Աստօ՞ղ նվերն է,
Իմ հոգու կրակն է իմ սերը:

26. 12. 2006թ., Ստեփանակերտ

ՀԻՄԱ ՉԵՍ ՍԻՐՈՒՄ

Դու սիրել ես ինձ՝ հիմա չես սիրում,
Հիմա չես սիրում, չգիտեմ՝ ինչու,
Դու ինձ վառել ես կարոտի հրում,
Վառվող սրտիս մեջ անունդ է հնչում:
Շշուճներ սիրո, սիրո ջերմ խոսքեր,
Ծաղկաբույլի պես ընծայեցիր ինձ,
Իմ երակներում արյունի հոսք էր,
Որ բխում էր քո երազող սրտից:
Ապաշխարել եմ Աստօ՞ղ առջել
Ու քեզ սիրելը համարել եմ մեղք,
Առանց քո սիրո թռչուն եմ անթել,
Եվ կյանքում չունեմ սփոփվելու ելք:
Չի լինում, Սեր իմ, քեզ չեմ մոռանում,
Ինչպե՞ս մոռանամ իմ սիրտն ու հոգին,
Ապաշխարելիս իմ դեմն ես հառնում,
Տեսիլքի փոխված կանգնում իմ կողքին:
Դու սիրել ես ինձ, հիմա չես սիրում,

Աստված թե լսի, պիտի զարմանա,
Բայց ես վառվում եմ կարոտի հրում,
Սիրո ծովի մեջ դու իմ մանանա:

2006թ., Ստեփանակերտ

ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. ԻՄ ԵՐԳԸ ԴՈՒ ԵՍ

Մարգոյիմ

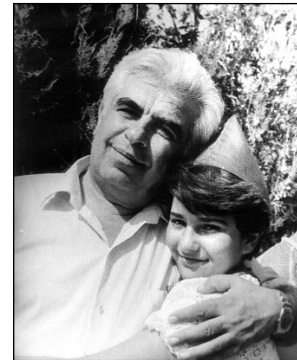
Ասում ես՝ երգ գրիր իմ մասին...
Իմ հոգու նուրբ երգը այդ դու ես,
Մեր ճամփան անցնում ենք միասին,
Քեզանով իմ սիրտը խնդում է:
Քեզանով լույսերս պայծառ են,
Հույսերս շողում են ջահի պես,
Խոհերս թեւածող ծիծառ են,
Բառերս նրբին են, հրակեզ:
Աշխարհը ծնվել է ջերմ սիրուց,
Սիրո խենթ ընթացք է ողջ կյանքը,
Եվ սերը լեզենդ է հինավուրց,
Քո սերն է իմ անհուն բերկրանքը:
Երագիս թեւերը քո սրտում,
Քո սրտի թրթիռը հոգուս մեջ,
Միասին թախծում ենք ու ժպտում,
Միասին երազում՝ սիրատենչ:
Մեր բախտը մեզ ծուլեց իրարու,-
Տառապած մեր սիրո շողերով,
Իմաստուն մեր սերն է մեզ վառում,
Լույս դառնում մեր սրտի դողերով:
Ասում ես՝ երգ գրիր իմ մասին...

Իմ հոգու նուրբ երգը այդ դու ես,
Մեր ճամփան անցնում ենք միասին,
Քո սիրով իմ սիրտը խնդուն է:
2006թ.

2. ՔՈ ԱՆՈՒՆԸ

Քո անունը միշտ հնչում է
իմ շրթերին,
Սերս քո դեմ արեգակ է՝
ջերմ, անթերի,
Իմ առաջին սերը թոշնեց,
կյանքն էր դաժան,
Իմ անվան հետ քո անունն է՝
միշտ անբաժան:
Սիրո խոստում դու ինձանից
չես լսելու,
Թե խինդ, թե՛ վիշտ, միշտ քեզ հետ եմ
ես կիսելու:
Սերս հավերժ տառապանք է եղել,
գիտես,
Իմ տառապած սիրտն եմ բերել,
ընծայել քեզ...
Քեզ հետ կյանքս հորիզոն է՝
լույսով անձիր,
Սիրո՞ւն եմ քեզ, թե չեմ սիրում,
Դո՛ւ իմացիր:

13. 03. 2006թ., Ստեփանակերտ

Ամպը գետի վրա չոքեց,
Մի կուշտ խմեց ու բարձրացավ.
Երկինքն անպին առավ գիրկը,
Ամպը շիկնեց ու թանձրացավ,
Ամպը ճչաց, գոռաց ամպը,
Բարակ-բարակ անձրեւ տեղաց,
Ամպը գնաց անձրեւի հետ՝
Ծիածանե գոտին թողած:

ԵՆԹԱՐԿՎՈՂ ՀՍԿԱՆ....

Ի՛նչ երկաթե
Աժդահա...
Ունի դռներ,
Պատուհան,
Ունի շերեփ
Ու կնճիթ,
Ունի ձեռքեր,
Ունի քիթ:
Ամեն մի փոս
Մտնում է,
Ճանապարհն իր
Գտնում է,
Քար է քանդում,
Հող փորում,
Սարում լինի,
Թե ձորում:
Նա ուժ ունի
Ահագին:
Ունի...
Սակայն, դուք գիտե՞ք,
Ենթարկվում է
Հայրիկին:

ԱՄԱՌԸ ԳԱ

Ամառը գա,
Հասնի թուփը
Մեղրածոր,
Մայրիկի հետ
Գնամ այգի՝
Ուխտածոր:
Ինքն աշխատի,
Ես թութ ուտեմ,
Քաղցրանամ
Եվ ամեն օր
Մի մատնաչափ
Բարձրանամ:

ԿԱՐԵՆԻ ՆԿԱՐՆԵՐԸ

Մեր Կարենը
Նկարներ է
Նկարել.
Իր քրոջը՝
Երգելիս,
Հորը՝ հանդը
Հերկելիս,
Մորը՝ կովեր
Կթելիս,
Սեփն՝ դասը
Սերտելիս:

ԱՐԻԿԻ ՃԱՇԸ

Երբ ճաշում է
Մեր Աբիկը,
Կեղտոտում է
Իր շապիկը,
Կեղտոտում է
Եվ ծնոտը,
Կեղտոտում է
Շուրթն ու ոտը:
Սեթն ասում է.
- Ամոթ, Աբիկ,
Կեղտոտելու
Համա՞ր չեն հո
Շոր ու շապիկ:

ԼՈՒՅԱԸ ԲԱՑՎԵՑ

Լույսը բացվեց,
Այ Արթուր,
Վեր կաց պապին
Բարեւ տուր,
Ջրի ծորակը
Բացիր,
Սառը ջրով
Լվացվիր,
Ու հետո էլ
Ասա.- պապ,
Արի ճաշենք,
Գնանք բակ:

ԱՐԹՈՒՐԻ ԽՐԱՏԸ

Գերազանցիկ
Արթուրը
Իր մոտ կանչեց Արտակին,
Ասաց,- Չարն ես մեր բակի,
Տրորում ես պարտեզը,
Պատռոտում ես քարտեզը,
Սիրում ես սուտ ասելը,
Չես սովորում դասերդ:
Որոշել ենք այսուհետ,
Որ չխաղանք էլ քեզ հետ:
Արտակը լուռ մոտեցավ
Եվ Արթուրին խոստացավ.
- Չեն տրորի պարտեզը,
Չեն պատռոտի քարտեզը,
Կթողնեն սուտ ասելը,
Կսովորեն դասերս:

ՓՈՔՐԻԿ ԵՄ

Գիտե՞ս,
Կարեն,
Փոքրիկ եմ,
Գրել, կարդալ
Չգիտեմ:
Եկ ինձ ցույց տուր
Տառերը,
Ես կկարդամ
Բառերը:

ԽՈՌՎԵԼ ԵՄ ՍԱՅՐԻԿԻՑ

Խռովել եմ
Մայրիկից,
Նա միշտ փոքր է
Կոչում ինձ,
Թել ու ասեղ
Չի տալիս,
Ես խնդրում եմ
Ու լալիս:

Բայց կրկնում է.
- Փոքր ես, տե՛ս,
Հանկարծ մատդ
Կծակես:

Խռովել եմ
Մայրիկից,
Ինչո՞ւ փոքր է
Կոչում ինձ,
Թե որ թել ու
Ասեղ տա,
Վատ չեմ կարի,
Հավատա:

ԻՄ ԽԱՂԸ

Հայրս կոնֆետ է
Բերել,
Մայրս գրքեր
Ու տետրեր,
Քույրս՝ սիրուն
Մի տիկնիկ,
Իսկ եղբայրս՝
Մի շնիկ:
Հագցնեմ սիրուն
Տիկնիկիս,
Պահ տամ խելոք
Շնիկիս,
Կոնֆետն ուտեմ,
Լիանամ,
Գրքերն առնեմ,
Հիանամ,
Տետրերի մեջ
Նկարեմ,
Հետո երգեմ
Ու պարեմ:

ՈՐ ԾԱՌՆ ԱՃԻ

Պապը հարցրեց.

Ի՞նչ ես անում:

Կարենն ասաց.

- Ջուր եմ տանում:

- Ջուր ես տանում,

Որ ի՞նչ անես:

- Որ մեր բակում

Ծառ ջրեմ ես,

Որ ծառն աճի

Եվ դալարի,

Ու մեր բակը

Միշտ զարդարի:

ՈՒՐԻՇ ԾՈՎԱՓ ԻՆՁ ՏԱՐԵՔ

Հայրիկն ասաց.

- Իմ պուճուկը,

Դու սիրում ես

Ծով ու ջուր.

Որոշել ենք

Պապն ու ես

Սեւ ծովի ափ

Տանել քեզ:

- Ուրիշ ծովափ

Ինձ տարեք,-

Պատասխանեց

Պուճուկը,-

Ես չեմ ուզում

Սեւ ջուրը:

ԾԻՏՆ ՈՒ ԱՐԱՆ

Դրսում սառույցն է
Շողում,
Ծիտը մրսում է,
Դողում,
Արան կուտ է
Տանում բակ,
Ցանում թթի
Ծառի տակ:
Ծիտն ուտում է
Կշտանում...
Այլեւս չի
Վշտանում:

ՄԻԱՍԻՆ

Բակում խաղանք
Միասին,
Ուրախանանք
Միասին,
Խարույկ վառենք
Միասին,
Շուրջը պարենք
Միասին,
Հետո ասենք
Մինասին,
Որ միշտ լավ է
Միասին:

ՀԱՅԿԸ- ԻՆՔԸ

(Նմանություն)

Ինքը մենակ
Գնաց անտառ,

Ինքը մենակ
Ելավ մի ծառ,

Ինքը կախվեց
Ծառի ճյուղից,

Ինքը ընկավ
Իր երկյուղից,

Ու ծառի տակ
Ինքը լացեց,

Արցունքներով
Այտը թացեց,

Իրար բերեց
Խիտ ունքերը,

Ինքը սրբեց
Արցունքները,

Ոչ ոք գաղտնիքն
Այդ չտեսավ,

Միայն քամին
Վրա հասավ,

Ծիծաղելով
Մոտով սահեց,

Բայց գաղտնիքը
Մրտուն պահեց:

ԹԵ ԴՈՒ ԼԻՆԵՍ

Ձեռքիս կարմիր գնդակը
Ընկավ Բաբկենեց բակը,
Մինչեւ հասա ես նրան,
Վազեց Բաբկենն ու առավ,
Տարավ թաքցրեց թփի տակ,
Ու դեռ կանգնեց նա շիտակ,
Թե չեմ տեսել գնդակը,
Այն չի ընկել մեր բակը:
Ասի.- Ամոթ քեզ, Բաբկեն,
Ի՞նչ ես ընկել դես ու դեմ,
Թե հանձն առնես,
Եղբոր պես
Իմ գնդակը
Կտամ քեզ:
Բայց չէր ուզում ինձ լսել,
Պնդում էր, որ չի տեսել,
Դե ինձ ասա, Հովհաննես,
Թե դու լինես ի՞նչ կանես:

ՄԵՐ ԱՆՈՒՇԸ

- Լավ աղջիկ է Անուշը,-
Հիացած է Վանուշը,
Նա լսում է տատիկին,
Փայփայում է Սաթիկին,
Միշտ մայրիկին օգնում է.
Լինի բակում, թե տանը,
Ինքը փոքրիկ մի աղջիկ,
Ո՞նց է անում այդքանը:

ԱՇԽԱՏՈՒՄ Է ԱՇՈՏԸ

Մայրը կանչեց Աշոտին.

- Աշոտ, արի՛, ճաշում ենք:
Աշոտն ասաց.- Չեմ կարող,
Աշխատանքս մնում է:

Քույրը կանչեց Աշոտին.

- Աշոտ, արի՛, ճաշում ենք:
Աշոտն ասաց.- Չեմ կարող,
Աշխատանքս մնում է:

Պապն էլ կանչեց,

Չգնաց,

Տատն էլ կանչեց,

Չգնաց,

Ու մոտեցավ հայրիկը.

- Աշոտ, այդ ի՞նչ ես անում:

- Աշխատում եմ, հայրիկ ջան,
Ինձ ինչո՞ւ եք խանգարում:

ԹՈՌՆԻԿԻ ՆԱՄԱԿԸ

Քո նկարը,

Այ տատի,

Կպցրել եմ

Մեր պատին:

Քեզ չեմ տեսել

Մի տարի...

Սպասում եմ,

Շուտ արի:

ՄԱՅՐԻԿՆ ՈՒ ԲԱԼԻԿԸ

Մի բույն տեսավ
Հանեսն այգում,
ճտերն ուզեց
Հանել թաքուն:
Մայրը տեսավ,
Ասաց.- Հանես,
Այդպիսի բան
Երբեք չանես,
Տեսա՞ր նրանք
Ինչպես տխուր
Ծլվլացին,
Նրանց մայրը
Հեռվից կգա
Ու կլացի:

ԻՆՉՈ՞Ւ ԱՆՈՒՇ ԵՆ

-Մայրի՛կ, ինչո՞ւ
Մեր ճաշերը
Միշտ էլ լավն են
Ու անուշ...
-Որովհետես
ճաշ եփելիս
Օգնում ես ինձ,
Ի՛նչ Անուշ:

ԽԱՂԱԼԻՔՆԵՐԻ ԱՇԽԱՐՀՈՒՄ

Սաթիկն առավ տիկնիկին,
Յետո կանչեց քույրիկին,
Ասաց. Արի գնանք բակ,
«Տուն-տուն» խաղանք ծառի տակ:
Քույրը ասաց.- Սաթիկ, տե՛ս,
Խռովել է արջուկը,
Արջուկն ասաց.- Սաթիկ, տե՛ս,
Խռովել է ե՛ւ մուկը,
Մկնիկն ասաց.- Սաթիկ, տե՛ս,
Խռովել է շնիկը,
Շնիկն ասաց.- Սաթիկ, տե՛ս,
Խռովել է փիսիկը,
Մեզ բոլորիս տար պարտեզ,
Որ ամենքս սիրենք քեզ:
Սաթիկն առավ բոլորին,
Ուրախ-ուրախ իջավ բակ,
Եվ սկսվեց մեր բակում
Մի իսկական խրախճանք:

ՄԵԾ ԵՄ ԵՍ

Սովորել եմ
ճաշելը,
Մինչեւ տասը
Հաշվելը,
Գիտեմ նաեւ
Մեր հասցեն,
Ասա, մեծ չե՞մ,
Այ Արսեն:

ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ

- Իմ լավ բալիկ,
Իմ Ալիկ,
Դու սիրում ես
Խաղալիք,
Ցույց տուր, որի՞ց առնեն ես,
Ձկնի՞կ, բադի՞կ, թե՞ աղվես,
Գուցե տանկն այս, դե ասա՛:
- Չէ՛, տանկը ի՞նչ եմ անում,
Երեկ տեսա կինոյում՝
Տանկով մարդ եմ սպանում:

**ԴԱՆՆԱՍ ՓՈՔՐԻԿ
ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍ**

Հյուր է եկել
Մեզ ծիծառը,
Բողբոջել են
Թուփն ու ծառը,
Առնեն բահը,
Առու հանեն,
Այգին ջրեն
Եմ եղբորս պես,
Որ դպրոցում
Ինձ անվանեն
Փոքրի՛կ-փոքրի՛կ
Գյուղատնտես:

ԾՈՒՅԼԵՐԻ ԶՐՈՒՅՑԸ

Ավոն, Դավոն,
Մի առավոտ,
Պառկել էին
Տան պատի մոտ:
Ու Դավոյից հարցրեց Ավոն.
-Ասա, Դավո,
Քանի՞ օրում
Դու կարող ես
Այս անկյունից մյուսն հասնել:
Դավոն ասաց.
-Առավոտյան թե շուտ ելնեն,
Տատիկն օգնի՝
Ուտեն, խմեն,
Դե ի՞նչ ասեն,
Երեկոյան գուցե հասնեն:
Ու զարնացած
Ավոն ասաց.
-Դավո, շատ ես հետաքրքիր,
Ինքնաթի՞ռ ես դու, թե հրթիռ:

ԱՂՋԻԿՆԵՐԻ ՎԵՃԸ

-Ես ալ վարդ եմ,
-Ես՝ մանուշակ,
-Ես մեխակ եմ,
-Իսկ ես՝ շուշան,
-Ես՝ յասաման,
-Իսկ ես՝ հասմիկ,
-Ես՝ անթառամ,
-Ես էլ՝ նարգիզ,
-Այ աղջիկներ,
Շուշան, Ջվարդ,
Նազիկ, Սուսիկ,
Հասմիկ, Նվարդ,
Ծաղիկներ եք,
Գիշտ եք ասում,
Ապա տեսե՛ք,
Ոնց եք նազում,
Թե մեկ-մեկու
Չհավանեք,
Կթառամեք
Դուք լուռ ու մունջ,
Իսկ իրար հետ
Դուք կկազմեք
Բուրուննավետ
Մի ծաղկեփունջ:

ԹԱՐԹԱՌԳԵՍԻ ԿԱՌՈՒՅՑՈՒՄ

Հայկը ասաց.
-Արտագես,
Արի գնանք
Թարթառգես:
Ու գնացին երկուսով,
Մռով սարի ծախ ուսով,
Հենց որ հասան Թարթառին,
Հայկը ասաց.-Դե արի,
Արի շրջենք կառույցում,
Տես, ինչե՛ր են կառուցում:
Երբ թունելին մոտեցան,
Արտագեսը զարմացավ.
-Գետը ո՛նց է փրփրել,
Ժայռն այս ինչպե՞ս են փորել:
Հայկը հանգիստ առավ քիչ,
Հետո պատմեց ամեն ինչ.
-Տեսնու՞մ ես այն մեքենան,
Լենինգրադից են բերել,
Իսկ այս մեկը՝ այս հսկան,
Մոսկվան է մեզ նվիրել:
Երեւանից, Սեւանից
Կառուցողներ են եկել,
Գիշեր ցերեկ միասին
Հսկա այդ ժայռը ճեղքել,

Մեկտեղ փորել թունելը,
Փոխել հունը թարթառի,
Իսկ աջ ափից մինչեւ ձախ,
Կպատնեշեն այս տարի:
Ու հետո էլ թունելը
Մեծ դարպասով կփակեն,
Ծով կդառնա թարթառը,
Ալիքները կծափեն,
Նոր կառուցվող կայանում
Կփոխարկվեն շողերի,
Ջրանցքներով կհոսեն,
Կհասնեն չոր հողերին,
Ճերմակ բամբակ կդառնան,
Կդառնան նուռ ու խաղող,
Ու զմրուխտով կպատեն
Մեր հանդերը ոսկեշող:
Արտագեսը լսում էր
Հայկի ամեն մի բառը,
Թվում էր, թե տեսնում է
Ծովի փոխված թարթառը:

**ՓՈՔՐԻԿ
ԱՅԳԵՊԱՆՆԵՐԸ**

Գալիս են, գալիս
Մեր մանուկները-
Խաչատուր պապի
Փոքրիկ թռռները:
Գալիս են այգի
Գցեն այս գարնան,
Որ պապիկի պես
Այգեպան դառնան:

ԼԱՐԱՅԻ ՍԽԱԼԸ

Մի օր գալիս է Արան,
Տեսնում իր քույրը՝ Լարան
Լաց է լինում, ախ քաշում,
Թե տիկնիկը չի ճաշում:
Տատն ասում է.
-Այ Լարա,
Ամոթ է քեզ,
Սուս արա...
Ջուր ես լացում ու ճչում,
Տիկնիկը հո չի՞ շնչում,
Դրա համար,
Իմ բալիկ,
Դա կոչվում է
Խաղալիք:

**ՍԵԹԻ
ԽԱՂԱԼԻՔՆԵՐԸ**

Տանը ունենմ
Տասը հատ կով՝
Հորթուկներով,
Տասը հատ խոզ՝
Խոճկորներով,
Տասը ոչխար՝
Գառնուկներով,
Մի այդքան հավ՝
Ճուտիկներով:
Բերենմ, սարքենմ
Մի մեծ ֆերմա,
Ու խնամենք
Ես ու Էմման,
Առատ միս ու
Կաթ ստանանք,
Որ մեր գյուղը
Հարստանա:

ԳԱՐՆԱՆ ԱՄՊԸ

Ամպը գետի վրա չոքեց,
Մի կուշտ խմեց ու բարձրացավ.
Երկինքն ամպին առավ գիրկը,
Ամպը շիկնեց ու թանձրացավ,
Ամպը ճչաց, գոռաց ամպը,
Բարակ-բարակ անձրեւ տեղաց,
Ամպը գնաց անձրեւի հետ,
Ծիածանե գոտին թողած:

ԱՐՏԱՇԵՍԻ ՈՐՈՇՈՒՄԸ

Տիգրանն ու ես
Մեր բակում
Կառուցում ենք
Մի ակումբ,
Սոս, եկ քարտաշ
Դու դարձիր,
Մեզ հետ գործին
Մասնակցիր.
Դու կտաշես
Քարերը,
Ես կշարեմ
Պատերը,
Իսկ Տիգրանն ու
Վանիկը
Կպատրաստեն
Տանիքը:
Հետո շուրջը
Կմաքրենք,
Ջրոսայգի
Կդարձնենք,
Կգարդարենք
Ծառերով,
Պայծառ-պայծառ
Լույսերով...
Ինչպես ակումբն
Ավանի,
Որ ավարտել են երեկ
Վարպետները անվանի:

Ի՞ՆՉ ԵՄ ՆԿԱՐԵԼ

Սեթն ու Հարութը
Ասացին.-Կարե՛ն,
Բեր տեսնենք հապա
Ի՞նչ ես նկարել:
-Ինչ եմ նկարե՞լ,
Դե տեսեք հիմա,-
Ասաց Կարենը
Իր ընկերներին:
-Այս մեր երկիրն է,
Իսկ այս՝ Մերկուրին,
Այս Վեներան է,
Այս էլ Ուրալը,
Հեռվում Մարսն է, ա՛յ,
Երկրի պես կլոր,
Վրան ավտոմատ
Կայանը մեր նոր:
Այս Պլուտոնն է,
Այս Յուպիտերը,
Իսկ այս Սատուրնն է՝
Գլխին անպերը:
Աջից Նեպտունն է,
Զախից՝ Արեւը,
Ոսկեղեն թագը
Գլխավերելը:
Հիմա ինքներդ

Պատասխանեցեք,
Ի՞նչ եմ նկարել,
Հարություն ու Սեթ:
-Ինչ ես նկարե՞լ,
Մի ողջ տիեզերք:

**ՀԵՌՈՒՏԱՑՈՒՅՑԻ
ԱՌԱՋ**

-Հեռուտացույցը
Բացել եմ, Կարեն,-
Փոքրիկ եղբորը
Ասաց Մարինեն:

Բա քեզ չի ասե՞լ
Մեր քեռի Մոսիմ,
Հայրիկն այնտեղից
Հիմա կխոսի:

Շուտ արի, հանգիստ
Նստենք, այ Կարեն,
Որ երբ նա խոսի,
Մենք չխանգարենք:

**ՓՈՔՐԻԿ
ԽՈՅԱՐԱՐԸ**

Այսօր ինքս
Կեփեմ ապուր,
Վարդին, Հայկին
Կկանջեմ հյուր:
Եթե հանկարծ
Լավ չստացվի,
Ընկերներս
Ինձ կներեն,
Փոքրիկ եմ ես,
Եփելը դեռ
Կսովորեմ:

ՔՆԿՈՏ ՆԻՆԵԼԸ

Սեթը քողջն
Ասաց.- Նինել,
Լուսացել է,
Ի՞նչ ես քնել:
Դե շուտ վեր կաց,
Կեսօր դառավ,
Բաժակիդ մեջ
Կաթը սառավ:
Փխոնն ծամիդ
Հետ խաղում է
Ու քեզ վրա
Ծիծաղում է:

ԲԵՐՔԻ ՏՈՆ

-Ամառ է, ամառ,
Հասել է արտը,
Եկե՛ք, մանուկնե՛ր,-
Կանչեց Հրանտը,-

Եկեք բերքի տոն
Խաղանք բոլորս,
Շուտ գործի անցեք,
Անցնում է օրը:

Վաչեն ասաց.- Ես
Արտը կհնձեմ,
Դե շուտ կոմբայնը
Հասցրու, Փառանձեմ:

-Ես իմ ավտոյով,-
Ասաց Համեստը,-
Բերքը կտանեմ,
Լցնեմ պահեստը:

Արտաշեսը թե՛
-Հերիք է խաղանք,
Ես ու Նանան էլ
Ցորենը կաղանք:

Սաթիկը ասաց.
-Իսկ ես հացթուխ եմ,
Մարոն ինձ կօգնի,
Հացը կթխեմ:

Նազիկը ասաց.
-Ես ու Համիկը
Այգուց կբերենք
Խաղողն ու միրգը:

Հայկանուշն էլ, թե.
Ես ու Ալիկը
Սեղան կբացենք
Բարիքով լիքը:

-Ապրեք, բալիկներ,-
Տեսավ ու ասաց
Քեռի Անտոնը,-
Այդպես է գալիս
Բերքի մեծ տոնը:

**ՀՈԳԱՏԱՐ
ՔՈՒՅՐԻԿԸ**

Թուղթ ու մատիտ
Բեր, Կարեն,
Որ ես դպրոց
Նկարեմ:
Դպրոցում էլ`
Նստարան,
Որտեղ նստի
Մեր Արան:

ԻՄ ՆՎԵՐՈՆ

Մարտի ութին
Ի՞նչ նվիրեն
Իմ մայրիկին.
-Իմ նկարած
Նոր բացիկը՝
Վրան ծաղիկ,
Իմ պատրաստած
Կարմիր վարդը՝
Վրան շաղիկ:
Որ մայրիկը
Զգա նաեւ
Վարդի բույրը,
Նրա հետ եւ
Կնվիրեն
Իմ համբույրը:

ԶԻ ԵՄ ՆՍՏԵԼ

Հայրիկիս հետ նստել եմ ձի,
Գնում եմ գյուղ,
Ինչքան էլ նա արագ վազի,
Չունեն երկյուղ:
Բայց հայրիկից խնդրում եմ ես.
-Դանդաղ գնանք,
Որ մեր «Քուռիկ» ձիու վրա
Երկար մնանք:

ԿՈՆՖԵՏԻ ԾԱՌ

Վա՛յ, մայրիկ ջան,
Տես, Համիկը
Ի՛նչ է արել.
Մի կոնֆետ է
Բերել պարտեզ,
Հողում թաղել,
Ինձ հարցնում է.
Պարտեզը ե՞րբ
Կկանաչի...
Կարծում է, թե
Կոնֆետի ծառ
Պիտի աճի:

ԱՇՈՏԻ ԳԱՆԳԱՏԸ

Ինձ ասում են,
Թե թույլ են,
Ինձ ասում են,
Թե ծույլ են...
Երբ ասում են՝
Նստում են,
Ինչ տալիս են,
Ուտում են,
Ուզած տեղս
Գնում են,
Ուզած պահին
Քնում են:
Դե, դու ասա,
Այ նանի,
Ծույլն այսքանը
Ո՞նց կանի:

ՀԱՅԿԻ ԿԱՏԱԿԸ

Հայկը եկավ դպրոցից,
Ասաց՝ մայրիկ, աչքդ լույս,
Դասերս անգիր են արել.
Երեք «10» են տուն բերել:
Ուրախացավ մայրիկը,
Օրագիրը բացեց շուտ,
Ասաց՝ ինչո՞ւ ես խաբում,
Երբեք դու չես խոսել սուտ,
Չես սովորել դասերդ,
Ասա, ո՞ւր են «տասեր»-դ:
Հայկը տեղից վեր թռավ
Ու մորն ասաց ցնծալի.
-Դե՛ ծիծաղիր, մայրիկ ջան,
Այսօր մեկն է ապրիլի:

ՄԵՐ ԲԱՆՋԱՐԱՆՑԸ

Ունենք մի լավ բանջարանոց,
Մշակում է հայրս,
Հագած բլուզ, կապած գոգնոց,
Նրան օգնում է մայրս:
Ես էլ նրանց օգնում եմ միշտ,
Ցանում կինձ ու կոտեն,
Ռեհան են ցանում, սամիթ,
Որ տիրոջ պես ուտեն:
Ցանում են բողկ, գազար, բազուկ,
Ցանում են սոխ, սխտոր,
Մայրս հպարտ ասում է ինձ.
-Դու պատկերն ես քո հոր:

ՊԱՊԻՍ ԱՅԳԻՆ

Պապիկս ունի խաղողայգի
Ու մրգերի մառան,
Իսկ ես ունեմ փոքրիկ մի շուն
Ու մի թմփլիկ մռռան:
Դեռ փոքրիկ եմ ու չեմ կարող
Այգում օգնել պապիս,
Սակայն բարի իմ պապիկը
Սպասում է ճամփիս:
Միշտ գնում ենք պապիս այգին
Շունս, կատուս ու ես,
Եվ նրանք էլ պապիկիս մոտ
Թռչկոտում են ինձ պես:

Ո՞Վ Է ԱՍԵԼ

Ո՞վ է ասել, ո՞վ է ասել,
Թե փոքրիկ եմ ես,
Ո՞ր փոքրիկն է գործը սիրում
Իր հայրիկի պես:
Երբ մաքրում են բակ ու փողոց,
Ես էլ եմ օգնում,
Ծառատունկին՝ մեծ բահն առած,
Հորս մոտ եմ գնում:
Ծառ ենք տնկում մենք միասին,
Այգում, եզրին մայթի,
Որ գարնանը հասակ առնեն՝
Կանաչ շորեր հագին:
Ո՞վ է ասել, ո՞վ է ասել,
Թե փոքրիկ եմ ես,
Ո՞ր փոքրիկն է գործը սիրում
Իր հայրիկի պես:

2009թ., Ստեփանակերտ

ԱՇԽԱՏԱՅԻՆ ՄՐՑՈՒՅԹ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Աշխարհում մրցույթներ չատ են կազմակերպվում: Լինում են գիտության, երգի, գրականության եւ այլ մրցույթներ: Սակայն ուրիշ է մեր մրցույթը: Այն մայր հողի գույների եւ քաղցրության, աստվածային պարգեւների խտացումը հանդիսացող արեւահամ մրգերի, պտուղների, բույսերի մրցույթ է: Բոլորը գիտեն մեր քաղցրության եւ անհրաժեշտության մասին: Սակայն չի վնասում, որ իր ազատության եւ անկախության համար մարտնչող արցախցու աճեցրած բարիքները հանդես գան, մրցեն եւ ազդարարեն, որ ինչպես ընտիր է արցախցին, այնպես էլ ընտիր է նրա ստեղծած բարիքը:

ԽՆՁՈՐԸ

Կարմրաթշիկ խնձորն են ես,
Սիրունատես, հյութալի,
Առողջարար մոր կաթի պես
Փոքրերին են կյանք տալիս:

ԽԱՂՈՂԸ

Ես խաղողն են տեսակ-տեսակ,
Մաքրող դեղն են արյունի,
Ծառայում են ամեն տեսակ,
Ե՛վ պտուղ են, ե՛ւ գինի:

ՏԱՆՁԸ

Տանձն են ընտիր հյուրով հուռթի,
Հին են՝ Աստօն բերածը,
Ով ինձ ճաշից հետո ուտի,
Շուտ կմարսի կերածը:

ՀՈՆԸ

Ականջներուն աղմուկ ունեք,
Գլխացավ ու հողացավ,
Տարին բոլոր, թե ինձ ուտեք,
Չեք ունենա ոչ մի ցավ:

ԹՈՒԹԸ

Ես ամռանն են աշխարհ գալիս,
Իմ քաղցրությամբ մեղմ ու ժիր՝
Մեծերին օղի են տալիս,
Մանուկներին դոշաբ, չիր:

ԾԻՐԱՆԸ

Արարվում են սիրունատես,
Արեւահամ հյութերից,
Մարմինները մաքրում են ես
Վնասակար նյութերից:

ԸՆԿՈՒՅՁԸ

Միշտ մրցում եմ ծիրանի հետ,
Դեռ դարերի խորքերից,
Մարտողական օրգանները
Ես մաքրում եմ որդերից:

ԴԵՂՁԸ

Քաղցր եմ, ինչպես նուշն ու մեղրը,
Դա իմ համն է ձեզ հուշում,
Իմացեք, որ ընտիր դեղ եմ,
Շաքարախտն եմ ես բուժում:

ՍԵՒՆԸ

Լուսնի նման ամեն տեղ եմ,
Մրգերի համն ունեմ ես,
Ներվեր բուժող ընտիր դեղ եմ,
Ծառայում եմ սիրով ձեզ:

ՍՈՒՆԸ

Ինձ կծողին ես չեմ ներում
Ու չեմ տանում թունդ նազը,
Բայց ճաշերի համն եմ բերում
Եվ բուժում եմ թունդ հազը:

ՍԽՏՈՐԸ

Ստամոքսի ցավն են բուժում,
Անքնության դեղն են ես,
Երկամի քարն են խժռում
Ջրաղացի քարի պես:

ԹՈՒՋԸ

Անունս սուրբ գիրքն է գրել,
Մեծամիտ չեմ, ինձ ներեք,
Թե ձեր միտքն եք ուզում սրել,
Ես պատրաստ եմ, ինձ կերեք:

ՆԱՐԻՆՋԸ

Ինձ հարգանքով պատիվ տվեք,
Արեւի պես վառ եմ, ջինջ,
Երբ հոգնում եք, ինձնից օգտվեք,
Կազդուրիչ եմ, ամոքիչ:

ԳԱԶԱՐԸ

Արյան պակաս ունեք, խնդրեմ,
Խնդրեմ, ձեր ձա՞յնն է խզված,
Հում թե եփած, սուփրին դրեք,
Ձեր բուժմանն են ես լծված:

ԱՐՄԱՎԸ

Փայլում եմ ոնց ջինջ աչիկներ,
Ասես քնքույշ սաթ եմ ես,
Լավ իմացեք, վարդ աղջիկներ,
Երեխանոր կաթ եմ ես:

ՉԱՄԻՉԸ

Ես չամիչն եմ, չամիչը,
Ծնված քաղցր խաղողից,
Դեղերի մեջ ամեն ինչ եմ,
Սնված շողից ու հողից:

ՍԵՐԿԵՎԻԼԸ

Սերկեւիլն եմ թագուհի,
Ընտիր միրգ եմ էն գլխից,
Դրա համար տանտիրուհին
Ձգտում է շուտ խլել ինձ:

ԲՈԼՈՐԸ ՄԻԱՄԻՆ

Մենք Արցախի ճոխ հնձանն ենք,
Չամ ու հոտով միշտ գերող,
Նրա աշնան ծիածանն ենք,
Արցախեցուն փառք բերող:
2003թ.

**ՉԵՔԻԱԹ ՊԱՌԱՎԻ, ԱՅԾԻ
ԵՎ ԱՌՅՈՒԾԻ ՄԱՍԻՆ**

Թե ո՞ր գյուղում, չգիտեմ,
Թե ո՞ր հյուղում, չգիտեմ...
Բայց լավ գիտեմ՝ Արցախում,
Օրենքների տակ ծախու,
Ապրում էր մի պառավ կին,
Հույսը՝ ճրագ, հոգսը՝ հին...

Պառավը մի այծ ուներ,
Իր տան ապրուստն ու սյունն էր,
Այծն էլ ուներ մի ուլիկ,
Այդ պառավին՝ ոնց բալիկ,
Այծը Աստծո օրհնանքով,
Նրանց պահում էր կաթով...

Երբ իջնում էր երեկոն,
Նստում էին երեքով,
Կաթով կոտրած ծարավը՝
Մեղմ երգում էր պառավը.
«Մեկ, երկու, երեք, չորս,
Իմ հավան ա տասնչորս»:
Մեջքից մի քիչ կորացած,
Օրվա հոգսը մոռացած,
Կաթ դարձնելով կերածը,
Ուրախ մկկում էր այծը.
«Վեր կաց պարիր, ուլիկ ջան»,
Եվ ուլիկը ժրաջան,
Հոգում նանի օրորը,
Երջանկացնում էր մորը.

«Մեկ, երկու, երեք, չորս,
Ես կպարենմ տասնչորս»:
Այդպես, ամեն երեկո,
Հոգսերի մեջ, երեքով,
Իրենց գործը կատարում,
Երգում էին ու պարում:

Մի անգամ էլ, ձմռանը,
Երբ խոտ չկար դռանը,
Այժը գնաց մեծ անտառ,
Ծանոթ էին թուփ ու ծառ,
Բողբոջներից կուշտ կերավ,
Եվ անտառից, երբ ելավ,
Հանկարծ դեմից երկու գող,
Պատրաստ բռնած թուր ու ձող,
Պատանդ վերցրին մայր այծին,
Տարան գյուղը դրացի:
Ասին. «Մերն է անտառը,
Մերն են այս դաշտն ու սարը,
Մեր բողբոջներն են կերել,
Մեր ծառերն են դու քերել,
Մազդ կտաս մեր յուրտին,
Իսկ կաթդ՝ մեր չոջուխին»:

Իսկ հետեւյալ
Առավոտ,
Պինդ փաթաթած
Ձեռք ու ոտ,
Նանը նոր ցավն
Իր խորին,
Գյուղում պատմեց

Բուրրին,
Որ չի եկել
Այժր տուն,
Որ գիշերը
Ինքն անքուն,
Մորը կանչող
Ուլի քով,
Սպասել է
Տազնապով...
Որ պոզավոր
Իր այծին
Անգամ գայլը
Արնածին,
Եթե նույնիսկ
Կամենա,
Չի էլ կարող
Մոտենալ,
Որ իր այծը կաթնաբեր,
Դարձել է գող մարդու կեր:
Խորհուրդ տվեց ծեր Պետին,
Ուղիղ դիմել պարետին:

Եվ ուլիկի պոզից բռնած,
Իր ապրուստի հոգսից քրտնած,
Կորած այծի ցավը սրտում,
Նանը գնաց պարետատուն:
Ասաց. «Չիմա
Ի՞նչ անեն,
Այս որբուկին
Ո՞ր տանեն,

Ինչո՞վ սնեմ
Ես նրան,
Գտեք մորը,
Գեներալ»:

Սակայն պարետը վեր կացավ տեղից,
Ոլորեց ծայրը շիկահեր բեղի,
Նայեց արծվատես
Եվ խոսեց այսպես.

«Այծդ խախտել է սահմանն ուրիշի,
Նա պետք է լիներ զգոն եւ ուշիմ,
Եվ պարզվում է, որ նա գաղտագողի,
Աչքը տնկել է հարեւան հողին,
Մենք չենք զբաղվում գողության հարցով,
Այծդ կարող ես հետ բերել վարձով»:
Բողոք-դիմումը նետելով գետին,
Պառավը ընթոստ դիմեց պարետին.
«Հողեմ գլուխը ես թագավորի,
Նա ժողովրդին հասցրեց այս օրին:
Գողերն են հիմա երկիրը վարում,
Աստված նրա գահն ինչո՞ւ չի վառում»:

Պարետը ելավ ու նորից նստեց,
Նստեց ու սաստեց.

«Պառավ, քո այծը գողերն են տարել,
Մեր թագավորը քեզ ի՞նչ է արել,
Նա լավն է, բարի, գործում՝ անզիջում,
Ինչո՞ւ ես նրան այդպես անիծում»:
«Թե լավն է, իրոք, քո թագավորը,
Ինչո՞ւ է ապա
Օրենքը վատ,

Կարգը վատ,
Պարետը վատ,
Կյանքը վատ,
Ինչո՞ւ է նա պաշտոն տալիս գռփողին,
Եվ գռփողն էլ պաշտպանում է միշտ գողին,
Գողն էլ խլել ու տարել է իմ այծին,
Ախ, որտեղի՞ց մեզ համար լույս կբացվի:
Հողեմ գլուխը ես թագավորի,
Նա ժողովրդին հասցրեց այս օրին»:-
Ասաց պառավն ու դուրս գնաց՝
Որբ ուլիկի պոզից բռնած:
Բայց պառավը ճամփին դիմեց քաջ Առյուծին,
Որ հանել էր կորյուններին ըմբոստ ցույցի...
Ու երբ տեսավ ուլին՝ տատի լայն փեշի տակ,
Քաջ Առյուծը շարքերի մեջ դարձավ կրակ,
Ասաց. «Նանի, որբ ուլիկին ձեռքից չտաս,
Նեղ օրերի վերջը շուտով, շուտով կգա,
Հետ կվերցնենք մենք քո այծին,
Կփռչմանի չար դրացին,
Որ ուզում է տերը դառնալ մեր անտառի,
Հեքիաթային դաշտ ու սարի,
Կվերանա մեզ շղթայող օրենքն անհետ,
Էլ չեն լինի նենգ թագավոր ու կեղծ պարետ:
Չարից, գողից մենք կփրկենք Արցախը մեր,
Ու կդառնանք պապենական մեր հողին տեր»:

Դեկտեմբեր, 1990թ.

ՄԵՐ ԱՅԲՈՒԲԵՆԸ

Ա-ն Արարատված Արցախն է ազատ,
Բ-ն Բարիքներն են Հայոց սուրբ հողի,
Գ-ն Գարուններն են՝ ներկա ու գալիք,
Դ-ն Դարերն են մեր իմաստությամբ լի:
Ե-ն Երկինքն է մեր՝ աստղաբույլերով,
Զ-ն Չվարթ ծայնն է մեր մանուկների,
Է-ն Էությունն է մեր աշխարհաշեն,
Ը-ն Ընթացքն է մեր անբեկանելի:
Թ-ն Թոնրատունն ու թոնրահացն է մեր,
Ժ-ն Ժրաջան ու բարեբեր ոգին.
Ի-ն Իրավունքն է առած հաղթ թելեր,
Լ-ն Լուծն է՝ լծված մեր բախտի խաչին:
Խ-ն Խուրձն է հնձած ոսկի արտերի,
Ծ-ն Ծնունդն է մեր մանկանց ու երգի,
Կ-ն Կալն է՝ առատ մեր հունձքը կալսող,
Հ-ն Հարությունն է հոգեկան հերկի:
Ձ-ն Ձնհալներն են ձնծաղիկ ծնող,
Ղ-ն Ղողանջներն են արթնացման զանգի,
Ճ-ն Ճառընտիրն է եղեռնից փրկված,
Մ-ն Մռով սարն է՝ հառնած մեր հոգում:
Յ-ն Յուրահատուկ բախտն է մեզ տրված,
Ն-ն Նռան գինին՝ խոսքը կենացի,
Շ-ն Շրշյունն է մեր բարեբեր աշնան,
Ո-ն Ոգին է մեր՝ թեւավոր ու խենթ:
Չ-ն Չարերի դեմ մեր պարզած թուրն է,
Պ-ն Պարագիծն է մեր թեժ պարերի,
Ջ-ն Ջուրն է լեռան՝ ջրանցքներ դառած,
Ռ-ն Ռաբունն է՝ սերունդներ կրթող:

ԻՄ ԼՎԵՐՔ

Ս-ն Սերությունն է, որ սեր է բերում,
Վ-ն Վարդաստանն է՝ վաղորդյան շողով,
Տ-ն Տերն է, տունն է՝ Տիրոջ օրհնանքով,
Ր-ն Րոպեն է՝ դարի քայլվածքով:
Ց-ն Ցնծությունն է մեր այբուբենված,
Ու-ն Ուրախության ուժն ու երազը,
Փ-ն Փառքն է հայոց՝ աշխարհը գերող,
Ք-ն Քրիստոսված բարությունը մեր:
Օ-ն Օրհներգն է մեր, օրենքն է արդար,
Ֆ-ն Ֆրիկն է մեր, Րաֆֆին է հանճար:
Ֆա-մեղեդին է՝ աստվածանվեր,
Ֆրազն ու ֆազն է, ֆենոմենն է մեր:

2005, Ստեփանակերտ

Այբուբենված նվագ

ԹՈՂ ԱՆՇԵՋ ՄՆԱ

Օրը պայծառ էր, արեւն էր ժպտում,
Կապույտ աչքի պես պարզ էր երկինքը,
Չգիտեմ ինչո՞ւ հանկարծ իմ սրտում
Մեղմորեն շրշաց իմ կյանքի գիրքը:

Թերթեցի մեկ-մեկ էջերը նրա...
Նորից փարվեցի կյանքիս հեքիաթին,
Կրօքիս տակ ասես գրկեցին իրար
Անցած օրերս, հուշերս անթիվ:

Երեք սեզ բարձունք տեսա ես այնտեղ,
Երեք ճոխ սեղան՝ ամեն բարձունքի,
Որպես թամադա երեք սեղանի,
Ես էի ընթացք տալիս խնջույքին:

Առաջին աստղոտ բարձունքի ուսին
Նստել էի ես՝ ջահել, առնացի,
Մոտս սիրածս էր՝ փունջը իմ լույսի,
Խմում էինք մեր սիրո կենացը:

Երկրորդ խնջույքը թեժ ու զվարթ էր,
Բայց մեր կենացը կիսել էի ես,
Կեսն իմ նորածին մանկանն էր արդեն,
Կենացի կեսը դեռ հասնում էր մեզ:

Ինձ ճերմակ տեսա բարձունքին երրորդ,
Իմ ճերմակահեր սիրածին հենված,
Եվ խմում էինք հրճվանքով անհուն,
Միայն մեր որդու ու թոռան կենաց:

Մոռացել էինք մեզ ամբողջովին,
Մեզ տեսնում էինք մեր թռռնիկի մեջ,
Թող այս օրենքը երբեք չփոխվի,
Թող այս օրենքը միշտ մնա անշեջ:

1980թ.

ՆՈՐՎԵՐԱԿԱՆ ՀՈՂՈՒՄ

**1. ՕՍԼՈՅՈՒՄ՝ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԶԻՆՎՈՐԻ
ՀՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ՄՈՏ**

Նորվեգական հողում զոհված հարազատներ,
Ազատության ջահեր՝ հավերժ հրաբորբոք,
Ձեզ այցի ենք եկել Հայրենիքից մեր մեծ,-
Հպարտ մեր սրտերում անմարելի մորմոք:
Դուք ննջում եք խաղաղ այս բարձունքի վրա,
Չի մոռացել Օսլոն սխրանքը ձեր սրտանց,
Ծաղիկներ է բերում նորվեգուհին ահա,
Պատվանդանին դնում մի կարոտով անանց:
Հուշարձանից իր վեհ նայում է ձեզ սիրով
Նանսենը մեծ՝ խիղճը իր նուրբ հայրենիքի,
Եվ ուր որ է ասես, նա իր սրտի հրով
Պիտի ասի խոսքը ազնիվ երախտիքի:
Ազատաբաղձ հոգու երգը իր շրթերին
Իբսենն իր բարձունքից ահա նայում է ձեզ,
Գրիգն, ահա, առել ջութակն իր նրբաձայն,
Ձեր սխրանքի հիմնն է հնչեցնում ասես:
Նորվեգացին ելել, խոսքն է ասում իր թեժ,
Խաղաղության հուրն է աչքերի մեջ շողում,
Համոզված է նա, որ ձեր բարձունքից հավերժ
Խաղաղ կյանքն եք հսկում նորվեգական հողում:

1984, Օսլո

2. ՄԱՅՎԱՆ ԲԵՐԴԻ ՄՈՏ

Քաղաքի ծայրին՝ ծովափին կապույտ,
 Հառնել է մի բերդ, ոնց դեւ արնախում,
 Ա՛խ, քանի՛-քանի՛ ռազմագերիներ
 Տանջվել են այստեղ մահվան երախում...
 Ջահել են եղել նրանք, երազուն՝
 Մեր եղբայրները, հայրերը համառ.
 Ստիպել են նրանց՝ բերդն այս կառուցել՝
 Սուզանավերը թաքցնելու համար:
 Եվ ով հյուծվել է՝ նետել են ծովը
 Ու քրքջացել վայրագությամբ նենգ:
 Տասնհինգ հազար գերիներն այդպես
 Երազ են դարձել ալիքների հետ:
 Օրերն են անցել մղձավանջային,
 Փրկվել է նաեւ Տրոնհեյմը հին,
 Իսկ այդ սեւ բերդը մնում է կանգուն,
 Ֆաշիզմի հետքը՝ քաղաքի դեմքին:
 Կանգնել ենք ահա տրոնհեյմցու հետ,
 Դենքն այդ խոր վշտով ինձ պատմում է նա...
 ...Գուցե դու էլ ես ննջում այս ծովում,
 Իմ ավագ եղբայր, ես ի՞նչ իմանամ:
 Ցնցվում է հոգիս ցավից այդ անհուն,
 Եվ հասկանում է ինձ նորվեգացին.
 Մենք իրար դեմքի կարդում ենք ասես.
 «Աշխարհը պիտի փրկենք կրակից,
 Որ էլ ոչ մի տեղ ֆաշիզմ չծնվի,
 Ո՛չ եղբայր կորցնենք, ո՛չ որդի, ո՛չ հայր,
 Որ խաղաղ կյանքը միայն ծածանվի,
 Աշխարհն արեւի բուլբոլի համար»:

1984թ., ք. Տրոնհեյմ

3. ԼՈՒԹՅԱՄԲ ՀԱՐԳԵՆՔ

*Նորվեգիայի հյուսիսային շրջանների
ազատության համար գոհված զինվորների
հիշատակին*

Բարձրահունչ խոսքեր պետք չեն, հիրավի,
Խոր լռությունը թող խոսի մի պահ,
Եկենք խորհուրդը հիշենք պապերի.
«Լռություն կա, որ արժե մի աշխարհ»:
Եվ առանց խոսքի հողը սիրեցին,
Եվ առանց խոսքի սրտերը տվին,
Եվ առանց խոսքի կյանքը փրկեցին,
Մեր երախտագետ սրտերն են վկա,
Մեր ոսկեդեղին արտերն են վկա,
Վկա են երգող մեր բալիկները,
Վկա են ծագող մեր գալիքները...
Եկեք վերհիշենք երգերը նրանց
Ու չմոռանանք վերքերը նրանց,
Եկեք վերհիշենք ձեռքերը նրանց,
Նրանց հերկերը պահենք հացաբույր,
Նրանց պես տանենք բեռը մեր դարի,
Նրանց պես փրկենք գալիքն աշխարհի:

1984թ., ք. Ֆրիդրիխստադտ

4. ՊԱՏԱՍԽԱՆ

*Արեւմտագերմանական մի խումբ
ֆաշիստների, որոնց
հանդիպեցինք Օսլոյում.*

Մենք կառուցել ենք,
Դուք ավերել եք,
Մենք հոգով ծաղկել,
Դուք ավերվել եք:
Դեղին մոլուցքով
ճչում եք նորից,
Չեք ուզում հեռու
Գնալ ձեր «հորից»,
Անգամ բեղեր եք
Պահում նրա պես,
Գոռում, ինչպես նա,
Աշխարհին ի տես:
Թե մոռացել եք
Դասը պատմության,
Նայեք շարքերին
Դուք խաղաղության,
Նրանք ելել են
Կյանքը գրկելու,
Գալիքի դատից
Դուք չեք փրկվելու:

1984թ., Օսլո

5. ՋՈՂՎԱԾՆԵՐԻ ՀԻՇԱՏԱԿԸ

Ջոհվածների հիշատակը
Արձան չէ լոկ,
Ջոհվածների հիշատակը
Սիրտ է, կարոտ,
Մոր արցունք է
Այնքա՛ն վճիտ,
Քրոջ կանչ է
Ու եղբոր խիղճ,
Սիրո թեւ է,
Սիրո համբույր,
Կյանքի ծարավ
Ու կյանքի հուր,
Ճանապարհ է
Վերելքների,
Ու ծիածան
Նոր բերքերի:
Խաղաղության ջահ է անշեջ՝
Գալիք բոլոր դարերի մեջ:

1984թ., Օսլո-Ստեփանակերտ

**ԳՈՎՔ ՂԱՐԱԲԱՂԻ
(ԵՐԳ)**

Մեր ավանդական օջախ դու անմար,
Մեր քաջ պապերի կանգուն բերդապար,
Դարերից ծնված մեր բախտի կամար,
Սրտերից ծնված մեր հնչուն քնար:
Դու մեր վառ ներկա, պայծառ ապագա,
Մեր երազների, տենչերի փունջն անապական:

Ծաղկիր ու շողա մեր ազատ ջանքով,
Պարտական ենք քեզ մեր սրտով, կյանքով,
Փառք քեզ, Ղարաբաղ, քո հող ու հերկին,
Փառք քո վերելքին, քո երգին, քո առատ բերքին:

Հողվոր ես խնդուն ու մեծ գիտնական,
Իմաստուն, բարի այգեպան ես դու,
Եվ մեր դարավոր ու նոր պատմության
Ազնիվ ու արի պահապանն ես դու:
Դու մեր վառ ներկա, պայծառ ապագա,
Մեր երազների, տենչերի փունջն անապական:

ԿՐԿՆԵՐԳ

Սերունդներիդ հետ քայլում ես հպարտ,
Թելեր ես տալիս անգամ ժռռ քարին,
Լույսեր ես ցանում ամեն ակնթարթ,
Մեր սրտերի մեջ ու ճանապարհին:
Դու մեր վառ ներկա, պայծառ ապագա,
Մեր երազների, տենչերի փունջն անապական:

ԿՐԿՆԵՐԳ

1985թ., Ստեփանակերտ

ՀԱՎԵՐԺԻ ՈՐԴԻՆ

Նվիրում եմ Հրանտ Մաթևոսյանին

Հայոց սարերի լանջերին կապույտ
Հավերժությունը արեւեց մի օր,
Հայոց սարերն էլ անառիկ ու լուրթ,
Մի հին երգ էին երգում մեղմօրոր:
Շուրջը կապույտ էր, կապույտի մեջ մինջ,
Ոչ ամպրոպ կար խենթ, ոչ շանթ ու որոտ,
Ոչ Նարեկացու բողոքը կար քինջ,
Ոչ Թումանյանի կանչերը բորբոք:
Անտարբերության շունչն էր ավերում,
Ու շեփորվում էր քծնանքի մի կոչ,
Ինչ կյանք է առել բազում դարերում,
Նորի անունով քանդվում էր անխոնջ:
Հավերժությունը նախատեց, ճչաց,
«Ո՞ւր եմ հանճարեղ քաջերը հայոց,
Ո՞ւր եմ մարդաշատ գյուղերը հայկյան,
Հայոց երկիրը դարձնում եք վայոց»:
Ճչաց հավերժը, զայրույթից դողաց,
Ահնիձոր մտավ՝ սրտի մեջ խոր ցավ,
Իզնատ անունով մի հայի շողաց,
Օրհնեց խրճիթը ու անհետացավ:
Անցան օրերը, ամիսներ անցան,
Իզնատի բակում արելը ծլեց,
Ողջ Ահնիձորը աստղահունց դարձավ,
Հավերժի ուզած մանչուկը ծնվեց:
Ծնվեց մանչուկը ու դարձավ Հրանտ,
Եվ հերն անիծեց ստի ու չարի,
Եվ Ահնիձորի ցավով տառապած,

ԽԱՊՆ ՔԱՆԱՍՏԵՂԾՊԻՊՑՈՒՆՆԵՐ

Դարձավ նոր խիղճը Հայոց աշխարհի:
Օգոստոսի պես կարմրեց ու վառեց,
Հայոց սարերի ծալքերը մտավ,
Մեր երազները սիրով բուրվառեց,
Ծառերի մեջ էլ մեր ցավը գտավ:
Մեր ճիչը հալեց, դարձրեց ծիածան
Եվ ասաց. -Դուք եք ձեր հողի տերը...
Նրա տենչերը ծաղիկներ դարձան,
Եվ վայելում է աշխարհի սերը:
Ու երբ նա գիրկը եկավ Արցախի,
Ու երբ սրտահույզ մտավ Ամարաս,
Հավերժությունը Մաշտոցի սիրով
Հայրաքար օրհնեց գալուստը նրա:

21.12.1989, ք. Ստեփանակերտ

**Չախից՝ գրականագետ
Ջ. Ավետիսյանը, բանաստեղծի
որդին՝ Սուրենը**

ԼԻՏՎԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

1. ԼԻՏՎԱ

Երբեք չեմ սպասել, որ այդքան քնքույշ կլինես,
Լիտվա, շնորհակալ եմ, որ այդպիսին ես դու:

Երբեք չեմ սպասել, որ այդքան գեղեցիկ կլինես,
Լիտվա, շնորհակալ եմ, որ այդպիսին ես դու:

Երբեք չեմ սպասել, որ այդքան անխոնջ կլինես,
Լիտվա, շնորհակալ եմ, որ այդպիսին ես դու:

Երբեք չեմ սպասել, որ այդքան հպարտ կլինես,
Լիտվա, շնորհակալ եմ, որ այդպիսին ես դու:

Երբեք չեմ սպասել, որ այդքան հերոս կլինես,
Լիտվա, շնորհակալ եմ, որ այդպիսին ես դու:

Երբեք չեմ սպասել, որ փարոս կլինես,
Լիտվա, շնորհակալ եմ, որ այդպիսին ես դու:

2. ՄԵԺԵԼԱՅՏԻՍ

Մեծելայտիս, եղբայր, օգնիր ինձ, օգնիր,
Ոչ թե խանութներում գնումներ անելու,
Այլ մարդու մեջ մարդուն գտնելու համար:

Մեծելայտիս, եղբայր, օգնիր ինձ, օգնիր,
Ոչ թե թանգարաններում նկարներ դիտելու,
Այլ գեղեցիկը փնտրելու մարդկանց հոգիներում:

Մեծելայտիս, եղբայր, օգնիր ինձ, օգնիր,
Ոչ թե վարետե տեսնելու համար,
Այլ Գի դե Մանասի ոգին գտնելու:

Մեծելայտիս, եղբայր, օգնիր ինձ, օգնիր,
Քո երգած արեւային սրտերը գտնելու,
Մեծելայտիս, եղբայր, օգնիր ինձ, օգնիր...

3. ՊԻՐՁՅՈՒՊԻՍ ԳՅՈՒՂԻ ԽՈՍՔԸ

*Չայրենական պատերազմի տարիներին
Ֆաշիստները վառել են այդ գյուղը՝
բնակչության հետ մեկտեղ...*

Իմ առաջվա երգը վերադարձրեք դուք ինձ,
Որի մեջ թրթռում էր իմ դարավոր ոգին,
Որտե՞ղ էիր, աշխարհ, եւ որտե՞ղ ես հիմա...

Արմատներն իմ առաջվա վերադարձրեք դուք ինձ,
Կենաց ծառն իմ հնոց նրանցով էր դալար,
Որտե՞ղ էիր, աշխարհ, եւ որտե՞ղ ես հիմա...

Իմ առաջվա սիրտը վերադարձրեք դուք ինձ,
Նրա մեջ էր եռում պապիս արյան կանչը,
Որտե՞ղ էիր, աշխարհ, եւ որտե՞ղ ես հիմա...

Չավատն իմ առաջվա վերադարձրեք դուք ինձ,
Նրա մեջ էր ծփում գալիքն իմ սեփական,
Որտե՞ղ էիր, աշխարհ, եւ որտե՞ղ ես հիմա...

Մարդիկ, զգույշ եղեք, զգույշ եղեք, մարդիկ,
Դեռ դանակ է սրում չարը արդարի դեմ,
Զգույշ, նորից չասեք. «Որտե՞ղ էիր, աշխարհ»

4. ԿԱՌԻԱՍԻ ՍԱՏԱՆԱՆԵՐԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆՈՒՄ

Թանգարանում,
Սատանաներ են՝ բազում ու տարբեր...
Սարդիկ են ստեղծել...
Եվ բոլորը իրենց նման:
Տարբեր ազգերին պատկանող
Սատանաներ են,
Տարբեր ազգերի տարազներով,
Բայց տարազները՝ ճիշտ հոգիներ են,
Սարդկային հոգիներ,
Ամեն ինչին խառնվող,
Ամեն ինչին տեղյակ...
Հոգիներ են՝ կապույտ, սեւ, դեղին, կարմիր,
Խորամանկող, նաեւ բարի...
Պատկերացնո՞ւմ եք - բարի սատանա...
Ահա, այստեղ է,
Որ մարդիկ ավելի երկար են կանգնում,
Դիտում են, ժպտում, շեղակի նայում իրար.
Գուցե ոմանք ուզում են
Սատանայից փոխ առնել բարություն...
...Թող բարին կատարվի...

5. ՌԵՍՏՈՐԱՆՈՒՄ

Վիճյուս... Երեկո... ռեստորան...
Տուրիստներ ենք աշխույժ, արդեն քեֆի ծարավ,
Ղարաբաղն այդ պահին ասես ամբողջ հոգով
Ձմեռային Վիճյուսը դարձրել էր հարավ:
Լիտվական նուրբ երգն է հնչում ալիք-ալիք,
Այնպես մոտ է մեր հին ու նոր երազի կանչին,

Որ թվում է՝ հայոց կարոտն առած իր մեջ
Մեր սրտերն է շոյում ջինջ Ներիսի ավիհն:
Մեր ծափերն են թնդում, շողում է ժպիտը մեր,
Ու սեղան ենք բացել - Ղարաբաղյան սեղան,
Ընկերս ինձ խնդրում է, որ սրինգով մեր նուրբ
Յնչեցնեն երգեր հայկական:

Ու Թարթառի ավից կտրած իմ եղեգնյա
Սրինգն են նվագում ինքնամոռաց ու լուրջ,
«Դլե-յաման» երգի դողանջները թախծոտ
Ասես թեև տակ են առնում ռեստորանը ողջ:
Դահլիճը լուռ է, հուզված լսում է նվագը իմ,
Ասես իր ջերմ երգն է լսում լիտվացին,
Նվագն ավարտում են, թրթռում է հոգիս,
Շուրջս որոտում են ծափերը սրտածին:
Այս ի՞նչ հոգի ունես, իմ մայր ժողովուրդ,
Այս ի՞նչ թախիծ ունես լուսե երգերիդ մեջ...
...Ներիս գետի ավիհն լիտվացու մեծ սրտում
Երգդ արթնացրեց հազար երազ ու տենչ:

6. ՎԻԼՆՅՈՒՄ

Մնաս բարով, Վիլնյուս, Դու դարավոր քաղաք,
Դու նորակերտ քաղաք՝ հրաշք աշխարհի,
Այնպես նուրբ ես ժպտում, այնպես խաղաղ,
Ասես հույսի շող ես, լույսի նշխար:

Պատմությունդ այնքան հարուստ ու բազմերանգ,
Այնքա՛ն հերոսական, այնքա՛ն գերող,
Յոգու եռք է դարձել, դարձել մոր կանչ,
Երգ է դարձել՝ սրտերն իրար բերող:

Իմ Ղարաբաղ երկրի ազնիվ սերն եմ բերել,
Գանձասարիս նախշը, խոհը Ամարասիս,
Փոքրիկ իմ Թարթառին քո Ներիսն է գերել,
Հնայված են քեզնով Մռով ու Քիրս:

Ափսոսում եմ, որ ես չգիտեմ լիտվերեն,
Սակայն ընթերցում եմ հոգիդ հպարտ,
Վերադարձիս պիտի պատմեմ իմ լեռներիս,
Թե ինչով ես այդպես սեզ ու անպարտ...

1988թ., հունվար-փետրվար

ՄԱՅՐՆ ՈՒ ՈՐԴԻՆ

*Նվիրում եմ ընկերոջս՝ Բոլնիս-Խաչենցի
Միքայել Ոսկանյանին*

Ութունամյա մայրը պառկել,
Մարում էր՝ ոնց արել,
Նրա կյանքը հույս ու փառք էր,
Աստված էր դառել:
Հիսունամյա որդին հուզված
Փայփայում էր մորը,
Եվ հիշում էր տառապալից
Նրա ամեն մի օրը:
-Կառողջանաս նորից, մայրիկ,
Թռռնիկներիդ հրով...
Մայրը ժպտաց միակ որդուն,
Ասաց անհուն սիրով.
«Ես իմ մասին չեմ մտածում,
Կուշտ եմ այս աշխարհից,
Իմ մեռնելուց հետո, որդիս,
Քեզ ո՞վ պիտի պահի»:

*11.02.90թ., Երեւան,
հանրապետակա հիվանդանոց*

ԵՐԿՈՒ ԵՐԳ
.....

1. ՎԱՐՎԻՐ ԱՅԴՊԵՍ

*Մեծ Թաղեր գյուղի դպրոցի տնօրեն,
արցախյան ազատամարտի քաջ զինվորյալ
Աուզա Ավետիսյանին...*

Քիրսա սարի աչքը վրադ
Բարի լինի, լինի լուսե,
Այս լեռների մեջ աստղազարդ
Քո հեքիաթն ես սիրով հյուսել:
Կաթիլ-կաթիլ, նշխար-նշխար,
Բույն ես հյուսել ոնց ծիծեռնակ,
Յոգիդ երազ, սիրտդ աշխարհ`
Արարումիդ, տենչիդ հենակ,
Արեւներ ես վառել կյանքի...
Բալիկներդ աստղերն են քո:
Մարմնացումն ես ազնիվ ջանքի,
Լեզենդներ ես հյուսում փառքով:
Գյուղի համար սերմնացան ես,
Ուսուցչապետ լույս ու հույսի,
Մեծ Մաշտոցի ազնիվ սանն ես,
Ծանրությունն ես տանում ուսիդ:
Ոտքերիդ տակ հայրենի հող,
Գլխիդ վերեւ կապույտ երկինք,
Ծիածանվիր այդպես շենշող,
Կյանքդ դարձրած մի դասագիրք:
Վառվիր` ինչպես խարյուկն անշեջ,
Ցանիր սրտիդ լույսը փառքով,
Թող պատմության ծալքերի մեջ
Փայլեն նաեւ էջերը քո:

2. ՇՆՈՐՀԱԿԱԼ ԵՍ

*Ուսուցչուհի Բիոլետա Դանիելյանին՝
Աուգայի կյանքի ընկերուհուն*

Ծիծեռնակի թւին նայիր,
Շյուղ է բերում, որ բույն հյուսի,
Որ բույն հյուսի մի հմայիչ
Ու երազը փոխի լույսի:
Փայլին նայիր արեգակի,
Ո՛նց է մաղում շողերն իրա
իր օջախի ամեն պատի,
Բալիկների ճամփի վրա:
Գարնանային ցողին նայիր,
Ո՛նց է իջնում ուլունք-ուլունք,
Ցող է դնում ծառ ու ծաղկին,
Որ միշտ լինի վարդի բուրմունք:
Իմաստության ծառին նայիր,
Պտուղներին նայիր նրա,
Քիչ է մնում զինքը վառի
Ու լույսի գետ դառնա վարար:
Հեքիաթային հարսին նայիր,
Հերոսուհուն նայիր քնքուշ,
Ո՛նց է նագում հայի՛լ-մայի՛լ,
Ժպիտը վառ ու խոսքը նուշ:
Շնորհակալ եմ քեզնից, Աստված,
Դու իմաստուն, դու արարիչ,
Հոր պես նայիր այս աղջկան՝
Քեզ պես անբիծ, քեզ պես բարի:

02.11.1990թ., գ. Մեծ Թաղեր

ԱՐՑԱԽՅԱՆ ՉԱՆԳԵՐ

Ինչպես հայտնի է, 1990թ. ապրիլի 24-ին երկրագնդի համայն հայությունը անհուն վշտով ու ցասումով նշեց 1915-1923թթ. երիտթուրքերի եւ ազերի հրոսակների կողմից կազմակերպված ցեղասպանությունը Արեւմտյան Հայաստանում եւ Կովկասի հայաշատ շրջաններում:

Այդ օրը Ստեփանակերտ քաղաքի բոլոր բնակիչները սգո շքերթ կազմակերպեցին դեպի Հայրենական Մեծ պատերազմի, Սումգայիթի եւ հայոց երկրաշարժի զոհերի հիշատակին կառուցված համալիրը:

Ստեփանակերտից մի խումբ մտավորականներ՝ բանաստեղծներ Գ. Գաբրիելյանը, Հ. Բեգլարյանը, տողերիս հեղինակը, Արցախի պետական համալսարանի դոցենտներ Հ. Գրիգորյանը, Ռ. Բալայանը, Ա. Թովմասյանը ելույթ ունեցանք չարտոնված հանրահավաքում՝ հնչեցնելով մեր ցասումնալից խոսքը հայոց մեծ եղեռնի, ինչպես նաեւ Սումգայիթում, Բաքվում, Գանձակում կազմակերպված նոր ցեղասպանությունների մասին, պահանջելով դատապարտել հանցագործներին:

Պատրվակ ընդունելով ԼՂԻՄ-ում հայտարարված արտակարգ դրության կարգը, զինվորական իշխանությունները երեք օր շարունակ քաղաքային պարետատանը պնդում էին, որ մենք խախտել ենք սահմանված կարգը եւ պետք է ենթարկվենք վարչական տույժի: Մենք բացատրում էինք, որ հայ ժողովրդի դարավոր ավանդույթի համաձայն ծանր վշտի պահին պետք է ասենք մխիթարանքի եւ ցասման խոսք: Բայց պարետատանը մեզ չլսեցին: Կալանքի ենթարկեցին բոլորիս: Մեզ հայտնի էին Ադրբեջանի կառավարող շրջաններին «ծառայող» մոսկովյան քաղաքական եւ զինվորական ներկայացուցիչների նպատակները՝ լռեցնել Արցախի հայ մտավորականությանը, որպեսզի չբացահայտեն ադրբեջանական ղեկավարների հեռուն տանող ձգտումները՝ փոփոխել լեռնաշխարհի ժողովրդագրական վիճակը եւ վերջապես չեղյալ համարել Լեռնային Ղարաբաղի ինքնավարությունը:

Բայց օրենքի «նման պաշտպաններին» հասկացրինք, որ հայ մտավորականի համար իր մայր ժողովրդի պատիվն ու ազատու-

թյունը պաշտպանելու ճանապարհին այնքան էլ թանկ չեն ոչ սեփական կյանքը եւ ոչ էլ որեւէ չափի գումարով տուգանվելը:

Հանրահավաքի ժամանակ մեր ելույթներում որպէս առանցքային նպատակ, ընդգծված էր ազգային ազատագրական պայքարը շարունակելու կոչը:

Ես ելույթի ժամանակ կարդացել եմ իմ **«խոսք ցասման»** բանաստեղծությունը, իսկ տնային կալանքի հենց առաջին օրը իմ ընկերներին եմ ձոնել բանաստեղծություններ, որ բերում են ամբողջությամբ:

1. ԽՈՍՔ ՑԱՍՄԱՆ

Խաչել են սրտերը մեր,
Դժնդակ մութ ու մութում,
Մեր խաղաղ հոգին դարեր
Հող հերկող մած էր ուզում:
Մեր հանդը միշտ հողմահար
Դառնում էր մեր սուրբ հացը,
Մեզ հեռվից ժպտում էր հար
Մեր գալիք լուսաբացը:
Մերոպայան գիրն էր հնչում
Մեր մանկանց շրթի վրա,
Սուրբ հողը լույս էր շնչում
Քրտինքով մեր կենարար:
Արարող միտքը հայի
Աստղերի լեզուն սերտում,
Մասիսի անմար սիրով
Կամուրջ ու վանք էր կերտում:
Կերտում էր քաղաք ու շեն,
Ճամփաներ բացում կյանքի,
Երգում էր պատիվ ու սեր,

Եվ բռնում փեշը ջանքի:
 Բայց ավա՛ղ... ոսոխները
 Թալանի թույնով տարված,
 Մտան մեր օջախները՝
 Սարերի լանջին փարված:
 Հեղեցին մեր արյունը,
 Վառեցին գրքերը մեր,
 Փլեցին տունն ու սյունը,
 Պղծեցին ջրերը մեր:
 Բայց ելավ հայր նորից,
 Կայծակե թուրը առած,
 Ու հանեց անկման հորից
 Մեր ոգին՝ վրեժ դառած:
 Նա ջարդեց նենգ Շապուհին,
 Մեղմացավ Բյուզանդիան խիստ,
 Խալիֆին ծնկեց գահին,
 Բայց երբեք չառավ հանգիստ:
 Թուրքերը խուժեցին նենգ,
 Արաքսը եռաց ցավից,
 Ծառս եղան սարերը մեր
 Եվ Վանա լիճը ծավի:
 Ու կրկին հայն արարեց,
 Ու երգեց Մասսի լանջին,
 Ապրելու տենչով վառվեց,
 Քաջ Դավթի ձայնն ականջին:
 Ու եղավ աշխարհամարտ,
 Սեւ կապեց երկիրն հայոց,
 Տասնհինգ թիվը դարձավ
 Մահաբեր կրակ ու բոց:
 Թշնամին՝ մահը ունքին,

Անունը Թալեաթ, Էնվեր,
 Յաթաղան տվեց թուրքին,
 Որ հեղի արյունը մեր:
 Մեր արծիվ ջահելներին
 Թուրքական բանակ տարան,
 Խաբելով որպես զերի,
 Քշեցին կառափնարան:
 Ու երկիր մի հինավուրց՝
 Տառապյալ մի թանկ եզերք,
 Իր հողով արյունահունց,
 Բուրվառվեց ճրագ ու երգ:
 Դեր-Ձորում ճիչը մանկանց
 Խլացած Աստծուն հասավ,
 Մայրերին խելագարված
 Եփրատը անգամ չանսաց:
 Աշխարհը Աստծո հանգույն
 Փակել էր ունկերը իր,
 Խեղդել էր գութը հոգում
 Ու թաղել խիղճը նանիր:
 Մեր բախտի աստղը մարեց,
 Աղոտվեց լույսն աշխարհում,
 Ձոհվեցին մանուկ-տարեց,
 Տասնհինգ այն սել տարում:
 Գլխատվեց ազգը հայոց,
 Ձոհրապից մինչ Կոմիտաս,
 Հայոցը դարձավ վայոց,
 Բայց մնաց փոքրիկ մի թաս՝
 Փոքրացած մի Հայաստան,
 Արմատը խորունկ հողում,
 Որ կերտեց մի նոր ոստան՝

Արարող ու շողշողուն:
 Թվում էր, թե նոր դարում
 Գազանը մարդ է դարձել,
 Չի ոռնում էլ խավարում
 Եվ խղճի դուռն է բացել:
 Բայց էլ ի՞նչ խղճի ուղի,
 Գազանն է նորից քայլում,
 Թալեաթի բութ ուղեղի
 Արնածոր միտքն է փայլում:
 Չողի գող եւ գրքի գող,
 Խուժանը նորից փրփրեց,
 Սունգայիթ քաղաք կերտող
 Չայերի սիրտը քրքրեց:
 Արյունը հասավ Բաբու,
 Որ հայն էր կերտել արի,
 Չամիդի թռռը անքուն
 Թքում է դեմքին դարի:
 Իսկ դարի Տերը, օ՛, Տեր,
 Պնդում է՝ թե ի՞նչ խուժան,
 Որ իբր բանակը մեր
 Ուշացավ լոկ երեք ժամ:
 Չարերը թույն են թափում
 Արցախի ճամփին արդար,
 Ուժեղի կամքով արթուն,
 Չեն տալիս հային դադար:
 Առել են օղակի մեջ
 Սարերը մեր գեղեցիկ,
 Չայաստան աշխարհի դեմ
 Փակում են ճամփեքը ծիգ:
 Բայց կգա, կգա մի ժամ,

Կծաղկի երազը մեր,
Կպարտվի չարը դաժան,
Արդարը կառնի թելեր:
Հիշելով արյունը մեր,
Կքայլենք դեպի գալիք,
Արարման ավյունը մեր
Կծփա ալի՛ք - ալի՛ք,
Աշխարհը կգա խելքի,
Կհաղթի խղճի արփին,
Եվ հայը նորից կերգի
Մեր Վանա ծովի ափին:
Արցախը մեր մանանա,
Դարերին լույս կտանի,
Ու մի օր կմիանա
Իր մորը՝ Հայաստանին:

22.04.1990թ.

2. ԵԼԵՔ ՍԱՐՏԻ

Համլետ Գրիգորյանին

Հե՛յ, այն ո՞վ է քնել հանգիստ,
Ո՞վ է նարդի խաղում այնտեղ,
Հողն է տնքում մեր վեհանիստ,
Վերքին դնենք դարման ու դեղ:
Կատաղել է նենգ թշնամին,
Մեր օջախն է ուզում խլել,
Մեր պայքարի այս թեժ ժամին
Ո՞վ է ձեռքը գրպան դրել:
Թող բռունցքվի ցասունը ձեր,
Ոտքի ելեք՝ ժամն է մարտի,
Շարքի կանգնեք ջահել ու ծեր,

Ելե՛ք, դարձեք խիզախ մարտիկ:
մեր սուրբ հողի տերերն ենք մենք
Եվ զինվորն ենք նրա համառ,
Ով պատրաստ է, թող գա ինձ հետ,
Թող գա, ցրեն՛ք ամպերը մառ:
Ապրենք ազատ, ազատ շնչենք,
Մնանք տերը մեր կերտած տան,
Թող մեր շրթին հավերժ հնչի.
«Քո զավակն ենք, մայր Հայաստան»:

3. ՀՆՉԵՑՐՈՒ ՀՈՐՈՎԵԼԴ

Գուրգեն Գաբրիելյանին

Քիրսա սարից մինչեւ Մռով,
Մայր Արցախն է տնքում խռով,
Երգն է ճչում ծեր Թարթառի,
Զանգն է հնչում Գանձասարի,
Ձեռքը առել խղճի թասը,
Տազնապում է Ամարասը,
Դիզափայտը աչք չի թարթում,
Ձյունն է սառել Սարահարթում,
Ուշանում է գարունն արդար,
Որոնում է վիզ ու սատար,
Թրթռում է մաշկը հողի,
Սպասում է հայկյան շողի,
Դե՛, հոգուդ մեջ մեր օրերը,
Հնչեցրո՛ւ հորովելը:

4. ԱՅԳՈՒ ՏԵՐԸ

Հրաշյա Բեգլարյանին

Հրաշք այգու հրաշք տերը
Վեր է քաշել իր թելերը,
Ղարաբաղցու սիրտն է կարդում,
Նրա սիրով միայն հարբում,
Ձեռքը մեկնում Քիրսա սարին,
Դժգոհում է Այս ի՞նչ արին,
Ոսոխները մեզ խաբեցին,
Բախտի դուռը մեր փակեցին,
Որ մեր ինչքը քամին տանի,
Մեզ խլեցին Հայաստանից:
Չէ՛, չենք ների եւ ոչ-ոքի՛,
Թե մեր ճամփին մուժն էլ չոքի:
Չեն ճանաչում ես չար ուժին,
Եվ ով էլ մեր տունը խուժի,
Մենք կջարդենք վիզն ու ձեռքը,
Արցախն է մեր հատու զենքը:
Հույս չունենք մեր ուժից բացի,
Արիացի՛ր, ղարաբաղցի:

5. ԱՂՋԻԿՆ ԱՐՑԱԽԻ

Ռոնա Բալայանին

Որ նա արեւի շաղիկ է ու շող,
Մենք այդ գիտեինք,
Որ նա Արցախի ծաղիկ է բուրող,
Այդ էլ գիտեինք:
Բայց չգիտեինք,
Որ նուրբ կրծքի տակ
Անվախ ֆիդայու սիրտ է բաբախում,

Որ արդարության դռներն է բախում,
Որ նա Արցախի շարժման կուռ հունձքն է,
Որ նա կարող է պատռել իր կուրծքը,
Սիրտը դարձնել հուր,
Խոսքը՝ նետ ու թուր,
Հատել թշնամու ձեռքը եւ լեզուն,
Գալիքի հանդեպ հավատով լեցուն,
Արցախ, խիզախի՛ր քո արդար մարտուն,
Քանզի այդպիսի աղջիկ ունես դու:

6. ԽԱՂԱՂ ՈՒ ԹԵԺ

Արկաղյա Թովմասյանին

Նա մի խաղաղ ծով է,
Մի կարկաչուն առու,
Բայց պայքարում գոռ է,-
Շանթից ծնված գարուն:
Նա բարության դից է,-
Համբերատար մշակ,
Բայց կռվի մեջ ճիչ է,-
Հաղթանակի գուշակ:
Ցորեն հասկ է արտուն,-
Մրգով լիքը սինի,
Ձինվորյալ է մարտուն,-
Թունդ է, ինչպես գինի:
Նա խաղողի ճուր է,-
Թալիսման է բարի,
Արցախի խենթ ճուտ է,-
Չարության դեմ դարի:
Թեժ է, ոնց հրաբուխ,-
Ոսխներին վա՛յ է,
Հա՛յ է ոտից գլուխ,-
Արցախածին հա՛յ է:

ՄԵՂԱ ՔԵՉ, ԱՍՏՎԱԾ, ԱՍՈՒՄ Է ՆԵԼԼԻՆ

*Լենինականում երկրաշարժից երկու
ոտքերից զրկված Նելլի Չարխյանին*

Մեղա քեզ, աստված, որ քո հասցեին
Տրտունջի խոսքեր պիտի բարբառեն,
Պետք էր իմ ճամփան ուրախ անցնեի,
Չէ՞ որ քո առատ լույսի մի տարրն եմ:
Լինելիության քո առասպելը
Երերում է իմ ջահել կրծքի տակ.
Հայի դեմ այդպես չէր վարվի Բելը,
Ինչպես դու՝ Բարիդ, ուժով դժնդակ:
Ես մոմեր էի վառում քո հանդեպ,
Աղոթում էի, որ ուժեղ լինես,
Երազում էի, որ թշնամու դեմ
Ամենակործան ոստայնը հինես:
Մի՞թե չես ջոկում չարը եւ բարին,
Ու չես տարբերում լավն անգութ վատից,
Դու ինձ պատժեցիր ի ցույց աշխարհի,
Ո՞նց ես փրկվելու դու արդար դատից:
Եթե կաս, լսիր իմ արդար խոսքը,
Թելեր տուր հասնեն քո հավերժ գահին,
Տեսնեն ինչպե՞ս ես կատարում գործդ,
Ո՞ւմ ես պաշտպանում, ո՞ւմ հանձնում մահին:
Պահանջեմ քեզնից, որ արդար լինես,
Որ առողջ քայլող իմ ոտքերը տաս,
Ես դեռ չեմ սիրել, դեռ ծարավ եմ ես,
Եթե կաս, պիտի իմ ցավը զգաս:
Տուր ինձ առաջվա թռչկոտելը իմ,
Իմ կանաչ-կարմիր բախտը ինձ դարձրու,
Եթե չես կարող, գոնե մեղանչիր,

Իմ վշտի մասին իմ մորից հարցրու:
Ես պիտի ապրեմ, ես պիտի սիրեմ,
Պիտի օջախի արեւ դառնամ ես,
Իմ բախտին պիտի ես ինքս տիրեմ,
Եվ հավերժանամ սուրբ Մարիամի պես:

*03.02.90թ., Երեւան
հանրապետական հիվանդանոց*

ԱԶՈՒՏԻ ՔԱՐԱՆՁԱՎԻ ՄՈՏ

Աղբյուրի շրթին տաղը թելում է,
Լցվել է հողի ծոցը արեւով,
Վանքը քայլում է հավերժի գրկում,
Խաչքարը լուր է բերում դարերից,
Գետը խոսում է թռչող քարերից:

Ճանապարհները ուսերն են արկել,
Ոտնաձայներ են հնչում օդի մեջ,
Լանջը բացել է փեշը դեղնածուփ.
Դասը սերտում է մասրենին ձորի,
Ծառին ժպիտն է շիկնում խնձորի:

Քիրսը սանրում է միրուքն իր ոսկյա,
Իշխանագետը շարականվում է,
Աստղեր են վառվում քարանձավի մեջ,
Կոչեր են թռչում նրա պատերից,
Լուրեր են բերում մեր քաջ պապերից:

Աղոթք է կարդում Արեւսարը սեգ,
Սաղմունն է հնչում նոր այգեկութի,
Ազոխա Ծուռը աչքը չի թարթում,
Թուրքը չոքել է ծայրին արտերի,
Ազոխա Ծուռը ինչպե՞ս համբերի:

ԽԱՊՆ ՔԱՆԱՍՏԵՂԾՊԻՊՅՈՒՆՆԵՐ

Գերեզմաններից սրբերն են ելնում
Խաչի փոխարեն թրերը պարզած,
Ծռերն Ազոխա կրակ են կտրել,
Հուրն է ծածանվում նրանց աչքերում,
Հավատն է հնչում նրանց Ասքերում:

Ազոխա հողը ծոցը լցրել է,
Ազոխա Ծուռը ծռել է կեպին,
Գոռ մարտի ելած երգում են մեկտեղ
Ազոխա աղբրի գուռը քարեղեն,
Ազոխա բախտի դուռը դարեղեն:

04.11.1990թ.

ՄՈՒՇԿԵՐԱՔ

*(Մուշկերաքը հին գյուղատեղ է Ազոխի
մոտ, որի հսկողությունը հանձնված է
Մեծ Հայրենականի մասնակից
Սերյոժա Դալլաքյանին)*

Մուշկքը դեղին է հագել,
Հողը ժպտում է,
Մուշկքի աշնան խշշոցից
Առուն խրտնում է:
Արտը ծլել է նորից,
Լանջը շնչում է,
Վանքը խոսում է ձորից`
Ջանգը հնչում է...
Հին աղբյուրը երգում է,
Խաչքարը` վկան,
Երգով թուրքին հերքում է,
Հույսը կժպտա:

03.11.1990թ., Մուշկերաքի տեղամաս

ՍՈՐ ԱՂՈԹՔԸ

Նվիրում եմ մինուճար որդու մայր Մարգո
Գարանյանին: Նրա որդին՝ Սեւանը,
հաշմանդամ էր դարձել Լեւինականում,
1988-ի երկրաշարժի ժամանակ

Ո՛վ, տեր Աստված, քեզ եմ դիմում
Հույսով ապրող մոր շրթերով,
Աղաչում եմ, լսիր դու ինձ,
Հավերժ լարված քո ունկերով:
Աղոթել եմ ճանապարհիդ,
Հավատացել քո մեծ ուժին,
Կատարել եմ պատգամներդ
Ու դեմ կանգնել մութ ու մութին:
Հույսս կապել քո անվան հետ,
Աշխատել եմ փառքիդ համար,
Հիմա բախտը կարծես խռով
Ինձ պատժում է կամքով համար:
Ես աստղերից լույս եմ փնջել,
Արեգակից առել կրակ,
Որ նվիրեմ իմ մինուճար,
Իմ աստղածին որդուն հրակ:
Հիմա թաղժոտ արտասվում եմ,
Համբուրում եմ միակ որդուս,
Մղկտում է սիրտս անվերջ,
Տխրություն է իջել հոգուս:
Օգնի՛ր, Աստված, փեշիդ ծայրն եմ,
Ես փոշին եմ քո ոտքերի,
Քո պատկերով որդուս մայրն եմ,
Հավատում եմ քո փառքերին:
Թող կազդուրվի մինուճարս,

Ամբողջ կյանքս նա է միայն,
Մի խնայիր քո հանճարը,
Քեզ է նայում աշխարհն համայն:
Թող իմ որդին նոր կյանք մտնի,
Դառնա սիրո ծառա ու տեր,
Իր օջախն ու ճամփան գտնի,
Մարդկանց սեր տա եւ առնի սեր:
Թող ունենա շատ զավակներ,
Թող աստղերով լցվի տունս,
Թող թռռներիս համար միայն
Միշտ խանգարվի հանգիստ քունս:
Թող իմ բակը ծաղկով լցվի,
Որդուս սիրուց սիրտս հեւա,
Որդիս այնքան հասակ առնի,
Որ անվանեն «Պապիկ Սեւան»:
Քեզ են դիմում ես ծնկաչոք,
Ամենագոր Աստված իմ սուրբ,
Քո ուժին են ապավինել
Իմ ջերմ հոգին, իմ սիրտը նուրբ:

11.01.90թ.

Երեւանի հանրապետական
հիվանդանոց, պալատ 19

ՄԱՂԹԱՆՔ

*ԱրՊՀ պրոռեկտոր, քիմիկոս Արտյոմ
Նիկոլայի Աբրահամյանին՝
ծննդյան 50-ամյակի առթիվ*

Քիրսա սարի լանջերն ի վեր,
Լանջերն ի վար Քիրսա սարի,
Մի պատանի՝ առած թելեր,
Սիրով իր սեգ լեռնաշխարհի,
Երազելով զնաց հեռու,
Աստղաշողեր փնջեց լուսե,
Կոփվեց մտքի ալիքներում,
Առած հարգանք եւ առած սեր,
Կրկին եկավ գիրկն Արցախի,
Ասաց. «Քոնն եմ, օջախ իմ սուրբ,
Աշխարհի հետ քեզ չեմ փոխի,
Դու իմ մայրն ես՝ սրտով քո նուրբ»:
Եվ ընծայեց հուրն իր հոգու
Իր աշխարհին, իր սաներին,
Ու սերմնացան դարձած ոգու,
Լույսն է հյուսում տարիների:
Առած փունջը հիսուն զարնան
Եվ հայացքը հառած հեռուն,
Մաքառումով իր անվարան,
Նոր տենչերի ջահն է վառում:
Բարձրացնենք բաժակները՝
Լիքը գինով լուսապարար,
Շնորհավոր մաղթենք սրտանց
Ու նվիրենք եւս մի դար...

2006թ., Ստեփանակերտ

ՇՆՈՐՀԱՎՈՐԱՆՔ

*Մեր Վեսմիրին՝ ծննդյան
50-ամյակի առթիվ*

Վեսմիր՝ ասել է մի ամբողջ աշխարհ,
Վեսմիրը, իրոք, մի ողջ աշխարհ է,
Երկրի զինվոր է՝ քաջասիրտ, անահ,
Վկան՝ Արցախը հոգում սուրբ նշխար:
Վեսմիրը, իրոք, աշխարհ է մի ողջ,
Ծնողի հույս է, զավակի արեւ,
Եղբոր թիկունք է՝ հույզերով առողջ
Բարեկամի լույս, ընկերոջ թեւեր:
Սիրող աշխարհ է, Վեսմիրը, իրոք,
Սիրո մեջ աստղ՝ անմարում ու վառ,
Մեր Սվետայի սրտի մեջ կարոտ,
Սվետան իր սրտում՝ անխոնջ լուսարար:
Հինգ տասնյակ տարին ոսկե մի շղթա,
Ամեն մի օրը մի մեծ պատմություն,
Ամեն մի օրը ծաղիկների փունջ,
Երագի բարձունք ու սրբացած տուն:
Եկեք, Վեսմիրի կենացը խմենք,
Ասենք՝ դեռ կեսն է քո բաժին դարի,
Ասենք՝ հարյուրդ տոնելու ենք մենք,
Աստծո օրհնանքով՝ ամեն մի տարի:

ԿՅԱՆՔԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

Կյանքի խորհուրդը հուզում է անվերջ,
Բայց չենք հասկանում ո՛չ կյանքը, ո՛չ մեզ,
Միշտ որոնում ենք տարիների մեջ
Նրա ավիշը, գույները պես-պես:
Լինում է հաճախ՝ կյանքի շերտերում

Մի կերպ գտնում ենք մի գանձ, մի երանգ,
Ու թեւավորված նրա հերկերում
Մենք շռայլում ենք եւ՛ սեր եւ՛ եռանդ:
Սպասում ենք մենք օրերի հերթում,
Բայց հեռվից մի ձեռք կանչում է նորից,
Դարձյալ քրտնում ենք որոնման երթում,
Ու ելնում դարձյալ երազի ձորից:
Այդպես կյանքը հար ծփում է մեր դեմ
Ու ծիածանվում գույներով իր պերճ,
Բախտավոր է նա, ով ճամփին գոնե
Մի լույս է վառում իր հրով անշեջ:
Կյանքի խորհուրդը ծալ-ծալ է ու բարդ,
Նա քեզ շոյում է իր ծով տենչերում,
Նվիրիր նրան մի ծաղիկ, մի վարդ
Եվ հավերժ կապրես նրա էջերում:

1990թ., Ստեփանակերտ

ՀՐԱՇՔ

Այս գիշեր, երազիս մեջ,
Գանձասար վանքն էր խոսում,
Թարթառը՝ ավերով պերճ,
Դեպի մեր բակն էր հոսում:

Խաչենը նուրբ թելերով
Փարվել էր Ամարասիճ,
Գտիչը ճերմակ շորով,
Նման էր նորահարսի:

Մեր ոգին դարձած Առան,
Թշնամու թուրն էր ջարդում,
Հռեկա վանքի դռան
Դավթակը երգ էր կարդում:

Նժդեհը՝ ձեռքը ուսիս,
Ժպտում էր մեզ հիացած,
Մռովից մինչեւ Մասիս
Փայլում էր մի ծիածան:

1991թ., Երեւան

ՍԵՐՍ ԿՅՈՍԻ

Նորից կանգնել եմ քո սեզ կատարին,
Արեւսար, նորից ծփում եմ քեզ հետ,
Նորից նետվել եմ գիրկը պայքարի
Ու դարձել կյանքը հաստատող մի եռք:

Բախտս ճախրել է քո արծվի թւին,
Եվ ձուլված է քո մայրական կանչին,
Աստղերի փունջը ինձ ուր էլ տանի,
Հոգիս լույս դարձած կիջնի քո լանջին,

Կիջնի քո լանջին, կդառնա մի գետ,
Հողդ կջրի երազիս գույնով,
Գյուղս քո փեշին կծաղկի հավետ,
Սերս կհոսի քո սիրո հունով:

1991թ., գ. Ակնաղբյուր

ԵՐԴՈՒՄ

Իմ Աստվածը դու ես,
Դու ես իմ հավատը,
Իմ գտածը դու ես,
Դու՝ իմ անարատը:
Քո դարպասը իմն է,
Իմն է ճանապարհդ,
Քո մեծ դասը իմն է,

Իմն է լուսե գահդ:
Դու՝ իմ հոգուն արել,
Ես՝ արելը քո կեզ,
Դու՝ ինձ թիկունք ու թել,
Ես՝ խորհուրդը քո թեժ:
Հանուն քո գալիքի
Կմարտնչեմ խիզախ,
Խիճդիս միակ ալիք,
Իմ աննման Արցախ:

1991թ., Ստեփանակերտ

ՀԱՎԱՏՈՒՄ ԵՄ

Հավատում եմ, քո Մռովի
Անունից ես խոսելու,
Քո Թարթառի, քո Խաչենի
Հին հունով ես հոսելու:

Գանձասարի աղոթքով ես
Շշնջալու Աստծո հետ,
Ամարասի աչք-ունքով ես
Հնայվելու առհավետ:
Մարտերի մեջ ոսոխներիդ
Քո մաղով ես մաղելու,
Նահատակված հերոսներիդ
Քո ծեսով ես թաղելու:
Ազատության արեգակը
Վառելու ես քո սրտից,
Օտարների փոշ-պսակը
Վանելու ես քո գլխից:

1991թ., Երևան

ԱՆՏԱՌԻ ՕՐԵՆՔԸ

Ոչ առաջինն ես եւ ոչ վերջինը,
Աշխարհ ես եկել, մի օր կգնաս,
Իմացիր, տրված քո կյանքի գինը,
Նրան տվածով դու պիտի մնաս:

Բնության շունչը լսիր անտառում,
Նրա ծփանքի գաղտնիքը բացիր.
Մեկը ծնվում է, իսկ մեկը՝ մարում,
Ծննդի-մահվան օրենքն իմացիր:

Տեսնո՞ւմ ես կաղնին՝ երկնքին հասած,
Երեկ մի շիվ էր, այսօր՝ նահապետ,
Թեկուզ շրշում է աստղերը ուսած,
Մեկ է, նա մի օր կլռի հավետ:

Սակայն ի՞նչ վեհ է եւ ինչքա՞ն հպարտ,
Անտառի ծափով պարում է կարծես,
Դու կաղնու նման վեր հառնիր անպարտ
Եվ ավիշդ տուր կյանքին նրա պես:

Մռայլությունդ քո հոգուց վանիր,
Երազներդ տուր սերնդին քո նոր,
Կաղնու պես առողջ սերմերդ ցանիր
Եվ շիվերի տակ նինջդ առ մի օր:

Մահվան օրենքը դաժան ու դառն է,
Ծնունդն է նրա հարվածը մերժում,
Մահվան-ծննդի օրենքը դա է,
Այդ օրենքով է կյանքը հավերժում...

1992թ., Ստեփանակերտ

ՄԱՔԱՌՄԱՆ ՏԱՐԻՆԵՐ

1988

Փետրվարը Արցախում սառնաշունչ է, սառնասիրտ,
Սեզ սարերի փեշերին ձյունն է նստում ու սառչում,
Բայց այս անգամ լեռներում բորբոքվել էր մի խոր կիրք,
Ջերմությունից անսովոր ձյունն իջնում էր ու հալչում:
Ջարդվել էր մի լռություն հոգիներում արթնացած,
Սպասումի մի խարույկ բռնկվել էր ձյուններում,
Ժողովրդյան երազը սպասումով թարմացած
Ծփում էր խենթ ծովի պես խուլապար ու աններում:
Նամակների երամը ծիգ ձգվում էր դեպ Յյուսիս,
Մի բողոք էր շիկացել հին Կրեմլի անունով,
Մոսկվան կրկին դարձել էր բույնը խաբված մեր հույսի,
Մեր պահանջը հոսում էր արդարության մեծ հունով.
«Սեզ պոկել է մեր մորից Ստալինը տիրակալ,
Ու նետել է սեւ գիրկը արյան ծարավ դրացու,
Կուսակցությունն աստղածին, լենինիզմը քանի կան,
Պահանջում ենք մեր մոր հետ հավերժական միացում:
Չենք սասանվում թշնամուց, չենք վախենում ոչնչով,
Մեր սրտերին գրել ենք՝ Լենին Պարտիա Գորբաչով»:
Ու խենթացած, օրերով ցրտերի մեջ լեռնային,
Դրոշների տակ ավան գետն էր հոսում մարդկային:
Պատգամաբեր, պաշտոնյա գալիս էին ու զնում
Ու մի խաբված սպասում փշաքաղվում էր ցրտից,
Բայց ժողովուրդն անհամբեր բարի լուրին էր մնում,
Եվ չգիտեր, որ հեռվում-հրճվում էին սեւ ստից:
Բացվեց կեղծիքն ահավոր, պարզվեց դեմքը հրեշի,
Մեր սրտերը խոցեցին Սումգայիթյան եղեռնով,
«Ամեն պահանջ,- ասացին,- արդյունքն ամեն մի վեճի,

ԽԱՊՆ ՔԱՆԱՍՏԵՂԾՊԻՊՅՈՒՆՆԵՐ

Կվերջանա հենց այդպես՝ օրհնված ՊԱԿ-ի օրենքով»:
Բայց խենթացել էինք մենք, քայլում էինք հողմահար,
Հրաբուխը պահանջի բռնկվում էր ահռելի,
Դեռ չէր մարել մեր սրտում արդարության հուրը վառ,
Չէինք սարսում դեպքերից եւ ընթացքից ահով լի:

1989

Անցավ տարին, տարվա հետ ձնագունդն էր մեծանում,
Ռետինե մեր հույսը ձգում էին Մոսկվայից,
Ազատության ճամփեքին արյունն էին մեր ցանում,
ՊԱԿ-ի համար մեր սիրտը ասես հունցված էր կավից:
Ում դեմ բացել էինք մեր հոգիները հրավառ,
Նա էր մատնում կրակին մեր հույսերը արնածոր,
Մեր երազը դարձել էր վարդի մի թերթ հողմահար,
Արյան շղարշ էր հագել մեր ամեն մի դաշտ ու ձոր:
Եվ հայաջինջ օրենքը Գորբաչովյան օրհնանքով
Սումգայիթից ծավալվեց ու հղփացավ Գանձակում,
Քաղաքներ ու ավաններ՝ հառնած հայի խոլ ջանքով,
Հայի արյամբ էր ցողվում Կրեմլյան սեւ ցանկում:
Խուժանը սուրն իր պարզեց Մինգեչաուր քաղաքում,
Հերոսածին Գարդմանը հայաթափվեց ծայրից ծայր,
Գորբաչովը փրկվելու միավոր էր հավաքում,
Թեկուզ երերում էր խենթ Միությունը մեր անձայր:
Մի խաղաքարտ էր դարձել արդարամիտ Արցախը,
Մահվան դաժան գերանդին Բաքվի դռներն էր թակում,
Եվ Կենտկոմը ցնորված կրճտացնում էր իր վախը,
Եվ պատժի սուր դակիչով հայի հոգին էր դակում:
Ութսունինը ավարտվեց Բաքվի դեղին սարսափով,
Սակայն պատանդ էին դեռ հայերը սեւ ահի մեջ,
Մահվան շքերթն այս անգամ անցավ միայն ծովափով,
Երերացող Կրեմլը դեռ պահում էր հույսն անշեջ:

1990

Բաքվի ամեն մի քարի հայի ձեռքի հետքը կա,
 Չայկական է քաղաքը՝ կերտված նրա հանճարով,
 Միջնաբերդը կուռուցված դարձյալ մտքով նաիրյան,
 Օղուզական ցեղերն են գերել սրով ու հրով:
 Օղուզների թռռները՝ ազերիներն այսօրվա,
 Ոչ քար տաշել գիտեին եւ ոչ էլ պատ շարելը,
 Չայը նրան դարձրեց նավթագործ ու շինարար,
 Եվ ազերին սովորեց առտնին գործեր վարելը:
 Եվ փոխանակ պաշտելու իր ուսուցիչ հայերին,
 Ազերու թռռն ամեն օր սկսեց նրան հալածել,
 Երբ մի վեճ էր բռնկվում, երիտասարդ ազերին
 Ասում էր. «Այս հայերը մեր հողին են տիրացել»:
 Ու երբ մի օր արցախցին բարձրացրեց ձայնը իր,
 Որ միանա իր մորը՝ Չայաստանին հարազատ,
 Բաքվում փրփրեց ազերին՝ նման դաժան գազանի,
 Էլ ի՞նչ գիտեր օղուզի թռռն ավարից, սրից զատ:
 Իննսունի նոր տարին, Գորբաչովի օրհնանքով,
 Մահվան երախն իր բացեց հայերի դեմ սրարշավ,
 Պրիմակովն էր եկել, մտել մզկիթ հրճվանքով,
 Գորբաչովի ողջյունը բերել նրանց հայադավ:
 ՊԱԿ-ի թաքուն խորհրդով հայերի ջարդ սկսվեց,
 Կատաղել էր ազերին հայի կերտած քաղաքում,
 Մատներն իրար շփելով Գորբաչովը սսկվեց,
 Վերջին իր էջն էր գրում Կենտկոմը սեւ, արնախում:
 Ողջ քաղաքը դատարկվեց իր շինարար տերերից,
 Չայի արյունն էր հեղվում օջախներում իր կերտած,
 Բայց ազերին չգիտեր, որ զրկվում է թեւերից,
 Նա կարծում էր կփրկվի աղոթքներով իր սերտած:

ԽԱՊՆ ՔԱՆԱՍՏԵՂԾՊԻՊՅՈՒՆՆԵՐ

Բաքուն դարձավ հայազուրկ, դարձավ մի գորշ ավերակ,
Մնաց միայն հեղեղը օղուզական սերնդի,
Որ հորդորում էր անվերջ անհմաստ ու բացբերան,
Եվ գովում էր արմատը հեռվից եկած իր հունդի:
Ժխտում էր այն ամենը, ինչ հայկյան է՝ տեղական,
Որ իբրեւ ինքն է ծնվել Արցախում ու Շիրվանում,
Դավթակ քերթող ու Մովսես, Գանձակեցի, Մխիթար,
Յամարում էր իրենը, նրանց գրին տիրանում:
Յաստագլուխ, պնդակող «գիտնականը» ազերի,
Որ գողացել է արդեն պարսիկ-արաբ մեծերին,
Սկսել է արշավը մշակույթի դեմ հայկյան,
Յափշտակող իր վագքում չի վարանում մի վայրկյան:
Անոթալի այդ վագքին Գորբաչովն էր ողջունում,
Պրիմակովը քծնանքով ծափահարում էր անվերջ,
Եվ այդ քծնանքն անամոթ դրոշ էին դարձնում
«Գիտնականներն» ազերի իրենց անմիտ վեճի մեջ:
Սկսվել էր մի արշավ ժողովրդի դեմ Յայկի,
Յազարանյա հայկական գյուղերն էին դատարկվում,
Գորբաչովը ձգտում էր մի անհմաստ, սին փառքի,
Բայց չգիտեր՝ ասեղը չեն թաքցնի նուրբ պարկում:

1991

Պայքարում է Արցախը արդարացի խռովքով,
Դիմում է, որ աշխարհը սատար կանգնի իր մեջքին,
Սակայն Յայաստանն է լոկ հարազատի իր հոգով
Ջերմացնում զավակին կրակներով իր եռքի:
Վառում են գյուղ ու ավան, շեն քաղաքներ են վառում,
Բայց կրակի հնոցում կոփվում է քաջ արցախցին,
Նա իր ազնիվ երազի լույս ափերին է փարվում,
Ազատությունն է կռում, մարտնչելով առնացի:

ԽԱՊՆ ՔԱՆԱՍՏԵՂԾՊԻՊՅՈՒՆՆԵՐ

Հավատում է նա իրեն՝ մրրիկների մեջ կոփված,
Գիտե, որ իր երազի ծառը ոչ ոք չի հատի,
Հավատում է, որ մի օր լուսաժպիտ ու փորձված,
Ինքն իր ձեռքով ոսոխին արդարությամբ պիտ դատի:

1988-1991թ., Ստեփանակերտ

1992

Դարերի խորքից Առանի ձայնը դողանջեց այդժամ,
Առանի թռռան՝ Եսայու թուրը շաչեց ահարկու.
«Ելեք սարն ի վեր ու փոշի դարձրեք ոսոխին դաժան,
Ու ձեր պապերի պատիվը փրկեք հողմաշունչ մարտուն:
Շուշին բերդ չէ լոկ, Շուշին ոգին է հայոց քաջերի,
Շուշվա չորս բոլոր ձեր նախնիների ոսկորներն են սուրբ,
Ապավինեցեք ձեր բազուկներին ու լույս-խաչերին,
Ու մի անսացեք կեղծ հարեւանի դիմումներին սուտ:
Եկել է ժամը, հատուցման պահը մի տվեք ձեռքից,
Արծվաթռիչքով սարն ի վեր ելեք առավոտ-ծեգին»:
Ու ելան թափով քաջ ժողովրդի զավակները քաջ,
Ու դեպի բարձունք թեւերն իր պարզեց Առանի ոգին,
Ու Ղազանչեցոց սուրբ եկեղեցին հրեշտակ դառած
Պատերն իր մաքրեց ներկերով գրված անունը թուրքի:
Եվ Ավարայրից՝ մայիսը հասած Սարդարապատին,
Սարդարապատից հասած մինչ Բեռլին, քաջերին հայոց,
Գարնան թարմ շնչով սարն ի վեր թեւեց ուժով եռակի,
Ու ծիածանվեց Արցախի վրա՝ ոնց կրակ ու բոց:
Եվ ծիածանն այդ դարձավ դրոշը նոր հաղթանակի,
Ու փրկված Շուշին շտկեց իր մեջքը, բացեց նոր մատյան,
Մեծ հաղթանակի պատգամը հանձնեց Հայոց Բանակին
Եվ ասաց. «Երբեք մեր սուրը հատու չդնեք պատյան»:

09.05.1992թ., Երեւան սրտաբանական հիվանդանոց

ՕՐՅՆՅԱԼ ԼԻՆԻ

*Մեր քաղաքի բարերարներից՝
Էդվարդ Վերդյանին*

Օրինյալ լինի ծնունդը քո՝
Խառն է Աստծո մատր,
Օրինյալ է կաթ-սնունդը քո,
Սուրբ է քո արմատը:
Ժամ է եղել աստղալույսի,
Երբ աշխարհ ես եկել,
Երազները անցինք հոգսի
Յոգուդ մեջ է բեկվել:
Քո տենչերի փունջը առած,
Վառած ջահը՝ ափիդ,
Կյանք շենացնող վարպետ դառած,
Լույս ես ցանել ճամփիդ:
Վաստակել ես քեզ արժանի
Մի լավ անուն՝ Էդվարդ,
Կառուցում ես շենքեր քանի,
Ցանում ծաղիկ ու վարդ:
Ինչ կերտում ես՝ մարդկանց համար,
Երկրի համար է հար,
Կամարվում ես գալիքի հետ,
Երազներով քո վառ:
Քո երազից ծնված երգը,
Իմ սրտով է հաստված,
Բարերարի հրաշք երթըդ
Թող միշտ օրինի Աստված:

1992թ., Ստեփանակերտ

ՍՊԱՍՈՒՄ

Աչքերի մեջ քո ծավի,
Կորած աստղերս եմ փնտրում,
Գուք չեմ հայցում քեզանից,
Քեզնից իմ սերն եմ խնդրում,
Իմ այն սերը, որ տվի
Յոժարական ու գժված,
Ո՞նց թողեցիր, որ չվի
Թեւավորը իմ դրժված:
Իսկ ես, իսկ ես՝ խաբվածս,
Միամիտ ու աներկբա,
Քո հայացքում խեղդվածս,
Սպասում եմ, որ կգա
Այն պահը խենթ ու խելառ,
Որ քեզ խելքի կբերի,
Գուցե լցվի ու ծփա
Սիրո բաժակն իմ թերի:

1992թ., Ստեփանակերտ

ՔՈ ՍԱՐԵՐԸ

Իմ Հայաստան, գերում եմ ինձ քո սարերը,
Կարոտներս պիտի ծաղկեն նրանց հույսով,
Ոտքերիս տակ երակվում եմ քո դարերը,
Ինչ կորցրել եմ, պիտի գտնեմ նրանց լույսով:

Երագներս կարկաչում եմ քո դաշտերում
Ու քո անվամբ հողից ելնում ծաղկապսակ,
Սիրտս ողկույզ պապենաշուրթ քո տաշտերում,
Իմ մաճառով պիտի խմեմ կենացդ թանկ:

Պիտի գտնեն հավերժության ճամփան քեզնով,
Անհունները բերեն-փռեն ուտքերիդ տակ,
Քո հյուլեն են, պիտի առնեն համբավ քեզնով,
Քո համբավին ընծայելով իմ սիրտը տաք:

1992թ., Երեւան

ՕՐՍ ԱՆՑԱՎ

Օրս անցավ՝ սրտիս նման
Կարոտներից թարտալով,
Օրս անցավ՝ երգիս նման
Մերթ թախծալի, մերթ ժպտալով:
Սպասեցի՝ սերս չեկավ,
Լոկ հուշերս եկան այցի,
Կրկին նրանց գիրկը ընկա
Ու կարոտած սիրտս բացի:
Ինձ հասկացան, ինձ հետ լացին,
Սփոփեցին սիրտս նորից,
Ասին. «Ոչինչ հետ չես դարձնի,
Մի անգամ ես ծնվել մորից:
Ուտքից գլուխ սեր ես եղել,
Սեր ես տվել դու բոլորին,
Ապրիր, շնչիր քո երգի հետ,
Մինչեւ կյանքը քո բոլորի»:

*1992թ., 5 հունվար,
սրտաբանական հիվանդանոց*

ԱՌԵՂԾՎԱԾ

Տիեզերքն ու երկիրը մեր
Դաշնությամբ են ապրում, իրավ,
Այդ դաշնությամբ, դար ու դարեր,
Պաշտպանում են, պահում իրար:

Տիեզերքի շերտերի մեջ
Արարվում է լույսն անմարում,
Եվ այդ լույսով երկիրը պերճ
Ստանում է մեծ համարում:

Տիեզերքից մինչեւ երկիր
Ուլունքվում են աստղերը վառ,
Ու ժպտալով՝ շողերն արբշիռ
Շաղ են տալիս երկինքն ի վար:

Սակայն մի տեղ մութն է իշխում
Ու մի տեղ էլ խորշակը խենթ,
Մի տեղ կենաց ծառն է խշշում,
Մի տեղ հնչում մահվան քայլերգ:

Առեղծվածն այս ե՞րբ կբացվի.
Երբ լույսը կա, խավարն ի՞նչ է,
Երբ խինդը կա, էլ ի՞նչ թախիծ,
Երբ վերելք կա, էլ ի՞նչ վայրէջք:

Մայր երկրի եւ տիեզերքի
Դաշնությունը ո՞նց հասկանաս,
Խաղալիք է նրանց ձեռքին
Մարդը՝ սաղմից մինչեւ պառնաս:

1992թ., Երեւան

ՏԵՍԻԼՔ

Անմոռանալի Իգոր Չասրաթյանի
հիշատակին

Երկնքից աստղեր իջան այս գիշեր,
Իջան կարոտով, վառվելով իջան,
Շուրջը անմարում երազ ու հուշ էր,
Եվ նրանց խոսքն էր հնչում քչքչան:
Ջահելներ էին՝ կրակված հոգով,
Եռացող սրտով ջահելներ էին,
Ժպիտները ջերմ, խոսքը հրայրքով,
Կարծես մթան մեջ լույս ջահեր էին:
Հրեշտակների թելեր ունեին,
Աստժո հետ էին զրուցում սրտանց,
Վահագնի նման հուրիներ ունեին,
Ամեն մեկը մի դից էր հաղթալանջ:
Նրանց շարքերից մեկն առանձնացավ,
Ես ճանաչեցի, Իգորն էր արի,
Նրա ոգին էր ջերմ ու սրտացավ,
Տեսիլք էր դարձել, իջել աշխարհին:
Մոտեցա նրան կարոտի հրով՝
Հոր գուրգուրանքով ջերմին գրկեցի,
-Քեզ սպասում են բոլորը սիրով,
Սպասում են՝ ում ինքդ փրկեցիր:
-Ես նրանց հետ եմ, -ասաց քնքշալից,-
Նրանց կանչերն են լսում ամեն օր,
Ամեն օր մարտից դասի եմ գալիս,
Եվ ընթերցում եմ ես գրքերը նոր:
-Քո կյանքը վերծիզ ճանապարհ դարձավ,
Եվ ամենալույս գիրքն է այդ ճամփան:
Նա ժպտաց, նորից երկինք բարձրացավ,
Ինչպես մի աստղը մեր Արցախա տան:

1992թ., Ստեփանակերտ

ՄԵՆՈՒԹՅՈՒՆ

Չեքիաթներս ո՞ւր գնացին,
Չեքիաթներս՝ թռվռացող,
Երազներս ո՞ւր մնացին,
Երազներս՝ լույսերի ծով:

Կյանքս մի՞թե ակնթարթ էր,
Ինչպե՞ս անցավ, ես չիմացա,
Մերթ հորդուն էր, մերթ հանդարտ էր,
Ես նրանով միշտ հիացած:

Չիմա խորհող իմ հոգու հետ
Դարձել եմ մի մենավոր ժայռ.
Չեքիաթներս՝ կորած անհետ,
Երազներս՝ խեղճ որբեւայր:

1992թ., Երեւան

ԷՔՍՊՐՈՍ

*Նվեր Գոհարին, Նահրային, Արմինեին,
նրանց ծննդյան օրվա առթիվ,
Տերյանական պոեզիայի օրը,
«Պապունց տանը»*

Արելի պես մի Գոհար,
Մի Նահրա՝ աստղի պես,
Մի Արմինե՝ լուսավառ,
Այսօր ելել են հանդես,
Տերյանական երգերով,
Շշունջներով նրա նուրբ,
Չաստատում են Արցախի
Չարատեւման ոգին սուրբ:

ԽԱՊՆ ՔԱՆԱՍՏԵՂԾՊԻՊՅՈՒՆՆԵՐ

Երեք հոգի, երեք սիրտ,
Երեք գարուն, երեք գիրք,
Երեք օջախ, երեք տուն,
Գալիք մանկանց երեք գիրկ:

28.11.1993թ., Ստեփանակերտ

ԱՐՑԱԽ (ԵՐԳ)

Քո որդին ու զինվորյալն եմ,
Քո հավատի նվիրյալն եմ,
Քո նորածին մանուկների
Խաչեղբայրն ու կնքահայրն եմ:

Քո հողվորը, քո մշակն եմ,
Քո գալիքի մեծ գուշակն եմ,
Գարուններիդ գրկում բուրող
Ձնծաղիկն ու մանուշակն եմ:

Քո անտառի կաղնի ծառն եմ,
Քո շուրթերին թառած բառն եմ,
Կրակների միջից փրկված
Քո մատյանը ու քո տառն եմ:

Կրկներգ

Քո ոտքի տակ փռված հողն եմ,
Օջախներիդ անմար պողն եմ,
Սիրտս լիքը քո երգերով,
Քո սրտաբուխ երգի տողն եմ:

Կրկներգ

Օտար լուծը մի դաղ է քեզ,
Սիրտս հրե մի տաղ է քեզ,
Քո հայաշունչ երթի համար
Ամբողջ կյանքս մատաղ է քեզ:

Կրկներգ

13.01.1993, Ստեփանակերտ

ԽՈՐԵՐ՝ ԿՐԱԿԻ ՄԵՋ

Առեղծված է կյանքը, իրավ,
Եվ ընթացքն է առեղծված,
Այն բորբոք է սիրո հրով,
Թեկուզ ինչ որ չափ՝ եղծված:
Սիրո հրի տերը մարդն է,
Հուրն այդ նա է միշտ վառում,
Սակայն ինչո՞ւ ընթացքի մեջ
Բարակում է այդ առում...

09.01.1993

Քանի՜ տարի՝ կռվի մեջ ենք
Տազնապահար, անհանգիստ,
Բայց պողպատից ամուր ժայռ ենք՝
Ծաղկազարդ ու վեհանիստ:
Աստծուն մի օր հարցրի. «Որն՞ է
Գաղտնիքը մեր կուռ կամքի»,
Ասաց. «Գաղտնիք չկա մի խոր,
Սերն իմաստն է ձեր կյանքի»:

10.02.1993

Աղջկա շրթին ծաղկում է սերը,
Սերը աղջկա սրտում երազ է,
Սիրո հովանին հենց ինքն է՝ Տերը,
Տիրոջ կամքով էլ սերը մուրազ է:

Կռունկի թեւ է աղջկա սերը,
Արտույտի երգ է ու ծիծառի պար,
Սիրո պատկեր է աղջկա թւերը,
Աղջկա սիրտը կյանք է կենարար:

Առուն աղջկա սիրո շշուկն է,
Բարդին սլացքն է աղջկա սիրո,
Ուռին աղջկա սիրո տրտունջն է,
Վարդը հրաշքն է աղջկա սիրո:

Աշխարհն աղջկա սիրո բույնն է տաք,
Քարով մի խփեք աշխարհին, մարդիկ,
Աստծո օրհնանքով այս արեւի տակ
Թողեք այդ սերը անարցունք ծաղկի:

12.02.1993

Մի կռունկ անցավ՝ տխուր երգելով,
Իր թավ տխրությամբ սիրտս հերկելով,-
Երեւի սերն է կորցրել ճամփեքին,
Նրան ո՞նց օգնեմ իմ կարճ ձեռքերով:

13.02.1993

Հաստատում եմ ես, որ կյանքը սեր է,
Սերը՝ հերոսին ճախրելու թել է,
Իր երազ կյանքի կարոտների մեջ,
Երանի նրան, ով սիրո տեր է:

15.02.1993

Կյանքիս ճամփին, էն գլխից,
Որոնեցի սերը ջինջ,
Ոչ ես սիրո տեր դարձա,
Ոչ էլ սերը գտավ ինձ:

16.02.1993թ., Ստեփանակերտ

ՏԵՍՆԵՍ Ո՞Վ Է

Այս ուշ պահին տեսնես ո՞վ է
Խոհերի հետ կռիվ տալիս,
Ո՞վ է թախժում ու թախժի մեջ
Կորուստների վիշտը լալիս:
Այս ուշ պահին տեսնես ո՞վ է
Զինվորյալի ճամփան պահում,
Ո՞վ է վառվում անտես ու լուր
Կարոտների իր աշխարհում:
Այս ուշ պահին տեսնես ո՞վ է
Ժամանակի շնչից հալվում,
Տեսնես ո՞վ է խոցված սրտով
Տառապանքի բեռից ծալվում:
Ո՞վ է կորցրել սիրո հույսը,
Ո՞վ է փարվել հույսի շողին,
Ո՞վ է սիրտը պսակ դարձրել
Իր օջախին եւ իր հողին:

Այս աշխարհում, չար աշխարհում,
Տեսնես էլ ո՞վ Արցախ ունի,
Տեսնես էլ ո՞ւմ շրթերին է
Ծիածանվում նոր անտունին:

07.02.1994թ., Ստեփանակերտ

ՇՈՂԻԿ

*Շողիկ Գրիգորյանին, նրա ծննդյան
օրվա առթիվ*

Նա ե՛ւ շող է, նա ե՛ւ ցող է,
Օջախի ծուխ, սրտի դող,
Գալիք սիրո անմար պող է,
Հորն ու մորը հիացնող:
Նա թուխ աստղ է, թուխ արեւ է,
Երջանկության թուխ կրակ,
Ունքերը կեռ, թուխ թւեր են,
Խելքը խորունկ մի ծովակ:
Նա դեռեւս մոր հույսին է,
Հոր հույսին է անմարում,
Բայց հոր ու մոր ճանապարհին
Վաղը ինքն է մի գարուն:
Նա ե՛ւ ցող է, նա ե՛ւ շող է,
Արցախահուր մի պողիկ,
Եվ իզուր չեն նրան կոչել
Հույսի շողով լի Շողիկ:

02.01.1994թ., Ստեփանակերտ

ՍՓՈՓԱՆՔ

Նահատակված ազատամարտիկ
Հակոբ Արպատի Ավանեսյանի
հիշատակին

Անունդ պապերիդ անվամբ,
Անունդ անվամբ սրբերի,
Հայրական օջախի հուրը
Դու երկար պիտի պահեիր,
Բայց, ավա՛ղ, դաժան էր թշնամին,
Թշնամու գնդակը՝ չարագույժ,
Քսանդ դեռ նոր լրացած
Դարձար մի տեսիլք, դարձար հուշ...

Գրքերդ սեղանին դարսած՝
Շաղախված երագիդ հրով,
Երագդ թեւերը բացած՝
Եվ օծված առաջին սիրով,
Քո սերը Արցախը դարձավ,
Դու նրա զոհյալը քաջագուն,
Արցախիդ փրկության ճամփեքին
Արդ, քո սուրբ հոգին է թեւածում:

Օրերի խենթացած վազքի հետ
Կսպասի հայրդ քեզ անվերջ,
Մորդ կարոտը կդառնա
Հեքիաթի կրակը անշեջ,
Կսպասեն, կսպասեն քեզ երկար,
Բայց դուռը է՛լ երբեք չես բացի,
Նրանց հետ երգ ու կատակով
Է՛լ երբեք չես նստի դու հացի:

Այդպես է բախտը մեր հայոց,
Այդպես է բախտը մեր հողի,
Զինվոր ու զոհ է պահանջում
Ընդդեմ դարավոր ոսոխի,
Մի Հակոբ պետք է սրբանա՝
Դարձած փրկության նահատակ,
Որ ծնվի մանչուկ մի Հակոբ՝
Երազը՝ ծիածան, սիրտը՝ տաք:
Քսանդ դեռ նոր լրացած,
Սրբացած նահատակ որդի,
Թող քո հոր ու քո մոր սրտերին
Սփոփանք բերի քո հոգին...

08.01.1994թ., Ստեփանակերտ

ՔՈ ԱՆՈՒՆՈՎ

1.

Մի աղջիկ է նա քնքուշ անունով՝
Մռով սեգ սարի լանջերի ծաղիկ,
Քայլը կանչում է երազի հունով,
Ձայնը հնչում է ինչպես նուրբ տաղիկ:
Հայացքն աստղերից փնջած շողիկ է,
Դեմքը բոլորած հրաշք-լուսնկա,
Ժպիտն օջախի կրակ-պողիկ է,
Արցախա հրակ աղջիկն է, որ կա:
Նա բազմել է իմ տենչերի գահին,
Թող աստված նրան միշտ քաղցր պահի:

2.

Երազների թելերին՝ իմ երազների,
Հեքիաթային, երփներանգ երազդ լիներ,

ԽԱՊՆ ՔԱՆԱՍՏԵՂԾՊԻՊՅՈՒՆՆԵՐ

Տենչանքների ձուլվելին իմ մուրազներին,
Ու մի անխոս առասպել իր հենքը հիներ:
Առանց խոսք ու զրույցի թելեինք անվերջ
Եվ օթեւան հիմներինք արեգակի մոտ,
Եվ մեր սրտում բռնկվելը մի կրակ անշեջ,
Եվ այն դառնար հավերժող ու կապույտ կարոտ:
Այդ կարոտից ծնվելին երազներ քանի,
Այդ երազը ցող դառնար եւ իջներ հողին,
Ծաղիկ դառնար բուրավետ՝ անվանդ արժանի,
Աստվածային քո սիրով վառել իմ հոգին:

22.06.1995թ., Ստեփանակերտ

ՄՐՏԻ ԽՈՍՔ

*Ընկերոջս՝ գիտնական-մանկավարժ
Արամայիս Աղաայանի ծննդյան
60-ամյակի առթիվ*

Մռով սարի հայացքի տակ,
Խաչեն գետի դալար ափին,
Ծիածանվեց հոգին շիտակ
Ու բաբախեց սիրտդ նրբին:
Ու կրծքիդ տակ տենչեր վառած,
Ու փարված քո երազներին,
Մի հուսավառ մշակ դառած
Ձեռք մեկնեցիր մուրազներիդ:
Թելավորված երկրիդ կանչով
Դու գիտության ծովը մտար,
Քո քրտինքով ու վաստակով
Քո անունն ու տեղը գտար...
Հիմա վաթսուն գարունների

Տեր ես դարձել բուրումնավետ,
Լույսը առած քո թելերին
Քայլում ես մայր Արցախի հետ:
Ընկերներիդ շրջապատում
Վաստակել ես սեր ու հարգանք,
Սրտի խորքից քեզ ենք մաղթում
Առողջություն, երջանիկ կյանք:

12.01.1996թ., Ստեփանակերտ

ԽՈՍՔ ՈՂՋՈՒՅՆԻ

*Սիրով՝ տաղանդավոր երգահան, երգիչ,
Մարթեն Յորգանցին*

Դեռ Արցախա հիմնը չկար,
Քո «Հայ երգը» հնչեց ոնց հիմն,
Դեպի լեզուն մեր հայկական
Ալեկոծվեց ծարավը հին:

Դու երգերիդ թելով եկար
Ու երգ դառար մեր շրթերին,
Մեր ցավը կար, ցասունը կար,
Դարման արիր մեր վերքերին:

Մանկանց սրտում խոսքդ հնչեց,
Երգդ հնչեց խրամատում,
Մեր սարերում երգդ շրջեց,
Դրոշ դարձավ դաժան մարտում:

Արդ եկել ես որդու սիրով,
Եկել ես քո երգերով բյուր,
Մայր Արցախը սրտի հրով
Քեզ տալիս է քաղցր համբույր:

Շարք են կանգնել Քիրս ու Մռով,
Խաչենագետ ու խենթ Թարթառ,
Ազատության պարն են պարում
Երգերիդ տակ քաղցրաբարբառ:

Հավերժող է պարը մեր խենթ,
Հավերժող է խոսքը հայի,
Ողջունս քեզ, եղբայր Մարթեն,
Դու մեր երգի քաջ ֆիդայի:

17.04.1996թ., Ստեփանակերտ

ՂՈՂԱՆՋ ՍԻՐՈ

*Ցվետանա Պասկալեային՝ Արցախի
հերոս աղջկան...*

Մեր ցավը խորն էր, ճամփան դժվարին,
Երազը մաքուր՝ ոնց սարի շուշան,
Մեր դեմ ելել էր մոլուցքով վայրի
Մեր արյունռուշտ դրացին խուժան:

Կրակի մեջ էր Գյուլիստանը հին,
Մռովն էր ցնցվել շղթաների մեջ,
Նա հեռվից եկավ՝ ոնց դուստրն է անգին
Օգնության հասնում մորն իր սիրատենչ:

Տեսախցիկը քնքուշ ուսերին,
Մեր տարեգիրը դարձավ իմաստուն,
Իր տենչը խառնեց մեր վառ հույսերին,
Մեր բաղձանքները վառած իր սրտում:

Մեր արդար ձայնի խոսնակը դարձավ,
Մեր խոսքը տարավ աշխարհից-աշխարհ,
Մեր տենչը նրա արյանը անցավ,
Ու մեր Արցախը համարեց սուրբ մայր:

Արցախը տունն է նրա հայրենի,
Մեր լույս աղջիկն է մեր Ցվետանան,
Մեր Ռուզանի, մեր Գայանեի
Երազից ծնված ժառանգորդն է նա:

Մենք հյուսել ենք մեր արելը հոգու՝
Մեր ազատության տենչերից անմար,
Մեր արել-հոգու մի շողն է մաքուր՝
Մեր Ցվետանան բոլորիս համար:

1996թ., Ստեփանակերտ

ՄՈՐ ԿԱՆՉԸ

*Նահատակ-ազատամարտիկ Ռոմա
Գրիգորյանի սուրբ հիշատակին՝
իր մոր՝ Գյուլչորա Գրիգորյանի
անունից...*

Քեզ աշխարհ են բերել, որ իմ լույսը դառնաս,
Որ իմ հույսը դառնաս եւ ճրագը իմ տան,
Որ գրավես մտքի բարձունքները անհաս,
Որ քո շնչով ծաղկեն օջախ ու գերդաստան:
Բայց ընտրեցիր կյանքում զինվորյալի ուղին,
Ոնց Արցախա մի ծուռ նշանառու դարձար,
Քեզ իր գիրկը առավ Ուկրաինան անգին,
Եվ դու նրա գրկում գտար երգ ու ծիծաղ:
Քո երազի ծառին աստղեր էին վառվել,
Սիրո մոմն էր վառվել ջահել քո սրտի մեջ,
Դու զինվորի կյանքին այնպես էիր փարվել,
Ասես այս աշխարհում չկա ուրիշ մի տենչ:
Ասում էիր. «Մայրիկ, դու պիտի գաս ինձ մոտ,
Միակ զավակն են քո, ճրագն են քո սրտի,

Մայրիկ, ինչպե՞ս ապրեն փայփայանքիդ կարոտ,
 Ինչպե՞ս ապրեն առանց քո սրբազան գրկի»:
 Ասում էի. «Կգամ, իմ մինուճար որդի,
 Թրթիռներում սրտիդ մորդ սիրտն է հեւում,
 Կգամ, որ արեւի քո ջերմացող հոգին,
 Չէ՞ որ իմ երազը քո սիրով է թելում»:
 Սակայն դաժան եղավ հարեւանը մեր չար,
 Մեր Արցախի ճամփին սփռեց մահ ու ավեր,
 Եվ Արցախի կանչով Սասնա Դավիթ դարձար
 Ու մարտի մեջ մտար՝ առած կրակ թելեր:
 Ասացիր. «Մեր Շուշին, մեզնից խլված Շուշին,
 Սպասում է հայոց զավակներին շիտակ,
 Գալիք սերունդները երբեք մեզ չեն հիշի,
 Եթե թողնենք նրան թուրքի ոտքերի տակ»:
 Եվ դու ելար, որդիս, ելար քաջերի հետ,
 Քաջի մահով ընկար մեր Շուշիի ճամփին,
 Չար թշնամին կորավ մեր լեռներից անհետ,
 Սակայն, ավա՛ղ, մարեց արեւը քո բախտի:
 Մայր եմ, չեմ ցանկանում ուրիշներին ես ցավ,
 Բայց իմ ցավը խորն է, իմ հեռացած արեւ,
 Քո զոհվելուց հետո հինգ գարուն էլ անցավ,
 Ոչ հարսանիք տեսա եւ ոչ պարող թելեր:
 Վերադարձիր, որդիս, աչքս ճամփին է քո,
 Ես թռնիկ եմ ուզում քո աչք-ունքով, քեզ պես,
 Հարսի ձայն եմ ուզում լսել ջերմին հոգով,
 Առանց քեզ ի՞նչ անեմ, որդիս, ապրեն ինչպե՞ս:
 Ծանապարհո՞ղ փակ է, փակված ճամփիդ մեռնեմ,
 Սրտիդ լույսով թող որ ողջ աշխարհը ժպտա,
 Թող քո մասին ասեն. «Մեր հերոսն է, մերն է»,
 Ու թող հպարտությամբ քո լույս անունը տան:

ԽԱՊՆ ՔԱՆԱՍՏԵՂԾՊԻՊՅՈՒՆՆԵՐ

Իսկ ես քո կարոտից մոմի նման կայրվեմ,
Դռներդ բաց կանես եւ կընդունես դու ինձ,
Ես գրկաբաց կգամ, որ երազիդ փարվեմ,
Ծաղկուն հասակը քո գուցե տեսնեմ նորից:

17.07.97թ., Ջերմուկ

ՆՎԵՐ

Ակադեմիկոս Աբել Աղանբեկյանին

Չեռվից լսել էինք, Աբել, անունը քո,
Լսել էինք, ու քո գործով հպարտացել,
Եվ գիտեինք, որ դու մեզ ծուլվել ես հոգով,
Եվ Արցախի հանդեպ քո մեծ սիրտը բացել:

Չետո հանդիպեցինք, տեսանք ինչպես դու կաս,
Քո արցախյան մաքուր սիրով թեւեր առանք,
Եվ Արցախի բախտով, բախտով հայոց ազգի
Մեր երազով, կամքով մի հաղթ բռունցք դառանք:

Չայրս կասեր՝ տղան պիտի խելոք լինի,
Ազգին սիրտն իր բերի եւ նվիրի թեւեր...
Չորս երազածն ես, Աբել, մեր սիրելի,
Մեր հարգանքի թեւին մեր սիրտը քեզ նվեր:

19.09.1997թ., Ստեփանակերտ

ՄԵՐ ԳՈԳ ԱՊԱՆ

Գուրգեն Գաբրիելյանին

Մեր հորեյար, մեր Գոգ-ապան,
Տեղովը մեկ երգ է, հարկավ,
Արարում է նա ամեն օր,
Ձայնը քաղցր ու երգը նոր:
Մեկ տեսնում ես հոգով հյուսած
Երգերի թարմ շարքերն ուսած,
Ձանգում է, թե եկեք՝ կարդանք,
Ձեզանում կա էլա հարգանք:
Ձեռքը դրած սիրտ-հնոցին,
Հարում է իր հին խնոցին,
Հորովելն է օծում շողով,
Հնչեցնում սրտի դողով:
Մերթ լինում է Ամարասում՝
Մեր հավատի խոսքը ասում,
Մերթ հասնում է սուրբ Դադիվանք,-
Ինքն էլ դարձած մեր դարդի վանք:
Ջրուցում է Մաշտոցի հետ,
Այբուբենը դարձրած օրհներգ,
Կյանքն է գովում լույս ախպոր պես,
Դժվար պահին դուզ ախպոր պես:
«Հորովելը» զուլալ գետ է,
Իրեն ծնող սուրբ մոր հետ է...
Հույսը կախած լծեն կապան,
Արարում է մեր Գոգ-ապան:

1997թ., Ստեփանակերտ

ՀՈՐ ԿԱՐՈՏԸ

*Նահատակ-ազատամարտիկ, ուսանող,
Արթուր Պետրոսյանի սուրբ հիշատակին*

Որդին եկավ դասից, գիրքը դրեց մի կողմ,
Չար թշնամու հանդեպ ցատունը իր սրտում,
Ասաց. «մեր ոսոխը ինչպես պտտահողմ
Ավերակ է դարձնում Արցախը մեր ծաղկուն:
Պիտի գնամ, հայրիկ, հայրենիքն է կանչում,
Ազգի բախտն է կանչում, պատերազմ է ահեղ,
Ում երակում այսօր տաք արյունն է սառչում,
Նա լքյալ է ու կեղծ, թեկուզ լինի անմեղ:
Կռիվն է սա վերջին՝ հայի կռիվն արդար,
Եթե տանուլ տվինք, էլ չենք հարատևի,
Հայրիկ, պիտի կռվենք ոսոխի դեմ մեր չար,
Ու մեր բախտը դնենք հաղթանակի թելին:
Քառասնամյա հայրը լսեց ջահել որդուն,
Ասաց. «Տղաս, գիտես, գնդացրորդ եմ արդեն,
Վառվող մի տենչ ունեմ իմ հայրական հոգում,
Բուհն ավարտես, հետո մեր թշնամուն ջարդենք:
Քո փոխարեն մարտում չեմ խնայի թուրքին,
Կսլանամ ցասմամբ ես ճակատից-ճակատ,
Հետո կգաս, որդիս, միանաս մեր վաշտին,
Ու միասին կելնենք դեպի լույսի գագաթ»:
Սակայն որդին կրկին իր վճիռը բերեց,
Ասաց. «Հայրիկ, այսօր մենք բոլորս ենք մարտիկ,
Թե ոսոխը նորից մեր երկիրը գերեց,
Արդեն ուշ կլինի նետվել ահեղ մարտի»:
Ու գնացին մեկտեղ հայր ու տղա՝ կռվի,
Մահվան հունձքի դիմաց բացելով թեժ կրակ,
«Մենք չենք թողնի թուրքը իր անուներ գրի

Մեր վանքերին ու մեր խաչքարերի վրա»:
 Հայր ու որդի անցան կրակների միջով
 Մայր Արաքսի ափից մինչեւ հսկա Մռով,
 Դիմավորեց նրանց Խաչենը զիլ ճիչով,
 Թարթառը խենթ երգով հունից վեր-վար թռավ:
 Փրկված ամեն մատուռ, ամեն եկեղեցի
 Գերում էին որդուն որպես մի սուրբ մասունք,
 Պատմաբան էր որդին, անգամ մի հին խեցի
 Հին դարերի մասին մի զրույց էր բացում:
 Ու Մռովի լանջին դաժան կրակ բացվեց,
 Որդին կրակն առավ իր հաղթ կրծքի վրա,
 Հայրը գրկեց որդուն, հոնգուր-հոնգուր լացեց,
 Ասես հող ու երկինք խառնվել էին իրար:
 Որդու վերջին խոսքը ծփաց շրջապատում,
 «Հայրիկ, զգույշ եղիր, նենգ է ոսոխը շատ»,
 Որդու կյանքը դարձավ հերոսական պատում,
 Ջահել սիրտը ձուլվեց կյանքին արեւաշատ:
 Հայրը կռվեց նաեւ փոխարենն իր որդու,
 Կապանքներից փրկեց Մռով ու Քիրսա սար,
 Շարականվեց ազատ Թարթառ գետը հորդուն,
 Խաչեն գետը հուշի իր մեղեդին ասաց:
 Սակայն հոր սրտի մեջ մի անթեղված ցավ կա,
 Անանց մի կարոտ կա հերոս որդու հանդեպ,
 Գիտե, որ իր որդին երբեք էլ տուն չի գա,
 Էլ սեղան չի նստի հաղթանակած հոր հետ:
 Երբ անունն է տալիս նահատակված որդու,
 Ասես նրա խոսքը փոխվում է մի Ասքի.
 «Տղաս շատ էր խելոք եւ վախ չուներ սրտում,
 Շրթին Արցախ բառն էր, հոգում պատկերն ազգի:
 Նա պատմության դասն էր սերտել քանի տարի,
 Կարծես զինվորյալն էր Արքա Տիգրան Մեծի,

Ձինակիցն էր ասես Վարդան գորավարի,
 Կարծես ինքն է թամբել Դավիթ Բեկի ալ ձին:
 Սարդարապատն ասես թեւ էր տվել նրան,
 Քաջ Նժդեհի ոգին միշտ էլ նրա հետ էր,
 Նրա թրթռացող շրթունքների վրա
 Անունն Անդրանիկի ամենավեհ երգն էր:
 Շատ էր ջահել որդիս, բեղը նոր էր ծլել,
 Խոսքը հնչում էր ոնց կարմիր երազ ու տենչ,
 Կարծես Բաղրամյանից արցախական մի թել
 Եկել-շող էր դարձել նրա աչքերի մեջ:
 Խորն է վերքիս սպին, վիշտս մորմոքուն է,
 Ջավակ կորցնելը միշտ ցավ է մի անխնա,
 Սրտի կորուստ է դա եւ հար բորբոքուն է,
 Չէ՞ որ հոր ժառանգը որդին պիտի դառնա:
 Ես նայում եմ շուրջս, լույս է ամենուրեք,
 Այդ լույսերի մեջ եմ հիմա տեսնում որդուս,
 Որտեղ պար եմ տեսնում, լսում մարտական երգ,
 Թվում է, թե նա էլ պարում է եւ երգում:
 Եվ երբ լսում եմ ես պատերազմի մասին,
 Որդուս խոսքն եմ հիշում ջերմին ու իմաստուն.
 «Ճի՞շտ ենք ապրել, թե՛ ոչ, դա գալիքը կասի,
 Իսկ ճիշտ ապրելն այն է, որ ունենաս տեղ-տուն,
 Որ չթողնես խլեն պատիվդ ու հողդ,
 Որ քո ազգանունը դարերի մեջ ապրի,
 Որ չմարի երբեք քո արեւի շողը՝
 Սերունդների համար դարձած զարման արփի»:
 Որդիս շատ էր խելոք, խիզախ մարտիկ էր նա,
 Իր հայրենի հողի նվիրյալն էր ջահել,
 Թող որ կյանքը լույսի փոխվի հոգեհմա,
 Էլ չտեսնենք կռիվ, էլ չտեսնենք մահեր»:

18-19 հուլիս, 1997թ., Ջերմուկ

ՔՐՈՋ ԱՂՈԹՔԸ

*Գնդապետ Էլմիրա Աղայանի եղբայրների՝
երկվորյակներ Արկադիի եւ Արմոյի
անժամանակ մահվան առթիվ*

Ով դու սուրբ Մարիամ, օգնիր վշտիս մեջ,
Որ չմոլորվեմ հայացքիդ առջեւ,
Ես, որ ունեցա հազար ու մի տենչ,
Հիմա սգի մեջ ողբում եմ անթեւ:
Դու մայր ես, Մարիամ, խաչվել է որդիդ,
Դարձել հավերժող հույսը աշխարհի,
Որդուդ գրկել եմ Աստվածն ու Հոգին,
Նա մեր հավատն է եւ լույսը բարի:
Դու Աստվածամայր, Դու Աստվածածին,
Քնքույշ քույր էի՝ միշտ էլ սրտացավ,
Մոր գորովանքով ես փայփայեցի
Իմ եղբայրներին՝ մի-մի ծիածան:
Սիրտս ու հոգիս շողերի փոխած
Ցանեցի նրանց դժվարին ճամփին,
Քույր էի, սակայն մայրական սրտով
Նրանց բախտի մեջ գտա իմ արփին:
Արկադիաս՝ Մռով, Արմոս՝ Քիրսա սար,
Դարձան թեւերս, թիկունքս դարձան,
Հարսեր ունեցա խելոք, ոսկեվարս,
Եղբայրներիս հետ իմ ուղին անցա:
Նրանք ոնց աստղեր կային իմ հոգում,
Ուրախության մեջ, տխրության պահին,
Փայփայում էի ոնց մայրը որդուն:

ԽԱՊՆ ՔԱՆԱՍՏԵՂԾՊԻՊՅՈՒՆՆԵՐ

Ով Աստվածածին, Ով Աստվածամայր,
Փլվեցին մեկեն սարերս հսկա,
Մարեցին մեկեն աստղերս անմար,
Հիմա չգիտեմ ես կամ, թե՛ չկամ:
Նստել եմ թափուր, աղոթքը շրթիս,
Այս ի՞նչ աղետ էր, որ ինձ պատահեց,
Մի անհուն ցավ է ծանրացել սրտիս,
Կորստյան հուրը ինչո՞ւ ինձ վառեց:
Դու Քո մեծ հոգու անդորրը ջերմին
Ընծայիր վշտիս ծով ալիքներին,
Սփոփիր սիրտս, որ ես էլ օգնեմ
Իմ բալիկների ժիր բալիկներին:
Օգնիր ինձ, Մարիամ, օգնիր ցավիս մեջ,
Իմ եղբայրներին ընդունիր մոր պես,
Փայփայիր նրանց Քո սիրով անշեջ,
Մոր ցաված սրտով պաղատում եմ Քեզ:
Ինձ համբերություն հաղորդիր, Մարիամ,
Քո խոցված սրտի ուժն ինձ պարզելիր,
Մոմեր կվառեն Քո ոտքերի տակ,
Մայրություն արա իմ եղբայրներին:
Դու իմ փոխարեն նրանց փայփայիր,
Աղաչում եմ ես, Քո ցավը տանեմ,
Եղբայրներիս մոտ իմ տեղը պահիր,
Որ գամ եւ նորից մայրություն անեմ:

22-ը դեկտեմբերի, 1997թ., Ստեփանակերտ

ՄԵՐ ՆԱՅԱՊԵՏ

Ժողովրդական դերասան Բենիկ Օվչյանին՝
ծննդյան 80-ամյակի առթիվ:

Ողջո՛ւյն, Վարպետ, ողջո՛ւյն ու սեր
Քո գարունված տարիներին,
Այսպես փառք են տվել դարեր
Հաղթանակած արիներին:
Չարի երթը խաթարեցիր
Ճամփաներում քո դեգերում,
Քանի՛ դերեր կատարեցիր,
Բայց մնացիր միշտ քո դերում:
Միշտ քո դերում՝ մեծ արցախցի,
Վառված բարու անմար հրով,
Անցար դու քո ուղին անբիծ՝
Սիրտդ օժած ոսկեջրով:
Դու մեր բեմի անխոնջ հսկա,
Օրհնված լույսով Փափազյանի,
Ուսիդ առած նրա ներկան,
Քայլում ես դեպ լուսե գալիք:
Քո մի թելը՝ սարը Քիրսա,
Իսկ մի թելը՝ լեռը Մռով,
Արվեստի մեջ ինքդ մի սար՝
Երազներով քո անխռով:
Տարիների հոսքում անկանգ
Միշտ խոսել ես մեր սրտի հետ,
Ու կխոսես, քանի դեռ կաս,
Դու իմաստուն մեր Նահապետ:

1998թ., Ստեփանակերտ

ՋՈՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ՆՐԱ

*Ասկերանի շրջանի վարչակազմի ղեկավար,
քաջն սպա Սամվել Հակոբյանին*

Աստվածային կամքով, ուժով աստվածային,
Սամվելներ է ծնուն ժողովուրդը մեր հին,
Նրանք հողն են սիրում սիրով գերմարդկային
Ու նվիրում նրան իրենց կյանքը անգին:
Իմ այս երգը սրտի հպարտության խոսք է,
Ձոնված հերոս զինվոր Սամվել Հակոբյանին,
Նրա ճամփին թող միշտ ժպտա արեւը բորբ,
Ու շուք անի նրան Հայոց եղբւանին,
Որ սեգ Արցախը մեր հայի շնչով ապրի,
Մեր դրոշը ծփա Քիրս-Մռովի վրա...
Հավատում են գալիք մեր Մեծ Հաղթանակին,
Քանզի Սամվելներն են զորությունը նրա:

05.02.1999թ., Ասկերան

ԵՐԱՁԻ ՀԱՑԸ

Ջորի Բալայանին

-Ջորի, հացադուլի ժամանակ երազտեսնո՞ւմ էիր...

-Տեսնում էի, երազիս հաց էի տեսնում...

(Թերթերից)

Երազում հաց էիր տեսնում,
Հացը հրաշք է, Ջորի,
Երազում հացը նեցուկ է,
Խորհուրդ է լույսի ու նորի,
Երազում հացը բարի է,
Բարիք է խոստանում ազգին,
Երբ մեր դեմ հեղեղն է չարի,

Հացը ակունքն է Ասքի:
Երազում հացը նվեր է,
Ջարկերն ու պատկերը սրտի,
Երազում հացը թելեր է,
Ճախրում է տապին ու ցրտին:
Հացը դուստրն է Արեւի,
Անձրեւից հետո՝ ծիածան,
Երազդ հաղթանակ կբերի
Մեր ազգին՝ դեռելս ցիր ու ցան:
Հացը պատիվ է, Ջորի,
Նա շունչն է մեր ընտրած պայքարի,
Հացը հավատն է բոլորիս,
Երազդ թող բարի՛ն կատարի:

25.09.1990թ., Ստեփանակերտ

ՓԱՌՔ ՈՒ ՊԱՏԻՎ

*Նվիրում եմ մեր Արցախի հերոս, «Ոսկե արծիվ»
չքանչանի ասպետ Ջորի Բալայանին՝
ծննդյան 70-ամյակի առթիվ*

Ինչպես Քիրսը ու Մռովը,
Դու ամեն օր մեր կողքին ես,
Կյանքի հետ հաշտ, թե՛ խռով ենք,
Դու խոսքաշեն մեր ոգին ես:
Թարթառի պես խոսում մեզ հետ,
Արաքսի պես խռովում ես,
Մեր երազով խոսում մեզ հետ,
Մեր բախտի մեջ խորովվում ես:
Ձեռքդ դրած մեր խոր վերքին,
Մեր ցավերով հառաչում ես,
Սրտով ձուլված մեր նոր երթին,

ԽԱՊՆ ՔԱՆԱՍՏԵՂԾՊԻՊՅՈՒՆՆԵՐ

Մարտերի մեջ շառաչում ես:
Քո հավատով մեր հավատի
Արժիվներն են հար թեւածում,
Քո կոչով մեր արդար դատի
Ազատ հորիզոնն է բացվում:
Դու մաքառման մեր հուսաբերդ,
Անդրանիկի լուսե պատգամ,
Մեր խռովքի ավիշ ու երգ,
Մեր պայքարի հրածին կամք:
Խոսքդ կանչն է մեր սրտերի,
Կյանքդ՝ գալիք օրվան ընծա,
Ամեն գիրքդ մեր թելերին
Մարտի կանչող հնչուն ծնծղա:
Տառապանքդ հույսի շող է,
Նվիրումդ՝ միշտ անպատիր,
Երազանքդ գարնան ցող է,
Քո ծնունդին փառք ու պատիվ:

10.02.2005 - 05.12.2009թ., Ստեփանակերտ

Կրտսեր որդու՝ Կարենի հետ

ԿԱՆԹԵՂՆ ԱՐՑԱԽԱԿԱՆ

*Սիրով՝ տաղանդավոր գրող ու պատմաբան,
մեծ հայրենասեր, Մուշկապատի ծնունդ
Բ. Ուլուբաբյանին՝ ծննդյան
70-ամյակի առթիվ*

Մուշկապատի մուշկահոտը ծածանվում է անապական,
Մուշկապատը բարձունքներից ողջունում է բարձունքներին,
Մուշկապատը՝ զուլալ առու, ակունքներից ավանդական
Ակոսելով ճանապարհը, ջուր է տանում ակունքներին:

Մուշկապատի խորհուրդը խոր բաց է արել փեշերը ջինջ
Ու դարձել է արցախական առեղծվածի մատյանը սուրբ,
Նրա հանդեպ չեն դադարում ազերական ճիչ ու կռիւնջ՝
Իբր սուտ են Մուշկապատը, Մուշկապատի երկինքը լուրթ:

Բայց պապերի հին բարձունքից նոր բարձունքին հենված
հպարտ,

Արարում է Մուշկապատը մայր Արցախի անհուն սիրով,
Նա իր խոսքն ու երգն է գրում սրտով՝ բարի, հոգով՝ անպարտ,
Մերթ պատմիչի գրչով իր սուրու մերթ երգչի վառող հրով:

Հմուտ մշակ Մուշկապատը սերմնացան է Հայոց հողում,
Իսկ հայ հողի սերմնացանը աստղացան է արեւատենչ,
Մայր Արցախի կաթով սնված Մուշկապատից լույս է շողում,
Դա կանթեղն է արցախական, որ կվառվի դարերի մեջ:

06.12.1995թ., Ստեփանակերտ

ԵՐԳ ՀԱՎԵՐԺԱՑՄԱՆ

*ԼՂՀ պաշտպանության բանակի կենտրոնական
պաշտպանական շրջանի հրամանատար,
«Մարտական խաչ» առաջին աստիճանի
կրկնակի շքանշանակիր, գնդապետ
Սամվել Կարապետյանին*

1. ՔԵՉ ՓԱՌՔ ՈՒ ՊԱՏԻՎ

Ես քեզ տեսել եմ դարերի խորքում,
Դարձած աջ թեւը Հայկ Նահապետի,
Ես քեզ տեսել եմ Տիգրանի զորքում
Եվ գնդում Վարդան Սպարապետի:
Տեսել եմ ես քեզ Գոչավանքի մոտ,
Արաբ Բուղային ծնկի բերելիս,
Տեսել եմ՝ Մռով սարում քարքարոտ,
Չինգիզ խանի գոռ զորքը գերելիս:
Տեսել եմ Դավիթ Բեկի երթի մեջ՝
Սյունիք-Արցախի փրկարար կռվում,
Տեսել եմ՝ ոնց է դաժան թշնամին
Քո ոտքերի տակ դողալով փռվում:
Քեզ ողջունել է Անդրանիկը քաջ,
Նժդեհը ձեռքն է դրել քո ուսին
Եվ ասել. «Որդիս, ազգը կապրի հար,
Թե ապավինի իր ուժի հույսին»:
Այդպես, քայլել ես դարերի միջով
Ու կոփել սիրտդ կամքով զինվորի,
Մեր հարատեւման դուռը ճռինչով
Բացվել է նաեւ բազուկներով քո:
Մեր ժողովրդի բարդ ճանապարհին
Քայլել ես՝ նրա ուժով զորացած,
Եվ աչքերի դեմ այս չար աշխարհի,

Պարզել ես Դավթի սուրը հրացայտ:
Մերթ մարտնչել ես Արաքսի ափին,
Մերթ Քարվաճառի գերված սարերում,
Մեր ազատության դժվարին ճամփին
Քո հրաշք գործը կապրի դարերում:
Թեժ գնդակներ են անցել քո սրտով,
Սակայն չես թողել մարտերը երբեք,
Առյուծների պես զինվորները քո
Մարտերից-մարտ են սլացել քեզ հետ:
Մեր լեռնաշխարհի այգաբացում պերճ
Քո երազներն են շափաղում, Սամվել,
Զորապետների անմար բույլի մեջ
Քո հերոսական անունն է գրվել:
Կյանքդ հավերժող Ասքի է փոխվել,
Կամքդ դարձել է հաղթական ոգի,
Եվ ժողովուրդը ասում է սիրով.
«Քե՛զ փառք ու պատիվ, իմ Սամվել որդի»:

05.09.1998

2. ԱՅՆ ՁՈՐԱՊԵՏՆ ԵՍ

Այն զորապետն ես, որի արյան մեջ
Երկու սուրբ բառ կա՝ Հայրենիք, Պատիվ,
Եվ որոնց համար սիրով քո անշեջ
Վերքեր ես կրել մարտերում անթիվ:

Այն զորապետն ես, որին զինվորը
Պաշտում է՝ ինչպես եղբորն իր ավագ,
Լսում է՝ ինչպես հարազատ հորը,
Հավատում՝ ինչպես ընկերոջը թանկ:

Այն գորապետն ես, որ առաջինն է
Շոյուն-փայփայուն զենքերը մեր նոր,
Որի ականջը երկրի կանչին է,
Ինչպես զավակն է լսում ձայնը մոր:

Այն գորապետն ես, որի վառ արյամբ
ճամփան է բացվել Արաքսից-Մոռվ,
Որի անունն է հնչում ամեն տան,
Եվ մանուկների խաղում անխռով:

Այն գորապետն ես, որի ոտքի տակ
Ծաղկում է հավետ երկիրը շենչող,
Այն գորապետն ես, որով հպարտ է
Մայր ժողովուրդը՝ հերոսներ ծնող:

20.02.1999

3. ԽԻՉԱԽՈՒԹՅՈՒՆ

*Ս. Կարապետյանի ծննդյան
օրվա առթիվ*

Խիզախությունը Աստծո պարգեւ է,
Երջանկություն է խիզախությունը,
Խիզախությունը պատիվ ու թեւ է,
Երանություն է խիզախությունը:

Սակայն նրան են ասում՝ երանի,
Ով ազատության ճամփան է հարթում,
Ով Դավթի թռռն է, ծոռն է Առանի,
Ում հոգին կրակ ու խիղճն է արթուն:

Ով պայքարի մեջ իր հուրն է վառում,
Ով թուրն է առնում թշնամու դիմաց,
Ով կրակների միջից է հառնում
Եվ իր սեղանին դնում աղ ու հաց:

ԽԱՊՆ ՔԱՆԱՍՏԵՂԾՊԻՊՅՈՒՆՆԵՐ

Ով սիրտն է դարձնում բարության աղբյուր,
Ում՝ ժպիտների փունջ են նվիրում,
Ում տարիներն են դառնում աստղաբույլ,
Ում՝ ժողովուրդն է մոր նման սիրում:

Այս քո մասին է իմ խոսքը, Սամվել,
Եթե ես չասեմ, դարերը կասեն,
Արյունդ երկրիդ համար ես քամել,
Եթե ես չասեմ, սարերը կասեն:

Եթե ես չասեմ, Թարթառը կասի,
Բարբառը կասի Արցախ աշխարհի,
Եթե ես չասեմ, Մռովը կասի,
Կասեն հայրերը, մայրերը բարի:

Քո խիզախությամբ Աստծո պարգև ես,
Քեզ նմաններն են երկիր փրկողը,
Դու Հայոց հողից ծնված Անթեյ ես,
Եթե ես չասեմ, կասի մայր հողը:

09.09.1999թ., Ստեփանակերտ

ՎԱՐԴԱՆ ՀԱԿՈՒՅԱՆԻՆ

*Նրա «XX դարի հայ քնարերգության
զարգացման միտումները» դոկտորական
թեզը կարդալուց հետո*

Ողջույն Վարդան, իմ աստղածին բանաստեղծ,-
Հրաշագեղ երանգների ծիածան,
Վաղուց գիտեմ հյուսվածքները քո անեղծ,
Էն գլխից ես դարձել հմուտ սերմնացան:
Դու նման ես արծվակտուց այն հավքին,
Որ իր կուտը որոնում է երկնքում,
Ես ծանոթ եմ պոետական քո հանքին,

Բառերի դեմ դու երբեք չես երկնչում:
 Ինձ հուզել է երգդ սիրո ու ցավի,-
 Ե՛վ հողեղեն, ե՛լ ոգեղեն քնքշանքով,
 Քո երգի մեջ դարի շունչն է, հիրավի,
 Որ տրվում է պոետական տանջանքով:
 Ես գիտեի նաեւ գինը քո խոսքի,
 Դու Սեւակի զարմից սերված իմ եղբայր,
 Առնչվել եմ բառակերտման քո հոսքին,
 Քեզ գտնելիս չեմ որոնել ես երկար:
 Արդ, քո թեզն է հպարտ բազմել սեղանիս՝
 Մարմին առած գիտնականի վաստակով,
 Ձեռքդ դրած քո խոհերի եղանին,
 Չայոց երգի կալն ես կալսել քրտնաթոր:
 Որպես կալվոր՝ իրիկնային քամու դեմ
 Ջատել ես մեր երգ-ցորենը մղեղից,
 Բանաստեղծի ավյունով ես ելել բեմ,
 Գիտես ջոկել ջինջ աղբյուրը հեղեղից:
 Թունանյանի աստղալույսով ջերմացած,
 Դու Տերյանի երգի այգին ես մտել,
 Մեծ Չարենցի հրաբխից խենթացած,
 Շիրազի հորդ երգի ակունքն ես գտել:
 Դու գտել ես Մեսրոպացած Սեւակին,
 Ջրույց բացել Էմինի հետ աստղալույս,
 Սիլվայի հետ ողջույն տվել սեր-ասքին,
 Սահյանի հետ ծաղիկ փնջել նրբահյուս:
 Առած երգի գաղտնիքների բանալին,
 Նրանց սրտի նրբին լարերն ես տեսել,
 Դու տեսել ես, թե ոնց վշտից դառնաղի
 Ծիլ են տալիս հայամորմոք երգ ու սեր:
 Սարինյանի իմաստության խոսքն առած,

Ջրբաշյանի մտքի եռքն ես օրորում,
Աղաբաբյան-քննադատի լույս դառած
Խոհերի մեջ քո խոհերն ես որոնում:
Ձեռք ես մեկնում Թամրազյանին կապուտաչ,
Դուռն ես բացում Գասպարյանի հնձանի,
Կարծիքները դասդասում ես ձախ ու աջ,
Խոսքերիդ մեջ հավատարիմ քո ձայնին:
Մեր այս դարի երգաբույլի հեւքի մեջ
Մեր տառապած ազգի երթն ես նշմարում,
Պոետական քո թռիչքով բազմատենչ,
Գնահատման քո աշխարհն ես արարում:
Որոնումով, գտնումներով քո լուսե,
Բանաստեղծ ես՝ քննադատի խստությամբ:
Քո այս թեզում, որ երազով ես հյուսել,
Քննադատ ես՝ բանաստեղծի նրբությամբ
Այս թեզի մեջ դու դրել ես քո հոգին,
Ու քո երգից ոչ ոք այն չի բաժանի,
Վկան՝ համակ երգի փոխված քո ոգին,
Դոկտոր ես դու՝ այդ անվանը արժանի:

06.01.1998թ.

ՄՐՏԻ ԽՈՍՔ

Սարգիս Արրահամյանի սուրբ հիշատակին

Չամո Սահյանն ասաց մի օր.
«Մեր մայրերն են՝ քույր Շոշ ու Լոր,
Քեզ օրհնել է հայրը քո՝ Քիրս,
Ինձ օրհնել է հայրն իմ՝ Մասիս:
Մենք այս կյանքում իրար գտանք,
Եղանք ազնիվ ու մտերիմ,
Եվ ուխտեցինք ընկեր մնալ

Նստարանից մինչեւ շիրիմ»:
Սահը եկավ, ձեզ բաժանեց,
Հողն Արցախի, քեզ գիրկն առավ
Ու Սահյանն էլ մի օր հալվեց
Երգը շրթին նոր երգ դառավ:
Տարիները եկան-անցան,
Ոտքի ելան ե՛ւ Շոշ, ե՛ւ Լոր,
Բազում կյանքեր երազ դարձան
Ժողովրդի պայքարում նոր:
Ձեր անունը դրոշ դարձած
Ծածանվեցին շարքերի մեջ,
Դուք դարերի շքերթներում
Երգի փոխված կապրեք հավերժ,
Կհանդիպեք նորից իրար,
Ե՛վ իմաստուն, ե՛ւ մտերիմ.
Ու կքայլեք ու կքայլեք
Հետեւ թողած մահ ու շիրիմ:

1998թ., Ստեփանակերտ

ԵՍ ՀԻՇԵՑԻ

Ես հիշեցի...
Հիշեցի ես այս երեկո
Քո աստղալույս ժպիտները, քնքշանքը քո,
Քո նազանքը՝ զարնանային հովի նման,
Անրջանքդ՝ կապուտաչյա ծովի նման:

Ես հիշեցի...
Հարբեցնող բույրը մետաքս գանգուրներիդ,
Երազային համը՝ չեղած համբույրներիդ,
Քո հայացքի վառող հուրը արեւային,
Քո աչքերի թուխ արեւը հարավային...

Ես հիշեցի...
Սիրտս ջերմին մի երգ դարձավ
Ու քո անվամբ երազ սիրո ուղին անցավ,
Եկավ... եկավ... քո վարսերի մեջ մոլորվեց,
Իմ երազած սիրո շնչիդ մեջ խորովվեց:
1999թ., Ստեփանակերտ

1. ԲԱՐՈՒԹՅԱՆ ՍԱՐՏԻԿԸ

*Անմոռանալի հարեւանիս, պետական գործիչ
Սուրեն Ղազարյանի հիշատակին*

Բարության թելերը հզոր են,
Պարզվում է՝ երգեր ունի նա,
Բարության ցավերը խոշոր են,
Պարզվում է՝ վերքեր ունի նա:

Բարությունն արմատներ ունի,
Ավիշ է բույրը բարության,
Նա լույսի նուրբ մատներ ունի,
Բուժիչ է թույրը բարության:

Բարության ծառը հավերժ է,
Նա՝ կյանքի հիմք ու հենարան,
Նա մարդկանց սրտերի մեջ է,
Չի մտնում երբեք մեմարան:

Բարության մայրը արեւն է,
Ձեզ վկա Սուրենը, մարդիկ,
Բարին կյանքի հաղթ թելերն է,
Բարին՝ բարության մարտիկ:

15.02.2002

2. ԱԽ, ՍՈՒՏ ԼԻՆԵՐ

Ա՛խ, սուտ լիներ, ա՛խ, սուտ լիներ, մահը սուտ լիներ,
Աստծո հյուսած օրենքի մեջ մի քիչ գութ լիներ,
Չծերանար բարի մարդը՝ Աստծո օրհնությամբ,
Աստված լրիվ աստվածանար Մարդու օգնությամբ:

Հանդիպեին Մարդ ու Աստված, խելք-խելքի տային,
Կյանքի-մահվան հարցերի մեջ մի խոսքի գային,
Աստծո կերտած Մարդու սրտում չկաթեր սեւ թույն,
Աստված օգներ, որ Մարդն ապրի Աստծո հանգույն:

Թե չէ՝ քանի՛ հազար տարի վախվորած, անքուն,
Բարի Մարդը առ Վերինը աղոթք է կարդում,
Բայց ցնդվում է այդ աղոթքը՝ փշուր-փշուր եղած,
Աստծո համար ապաշխարանք եղած թե չեղած:

Ա՛խ, սուտ լիներ, ա՛խ, սուտ լիներ, մահը սուտ լիներ,
Աստծո օծած հրամանում մի քիչ գութ լիներ,
Հանդիպեին Մարդ ու Աստված, խելք-խելքի տային,
Կյանքի-մահվան հարցերի մեջ մի խոսքի գային:

16.02.02թ., կես գիշեր

Աջից՝ անձնուրաց ազատամարտիկ
Սեդա Ղազանչյանը եւ իր երեխաները

ՀԱՅՐԱԿԱՆ ՊԱՏԳԱՍ

*Նվիրում եմ ԼՂՀ պաշտպանության նախարար,
գեներալ լեյտենանտ Սեյրան ՕՅԱՆՅԱՆԻՆ՝
ծննդյան 40-ամյակի առթիվ...*

Իմ խոհերի մեջ Արցախի ձայնն է,
Նրա անցյալն է, նրա ապագան,
Նրա երազի նուրբ ծիածանն է
Ու մեր պապերի սերն անապական:
Իմ խոհերի մեջ Վարդանի թուրն է
Եվ ընդվզումն է քաջ Անդրանիկի,
Մաշտոցի վառած հավերժող հուրն է,
Կենաց ավիշն է մայր հայրենիքի:
Սարդարապատի կանթեղն է անմար
Եվ Բաղրամյանի վարած մարտերը,
Հայ զինվորյալի կամքն է՝ միշտ համառ
Եվ նրա արյամբ օծված վարդերը:
Իմ խոհերի մեջ Արցախի բախտն է,
Փրկված պատիվն է նորօրյա երթում,
Քո եւ զինվորիդ անզիջում մարտն է՝
Դարի շրթերին դարձած սուրբ երդում:
Դու հայ մարտիկի լուսե պատվանուն,
Իմ որդի եւ իմ հրամանատար,
Մեր այսքան բարի եւ չար աշխարհում
Բանակդ դեպի լույս ավերը տար:
Քո զինվորների ուժը բռունցքիդ,
Սրերով գռցիր թշնամու ճամփան,
Եվ ծփանքները հաղթական հունձքիդ
Օճիր Նժդեհի մտքով մարտական:
Ընդունիր երգս՝ որպես հոր պատգամ,
Միշտ պարզած պահիր մեր Թուր-Կայծակին,

Թրերը պատյան չեն դնում անգամ
Հաղթանակների արեւածագին:
Դու հայ սպայի լուսե պատվանուն,
Իմ որդի եւ իմ հրամանատար,
Հզոր բանակդ այս բարդ աշխարհում
Դեպի մեր վերջին հաղթանակը տար:

2002թ., հուլիս, Ստեփանակերտ

ՄԱՂԹԱՆՔ

Երգահան Ջաքար Քեչիշյանին

Վարիր, Ջաքար, վարիր,
Երգի երթը վարիր,
Երգի հեւքը վարիր
Քո լույս ճամփին
Վառիր, Ջաքար, վառիր,
Երգի հույսը վառիր,
Երգի լույսը վառիր`
Ինչպես արփի:
Կապիր, Ջաքար, կապիր,
Երգի նոր ծիածան
Ժողովրդի հոգում
Մեր ցիրուցան,
Հեռու Լիբանանից,
Կիլիկիո տան հուշից
Կարոտները հասցրու
Փրկված Շուշի:
Ծաղկեցրու, Ջաքար,
Սիրո զիզազ ուղին...
Սիրո անբիծ հյուղի
Լույսը վառիր,

Սերը քո անձնական,
Սերը անանձնական,
Որպես հոգու անուրջ,
Դարձրու կամուրջ:
Երջանիկ ես, Ջաքար,
Ունես երգի քանքար,
Եվ Դիցուհի ունես
Քաղցր սիրո,
Երջանիկ ես, Ջաքար,
Քո Արցախով վարքար,
Եվ Արցախում գտած
Եղբայրներով:

1.09.2005թ., Ստեփանակերտ

Տարիքս անցան, երազս մնաց,
Երազներիս մեջ պատանի եմ դեռ,
Ծաղիկների մեջ թելերս միշտ բաց,
Ապրում եմ ինչպես մայիսյան թիթեռ:
Մտքով փարվում եմ վարդերին բուրող,
Ընպելով ցողը աստղաբույլերի,
Երազանքներս նետեր են սուրող,
Սիրտս հնոց է՝ վառվող թույրերի:
Ապրում եմ՝ երգիս տողերին ծարավ,
Խոհս արեւի գիրկն է ինձ տանում,
Հույզիս աշխարհը աղբյուր է վարար,
Կյանքը ինձ երբեք չի դավաճանում:
Եվ կապրեմ այսպես, կմնամ այսպես,
Կքայլեմ անվերջ Աստծո ճամփով,
Կարարեմ կյանքում Խաչի պապիս պես,
Կյանքին սիրահար, երազներով կեզ:

2005թ., Ստեփանակերտ

ՑԱՎ Է, ՍՐՍՈՒՌ Է

Թռռնիկիս՝ Արայիկի հիշատակին

Բոլորում է արդեն տարին,
Սրինգս լուռ է,
Սիրտս սիրտ չէ, զոհն է չարի,
Ցավ է, մրմուռ է:
Արցունքներս չեն չորանում,
Թախիծս ծով է,
Հոգիս ամպի սար է դառնում,
Բերկրանքի սով է:
Ժպիտներս մշուշոտ են,
Կարոտ են ձայնիդ,
Երազներս սուր-փշոտ են,
Կարոտ են քայլիդ:
Ո՞ւմ նախատեմ՝ կյանքի՞ն, մարդո՞ւն,
Թե՛ Տիրոջը Վերին,
Թռռը պապի հույսն է ծաղկուն,
Պապի հույսն է՞լ մարի...

21.05.2005թ., Ստեփանակերտ

ԶԳՈՒՇԱՑՈՒՄ

*ՀՀ ԱԺ-ում մի պատգամավորի
«ելույթից» հետո*

Ես մի ցավ ունեմ-դա Ղարաբաղն է,
Որ Հայոց սրտից պոկել են «մարդիկ»,
Հանուն աթոռի ցավս ով մոռանա,
Ես նրա հանդեպ կդառնամ մարտիկ:
Եղբայրս էլ լինի եւ անգամ որդիս,
Իմ հայկյանն ցետը սիրտը կխրեմ,

Անգամ Աստվածը, թե ներում խնդրի,
Նրան էլ սրով գետնին կփռեն:
Գեղամա լեռան անունով կոչվի,
Սիփան սարի, թե անվամբ Մռովի,
Դավաճանը պիտ հավիտյան կորչի,
Վասակ Սյունի է, ով էլ մեզ դավի:
Ես մի ցավ ունեն-դա Ղարաբաղն է,
Նա պիտի ծուլվի մայր Հայաստանին,
Նա Հայոց պատվի լույս-շամանդաղն է,
Ով չհասկացավ, մահն իր կգտնի,
Նա կգտնի իր մահը անարգել,
Մատնացույց կարվի գալիքին ի տես,
Եթե չհասցնեն գործն իմ ավարտել,
Թոռն իմ կավարտի Եղիշեի պես:

2005թ., Ստեփանակերտ

ԵՐԿՈՒ ԸՆԿԵՐ

*Նվիրում եմ անվանի գիտնականներ
Սերգեյ Սելքունյանին եւ Գառնիկ Անանյանին՝
«Ջերմուկ» առողջարանում բուժվելու առթիվ*

Երկու ընկեր՝ Սերգեյ-Գառնիկ,
Երկու հսկա, բերդ անառիկ,
Արեւի հետ ելնում քնից,
Կուշտ խմում են «Ջերմուկ» ջրից,
Խմում են, որ ջահելանան,
Ոչ թե արագ ահելանան...
Կուշտ խմում են «Ջերմուկ» ջրից,
Ասես ուժ են առնում հրից,
Սասնա Դավթի Կայծակ-թրից...
Մեր Սերգեյը՝ քարի գիտակ,

Մեր Գառնիկը՝ բառի գիտակ:
Խոսք են տալիս ու խոսք առնում,
Խոսքի ուժով հպարտ հառնում,
Հիշում անցած օրերը վառ,-
Մերթ երջանիկ, մերթ՝ հողմահար,
Ժպիտներն են հիշում սիրո,
Օրհնում ուժն ու սերը Տիրոջ...
Ասում՝ մենք ոնց Մեծ սերմնացան,
Կյանքին բերինք հուր-ծիածան,
Մտքի ծովում իմաստնացանք,
Բազում խոչ ու խուօթեր անցանք,
Տկարացանք, սակայն ինչո՞ւ,
Մենք միշտ կայինք ամեն ինչում:
Դեհ, ուրեմն, ելնենք նորից,
Ոնց Դավիթը՝ Սարա հորից,
Ելնենք, խմենք «Ջերմուկ» ջրից,
Վրեժ լուծենք կյանքի սրից,
Հրաժեշտ տանք ահեղներին
Ու միանանք ջահելներին,
Առաջվա պես հպարտ հառնենք,
Գիտության նոր բարձունքն առնենք,
Ստնենք սիրո ծաղկուն ճամփան,
Չմոռանանք սեր ու համբավ...

19.08.2005թ., Ջերմուկ

ԱՅՍ ԼԵՈՆԵՐԻ ԳՐԿՈՒՄ

*Նվիրում են «Ջերմուկ» առողջարանի
գլխավոր բժիշկ, հարգարժան
Ստեփան Ավագյանին*

Այս լեռների գրկում,
Աստղոտ այս լեռների,
Աստված իր օրհնանքով
Թող քեզ բարիք բերի:
Առողջությամբ քո կուռ
Առողջարան պահես,
Հիվանդների սիրտը
Քո բարությամբ շահես:
Քո անվան հետ մարդիկ
Իրենց հույսն են կապում,
Քեզ կոչում են մարտիկ
Առողջության մարտում:
Դալար մնա ձեռքդ
Գրկում մեր լեռների,
Նոր բարձրացող շենքդ
Թող երկինքը քերի:
Թող չսպառվի երբեք
Լույսի աղբյուրը քո,
Կյանքդ դառնա օրհներգ,
Ապրես ուրախ հոգով:
Այս լեռների գրկում`
Աստղոտ այս լեռների,
Աստված իմ խնդրանքով
Քեզ բարիքներ բերի:

21.08.2005թ., Ջերմուկ

ԿԱՐՈՏԻ ԿԱՆՉ

Ալիսա Կիրակոսյանին՝ Արցախ
այցելելու առթիվ

Արցախս հողում ես հառնած կաղնի,
Իմ արմատների, շյուղերի տերն եմ,
Սակայն միշտ քեզ հետ խոցվել եմ սրտից,
Քանզի կորուսյալ երկիրը մերն է,
Դեր-Չորում ջարդված թեւերը մերն են,
Ավազի փոխված սերերը մերն են,
Ուծացվող-հզոր Սփյուռքը մերն է,
Սամունի փոխվող մեղմ սյուքը մերն է...
Մի ժողովուրդ ենք՝ եւ տասնյակ լեզու,
Մի հոգի ունենք՝ տասնյակ տարբերակ,
Մի Երեւան է՝ լույսերով օծուն,
Արաքսից այն կողմ՝ երկիր ավերակ:
Սփյուռքը էլի մեր հույսն է, Ալիս,
Սփյուռքի երգը մեր հույզն է, Ալիս,
Իսպաններենը քեզնով հայացավ,
Արգենտինան մեզ քեզնով մոտեցավ,
Բուենոս-Այրեսը խոսեց երգիդ մեջ,
Լոս-Անջելեսը բացեց իր գիրկը,
Սակայն արցունքոտ կարոտից ծնված
Քո աստղը վառեց Հայոց երկինքը:
Ողջույնի ծափ չէ խոսքս, Ալիսա,
Տրոփող սրտիս երգն եմ քեզ բերում,
Երբ սրտի կանչով Արցախ եք գալիս,
Մենք ավելի ենք Արցախը սիրում:
Մենք առավել ենք արցախցի դառնում,
Մենք առավել ենք կարոտում իրար,
Դուք առավել եք մեր հոգում հառնում,

Ձեր երգն է գրվում մեր սրտի վրա:
Դուք Արցախ գալով՝ ձեր երգերի հետ
Ժպտում է մեր կուռ անպարտությունը,
Անպարտության հետ՝ փարված գալիքին,
Ծփում է եւ մեր հպարտությունը...
Պատուհանները մեր բաց են լույսին,
Համազարկվում է հաղթանակը մեր,
Ձեր այցելությամբ, քույր մեր, Ալիսա,
Աստվածն՝ ինքն էլ է առնում նոր թելեր:

24.10.2005թ., Ստեփանակերտ

ՍՈՐՍՈՔ

Արեւմտյան Հայաստանը պատկերող
ֆիլմը դիտելուց հետո

Նորից մտքով շրջում եմ ես
Իմ կորուսյալ հայրենիքում,
Հարազատ մոր օջախի պես
Երգ է դառնում նա իմ հոգում:
Մեր հավատն է՝ նախշակամար.
Մեր հավատն է՝ փշուր-փշուր,
Մեր հավատն է՝ նախշ ու հնար.
Մեր հավատը՝ երազի ջուր:
Դու՝ կորուսյալ իմ Հայաստան,
Իմ սրտի կես, իմ արյան կանչ,
Դու կարոտն իմ Արցախա տան,
Դու մեր հույսը՝ կանաչ-կանաչ:
Սուրբ Կարապետ՝ երգերիս գուռ,
Հոգուս պատկեր իմ Աղթամար,
Սուրբ Մաշտոցի գրերի դուռ,
Խորենացու մտքի կամար:

Դու Չարենցի արնավառ որբ,
Դու Շիրազի երազ Անի,
Թե մի օր ձեզ տուն չբերենք,
Թող գետն ընկնենք ու մեզ տանի:

2005թ., Ստեփանակերտ

1. ԲԱՐԻ ԼՈՒՅՍ

*ԱրՊՀ նահատակված ուսանողների
քանդակ-հուշաքարի առջև*

Բարի լույս, տղերք,
Ձեր բարի լույսը մեր հույսն է, որ կա,
Ձեր բարի լույսը՝ շողոտ տիեզերք,
Ձեր բարի լույսը՝ սերեր՝ արելկա:
Ձեր հայացքներում հեքիաթն է կյանքի,
Ազգի փրկության Ասքն է կարկաչուն,
Ձեր սխրանքները երգն են մեր փառքի,
Հրդեհված երգը, որ էլ չի հանգչում:
Ձեր հայացքներում՝ մայրերի շոյանք,
Ձեր հայացքներում՝ թախծոտ երազներ,
Ձեր հայացքներում՝ հայրերի հորդոր,
Ձեր հայացքներում՝ չհոգնող թևեր:
Բարի լույս, տղերք, հազար բարի լույս,
Ձեր կենաց գինով լիքն է մեր թասը,
Թեկուզ գնացիք որպես ուսանող,
Բայց մենք ենք հիմա լսում ձեր դասը:

09.05.2006թ., Ստեփանակերտ

2. ԱՆՑՎՈՐ, ԽՈՆԱՐՉՎԻՐ

Անցվոր, խոնարհվիր այս հուշարձանին,
Այստեղ ննջում են հերոսները մեր,
Իրենց պապերի ոգուն արժանի,
Նրանք դարձել են փարոսները մեր:
Դաժան թշնամուց, վրեժով լեցուն,
Նրանք փրկել են երկիրը մեր թանկ,
Փրկել են մեր հին օջախն ու լեզուն,
Իրենց մահերով մեզ նվիրել կյանք:
Այս հուշարձանը մեր երախտիքն է,
Սիրո, հարգանքի տուրքն է առհավետ,
Գալիքի հանդեպ մեր լույս հավատն է,
Որ պիտի խոսի սերունդների հետ:
Անցվոր, խոնարհվիր երախտիքով լուռ,
Այստեղ ծաղկում է խոյանքը մեր կուռ:
10.05.2005թ.

ՄԱՂԹԱՆՔ

Ամանորը ձեզ բոլորին,
Խաղաղ երգով թող օրորի,
Սերը դարձնի սրտի ճրագ,
Օջախների անմար կրակ,
Մանուկներին բերկրանք բերի,
Ծնողներին՝ կյանք անթերի,
Խոզի տարին խոզ չդարձնի,
Երջանկության զգեստ հագցնի,
Հող պարգեւի մեր գյուղացուն,
Բերքով լցնի ամեն ածու,
Ով սեր չունի, սերն իր գտնի,

Որ դրախտի գիրկը մտնի,
Ուժ պարգեւի մեր բանակին,
Տանի ճամփով հաղթանակի,
Օգնի սիրով իր արեւկա,
Ով պարտք ունի՝ պարտքերը տա,
Ամանորը ձեզ՝ բոլորին,
Թող իմ սիրով ձեզ օրորի:

ԲԱՐԻ ԳԱԼՈՒՍ

Ամանորի մեր առավոտ,
Բարի գալուստ, բարի համբավ,
Քո գալուստին միշտ ենք կարոտ,
Ու պահում ենք քո լույս ճամփան:
Արի օրհնիր սերերը մեր,
Օճիր բախտի ոսկեփոշով,
Չարից փրկիր սարերը մեր,
Որ չպատեն սուրսայր փշով:
Ամանորի մեր առավոտ,
Աստվածային լույսերը բեր,
Վարդերը բեր գարնանահոտ,
Չաղթանակի հույսերը բեր:
Մեր նահատակ զինվորների
Փառքը Աստծո անվամբ օճիր,
Մեր դարավոր ոսոխների
Մահասփյուռ ճամփան գոցիր:
Լույս առաքիր մեր երազին,
Ուժ պարգեւիր մեր հայրերին,
Բոց պարգեւիր գերող նազին
Աստղաժպիտ մեր մայրերի:

ԽԱՊՆ ՔԱՆԱՍՏԵՂԾՊԻՊՅՈՒՆՆԵՐ

Իսկ մեզ, իսկ մեզ, բարեհամբույր
Չմեռ պապի, սիրով գրկիր,
Խորհուրդներով քո իմաստուն
Սիրո անմիտ խանդից փրկիր:

2006թ., Ստեփանակերտ

ԴՈՒ ՄԱՐՄՆԱՑԱԾ ՀԱՐԳԱՆՔ ՈՒ ՍԵՐ

*Ականավոր ուսուցչապետ Սարգիս
Նիկոլայի Արամյանի հիշատակին*

Տոհմածառիդ արմատները մայր հողի մեջ,
Տոհմածառիդ ծյուղերն առողջ՝ աստղագնա.
Տոհմածառիդ նուրբ շյուղերուն շողեր անշեջ,
Տոհմածառիդ ամեն բողբոջ մի մանանա:

Սիրուն էիր ոսկեգույն հասկ, ալվան կակաչ,
Պաշտուն էիր երկնի մովը՝ հոգեհմա,
Քո կրծքի տակ կամարվել էր երազ ու կանչ,
Քո բաղձալի եռագույնն է ծփուն հիմա:

Քո հոգու մեջ զանգի դղանջ, մանկանց ժպիտ,
Քո խոհերուն այբուբենված մի լեռնաշխարհ,
Սիրով դարձած մեսրոպաշունչ ուսուցչապետ,
Բարությունդ բաշխուն էիր նշխար-նշխար:

Դու սաներիդ հույս պարգեւող անմարուն ջահ,
Լույս ես ցանել եւ ամենուր հնձել հարգանք,
Դաս է հիմա ճանապարհը քո ոսկեգահ,
Իսկ անունդ սերունդների համար բերկրանք:

Արցախագիր քո հետքերն ենք կարդում այսօր,
Քո բարեւի արձագանքն է հնչում լուսե,
Երանի քեզ ու փառք գործիդ արեւազօծ,
Դու մարմնացան հավերժածուփ հարգանք ու սեր:

08.12.2006թ., Ստեփանակերտ

ԽՈՍՔ՝ Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻ

*Լեզվարան Օֆելյա Բարայանին՝
ծննդյան 60-ամյակի առթիվ*

Ասա, ինչպե՞ս հավատամ
Տարիների խենթ հոսքին,
Երբ հնչում է ոնց պատգամ,
Ամեն բառը քո խոսքի:
Երբ օջախիդ լույսերում
Դեռ երազներ ունես վառ,
Զավակներիդ ճամփեքին
Փայլում ես՝ ոնց լուսարար:
Ասա, ինչպե՞ս հավատամ
Քո վեց տասնյակ տարիքին,
Երբ ծիծառներ են թելում
Զգտումներիդ տանիքին...
Դու սամերիդ հոգու մեջ
Անմար ջահեր ես վառում,
Մեր գրաբար հին խոսքի
Հուռթի հերկերն ես վարում,
Դու Սասնա տան բարբառի
Վարուժանված երգի մեջ
Մեր էպոսված աշխարհի
Զայնն ես լսում բազմատենչ:
Մեր մայրենին դարձել է
Քո հեքիաթը, քո ոգին,
Եվ նոր հավքեր են ճախրում
Քո թելի տակ, քո կողքին:
Քո լուսավոր վաստակը
Խոսում է ոնց մի երդում,
Ընկերներիդ հարգանքն է

Ծիածանվում իմ երգում:
Նոր փնջերով զարդարիր
Հայոց լեզուն մեր ոսկի,
Տարիները առջեւում
Դեռ ծարավ եմ քո խոսքին:
14.09.2007թ., Ստեփանակերտ

ՀՈՒՅԱԸ

Հույսը հույսի աղբյուրն է ջինջ,
Հույսից հույս է ծնվում,
Որդու հույսը վառ ու աննինջ,
Հոր հույսով է սնվում:
Որդու հույսի ջերմին ծոցից
Հույսն է ծնվում թռռան,
Թռռան հույսի անշեջ բոցից
Հույսն է ելնում ծոռան:
Եթե մի տեղ հույսին հասնեն,
Հույսը կմեռնի,
Հույսից ծնվող հույսի հույսն է
Սնում սերունդներին:

ՀԵՐՈՍՈՒԹՅՈՒՆԸ

Հերոսությունը կյանքի արմատն է,
Նա ստնտուն է կենաց ծառի,
Հերոսությունը տան ամուր պատն է,
Հավատի հուրն է մեր բուրվառի:
Հերոսությունը Հայոց աշխարհում
Ծնվել է ծայրից Հայկյան նետի,
Նա մոր սուրբ կաթի բույրն է նշխարում,

Ով պատիվ ունի՝ դեմ չի նետի:
Հերոսությունը թելերն է սիրո,
Առանց մեծ սիրո կյանքն է անթել,
Հերոսությունը պատգամն է Տիրոջ,
Այդ պատգամից է ծնվում ԱՆԹԵՅ:

ՄՈՐ ԱՐՑՈՒՆՔԸ

Մոր արցունքը ցողն է սրտի,
Շողն է նրա տանջված հոգու,
Այն ծնվում է անհուն վշտից,
Կարոտներից միշտ բորբոքում:
Մոր արցունքը ցողն է խղճի,
Ցավ չդառնանք մեր մայրերին,
Մեր արարքով, ճիգով վերջին
Բերկրանք բերենք մեր մայրերին:
Մոր արցունքի ակունքները
Սրտի մեջ են ժողովրդի,
Ժողովրդին ով պաշտում է,
Առաջինը՝ մորն իր պաշտի:

ՀՈՐ ՊԱՏԻՎԸ

Հոր պատիվը երկրի ուժն է,
Երկրի ուժը պատիվն է մեր,
Հոր պատիվը նրա հուշն է,
Հուշն այդ լույս է, անհաղթ թելեր:
Հոր պատիվը տան սյուններն են,
Տան տանիքն է, դուռը՝ միշտ բաց,
Հոր պատիվը մանուկներն են,
Տան սեղանն է՝ վրան միշտ հաց:

Ամեն երկիր իր տերն ունի,
Նրանն է հոր ճյուղն ու շիվը,
Երնեկ նրան, ով հոր տանն է
Լույսի փոխում հոր պատիվը:

Ա՛խ, ԻՆՉ ԱՍԵՄ

Ա՛խ, ինչ ասեմ, ինչ ասեմ
Նրան, ով որ մոլոր է,
Ով հոր խոսքը չի լսել,
Չասուն, բայց չոր ոլոռ է:
Ա՛խ, ինչ ասեմ, ինչ ասեմ,
Նրան, ով որ չարիք է,
Ով մոր վիշտը չի կիսել,-
Ու դեռ չարյաց ալիք է:
Ա՛խ, ինչ ասեմ, ինչ ասեմ,
Նրան, ով հայր է կոչվում,
Սակայն որդուն մոռացած
Գինու գավում է կորչում:
Ա՛խ, ինչ ասեմ, ինչ ասեմ,
Նրան, ով զուրկ է ցավից,
Տեսնես Աստվածն է պատժել,
Թե պատժվել է դավից:
Չնար լիներ, մի հնար,
Մերվեր խիղճը նորովի,
Աստված մարդով հիանար
Ու միանար բոլորին:

ՄԱՐԴՈՒ ԿՅԱՆՔԸ

Հինգ օրվա ճամփա ու հինգ օրվա ցավ,
Հինգ օրվա համբավ ու հինգ օրվա դավ:
Հինգ օրվա թռիչք, հինգ օրվա վայրէջք,
Հինգ օրվա տանջանք, հինգ օրվա վայելք:
Մի նշխար ժպիտ՝ որդու ծնունդով,
Մի աշխարհ պարզել՝ հող նետած հունդով:
Մի լավ բարեկամ ու մի զով քամի,
Հարյուրից ավել դաժան թշնամի:
Հաղթության ժպիտ, կորստի արցունք,
Մշուշոտ անդունդ, արեւոտ բարձունք:
Աստղերի շոյանք, երջանկության հուն,
Կարոտի քնքշանք, գրկաբաց Անհուն:

ԾԱՌԸ

Ծառը՝ հեքիաթ, ծառը՝ ոգի,
Ծառը երկինք նետվող երագ,
Ծառը պապի խոսող հոգի,
Ծառը թռան թելող մուրագ:
Ծառը հողի կանաչ լեզու,
Ծառը հավքի օջախ ու թախտ,
Ծառը մարդու տենչով լեցուն
Հառնող արձան, երգող դրախտ:
Ծառը մարդու հույս ու հենակ,
Մարդը՝ ծառի կրկնօրինակ:

ՄԵՆՔ

Մենք ծովից ծնված՝ կապուտաչ, հուրիեր,
 Մեր մեծ մայրիկը՝ ծովծուփ Ծովինար,
 Մենք ծովերից-ծով երկրի հաղթ թելեր,
 Բայց ապրում ենք մեր ծովերին ծարավ:
 Հայկ Նահապետի թռռներն ենք, իրավ,
 Նրա արյունն է մեր երակներում,
 Նրա ոգին էր ուժը Վարդանի,
 Թռիչքն Արցախի երամակներում:
 Հայկը Մեծ սարը կոչեց Այրարատ,
 Իր որդիներին՝ Արամ ու Առան,
 Քաջանց անունը դրինք Արարատ,
 Բայց ինչպե՞ս եղավ՝ մեր սարն էլ առան:
 Արաքսը կորցրինք ու մեր կարոտից
 Ծնված դուստրերին կոչեցինք Արաքս,
 Եփրատը փայլն էր հարսանց Նարոտի,
 Կորցրինք ե՛լ Եփրատ, ե՛լ Տիգրիս, ե՛լ Կարս:
 Ո՞ւմ ուղղենք վառվող նախատինքը մեր,
 Որ Ծովից-ծովը դարձավ կաթնահունց,
 Ո՞վ է մեղավոր՝ ոսխանե՞րը նեռ,
 Թե մենք, որ երբեք չդարձանք բռունցք:
 Կերտել ենք այսօր մի լույս Երեւան,
 Դարձրել դարերի մի մատենահուշ,
 Մի թաղամասը անվանել ենք Վան,
 Մեկը Կիլիկիա, իսկ մյուսը՝ Մուշ:
 Ճառասացներն էլ դարձան հուր-ցասում,
 Դառնում են Միեր ու Սասնա Դավիթ,
 Մտքի թելերով հասնում են Սասուն,
 Սակայն հրաժեշտ չեն տալիս դավին:

Բոլորն ուզում են բազմել աթոռին,
Չեն խորշում՝ անգամ մեկ-մեկու սանրել,
Մոռացած ցավը հայոց եղեռնի,
Ուզում են նույնիսկ Արցախը մանրել:
Մեկը դառնում է Հայոց թագավոր,
Մեկն իրեն կոչում անպարտ հայկազուն,
Մեկն իմաստության նժույգ-թելավոր,
Մեկն էլ՝ բոլորից խելոք ու հասուն:
Իսկ ժողովուրդը հողի ճորտ ու տեր,
Իր հարցն է հղում գործիչներին մեր.
«Ե՞րբ եք միասին իմ ցավն զգալու,
Ե՞րբ եք միատեղ իմ պարտքը տալու»:

2007թ., Ստեփանակերտ

ՄԵՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Մենակությունը գազազած ու խենթ
Փողոցից-փողոց ու տներից-տուն
Քրքիջը պահած արյան եռքի մեջ,
Որոնեց-գտավ մի մենակ մարդու:
-Ինչո՞ւ մենակ ես, պատասխան տուր ինձ,-
Հարցրեց կատաղած մենակությունը:
Այդ մենակ մարդը՝ գոհ ինքն իրենից,
Ասաց. «Գտել եմ իմ մանկությունը,
Պահմտոցի եմ խաղում նրա հետ,
Կյանքս անհոգս է, օրս՝ ուրախ երգ:
Այսպես հանգիստ է, ես եմ իմ տերը,
Ինձ են ծառայում միայն ձեռքերս,
Երկրպագում է իմ «Եսը» «Եսիս»,
Ոչ ոք չի խոսում երբեք երեսիս,
Աստված մենակ է, մենակ եմ եւ ես,

Ես պիտի ապրեմ մենակ-Տիրոջ պես»:
Մենակությունը լսեց, զարմացավ,
Կատաղեց, փրփրեց եւ հանգստացավ,
Ասաց. «Գտել եմ՝ ում որոնել եմ,
Ում համար ցավն եմ հորինել կյանքում,
Ումից պիտ խլեմ եւ քուն, եւ դադար,
Որ երազելով ապրի անդադար»:
Ասաց ու զնաց... Եվ մարդը մենակ,
Մնաց երազի ու տենչերի հետ,
Եվ քունը փախավ, եւ մանկությունը,
Եվ երջանկության պատրանքը անհետ:
Օրերից մի օր դուրս եկավ ճամփա,
Կրծքի տակ թոշնած երազները ծով,
Գոչում էր անվերջ անցնող-դարձողին.
«Մենակ մի՛ ապրեք ի սեր Աստծո»:

24.02.07թ., Երեւան

ԷՔՍՊՐՈՍ

*«Ճարտարագիտության» ամբիոնի
կանանց եւ աղջիկներին՝ մարտի
8-ի առթիվ*

Դուք՝ բոլորդ՝ դիցուհիներ,
Մեկը Սուսան, մեկն՝ Անահիտ,
Դե իհարկե՛ լույս Հակոբյան,
Մեկը կրակ՝ թեժ Շաֆիգա,
Մեկն Անահիտ՝ սուրբ Պողոսյան,
Մեկն էլ հրաշք մի Գայանե:
Շնորհավոր ձեր տոնը մեծ,
Ձեր օրերը միշտ տոն լինեն,
Սիրողը ձեզ լինի անկեղծ,
Ոչ թե խաբող մի ծովահեն:

Այս տոն օրը, հանձն ենք առնում,
Առանց ձեզ թող կյանք չլինի,
Դուք ե՛լ սեր եք, Դուք՝ ե՛լ ծաղիկ,
Դուք համբույրի քաղցր գինի:

07.03.07թ., Ստեփանակերտ

ԿԱՊՈՒՏԱՉՅԱ ԻՍ ԵՐԱԶ

Կապուտաչյա իմ երագ, իմ կապույտ թռչուն,
Իմ ողջ կյանքում որոնած հեքիաթի հրաշք,
Քո անունը կարոտիս շրթին է հնչում,
Իսկ քայլերս դարձել են քեզ որոնող աչք:
Քեզ տեսնելուց բարեւս առնում է թեւեր
Ու դառնում է սիրատենչ ճերմակ աղավնի,
Իմ ծարաված բառերը դառնում են հուրհեր,
Ու չգիտեմ, թե ինչու, սատանան տանի,
Երգ են լսում, տենչում են՝ քո սիրտն էլ շոյի,
Կոկոն վարդ են տեսնում ես՝ թվում է՝ դու ես,
Այդպես Աննան է վառել Սայաթ-Նովային,
Ու կրակի մեջ նետել սիրո երգի պես:
Ես չգիտեմ, թե ինչու քեզ հանդիպելիս
Սիրտս երգիչ է դառնում ու հալվում անբառ,
Դե, ի՞նչ արած, թող այդպես լինի, իմ անգին,
Կյանքի օրենքն է այդպես՝ քաղցր ու անարդար:
Սիրող սիրտը միշտ Աստծո կրակի մեջ է,
Արժե Աստծո կրակում վառվել ինքնակամ,
Ոտքից-գլուխ այս կյանքը արելուտ տենչ է,
Որ երագ է պարզելում թախծի մեջ անգամ
Ես չգիտեմ, թե կյանքը մեզ ուր կտանի,
Սակայն գիտեմ, որ դու ես իմ սիրո ոգին,
Թե Վերինը քո ճամփին արեւներ ցանի,
Զնոռանաս ինձ երբեք՝ որ կամ քո կողքին:

2008թ., Ստեփանակերտ

ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՈՐԴՈՒՄ

Ցուրտ լինի, մշուշ ու թոն,
Արեւոտ ճամփով գնա,
Մութ լինի, թե լուսե տոն,
Շքերթից հետ մի մնա:
Շարքերում տեղդ գտիր,
Նվաճիր սեր ու հարգանք,
Դժվարին մարտ կա, մտիր,
Պայքարով փնջիր բերկրանք:
Մթան մեջ փարոս դարձիր,
Սիրո մեջ վիզ ու սատար,
Արարմամբ ուղիդ անցիր,
Որ հասնես փառքի կատար:

03.02.08թ.

ՄԵՐ ԵՐԳԸ

Բառը գտավ նվագին
Ու փոխվեց երգի,
Երգը ձուլվեց սրտերին
Ու դարձավ ոգի...
Երգը Հայկյան նետերով
Սարից-սար անցավ
Ու երագի թելերով
Դարերին հասավ...
Թառեց բազկին Վարդանի
Եվ Ավարայրվեց,
Դողանջներով Անիի
Սասունին փարվեց:
Բայց դաժան էր աշխարհը,

ԽԱՊՆ ՔԱՆԱՍՏԵՂԾՊԻՊՅՈՒՆՆԵՐ

Աշխարհի մեջ՝ Սուլթան,
Երգն ի՞նչ աներ, երբ չարը
Տերն էր դարձել մեր տան:
Տանուլ տվինք մի երկիր,
Հուշ դարձավ-գնաց,
Լավ է երկրի անունը
Մեր երգում մնաց:
Երգն այդ գտավ Արցախին,
Դարձավ եռագույն,
Ու կոչում է՝ ապրեցեք
Քաջերի հանգույն:
Ու թող երգը թեւածի
Մեր թրին փարված,
Որ էլ չապրենք ցավերի
Կրակով վառված:

04.01.2008թ., Ստեփանակերտ

ՎԻԼՅԱՄ ՍԱՐՈՅԱՆԻՆ

Նա մեծ կորուստ ուներ՝ պապի երկիրն էր այն,
Խոսքը կրակ դարձրեց՝ ազգի ցավը հոգում,
Նա տունն իր համարեց երկրագունդը համայն,
Գրեց օտար լեզվով՝ փարված հայոց ոգուն:
Եվ նա ձուլվեց իր մեծ ժողովրդի խղճին,
Զգտեց, որ Մարդ դարձնի մարդուկներին չնչին,
Ինքը հեռուներում, սիրտը իր լեռներում,
Դարձյալ սրտի հրով Մարդուն լույս էր բերում:

2008թ., Ստեփանակերտ

ԻՍ ՈՒՍՈՒՑԻՉ

Եվիրում եմ Հայոց բոլոր ուսուցիչներին

Իմ ուսուցիչ, իմ արել, ծնողասիրտ իմ Աստված,
Քո փայփայած ծաղիկն եմ՝ երազել ես, որ բուրեն,
Մեսրոպագիր իմ բախտի հավերժախոս այգաբաց,
Թող ծնկի գամ քո առջեւ ու մատներդ համբուրեմ:
Այբուբենված իմ արյան կանչը ձայնն է քո հոգու,
Իմաստության իմ առուն կարկաչում է քո մտքով,
Ինձ պարզեւած քո հույսին ոչ մի մշուշ չի չոքում,
Ոչ մի չար ուժ չի անցնում հայրենակուռ իմ կողքով:
Իմ հողեղեն տենչերին ոգեղենը հյուսեցիր,
Ջրդեղեցիր իմ կամքը Քաջն Հայկի հրի մեջ,
Քո պատգամով օծելու ծանր բեռը ուսեցիր.
Բուրվառելով քո հոգին ու քո սիրտը լուսառէջ:
Արծաթեցին քունքերդ ու ձյուն իջավ մազերիդ,
Քո ճերմակում Չարենցի երգած Մասիսն եմ տեսնում,
Համբարձումյան գերաստղի հացադուլված դասերով
Թեւեր առած Արցախի Մռովն ու Քիրսն եմ տեսնում:
Ամեն եկող նոր սերունդ դասիդ դռներն է բացում,
Քեզ վստահում թռռների ու ծռռների ապագան,
Երախտիքի իմ խոսքը հնչում է ոնց հիացում.
Քրիստոսված քո սիրով տիեզերք ես արելկա:
Իմ զինվորյալ ուսուցիչ, իմ Անդրանիկ, իմ Ավո,
Ազատաբաղձ իմ ոգու հայրենաշունչ դու իմ դաս,
Աշխարհացիր սփյուռքն էլ ջերմանում է քո հրով
Ու հաստատում, որ ազգը կապրի հավերժ՝ քանի կաս:

08.10.2008թ., Ստեփանակերտ

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏ

Հայկյան նետը սուր սլացքով
 Եկավ հասավ այս բարձունքին,
 Կրակ կտրեց Արցախահայր
 Քաջ Առանի գծված ոգին,
 Ու Տիգրանին կանչեց իր մոտ,
 Ու տեղանքը շրջագծեց,
 Ասաց. «Այստեղ թե բերդ կերտես,
 Դու կդառնաս կրկնակի Մեծ,
 Ծնկի կգան պարսպիդ դեմ,
 Ոսխները քո կառաղած,
 Ու կծաղկի ինչպես եղեմ,
 Հայաստանդ Արարատված,
 Իսկ Արցախդ՝ աջ թելը քո,
 Կդառնա կուռ դուռ ու դարպաս,
 Ու Եփրատից մինչեւ Քուռ գետ
 Անունդ սեգ կդառնա դաս:
 Ունկն դրեց Տիգրանը սեգ,
 Ու վարպետներ բերեց անթիվ,
 Ու մուրճերը արցախատեգ
 Ջրնգացին գիշեր ու տիվ...
 Ու հառնեցին պարիսպները,
 Ու սիգապանձ մտան շքերթ,
 Ու քաղաքը աստեղնամերձ
 Անվանեցին Տիգրանակերտ,
 Ու նա հառնեց ու նա փայլեց,
 Ու նա դարձավ հայկյան ոգի
 Եվ Արցախի անվամբ քայլեց
 Ոնց Տիգրանի անպարտ որդին:

Չարերի դեմ հար մաքառեց,
Ու քարանձավ մտավ մի օր,
Ու թռռների ձեռքերով հաղթ
Պարզուն է իր թեւերը նոր...
Բացուն է իր մատյանը հին,
Հրաշքներով իր լուսարար,
Ու պարզուն է էջերը իր,
Որ ընթերցի աշխարհն արար:

2008թ., Ստեփանակերտ

ԷՔՍՊՐՈՍ

*ժողովրդական արտիստ Քաջիկ Հարությունյանին
եւ իր կնոջը՝ Լյուդմիլային-Քաջիկի
ծննդյան 60-ամյակի առթիվ*

Նա հանդիպեց մի աղջկա,
Ասաց՝ անունս է Քաջիկ,
Դու իմ երագ, եթե թողնես,
Կնվիրեմ քեզ մի պաչիկ:
Աղջիկն ասաց, -ջահել տղա,
Ես հավան եմ քո կուռ աջին,
Երբ համոզվեմ, որ սիրում ես,
Ես քեզ կտամ մի ջերմ պաչիկ:
Քաջիկն ասաց՝ իմ արեգակ,
Մատաղ լինեմ ես քո խաչին,
Իրավունք տուր խաչդ պաչեմ,
Որ ես դառնամ, իրոք Քաջիկ:
Աղջիկն ասաց, Երուսաղեմ
Գնա, դարձիր սուրբ մահտեսի,
Քաջիկն ասաց՝ քանի սաղ եմ,
Կարժանանաս սրտիս կեսին:
Ու խոսք տվին ու խոսք առան,

Նվիրեցին մի-մի պաշիկ,
Իրենց սիրուն արժանացած,
Սի Լյուդմիլա ու մի Քաջիկ:

2008թ., Ստեփանակերտ

**ԱԿՐՈՍՏԻՔՈՍ ԱՆԱՅԻՏԻՆ
ԵՎ ՕՖԵԼՅԱՅԻՆ**

*ԼՂԴ գիտության վաստակավոր գործչի
կոչման արժանանալու առթիվ*

1.

Աստղերից փնջած վարդ է, հիրավի,
Նռան ծաղկի պես շուրջը զարդարող,
Արեգակ է նա՝ մի նոր դիցուհի՝
Հավերժությանը խոր իմաստ բերող:
Իմ երագանքն է, որ նա միշտ բուրի,
Տերը հոր սիրով նրան համբուրի,
Իր անվամբ հասնի՝ մի նոր բարձունքի,
Նոր ժպիտներով, բույրով ծաղկունքի:

2.

Օրերի հետ, օրերի մեջ այրվող,
Ֆրիկի վառ երագի պես հավերժող,
Երգի նման սրտեր հուզող ու ներհուն,
Լույսի նման շողեր ցանող, մտքի հուն,
Յասամանի փնջի նման սիրտ շոյող,
Արելի պես հոգիները հմայող...
Յուր քայլերով միշտ ինքնատիպ՝ կյանքի մեջ,
Իր խոհերով լեզու պահող լույս անշեջ,
Նոր սերնդին թելեր տվող միտք ու տենջ:

2008թ.

ՄՐՏԻ ԿԱՆՉ

Օրերի հետ դու ծաղկում ես ու բուրում,
Քո ժպիտով ոսկեգօծում իմ հոգին,
Սերն ու սիրտը այս անցողիկ աշխարհում
Աստղերի պես վառել եմ եւ մեր հոգին:
Նորերի մեջ իմ նորընտիր արեգակ,
Ասքերի մեջ անձեռակերտ դու իմ Ասք:

29.04.08թ., Ստեփանակերտ

ԲԱՐՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒՅԱԸ

Արեւսարը գյուղս գրկել,
Փայփայում է պապիս սիրով,
Աստված չարին ուժից գրկել
Ու վառում է արդար հրով:
Պաշտպանում է գյուղս չարից,
Տարերքներից ահասարսուռ,
Երբ թշնամին հոխորտում է,
Նա կոչում է ի զեն, ի սուր:
Մանկանց համար պապ է դառնում,
Ջահելներին՝ բարեգութ հայր,
Օջախների հույսն է վառում,
Լույսն է վառում օրհնանքով վառ:
Երբ ժպտում է գարնան արփին,
Գյուղս ասում է՝ Աստժո հացն է,
Երբ մաղում է անձրեւը մեղմ,
Գյուղս ասում է՝ Աստժո լացն է,
Լացն է նրա երջանկության,
Արցունքներն է արարումի,
Ինչո՞ւ ոճանք չեն հավատում
Նրա սիրո վարարումին:
Գյուղս Աստժո լուսե գիրկն է,
Գյուղս պահողը՝ Աստվածն ինքն է:

17.07.2008թ., գ. Ակնաղբյուր

ԷՔՍՊՐՈՍ

*ԱրՊՅ կադրերի բաժնի հրաշք
աղջիկներ՝ Կարինեն եւ Սոնային*

Երկու աստղ, երկու ծաղիկ, երկու երգ,
Առավոտից մինչ երեկո՝ բանող ձեռք,
Երկու մաքուր երազներով լի սրտեր
Արեւուն են մեր ճամփեքին՝ դարձած հեւք:
Սիրտ իմ, ցնծա՛ այս մոլորված աշխարհում,
Դուստրերն այս ժիր տես ինչպես են արարում,
Եվ բերկրանքի հրով վառված կժպտանք,
Մեր Կարինեն ու մեր Սոնան քանի կան:

2008թ., մայիս, Ստեփանակերտ

ՔՈ ՑԱՎԸ ՏԱՆԵՍ

*XX դ. լավագույն մանկավարժ իմ Մարգրիմ
ծննդյան 80-ամյակի առթիվ*

Չրաժեշտ տվիր ութ տասնյակ տարուն,
Մեկ է՝ ինձ համար մնում ես գարուն,
Իմ վերքին դու ես դնում միշտ դեղեր,
Իմ երգին դու ես պարգեւում թելեր:
Արցունքս դու ես սրբում քո սիրով,
Սիրտս ջերմացնում քո սրտի հրով,
Դու ես նուրբ ձեռքդ ճակատիս դնում,
Ամոքում վիշտս եւ անքուն մնում:
Իմ ցաված սրտի թագուհին ես դու,
Իմ երազ-գրկի դիցուհին ես դու...
Սիրտս գավաթ է, սերդ ալ գինի,
Գիրկս քեզ գահ է, սերդ՝ ինձ սինի,
Սիրուդ սինով ես ինձ կյանք պարգեւում,
Քո տված կյանքի սիրով եմ թելում,

Մեր իսկ փայփայած ծաղկուն այգու մեջ,
Օջախիս հուրը քո սերն է անշեջ,
Տազնապած դու ես իմ ճամփան պահում,
Դու իմ աշխարհն ես այս չար աշխարհում,
Աստղերի ցողով արծաթված իմ սեր,
Անտեր աշխարհում սրտացավ իմ տեր,
Հոգուս աստղերը թող ճամփիդ ցանեն
Եվ սրտանց ասեն. «Քո ցավը տանեն»:
Վերինը ինչքան մեզ կյանք պարգևի,
Մենք կապրենք սիրով, տված թել-թելի,
Մեկ դարը քիչ է սիրող սրտերին,
Սիրողի սերը չի մնում թերի...
Աստծո ստեղծած սիրո պատկերն ես,
Իմ ընտրյալն ես, սրտիս ընկերն ես,
Շնորհավորում եմ ծնունդդ, սեր իմ,
Անտեր աշխարհում սրտացավ տեր իմ,
Արցախ աշխարհի դուստր արժանի,
Թող բախտը երբեք մեզ չբաժանի,
Դու իմ փայփայած սիրո տիեզերք,
Իմ կյանքի արել, իմ երգերի երգ:

2008թ.

ՄԵՐ ԹԱՐԹԱՌՆ ԵՍ

*Բոգդան Ջանյանին՝
ծննդյան 80-ամյակի առթիվ*

Դու աստղացույք մեր Թարթառն ես,
Քիրսա սարն ես աստեղնամերձ,
Մեր Արցախա խոսքաշարն ես,
Դու սրտամոտ երգիչն ես մեր:
Մեր պապերի հորովելով
Հասակ առած որդին ես դու,

Կյանքդ անցավ խորովվելով,
Մեր տառապած ոգին ես դու:
Արքայանիստ Տունի գյուղի
Ավետարան-սուրբ գիրն ես դու,
Միշտ կխոսի երգիդ ուղին,
Գտչավանքի դպիրն ես դու:
Դաժան եղավ դարը քո դեմ,
Շատ ոլորեց հաղթ ձեռքերդ,
Թող հաշիվ տա մեզ դարն անդեմ՝
Երգե՞րդ են շատ, թե՞ վերքերդ:

20.03.1997թ., Ստեփանակերտ

ԿՅԱՆՔԸ ԲԵՍ Է ՈՒ ԲԵՍԸ ԿՅԱՆՔ

Ժողովրդական արտիստներ

Մ. Միքայելյանին եւ Ն. Ասատրյանին

Մի Նվարդ է, մի՛ Մամիկոն,
Մի Մամիկոն ու մի Նվարդ
Ե՞րբ էր՝ Նվարդն ինչպես կոկոն,
Մամիկոնը՝ ձիգ ու հպարտ:
Բեմում՝ պայքար, տանը՝ համբույր,
Տանը՝ խաղաղ, բեմում՝ կռիվ,
Տանը հաշտ ու հեգահամբույր,
Բեմում՝ խենթ ու հուզախռիվ:
Բեմում խանդոտ՝ բաժան-բաժան,
Տանը՝ մանկանց բարի ծնող,
Բեմում հաճախ չար ու դաժան,
Կյանքում սիրտ ու հոգի սնող:
Այդպես՝ կյանքը բեմ էր նրանց,
Բեմը կյանք էր՝ միշտ հուսավառ,
Տարիների հոսքը անանց

Ուղեկցում է ոնց հուշարար,
Մի հուշարար՝ միշտ ժպտադեմ,
Հուշերի մեջ խոսքը զվարթ.
Բեմը կյանք է ու կյանքը բեմ,
Մի Մամիկոն ու մի Նվարդ:

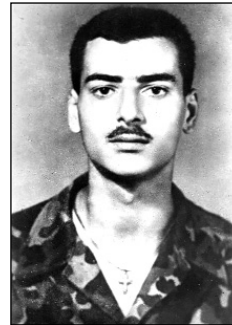
2000թ., Ստեփանակերտ

ՋՈՔԱՆՉՆԵՐԻՆ

Աստված վկա, երգիչները
Մոռացել են զոքանչներին,
Փեսաների ճանապարհին
Մայրեր դարձող զոքանչներին,
Արեւի պես հուրհրացող
Ջոքանչներին,
Աղբյուրի պես քչքչացող
Ջոքանչներին,
Վարդ աղջիկներ
Աշխարհ բերող զոքանչներին,
Փեսաներին
Միշտ էլ ներող զոքանչներին...
Չէ՛, զոքանչներ,
Դուք շատ լավն եք,
Վկա ձեր հուր աղջիկների
Քաղցրությունը,
Վկա, նաեւ, ձեր տազնապած
Չարությունը...
Իմ այս երգը ես ընծա եմ բերում սիրով
Փեսաների վերքը բուժող զոքանչներին,
Փեսաներից հաճախ տուժող զոքանչներին:

1980թ., ք. Ստեփանակերտ

ՀՈՐ ԵՎ ՆԱՀԱՏԱԿ ՈՐԴՈՒ
ԶՐՈՒՅՑԸ

Արցախյան գոյամարտի նահատակ,
«Մարտական խաչ» շքանշանի, Շուշիի
ազատագրման համար մեղալի ասպետ
Մարատ Յուրիի Ավանեսյանի
սուրբ հիշատակին

Մարատը

Որդի, իմ հոգի, իմ սիրտ, իմ կարոտ,
Այցելում ես ինձ ամեն առավոտ,
Ամեն առավոտ բարեւո՛ք եմ առնում,
Քո սեզ հասակով իմ դեմ ես հառնում:
Ջահելներ եղան՝ կյանք գրպանեցին,
Երկրպագեցին դուլարը կանաչ,
Հեռու փեռում թվիստ պարեցին
Աղջիկների հետ շեկ ու կապուտաչ:
Բայց դու ընտրեցիր Արցախի կանչը,
Օջախի պողը, ծուխը ծխանի,
Հոգուդ մեջ Թարթառ գետի շառաչը
Դարձար մի շողը մեր ծիածանի:
Նետվեցիր մարտի, բարձունքներ առար,
Հառնեցիր ինչպես Առանի ոգին,
Վասն հայրենյաց նահատակ դառար,
Հավերժ սրբացար սրբերի կողքին:
Անունդ, որդի, կոչեցի Մարատ,
Որ նրա նման դառնաս մի փարոս,
Եվ ժողովրդի սիրով անարատ
Դու Մասիսվեցիր որպես քաջ հերոս:
Հիշողությունս օժված է, որդիս,

Քո ժպիտներով, խոսքերով քո ջերմ,
 Քո կարոտից է մղկտում հոգիս,
 Քո սեզ հասակն է միշտ հառնում իմ դեմ,
 Քո երազների փունջն է իմ սրտում,
 Որ շափաղում է շողերով անթիվ,
 Քո պատանեկան խոհերն իմաստուն,
 Հանգիստ չեն տալիս ինձ գիշեր ու տիվ:
 Կյանքի օրենքը խախտվեց մեր հողում՝
 Հայրն է իր որդու արձանը կերտում,
 Այս խոսքերի հետ իմ սիրտն է դողում
 Եվ դառնանում եմ կյանքի չոր հերկում:
 Ներիր ինձ, որդիս, դու չէիր սիրում
 Թախիժ ու մորմոք, մարդկանց՝ տխրադեմ,
 Քո վճիռներում արեւն էր տիրում,
 Սուրն էր փայլփլում ոսոխների դեմ:
 Տասնինը գարնան թովչանքը առած,
 Սիրած աղջկադ բերեիր մեր տուն,
 Փիշերներն անքուն ես դայակ դառած
 Կօրորեի քո նորածին որդուն,
 Ու երբ մեծանար, քո անվամբ հպարտ,
 Քո արյամբ փրկված հողը կսիրեր,
 Պապերիդ նման կքայլեր անպարտ,
 Որպես իր երկրի զինվորյալ ու տեր:
 Մայրդ կդառնար արցախսա տատիկ,
 Պապիկ կդառնար հայրդ՝ քեզ պաշտող,
 Թոռներս՝ դարձած հարգանք ու պատիվ,
 Կզարդարեին թե՛ օջախ, թե՛ հող:
 Ի՞նչ արած, որդիս, ամեն ժողովուրդ,
 Ամեն արարած իր ճամփան ունի:
 Ճակատագիրը՝ մեր դեմ անհագուրդ.
 Մեզ նվիրել է պայքար, անտունի:

Հուշարձանիդ դեմ կանգնում եմ թախծոտ,
 Սրտիս խորքից են արցունքներ հոսում,
 Այդ պահին, որդիս, ասես ժպիտով
 Սփոփում ես ինձ եւ քնքուշ խոսում.
 «Հայրիկ, -ասում ես, -մի թախծիր այդպես,
 Մեր թշնամու դեմ ո՞վ պիտի կռվեր,
 Թե սուր չառնեհնք Սասնա Դավթի պես,
 Ոսոխը ինչպե՞ս պարտված կփռվեր,
 Ինչպե՞ս կթողներ սեզ սարերը մեր,
 Ինչպե՞ս կազատվեր օջախը մեր սուրբ,
 Ո՞նց կփրկվեին բյուր դարերը մեր՝
 Մեսրոպյան գրով ու երգերով նուրբ:
 Հայրիկ, մի թախծիր... հայ մանուկների
 Թոթով բառերում որոնիր դու ինձ,
 Աստղերը շոյող պարմանիների
 Սիրո երգերում որոնիր դու ինձ,
 Սիրած զույգերի համբույրների մեջ,
 Նրանց հերկերում որոնիր դու ինձ,
 Որտեղ ծիծաղ կա, ուր՝ բերկրանք ու տենչ,
 Նրանց հեւքերում որոնիր դու ինձ»:
 Այդպես, ամեն օր քո ձայնն են լսում,
 Քո խորհուրդները՝ իմաստուն ու ջերմ,
 Դարձած աշակերտ, խորհուրդդ եմ կիսում,
 Ու լուռ խոնարհվում հուշարձանիդ դեմ:
 Դու իմ արյան կանչ, դու իմ հույսի դուռ,
 Իմ ամենօրյա հոգսերի կրակ,
 Կարոտիս աղբյուր, ազգիդ երգի գուռ,
 Իմ Մարատ որդի՝ դյուցազն իմ հրակ:
 Գիտեմ, չես սիրում արցունքոտ ոգի,
 Արցունքիս համար ներիր ինձ, որդի:

22-24.07.2003թ., Ջերմուկ

ԱՆՎԱՆԴ ՓԱՌՔ

ԼՂԴ ՊԲ կապիտան, նահատակ ազատամարտիկ
Կարեն Լեւոնի Ավանեսյանի սուրբ հիշատակին

Դու մինուճար, դու մոր ճրագ,
Դու պապի հույս, հոր ժառանգորդ,
Դու օջախի անմար կրակ,
Տոհմածառի ծաղկուն բողբոջ:
Պիտի գայիր հանդից, դաշտից,
Խաղաղ օրվա թեժ բերկրանքով,
Մայրդ թարմ հաց բերեր տաշտից,
Սեղան բացեր երազանքով,
Ասեր՝ որդիս, տունս հարս բեր,
Կարոտել եմ թռան ձայնի,
Իսկ ժպտադեմ հայրդ ասեր՝
Թռան ցավը պապը տանի:
Բայց դաժան էր նենգ թշնամին,
Աչք էր տնկել երկրին մեր սուրբ,
Առար սուրսայր թուր Կայծակին,
Հայրենական լեռներում լուրթ,
Ուղիդ անցար Ավոյի հետ,
Բեկորի հետ ու Նորայրի,
Կյանքդ դարձրիր մարտական երգ,
Ինչպես զինվորն Ավարայրի:
Ճամփա բացիր սրտիդ միջով,
Հոգուդ լույսը տվիր երկրիդ,
Ժառանգորդն էիր քո հոր,
Դարձար որդին ժողովրդիդ:
Հուշարձանված փարոս դարձար,
Գյուղիդ համար եւ Արցախիդ,

ԽԱՊՆ ՔԱՆԱՍՏԵՂԾՊԻՊՅՈՒՆՆԵՐ

Կյանքիդ ուղին փառքով անցար
Ու վառեցիր աստղը բախտիդ:
Դու հոր ու մոր Կարեն որդի,
Դու քույրերի հույս ու հավատ,
Դու Արցախի թելոդ ոգի,
Փառք քո ոգուն, անվանդ փառք:

06.04.08թ., գ. Մոխրաթաղ

ՄԱՂԹԱՆՔ

*Գրականագետ Անահիտ Աթայանին
ծննդյան 60-ամյակի առթիվ*

Երբ պիտի ծնվեր, Քիրսի գագաթին
Մի աստղ էր թառել՝ շողերով անբիծ,
Լեռը դարձել էր լուսե Ծիր-Կաթին,
Աշունը գորգ էր հինում շիկնանքից:
Նոր տարվա շեմին, նորի քնքշանքով
Հրեշտակները բռնել էին պար,
Մի հին գերդաստան վարքով ու փառքով,
Լույս էր արարում՝ երազով արդար:
Նոր ընթացքը կար՝ դիցը մոռացած,
Դիցուհին պիտի ծնվեր այդ գիշեր
Աշանը՝ հնում այնքան վեհացած,
Մանում էր միայն հեռացող հուշեր:
Ծնվեց դիցուհին, երկինքը ժպտաց,
Աթայանների օջախը պարեց,
Միշան մոտեցավ խինդից աչքը թաց,
Թամարան հույսի կանթեղը վառեց:
Կոչեցին նրան՝ ոսկի Անահիտ,
Եվ աղջնակը դիցուհի դարձավ,

Եվ ամբողջ կյանքում վարքով ու գործով
Իր 60-ամյա ճանապարհն անցավ:
Եկեք դիցուհուն ողջունենք սիրով,
Ասենք՝ դիցուհի, մնաս քո հրով,
Թոռան ու ծոռան մեծ այա դառնաս
Եվ էդվարդի հետ հասնես սեզ Պառնաս:

2008թ., Ստեփանակերտ

ՍԻՐՈ ՍՈՐՍՈՔՆԵՐ

N-իմ

1.

Ես գիտեի՝ ինչ է սերը,
Ինչ է երագ, ինչ է ծարավ,
Այս ո՞նց դարձար սրտիս տերը,
Քեզնով կորած սերս հարյավ:
Պաղատում եմ՝ ինձ հասկացիր,
Լեզուս կապ է ընկնում քո մոտ,
Դու տիեզերք իմ լուսավոր,
Դու իմ կարոտ, իմ երագ՝ Լոր:

26.01.08թ.

2.

Քո հրայրքով հարբում եմ ես,
Վիշտ ու թախծի ճամփա եմ ես,
Աստվածն էլ է ինձնից հեռու,
Բայց նրանով ապրում եմ ես:

3.

Դու ինձ համար ողջ բնություն,
Որ չգիտե՝ հին-հնություն,
Դու դարձել ես իմ հոգու մեջ
Սիրո մաքուր մի սրբություն:

4.

Ծունր են իջնում Աստծո հանդեպ,
Նա մեր ճամփին՝ հոգս ու վերելք,
Իմ Աստվածը դու ես դարձել,
Իմ արյան կանչ, իմ երգոց երգ:
27.07.2008թ.

5.

Դու երագի իմ երազն ես,
Լեռան աղբյուր՝ ջինջ ու մաքուր,
Դու Աստծո լույս աղջիկն ես,
Գահդ գտած իմ ջերմ հոգում:
Ծիծաղիդ մեջ ծաղկածայն կա,
Չայացքիդ մեջ՝ արեգակներ,
Դու երազն ես այն հրաբույր,
Որի լույսով ապրում են ես:
Դու իմ մեջ ես, իմ արյան մեջ,
Քեզ են տեսնում կոպերիս տակ,
Շնորհակալ են, իմ պաշտամունք,
Որ իմ հոգին պահում ես տաք...
27.07.2008թ.

Ա. Ս. ՊՈՒՇԿԻՆ

Փարթամ պալատներում ծնված ազնվական,
 Ինչպե՞ս մաքրվեցիր ու դարձար ազնիվ,
 Այդ ի՞նչ քաջություն էր, որ պալատը թողած
 Դեպի խրճիթները թռար ինչպես արծիվ:
 Այդ ի՞նչ կաթնաղբյուր էր սնունդ տվել հոգուդ,
 Որ ատեցիր չարը, որ ատեցիր ոսկին,
 Դեպի մահը տանող ճամփից չվախեցար,
 Դարձած Մուրոմեցը արդարամիտ խոսքի:
 Ինչքան մութ ու մութ էր դյուրում դաժան դարդ,
 Այնքան հուր էր ծփում քո սրտի մեջ շիտակ,
 Ծիածան էր կապում լուսապարար բառդ
 Ու ցարերի կուրծքը խոցում ինչպես նիզակ:
 Դու իմաստուն մուժիկ, դու խոցոտված զինվոր,
 Դու հեքիաթի հերոս, դու նավապետ սրաչք,
 Դու ազգերի որդի, դու ցեղերի եղբայր,
 Դու մարգարե հյուծված, դու նահապետ հրաշք:
 -ժամանակն է ծնունդ բոլոր իր մեծերին,-
 Ասված խոսք է, նաեւ հաստված պատմության մեջ,
 Կասկածում եմ հիմա այդ թելավոր մտքին,
 Ժամանակն է քեզնով հոլովվելու անվերջ:
 Ռուսական ստեպ` անծիր ու ծաղկազարդ,
 Ռուսական երկինք` կապույտ աստղերով լի,
 Ռուսական մայր գետ` խաղաղ ու հորդառատ,
 Մարդկանց բախտով ապրող ռուսական մեծ սիրտ:
 Չարից վերք ստացար ու մարեցիր վերքից,
 Բարու համար ինքդ դարձար բարի հեքիաթ,
 Արեւներ ենք փնջում քո փայփայած հերկից,
 Ու քեզ պարզում ինչպես խոսքի բորբ դրոշակ:

Դու եղել ես ե՛լ կաս, ե՛լ կլինես հավերժ,
Սերունդներին բոլոր սիրով ողջույն կտաս,
Անթիվ դարեր կգան, հուշի փոխված կանցնեն,
Դու ոնց երգի արեւ դեպի գալիք կերթաս:

2009թ.

ԿԱՐՈՏ

*Անվանի մաթեմատիկոս Ստեփան Կոստիի
Պետրոսյանի սուրբ հիշատային*

Այս գիշեր երազ տեսա,
Երագուն՝ գիրքդ էր ձեռքիս,
Հայրիկդ ինձ մոտեցավ
Ու ձեռքը դրեց գրքիդ...
Նա կարդաց անունը քո,
Արտասվեց հոնգուր-հոնգուր,
Նրա թուխ այտերն ի վար
Արցունքն էր հոսում բուռ-բուռ...
Մայրիկդ եկավ դողդոջ,
Աչքերուն արցունքի ծով,
Հայրիկիդ խոսքը ասաց
Իմաստուն ու մեղմ լացով,
Թվում էր, թե ասողերը
Իջել են՝ թելեր առած,
Ու գրքիդ շուրջը փնջվել
Քո մտքի շողը դառած...
Թվում էր, թե ասողերը
Մայրիկիդ սիրտն են շոյում,
Բայց վառվում էին մեկեն
Հայրական ցավի բովում...
Ախր քո ուղին կարճվեց,

Շտապում էիր՝ ինչո՞ւ,
Մայրիկիդ լացի միջից
Անունդ էր անվերջ հնչում...
Արթնացա երագիս մեջ,
Անունդ ձուլված երգիս,
Փնտրեցի քեզ, չկայիր,
Քո գիրքն էր խոսում ձեռքիս...
Խոսում էր գալիքի հետ,
Ինչպես մի հավերժող երգ:

27.11.2009թ., Ստեփանակերտ

ԱՂՈՔ ՄԵԾԱՐՄԱՆ

*Ակադեմիկոս Սերգեյ Սարինյանին՝
ծննդյան 85-ամյակի առթիվ*

Դու նման ես մեր պապերին՝
Ե՛վ իմաստուն, ե՛ւ բարեգութ,
Նրանց նման դու էլ չունես
Մտքի, խոսքի արեւամուտ:
Մայր Արցախի որդին ես դու՝
Նվիրումով երկիր պահող,
Իմաստության սահմաններում
Ժողովրդի սիրտը շահող:
Տարիներիդ աստղաբույլով
Օրինակ ես դու մեզ համար,
Դու գիտության օվկիանի մեջ
Ծիածանված երկնակամար:
Տարիները կգան-կանցնեն,
Սարինյաններ կգան աշխարհի,
Նորերի խենթ երթերի մեջ

ԴՆԱԴՆ ՔԱՆԱՍՏԵՂԾՊԻՊՅՈՒՆՆԵՐ

Դու կմնաս մտքի նշխար:
Քո խոհերն ու խոսքը շիտակ,
Դարերի մեջ կկարկաչեն...
Գանձասարի հայացքի տակ
Դու Աստծո հետ խոսող Խաչեն:

24.10.2009թ., Ստեփանակերտ

ՆԱ ՄՈՌՎ ՍԱՐ Է

*Վաստակաշատ ֆինանսիստ-բանասեր
Ռոբերտ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆԻ ծննդյան
60-ամյակի առթիվ*

Մի Մռով սար է ու մի Ռոբերտ,
Բարեկամների՞ն՝ անասան մի բերդ,
Ընկերների մոտ՝ լեռնային աղբյուր,
Իսկ բալիկների՞ն՝ երջանկության գուռ:
Իր ընտանիքին՝ ծաղկաբեր գարուն,
Միշտ հավատարիմ՝ մեր դժվար դարուն,
Աշխատանքի մեջ ե՛լ հայր, ե՛լ եղբայր,
Երկրի գրկի մեջ՝ քաջարի մի այր:
Նվիրյալ եղբայր՝ իր եղբայրներին,
Քրոջ անունը՝ միշտ իր շրթերին,
Քենակալներին՝ աստղակուռ մի սար,
Վարդ քենիներին՝ եղբոր հավասար:
Նելիի սիրով վառված ու հարբած,
Գտած Նելիի սիրտ տանող ճամփան,
Խնդության ծովը՝ դուստրը՝ Ալիսան,
Ամառվա զովը՝ Նարեկը՝ որդին,
Թռռները՝ մի-մի արեգակ՝ կողքին:
Մեր Ռոբերտը՝ իսկը արցախցի,
Ժպիտը դեմքին, սիրտը հրածին:
Այսօր նշում ենք վեց տասնյակ տարին,

ԽԱՊՆ ՔԱՆԱՍՏԵՂԾՊԻՊՅՈՒՆՆԵՐ

Եվ ասենք նրան՝ կատարվի բարին,
Քո հարյուր տարին թող որ լրանա,
Մեր մայր Արցախը քեզնով լիանա,
Ծոռնիկիդ ընտրես նոր սեղանապետ,
Որ ասի «Կենացդ, Մեծ պապ Ռոբերտ,
Շողա մեր ճամփին ջերմ արեւի պես,
Մեր նահապետն ես, մենք պաշտուն ենք քեզ»:

30.10.2009թ., Ստեփանակերտ

ՄԱՐՏԱԿԵՐՏ

*Պարերգ, որի երաժշտություն գրել է
անվանի երգչուհի Մաղլենա ԱՍՐՅԱՆԸ*

Մայր Արցախի քաջ գավակ,
Մեր տուն ու տեղ Մարտակերտ,
Մեր Գանձասար, մեր հավատ,
Մեր սրտի դեղ Մարտակերտ:

Կրկներգ. -

Քո որդին ենք, քեզ հետ ենք,
Մեջքիդ կանգնած կուռ բերդ ենք,
Դու հոր աղբյուր Մարտակերտ,
Դու մոր համբույր Մարտակերտ:

Թարթառ գետը ձախ թելդ,
Խաչեն գետը թելդ աջ,
Մեր Ջրաբերդ, Դադիվանք,
Մեր սասնա թուր ու սուրբ խաչ:

Կրկներգ: -

Հին վանքերդ գրատուն,
Սեգ լեռներդ ոսկու գիրկ,
Մռավ սարդ միշտ արթուն,
Ձավակներդ արծվասիրտ:

Կրկներգ: -

Մենք մի ծառ ենք փառավոր,
Քո մեծ սիրուն արժանի,
Մեր արմատից դարավոր
Ոչ ոք մեզ չի բաժանի:

Կրկներգ: -

Մեր պապերից մեզ հասած
Մեր կալ ու կամ Մարտակերտ,
Մեր նահապետ Առանի
Հայոց պատգամ Մարտակերտ:

2007թ., Ստեփանակերտ

ՍՐՏԵՐՆ ՈՒ ՀՈՂԸ

Սրտերը ծնվում են մայր հողից,
Դիմանում տապին ու ցրտին,
Սրտերը ձուլվում են մայր հողին,
Եվ հողը փոխվում է սրտի:

05.09.2009թ., Ստեփանակերտ

ՕՐՀՆԱՆՔ

Վաստակաշատ գիտնական-մանկավարժ
Ռուդիկ ԱՂԱՔԵՎՅԱՆԻՆ՝ ծննդյան
65-ամյակի առթիվ

Քիրսա սեգ սարից հասակն իր առավ,
Վարանդա գետից զնգուն կարկաչը,
Հոր իմաստության խորհուրդը դառավ,
Հոգու մեջ հյուսած մոր քաղցր կանչը:

Գիտելիքների ծարավով քայլեց,
Գրավեց քանի՜ լուսավոր բարձունք,
Որտեղ էլ եղավ, վաստակով փայլեց,
Դարձած օրինակ, բերկրանքի ակունք:

Արցախ մոր սիրով զինվորյալ դարձավ,
Ազատ ապրելու կոչը շրթերին,
Ընկերների հետ ուղին իր անցավ՝
Միշտ էլ միացած ըմբոստ շարքերին:

- Արհմիությունն է իմ ասպարեզը,
Հավերժ կմնամ որպես կոմունիստ,-
Բացականչում է սիրով անեզր
Ու շարունակում գործն իր բարեսիրտ:

Մեկին ճամփում է բուժիչ Արզնի,
Իսկ մեկին Ջերմուկ՝ գիրկը լեռների,
Եվ հետեւում է ձգտումով ազնիվ,
Որ բոլորը գոհ լինեն իրենից:

Հիմա բազմել է վաթսունհինգամյա
Իր անցած կյանքի ծաղկուն բարձունքին,
Ձեռքին՝ ստեղծած մի հարուստ մատյան,
Գոհության փայլը իր աչք ու ունքին:

Թող բարությունը միշտ նեցուկ լինի
Ու շոյի մեր լավ ընկերոջ ոգին,
Աստվածն էլ ժպտա՝ ձեռքին ալ գինի
Եվ ասի՝ Երկար ապրիր, իմ որդի:

10.12.2009թ., Ստեփանակերտ

ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՈՒ ՊԱՏԳԱՍ

Կորցրածի համար երկար չեն խոսում,
Ափսոսանքները սիրտ են ակոսում:

Վիշտս մոռացա, ուրիշի ցավը իմ վիշտը դարձրի,
Բայց մեկը չեղավ, որ մտերմաբար թախիծս ցրի:

Թեժ հրդեհներ կան քո ամեն բառում,
Այդ ինչպե՞ս է, որ դու չես սպառվում:

Նոր սերը երբեք չի փրկում մարդու ջարդված հույսերը,
Ձգտիր պահպանել Առաջին սերը:

Եթե ուզում ես բերել քեզ համբավ,
Ծաղկունք ցանելով անցիր քո ճամփան:

Ազահությունդ մի կրկնապատկիր,
Մեկ է, նա մի օր քեզ կխորտակի:

Ոսկին, արծաթն են անխիղճ թալանում,
Ստեղծիր լավ գործ, որ շահես անուն:

ՀԱՅՈՑ ԳՐԵՐ

Հայոց գրեր, դար ու դարեր,
Շառաչել եք թրի ուժով,
Սասնա բերդից մինչ Գանձասար
Թեւածել եք մութ ու մութով,
Դարձել օրհներգ ու դարձել կոչ,
Մեր սրտի մեջ ու մեր հոգում,
Ու կանթեղված պիտի շողաք
Մեսրոպաշունչ մեր գալիքում:

04.08.2009թ., Ջերմուկ

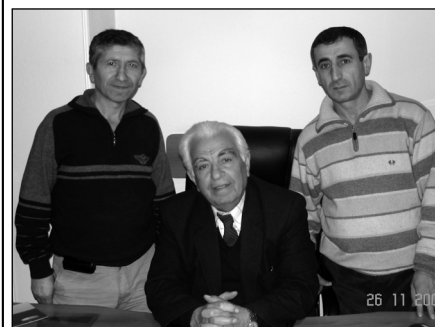
ԿՑԱՆՔՉ ԸՊԻՄԱՆԱՄՈՆԵՐՈՒՄ

Ս. Խանյանը բանաստեղծուհի Սիրվարդ Մարգարյանի (ձախից) եւ գրականագետ Ֆելմիրա Դավթյանի հետ

Աջից՝ Ս. Խանյան, գործարար Պ. Դովսեփյան, «Կոմունիստ» թերթի խմբագիր Դ. Բարսեղյան, բանաստեղծ Վ. Արրահանյան

Բանաստեղծներ (ձախից) Արիս Արսենի, Սուկրատ Խանյան, Գագիկ Բեզլարյան

Աջից՝ բանաստեղծի որդին՝ Սուրենը փոքրիկ Սուկրատի հետ, քույրը՝ Օլյան

ԿՑԱՆՔԸ ԸՊԻՄԱՆԱԿՄՈՆԵՐՈՒՄ

**Չախից՝ Ս. Խանյանը պրոֆեսորներ Ս. Բաղդասարյանի եւ
Գ. Անտոնյանի հետ**

**Չախից՝ Ս. Խանյանը, ակադեմիկոս
Ս. Սարինյանը, բանաստեղծներ
Վ. Դակոբյանը, Զ. Բեգլարյանը**

**Դայոց լեզվի եւ գրականության ամբիոնի նիստը
վարում է Ս. Խանյանը**

ԿՑԱՆՔՉ ԸՊԻՄԱՆԱԿՐՆԵՐՊԻՄ

Չախից՝ արձակագիր Մ. Դայկ, Ս. Խանյան, դոցենտ Ս. Յարամիշյան, Թ-րդ դպրոցի տնօրեն Ռ. Պետրոսյան, թատերագետ Կ. Ալավերդյան, ԼԳՂ վաստակավոր նկարիչ Լ. Դալայան

Անվանի բանաստեղծուհի Սեդա Վերմիշեվայի հետ

Ամբիոնի անունից պարգևատրվում է բանասիրականի ղեկան, դոցենտ Ա. Սարգսյանը

Ձախից՝ ժողովրդական արտիստ Բաբկեն Ներսիսյան, Սուկրատ և Սիրուհի Խանյաններ, գրականագետ Լենա Գրիգորյան, արձակագիր Կոմիտաս Դանիելյան

Ավագ դասախոս Լիանա Բաղդասարյանի հետ

Ձախից՝ Ս. Խանյանը, դոցենտներ Դովիկ Սուսայելյանը և Ջինաիդա Բալայանը

ԿՑԱՆՔԸ ԸՊԻՄԱՆԱՍՐՆԵՐՈՒՄ

Արցախի պետական համալսարանի 40-ամյա հորեկյանի ժամանակ: Ս. Խանյանը ԼՂԶ գերագույն դատարանի նախագահ Արարատ Դանիելյանի հետ

Չախից՝ Մեսրոպ Մաշտոց համալսարանի ռեկտոր Դ. Գարրիելյանը, պրոռեկտոր Ա. Վարդանյանը, պրոֆեսոր Ս. Խանյանը: Նշվում է ԼՂԶ գերագույն խորհրդի առաջին նախագահ Ա. Մկրտչյանի ծննդյան 50-ամյակը

ԱրԴԶ զրականության եւ լրագրության ամբիոնում: Չախից՝ դասախոսներ Մ. Յարամիչյանը, Ս. Մինասյանը, Ն. Հովհաննիսյանը, Ս. Խանյանը, Մ. Ահարոնյանը, Ա. Աթայանը, Կ. Հակոբյանը

ԿՑԱՆՔԸ ԸՊԻՄԱՆԱԿՄՈՆԵՐՈՒՄ

Ձախից՝ Ա. Խանյանը ակադեմիկոսներ Գ. Ջահուկյանի եւ Ա. Աբրահամյանի հետ ԱրԴԴ-ում կայացած գիտաժողովի ժամանակ

Աջից՝ Ա. Խանյանը, Գ. Բեգլարյանը, Գ. Գաբրիելյանը, Վ. Դակոբյանը, Գ. Մարտիրոսյանը, Դ. Միքայելյանը, Ա. Պետրոսյանը Ստեփանակերտի թիվ 7 դպրոցում

ԿՑԱՆՔԸ ԸՊԻՄԱՆԱԿՄՆԱԲՐՈՒՄ

Ջրույց ակադեմիկոս Սերգեյ Սարինյանի հետ Շուշիում

Ձախից՝ ակադեմիկոս Ս. Սարինյան, բանաստեղծներ Տ. Սողոմոնյան, Վ. Դակոբյան, Ս. Խանյան

Դանդիպում հայոց լեզվի եւ գրականության ամբիոնում: Ս. Խանյանը ներկայացնում է ուսումնական աշխատանքների առաջիկա խնդիրները: Ձախից երրորդը ակադեմիկոս Ս. Սարինյանը

ԿՑԱՆՔԸ ԸՊԻՄԱՆԱՄՈՆԵՐՈՒՄ

ԼԳԴ ԴԲ N զորամասի հյուրերն են Հայաստանի եւ Արցախի զորոյները

Ս. Խանյանը «Դիզակ պլյուս» հրատարակչության օպերատորներ (ձախից) Բելլա Միանայանի, Լուսինե Բաղդասարյանի, Ալվինա Առստամյանի, Մարինե Ջիվանյանի հետ

ԱՌԱՋԱԲԱՆԻ ՓՈԽԱՐԵՆ

Քաղաքացիական շնչի բանաստեղծը.....3
 Սիրո ճամփա՝ դեպի երկիր ու սրտեր.....6
 Սիրտը՝ քառյակներում.....8
 «Իմ նվերը».....10
Սոկրատ Խանյան - 50
 Անմոռանալի հուշ.....12
 Ծնված ապրումներից եւ խոհերից.....14
Սոկրատ Խանյան - 60
 ԼԴԻՄ հատուկ կառավարման կոմիտեի որոշումը.....16
 Ողջույնի խոսք՝ հոբելյարին.....16
 «Ես որդին եմ քո...».....17
 Եվ գրիչն է մարտնչում.....22
Սոկրատ Խանյան - 70
 70 տարեկանում կյանքին սիրահարված
 մնալը երջանկություն է.....23
 Հոբելյանական հարցազրույց26
 «Հայրենասիրությունը հայ պոեզիայի
 գլխավոր երակն է...»30
 Բանաստեղծ-գրականագետ Ս. Խանյան (դիմանկար).....34
 Սոկրատ Խանյան (գրական դիմանկար).....39
 ԲՈՅ-ի դիպլոմը պարտավորեցնող է
 հարցազրույց Ս. Խանյանի հետ43
Սոկրատ Խանյան - 75
 «Իմ հոգում հավասար տեղ են գտել
 բանաստեղծությունն ու գրականագիտությունը».....48
 «Իմ հոգում տողերը ծնվում են ցավից».....53
 Միշտ՝ ոգու ձգտումների ճանապարհին.....56
 Բանասիրական գիտությունների դոկտոր,
 պրոֆեսոր, բանաստեղծ Ս. Խանյանին.....58
 Լեզվական ինքնատիպություն՝ գեղեցիկ ձեւի մեջ.....59
 Ոգու կենսագրություն.....65
 Ս. Խանյանը՝ Գուրգեն Գաբրիելյանի
 գծանկարներում.....66

Գիտության ճանապարհով.....	67
Ստեղծագործական աշխարհը.....	70
Վաստակած պատվոգրեր.....	71

ԻՄ ԾԻԱԾԱՆԸ

Արցախի դասը

Կաշաղակաբերդ.....	75
Մի բարեկամ, երեք ոսոխ.....	75
Ես Արցախն եմ.....	76
Բակում.....	77
Պապիս պատիվը.....	78
Մտորումներ.....	79
Իմ գավակը.....	81
Խաչի պապս.....	82
Մեր հին ու նոր թշնամիներին.....	83
Բուժիր իմ վերքը.....	85
Եկան ու խաբեցին.....	86
Արծիվը.....	86
Ջահելացրեք անտառը.....	87
Ծանոթ է նա.....	88
Դարերդ ի վեր.....	89
Խաչենաձոր.....	90
Տազնապ եւ հավատ.....	91
Ձարմանք.....	92
Դադիվանք.....	93
Ինչպե՞ս չգնամ.....	94
Հույսը.....	95
Հայոց լեզու.....	95
Ազդիսի քարանձավը.....	96
Ցասում.....	97
Ջրույց.....	98
1992-ամանոր.....	99
Պատկեր.....	100
Երկիր հայոց.....	100
Անտառի ցավը.....	101

Ապրիլի 24.....	102
Մաշտոցն Արցախում.....	103
Մաղթանք.....	104
1993.....	105
Ընդմիջում.....	106
Բարի լույս, Վարարակն.....	107
Աշխարհ, տեսնո՞ւմ ես.....	108
Կորուստ.....	109
Շուշի.....	110
Վճիռ.....	111
Վարդեր.....	112
Ավե՛ Մարիա.....	114
Օրը.....	115
Պարտություն չկա.....	116
Մեր թթենին.....	117
Ո՞ւր ես գնում.....	118
<i>Իմ հարազատներ, իմ կյանք</i>	
Անահիտ.....	119
Խոսք երախտիքի.....	120
Կանչ.....	121
Թախիծ.....	122
Կյանքին ինչ.....	123
Կյանքն ու փառքը.....	124
Այս խաչքարը.....	124
Ասա, պոետ.....	125
Կարոտս.....	125
Աստվածն է, էլի՛.....	126
Նա պիտի գա.....	127
Ես էլ այսպես թող ապրեմ.....	128
Լորիս ճգնավորյանին.....	129
Համո Սահյան.....	130
Մեր ցավը.....	131
Սիրտս.....	132
Հավատ.....	132
Երախտիք.....	133
Նվիրում.....	133

Ք Պ Վ Ա Ն Պ Ա Կ Պ Ի Պ Ց Պ Ի Ն

Պգետը.....	135
Հարց.....	135
Մենութուն.....	136
Եղածը եղավ.....	136
Այս ճամփան.....	137
Բեկոր.....	137
Ավրն.....	138
Դարը.....	139
Ցավը նոր.....	140
Միայն հեքիաթուն.....	140
Երկու աստղ.....	141
Հայրական.....	141
Խոսք երախտիքի.....	142
Կարոտի կանչ.....	143
Ջրույց անտառի հետ.....	144
Քո կյանքը սխրանք էր.....	148
Մահապարտները.....	149
Կյանքը՝ լեզենդ.....	150
Պապդ մատաղ քո նվագին.....	150
Լինում է եւ այսպես.....	152
Երգի աշխարհը.....	153
Ընծա.....	154
Մի դար էլ բուժիր.....	155
Կենաց երախտիքի.....	155
Բամբասողներին.....	156
Կարոտուն ենք քեզ.....	157
Կոչ.....	157
Պիտ մասիսվեն հավերժ.....	158
Սարերս եւ ես.....	159
<u>Սիրո կրակներ</u>	
Հրճվանք.....	160
Առաջին իմ բույրն էիր.....	160
Արեւի շողով եկա.....	161
Քո նվիրած մի ժպիտը.....	161
Նստիր իմ դիմաց.....	161
Հավատում են, հեքիաթները.....	162

Ք Պ Վ Ա Ն Պ Ա Կ Պ Ի Պ Ց Պ Ի Ն

Թվում է, թե ետ կգաս.....	162
Երջանկության դու իմ կաթիլ.....	163
Արեւն ասաց.....	163
Քաղցր հուշերի մի շարան մնաց.....	163
Իմ բախտի կամարն էս ինձ համար.....	164
Քեզ սիրելով.....	164
Առաջին հայացքից.....	165
Դրժում.....	166
Սեր-Աստված.....	166
Ջարմանք.....	167
Սերը երգող չկա.....	168
Պահը.....	169
Երազանք.....	169
Սպասում.....	170
Սիրո կրողուստը.....	171
Մի թուխ աղջիկ.....	172
Արեւիր.....	172
Երեկ գյուղիս ճամփին տեսա.....	173
Կապրեմ անվերջ սեր տենչալով.....	174
Լեռնալանջի մի նեղ կածան.....	174
Ես վառվելով դու վառելով.....	175
Մենակ մի թողիր.....	176
Լուսե հայացք.....	178
Ցողաթաց ամպի հետեւ.....	179
Ո՞վ կշոյի.....	180
Մեկը չեղավ.....	180
Երանի.....	182
Էքսպրոմտ.....	183
Մեղքս ներիր.....	183
Կապույտ աչքեր.....	183
Հոգուս երկնքում առաջին անգամ.....	184
Խոսիր.....	184
Արեւսարի ճամփին.....	185
Մեղա՛-մեղա՛.....	187
Սիրահար եմ.....	188

ԹԵՎԱԿՈՐ ԻՄ ԿՅԱՆՔ

Խոհերի աշխարհում.....	190
Հայրենիքի հետ.....	207
Սիրո ճամփա.....	216

ՍԻՐՈ ՃԱՄՓԱ

<u>Խոռովք</u>	
Իմ Արցախ.....	228
Արցախս Հայաստան է.....	229
Մեր հավատը.....	230
Տագնապ.....	231
Այս մեղալը.....	232
Փետրվարի 20, 1988.....	232
Նոր տարվա խոհեր.....	233
Կարաս աղբյուր.....	234
Երազ.....	235
Երգերիս մեջ.....	236
Կարոտի պատրանք.....	236
Խոնարհում.....	237
Սերն իմ անշեջ է.....	238
Իմ ժողովուրդ.....	239
Ժամդ.....	240
Պապն ու թոռը.....	241
<u>Երգեր մորս հիշատակին</u>	
Տարիների բարձունքից.....	242
Մայր իմ.....	243
Իմ Արայիկ, իմ արքա.....	243
Ձնծաղիկները.....	245
Շաբաթօրյա ձմեռային գիշեր.....	246
Շնորհակալ եմ.....	247
Հոգուս գույները.....	247
Երգս.....	248
Թեթև կյանքով չապրեցի.....	249
Ջրույց Հիսուսի հետ.....	250

Առեղծված.....	252
Խռովք.....	253
Կարոտի կանչ.....	255
Իմ գարունները.....	255
Ամանորի մաղթանքներ.....	256
<u>Սերս լեզենդ է</u>	
Սիրո խորհուրդը.....	260
Երազներս.....	260
Քանի՜ տարի է.....	261
Ասում եմ.....	262
Հրա՛շք աղջիկ.....	262
Երբ տեսնում եմ քեզ.....	262
Երգի համար.....	263
Իմ կյանքը դու ես.....	264
Իմ լորենի, իմ լոր.....	264
Լիալուսնի նման.....	265
Ձմեռվա պահին.....	265
Նայիր այդպես.....	266
Եթե վառվեմ.....	267
Դարձյալ կասեմ.....	267
Կրակ էլ տան.....	268
Պատասխանիր՝ ինչո՞ւ.....	269
Քո անունը.....	270
Եթե մի օր.....	271
Այգաբացին.....	271
Իդձ.....	272
Ասողերը.....	273
Ինձ հասկացիր.....	273
Չարմանք.....	274
Աստծո մատը.....	274
Արեւի հետ.....	275
Սպասում.....	276
Կարոտում եմ քեզ.....	277
Մոռացել էի.....	278
Քեզ հետ քայլելիս.....	278
Սրտիս միջով քայլիր.....	279

Ք Պ Վ Ա Ն Պ Ա Կ Պ Ի Պ Յ Պ Ի Ն

Իմ դիցուհին.....	280
Քեզ.....	280
Դու.....	281
Աղջկա համբույրը.....	281
Նվեր.....	282
Սիրո երգ՝ ծնված լուռ կարոտից.....	283
Իմ սերը.....	283
Հիմա չես սիրում.....	284
<u>Խոստովանություն</u>	
Իմ երգը դու ես.....	285
Քո անունը.....	286

ԻՄ ՆՎԵՐԸ

Ենթարվող հսկան.....	288
Ամառը գա.....	289
Կարենի նկարները.....	289
Աբիկի ճաշը.....	290
Լույսը բացվեց.....	290
Աթուրի խրատը.....	291
Փոքրիկ եմ.....	291
Խռովելեմ մայրիկից.....	292
Իմ խաղը.....	293
Որ ծառն աճի.....	294
Ուրիշ ծովափ ինձ տարեք.....	294
Ծիտն ու Արան.....	295
Միասին.....	295
Հայկը-ինքը.....	296
Թե դու լինես.....	297
Մեր Անուշը.....	297
Աշխատում է Աշոտը.....	298
Թռռնիկի նամակը.....	298
Մայրիկն ու բալիկը.....	299
Ինչո՞ւ անուշ եմ.....	299
Խաղալիքների աշխարհում.....	300

Ք Պ Վ Ա Ն Պ Ա Կ Պ Ի Պ Յ Պ Ի Ն

Մեծ եմ ես.....	300
Խանութում.....	301
Դառնամ փոքրիկ գյուղատնտես.....	301
Ծուլերի զրույցը.....	302
Աղջիկների վեճը.....	303
Թարթառագէսի կառույցում.....	304
Փոքրիկ այգեպանները.....	306
Լարայի սխալը.....	306
Սեթի խաղալիքները.....	307
Գարնան ամպը.....	307
Արտաշեսի որոշումը.....	308
Ի՞նչ եմ նկարել.....	309
Հեռուստացույցի առաջ.....	310
Փոքրիկ խոհարարը.....	311
Քնկոտ Նինելը.....	311
Բերքի տոն.....	312
Հոգատար քույրիկը.....	313
Իմ նվերը.....	314
Ձի եմ նստել.....	314
Կոնֆետի ծառ.....	315
Աշոտի գանգատը.....	315
Հայկի կատակը.....	316
Մեր բանջարանոցը.....	316
Պապիս այգին.....	317
Ո՞վ է ասել.....	317
<u>Աշնանային մրցույթ</u>	
<u>Մանուկների համար</u>	
Խնձորը.....	318
Խաղողը.....	318
Տանձը.....	319
Հոնը.....	319
Թութը.....	319
Ծիրանը.....	319
Ընկույզը.....	320
Դեղձը.....	320
Սեխը.....	320

Սոխր.....	320
Սխտորը.....	321
Թուզը.....	321
Նարինջը.....	321
Գազարը.....	321
Արմավր.....	322
Չամիչը.....	322
Սերկեւիլը.....	322
Բոլորը միասին.....	322
Հեքիաթ պառավի, այծի եւ առյուծի մասին.....	323
Մեր այբուբենը.....	328

ԽԱՈՒՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Թող անշեջ մնա.....	330
<u>Նորվեգական հողում</u>	
Օսլոյում՝ Սովետական զինվորի հուշարձանի մոտ.....	331
Մահվան բերդի մոտ.....	332
Լռությանը հարգենք.....	333
Պատասխան.....	334
Ջոհվածների հիշատակը.....	335
Գովք Ղարաբաղի.....	336
Հավերժի որդին.....	337
<u>Լիտվական երգեր</u>	
Լիտվա.....	339
Մեծելայտիս.....	339
Պիրզյուպիս գյուղի խոսքը.....	340
Կաունասի սատանաների թանգարանում.....	341
Ռեստորանում.....	341
Վիլնյուս.....	342
Մայրն ու որդին.....	343
<u>Երկու երգ</u>	
Վարվիր այդպես.....	344
Շնորհակալ եմ.....	345
<u>Արցախյան զանգեր</u>	
Խոսք ցասման.....	347

Ք Պ Վ Ա Ն Պ Ա Կ Պ Ի Պ Յ Պ Ի Ն

Ելեք մարտի.....	351
Հնչեցրու հորովելդ.....	352
Այգու տերը.....	353
Աղջիկն Արցախի.....	353
Խաղաղ ու թեժ.....	354
Մեղա քեզ, Աստված, ասում է Նելլին.....	355
Ազդիսի քարանձավի մոտ.....	356
Մուշկերաք.....	357
Մոր աղոթքը.....	358
Մաղթանք.....	360
Շնորհավորանք.....	361
Կյանքի խորհուրդը.....	361
Հրաշք.....	362
Սերս կհոսի.....	363
Երդում.....	363
Հավատում եմ.....	364
Անտառի օրենքը.....	365
<u>Մաքառման տարիներ</u>	
1988.....	366
1989.....	367
1990.....	368
1991.....	369
1992.....	370
Օրհնյալ լինի.....	371
Սպասում.....	372
Քո սարերը.....	372
Օրս անցավ.....	373
Առեղծված.....	374
Տեսիլք.....	375
Մենություն.....	376
Էքսպրոմտ.....	376
Արցախ.....	377
<u>Խոհեր՝ կրակի մեջ</u>	
Առեղծված է կյանքը, իրավ.....	378
Քանի՜ տարի՝ կռվի մեջ եմք.....	378
Աղջկա շրթին ծաղկում է սերը.....	379

Ք Պ Վ Ա Ն Պ Ա Կ Պ Ի Պ Յ Պ Ի Ն

Մի կռունկ անցավ տխուր երգելով.....	379
Հաստատում ես, որ կյանքը սեր է.....	380
Կյանքիս ճամփին, էն գլխից.....	380
Տեսնես ո՞վ է.....	380
Շողիկ.....	381
Սփռփանք.....	382
Քո անունով.....	383
Սրտի խոսք.....	384
Խոսք ողջույնի.....	385
Ղողանջ սիրո.....	386
Մոր կանչը.....	387
Նվեր.....	389
Մեր Գոգ ապան.....	390
Հոր կարոտը.....	391
Քրոջ աղոթքը.....	394
Մեր նահապետ.....	396
Ձորությունը նրա.....	397
Երազի հացը.....	397
Փառք ու պատիվ.....	398
Կանթեղն արցախական.....	400
<u>Երգ հավերժացման</u>	
Քեզ փառք ու պատիվ.....	401
Այն գորապետն ես.....	402
Խիզախություն.....	403
Վարդան Հակոբյանին.....	404
Սրտի խոսք.....	406
Ես հիշեցի.....	407
Բարության մարտիկը.....	408
Ախ, սուտ լիեր.....	409
Հայրական պատգամ.....	410
Մաղթանք.....	411
Տարիքս անցան.....	412
Ցավ է, մրմուռ է.....	413
Զգուշացում.....	413
Երկու ընկեր.....	414
Այս լեռների գրկում.....	416

Ք Պ Վ Ա Ն Պ Ա Կ Պ Ի Պ Ց Պ Ի Ն

Կարոտի կանչ.....	417
Մորմոք.....	418
Բարի լույս.....	419
Անցվոր, խոնարհվիր.....	420
Մաղթանք.....	420
Բարի գալուստ.....	421
Դու մարմնացած հարգանք ու սեր.....	422
Խոսք՝ ի խորոց սրտի.....	423
Հույսը.....	424
Հերոսությունը.....	424
Մոր արցունքը.....	425
Հոր պատիվը.....	425
Ախ, ի՞նչ ասեմ.....	426
Մարդու կյանքը.....	427
Ծառը.....	427
Մենք.....	428
Մենակությունը.....	429
Էքսպրոմտ.....	430
Կապուտաչյա իմ երազ.....	431
Խորհուրդ որդուս.....	432
Մեր երգը.....	432
Վիլյամ Սարոյանին.....	433
Իմ ուսուցիչ.....	434
Տիգրանակերտ.....	435
Էքսպրոմտ.....	436
Ակրոստիքոս Անահիտին եւ Օֆելյային.....	437
Սրտի կանչ.....	438
Բարության լույսը.....	438
Էքսպրոմտ.....	439
Քո ցավը տանեմ.....	439
Մեր Թարթառն ես.....	440
Կյանքը բեմ է ու բեմը կյանք.....	441
Ձոքանչներին.....	442
Հոր եւ նահատակ որդու զրույցը.....	443
Անվանդ փառք.....	446
Մաղթանք.....	447

Ք Պ Վ Ա Ն Պ Ա Կ Պ Ի Պ Յ Պ Ի Ն

Սիրո մորմոքներ.....448

Ա. Ս. Պուշկին.....450

Կարոտ.....451

Աղոթք մեծարման.....452

Նա Մռով սար է.....453

Մարտակերտ.....454

Սրտերն ու հողը.....455

Օրհնանք.....456

Խորհուրդ ու պատգամ.....457

Հայոց գրեր.....457

ՍՈԿՐԱՏ ԽԱՆՅԱՆ

ԸՆՏԻՐ ԵՐԿԵՐ

Հատոր 2

Բանաստեղծություններ

Խմբագիր՝

Հովիկ Մուսայելյան

*Բանասիրական գիտությունների
թեկնածու, դոցենտ*

Սրբագրիչ՝
Համակարգչային
շարվածքը եւ էջադրումը՝

Ս. Խանունց

Լ. Բաղդասարյանի

Թուղթը՝ օֆսեթ, տպագրությունը՝ օֆսեթ: Չափսը՝ 60x84/16,
ծավալը՝ 30 տպ. մանուլ: Տպաքանակը՝ 250:
Գինը՝ պայմանագրային:

Տպագրվել է «ԴԻՋԱԿ ՊԼՅՈՒՄ» ՍՊԸ-ում
Հ. Հակոբյան 25
Ստեփանակերտ-2009